
STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES

IZVJEŠĆE

O

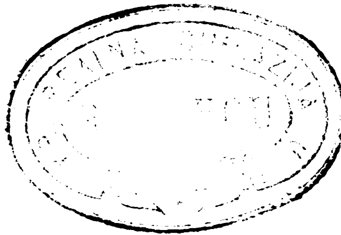
STANJU ŠKOLSTVA

U

HRVATSKOJ I SLAVONIJI

SVRŠETKOM ŠKOLSKE GODINE

1889-90.

Izdala kr. hrvat.-slavon.-dalmat. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu.

U ZAGREBU.

NAKLADOM KR. HRV.-SLAV.-DALM. ZEMALJSKE VLADE.

1891.

Sadržaj.

Strana

Odsjek I.

Pučke škole. — Šegrtske škole. — Učiteljske škole.

Poglavje I. Niže pučke škole.

Poglavje II. Više pučke škole.

Poglavje III. Šegrtske škole.

Strana

Poglavje IV.

Poglavje V.

Poglavje VI.

Poglavje VII. Učiteljske škole.

Odsjek II.

Strukovne učione.

Odsjek III.

Srednja učilišta.

Odsjek IV.

Bogoslovni zavodi. — Kr. sveučilište u Zagrebu.

Poglavje I. Bogoslovni zavodi.

Poglavje II. Kr. sveučilište Franje Josipa I. u Zagrebu.

Odsjek V.

Humanitarni i kulturni zavodi.

Poglavje I. Humanitarni zavodi.

Poglavje II. Kulturni zavodi.

Uvod.

Od školske godine 1884/5., u kojoj je kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, izdala obćenito izvješće o stanju školstva u Hrvatskoj i Slavoniji, nastale su u pučkom školstvu zamašne promjene, koje se radi veće podpunosti ovoga izvješća u kratkih crtah ovdje iztaknuti moraju.

Još u spomenutom izvješću od školske godine 1884/5. izkazano je napose stanje školstva u starom gradjanskom, a napose u bivšem krajiškom dielu zemlje; no već godine 1886. iza preustrojstva političke uprave moglo se je za čitavu zemlju jedno zajedničko izvješće složiti, koje je otisnuto u „Službenom glasniku“, što ga kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, za svoje područje izdaje.

Premda je bivša Vojna Krajina već 1. kolovoza 1881. staromu gradjanskomu dielu zemlje konačno pripojena i upravi bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije izručena, upravljana su ipak oba diela zemlje po posebnih za njih valjanih zakonih, koje je trebalo postupno sjediniti.

Tako je valjao glede uprave pučkoga školstva i preparandija za stari provincijal zakon od 14. listopada 1874., a za bivšu Krajinu propisi školski od 8. lipnja 1871.

Istom onda, kada je ujedinjenje sudstva i političke uprave provedeno bilo, moglo se je pristupiti k izjednačenju školskoga zakona.

Već zakoni od 5. veljače 1886. o preustrojstvu političke uprave utjecali su dielomično na preustrojstvo školstva; jer su se uslied tih zakona morale učiniti zavremene odredbe, da se školska uprava s preustrojenom političkom upravom u sklad dovede.

Postojavša od prije u gradj. dielu zemlje samostalna školska nadzorničtva dokinuta su naredbom od 24. kolovoza 1886. br. 8.882 te su školski nadzornici kao strukovni organi županijskim oblastim dodieljeni počam od 1. rujna 1886. Istim danom prestali su fungirati uslied naredbe od 3. rujna 1886. br. 9.513. podžupanijski školski odbori i okružna školska vieća, te je njihov djelokrug prenesen na županijske upravne odbore.

Naredbom od 5. rujna 1886. br. 9.794. izdan je naputak glede postupka pri namještanju učiteljskoga osoblja pučkih škola, naredbom od 2. prosinca 1886. br. 13.020. povjeren je popis školskih sposobnjaka u bivšoj Krajini školskim viećem, a naredbom od 24. prosinca 1886. br. 10.576. prilagodjeno je uredovanje u pučko-školskoj upravi novomu sustavu političke uprave; naredbom od 20. svibnja

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES

IZVJEŠĆE

O

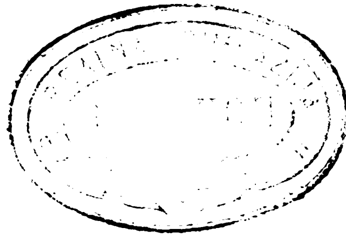
STANJU ŠKOLSTVA

U

HRVATSKOJ I SLAVONIJI

SVRŠETKOM ŠKOLSKE GODINE

1889-90.

Izdala kr. hrvat.-slavon.-dalmat. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu.

U ZAGREBU.

NAKLADOM KR. HRV.-SLAV.-DALM. ZEMALJSKE VLADE.

1891.

Sadržaj.

Strana

Odsjek I.

Pučke škole. — Šegrtske škole. — Učiteljske škole.

Poglavje I. Niže pučke škole.

Poglavje II. Više pučke škole.

Poglavje III. Šegrtske škole.

Strana

Poglavje IV.

Poglavje V.

Poglavje VI.

Poglavje VII. Učiteljske škole.

Odsjek II.

Strukovne učione.

Odsjek III.

Srednja učilišta.

Odsjek IV.

Bogoslovni zavodi. — Kr. sveučilište u Zagrebu.

Poglavje I. Bogoslovni zavodi.

Poglavje II. Kr. sveučilište Franje Josipa I. u Zagrebu.

Odsjek V.

Humanitarni i kulturni zavodi.

Poglavje I. Humanitarni zavodi.

Poglavje II. Kulturni zavodi.

Odsjek I.

Pučke škole.

Šegrtske škole.

Učiteljske škole.

Uvod.

Od školske godine 1884/5., u kojoj je kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, izdala obćenito izvješće o stanju školstva u Hrvatskoj i Slavoniji, nastale su u pučkom školstvu zamašne promjene, koje se radi veće podpunosti ovoga izvješća u kratkih crtah ovdje iztaknuti moraju.

Još u spomenutom izvješću od školske godine 1884/5. izkazano je napose stanje školstva u starom gradjanskom, a napose u bivšem krajiškom dielu zemlje; no već godine 1886. iza preustrojstva političke uprave moglo se je za čitavu zemlju jedno zajedničko izvješće složiti, koje je otisnuto u „Službenom glasniku", što ga kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, za svoje područje izdaje.

Premda je bivša Vojna Krajina već 1. kolovoza 1881. staromu gradjanskomu dielu zemlje konačno pripojena i upravi bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije izručena, upravljana su ipak oba diela zemlje po posebnih za njih valjanih zakonih, koje je trebalo postupno sjediniti.

Tako je valjao glede uprave pučkoga školstva i preparandija za stari provincijal zakon od 14. listopada 1874., a za bivšu Krajinu propisi školski od 8. lipnja 1871.

Istom onda, kada je ujedinjenje sudstva i političke uprave provedeno bilo, moglo se je pristupiti k izjednačenju školskoga zakona.

Već zakoni od 5. veljače 1886. o preustrojstvu političke uprave utjecali su dielomično na preustrojstvo školstva; jer su se uslied tih zakona morale učiniti zavremene odredbe, da se školska uprava s preustrojenom političkom upravom u sklad dovede.

Postojavša od prije u gradj. dielu zemlje samostalna školska nadzorničtva dokinuta su naredbom od 24. kolovoza 1886. br. 8.882 te su školski nadzornici kao strukovni organi županijskim oblastim dodieljeni počam od 1. rujna 1886. Istim danom prestali su fungirati uslied naredbe od 3. rujna 1886. br. 9.513. podžupanijski školski odbori i okružna školska vieća, te je njihov djelokrug prenesen na županijske upravne odbore.

Naredbom od 5. rujna 1886. br. 9.794. izdan je naputak glede postupka pri namještanju učiteljskoga osoblja pučkih škola, naredbom od 2. prosinca 1886. br. 13.020. povjeren je popis školskih sposobnjaka u bivšoj Krajini školskim viećem, a naredbom od 24. prosinca 1886. br. 10.576. prilagodjeno je uredovanje u pučko-školskoj upravi novomu sustavu političke uprave; naredbom od 20. svibnja

1887. br. 4.733. stegnut je polazak I. razreda pučkih škola u bivšem krajiškom području na jednu godinu; naredbom od 9. svibnja 1887. br. 4.009 izdan je naputak glede rukovodjenja zaključnih izpita na pučkih školah u bivšem krajiškom području; naredbom od 11. srpnja 1887. br. 4.135. izjednačeno je trajanje velikih školskih praznika u bivšem krajiškom području s onim u staroj gradjanskoj Hrvatskoj i Slavoniji; naredbom od 13. rujna 1887. br. 5.645. odredjeno je, da se i u krajiških pučkih školah predbježno uporavljivati imaju naučne osnove, koje su valjale za stari provincijal.

Previšnjim riešenjem od 13. veljače 1887. sankcijoniran je zakon ob ustroju vrhovnoga nadzora srednjih i pučkih škola u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, pa čim su u smislu toga zakona strukovni organi kod kr. zemaljske vlade namješteni, počelo se je živo raditi oko ujedinjenja školskih odnošaja u čitavoj zemlji, pa je na previšnjem mjestu odobrena osnova školskoga zakona dne 17. svibnja 1888. predana hrv.-slav. saboru na ustavno pretresivanje i bivši ondje nakon preduzetih nekih promjena dne 6. srpnja 1888. jednoglasno prihvaćena, predložena je dne 20. srpnja iste godine na previšnju sankciju, koju je dne 31. listopada 1888. zadobila.

Novomu tomu zakonu ob uredjenju pučke nastave i obrazovanja pučkih učitelja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji od 31. listopada 1888. služio je za temelj školski zakon od 14. listopada 1874., s kojim je veći dio ustanova krajiških propisa posve identičan bio, te je pridržana svaka ustanova, koja se je u praksi valjanom pokazala bez promjene, dočim su nekoje ustanove prema stečenom izkustvu sasvim promienjene dotično nadopunjene.

Taj novi školski zakon razlikuje se bitnije od onoga od godine 1874. u sliedećem:

a) U poglavju VI. precizirani su točnije odnošaji konfesijonalnih i srbskih autonomnih škola, te je kao novost uvrštena ustanova, da su obćine, koje takove škole uzdržavaju, oproštene od plaćanja prinosa za uzdržavanje obćih pučkih škola.

b) Napušten je naziv „gradjanska škola“ i svuda su dosljedno provedeni nazivi „niža i viša pučka škola“, te je ovim potonjim novi pravac udaren, kako će uz obćenitu naobrazbu biti podobne promicati prama mjestnim potrebam i specijalno znanje u obrtnoj, gospodarstvenoj i trgovačkoj struci.

c) Odredjuje se, da se na pučkih školah javni izpiti drže samo koncem školske godine a ne koncem svakoga semestra.

d) Da obuka u pučkoj školi bezuvjetno pet godina traje za učenike, koji u više zavode ne prelaze, te je prema tomu dozvoljeno, da se po okolnostih uz pučke škole i posebni V. razred otvoriti može.

e) Napušten je naziv preparandije i poprimljen „učiteljske škole“, koje umjesto dosadanje tri, traju četiri godine, a nakon svršenih nauka ne polaže se na zavodu odmah osposobljujući izpit učiteljski, nego, kako je to u bivšem krajiškom području već prije uvedeno bilo, izpit zrelosti. Osposobljujući izpit učiteljski polaže se istom nakon barem dvogodišnjega povoljnoga praktičnoga službovanja pred posebnim za to odredjenim izpitnim povjerenstvom.

f) Uvedeno je premještanje pučkih učitelja, jer se prijašnje lokalno maknuće u praksi pokazalo skroz neshodnim.

g) Napuštena je u pogledu učiteljskih plaća prijašnja klasifikacija škola dotično učitelja, te je za sve udarena jedna temeljna plaća od četiri sto forinta na godinu i ustanovljeni su petgodišnji doplatci za učitelje na nižih pučkih školah sa 50 for. a na višoj pučkih školah i vježbaonicah sa 60 for. na godinu, uz to su uvedeni mjestni doplatci za učitelje u gradovih i većih mjestih.

h) Napuštena je institucija podučitelja; jer svi iz učiteljske škole izstupivši mladići imaju barem dvie godine služiti kao privremeni učitelji s plaćom od 350 for. na godinu.

i) Ustanovljen je potanko način, kako se disciplinarne iztrage proti neurednim učiteljem voditi imaju.

k) Isto tako su ustanovljena potanko načela za postupak glede obskrbe učitelja, i to:

1. Odredjeno je službovanje od 40 godina, koje daje pravo na mirovinu u podpunom iznosu aktivne plaće;

2. Izključene su udate učiteljice iz učiteljske službe;

3. Namjestnim učiteljem uračunavaju se u službu godine, ako su redovito osposobljeni bili;

4. Kod odmjerenja mirovine računa se svaka doslužena godina i uredjeni su odnošaji u obće u pogledu obskrbe iznemoglih učitelja i njihovih udova sa sličnimi zakoni inih naprednih zemaljah itd.

U čitavom zakonu mogla se je a i provedena je jednoličnost u svih točkah, samo glede plaćanja učitelja morao se je pridržati obzirom na razlikost odnošaja različiti način, po kojem se u seoskih obćinah bivšega krajiškoga područja plaće učitelja i nadalje namirivati imaju od 20% nameta na izravni porez, dočim ih u starom gradjanskom dielu zemlje namiruju kano prije obćine.

Način uzdržavanja pučkih škola dao bi se dakako za čitavu zemlju najjednostavnije izjednačiti tako, da se uz druge stalne izvore za sve ustanove jednak postotak školskoga nameta uz obvezu zemlje, da ona manjak pokriva iz svojih sredstava.

No takav za sve jednak postotak nameta nije moguć radi nejednakosti odnošaja gledom na uzdržavanje škola i njegove izvore.

Obćinam staroga područja ostavljena je za podmirivanje njihovih potreba sva potrošarina, koja u mnogih obćinah sačinjava tako obilato vrelo dohodaka, da se školski troškovi namiruju bez ikakva nameta ili neznatnim nametom, dočim je u bivšoj Vojnoj Krajini ta potrošarina slabo izdašna, po čem biva, da se tamo niti uz razmjerno velik namet od 20% ne mogu školski troškovi namiriti bez znatne zemaljske podpore.

Da se je dakle zakonom ustanovio za sve jednak postotak školskoga nameta, dogodilo bi se, da bi se obćine staroga područja velikim dielom, na koliko naime potrošarinom školske svoje potrebe podmirivati mogu, obteretile na korist novoga područja.

Bivša Vojna Krajina posjeduje s druge strane više i to dielom znatnih školskih zaklada, a novomu te vrsti vrelu ima se još nadati po §. 8. (al. 3.) previšnje naredbe od 15. srpnja 1881. „o ustanovljenju i upravljanju vanrednih

dohodaka hrv.-slav. Krajine"; no radi zajedničkoga uzdržavanja škola ne bi se opet smjeli u kombinaciju povući ti izvori; jer su oni naročitom odredbom spomenutoga §. kao i §. 20. previšnje naredbe od 15. srpnja 1881., „glede sjedinjenja hrv.-slav. krajiškoga područja s kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom" za sva vremena specijalnoj posveti svojoj pridržani.

Odatle se vidi, da se bitno različiti odnošaji, kakovi glede uzdržavanja škola postoje u starom i novom području, ne bi bez velikih potežkoća dali spraviti pod jedinstvene ustanove školskoga zakona; s toga je u § 34. školskoga zakona od 31. listopada 1888. za bivšu Vojnu Krajinu napose izrečeno, da tamo u pogledu plaćanja učitelja u seoskih pučkih školah i nadalje u kreposti ostaju prijašnje zakonske ustanove glede pobiranja 20% nameta.

U provedbu novoga školskoga zakona od 31. listopada 1888. izdana je dne 28. prosinca 1888. br. 13.775. naredba glede pobiranja i odpremanja pristojba za zemaljsku učiteljsku mirovinsku zakladu.

Naredbom od 20. veljače 1889. br. 1.893. imenovani su županijski školski nadzornici.

Naredbom od 9. siečnja 1889. br. 361. i 362. uredjena su beriva učiteljskoga osoblja na učiteljskih školah i vježbaonicah u Zagrebu i Petrinji.

Naredbom od 17. prosinca 1889. br. 12.735. podieljen je učiteljem učiteljskih škola naslov „profesora", a naredbom od 26. prosinca 1890. br. 12.753. dopitan im je mjestni doplatak od 150 for. na godinu.

Naredbom od 3. travnja 1889. br. 3.593. pristupilo se je k reguliranju učiteljskih beriva na nižih i viših pučkih školah u smislu novoga školskoga zakona.

Naredbom od 24. svibnja 1889. br. 3.557. odredjeno je, da se u bivšem krajiškom području rabat od neposredno nabavljenih školskih knjiga upotrebiti ima u knjižnične svrhe područnih škola.

Naredbom od 7. lipnja 1889. 5.651. odriešeni su učitelji bivšega krajiškoga područja od plaćanja prinosa za učiteljske knjižnice, na koji su odprije obvezani bili.

Dne 25. lipnja 1889. pod br. 4.782. izdana je naredba ob upravi pučkih škola.

Naredbom od 15. srpnja 1889. br. 6.798. izdan je školski i nastavni red za pučke škole.

Naredbom od 15. srpnja 1889. br. 7.139. izdan je propis ob izpitih za učiteljsku službu na nižih pučkih školah, a naredbom od 13. rujna 1890. br. 9.815. imenovano je izpitno povjerenstvo za osposobljujuće izpite na istih školah.

Naredbom od 17. srpnja 1889. br. 8.345. izdan je ustrojni štatut s naučnom osnovom za učiteljske škole u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

Naredbom od 24. kolovoza 1889. 1889. br. 8.937. i 2. rujna 1889. br. 9.026. izdane su naučne osnove za grčko-iztočnu i rimo-katoličku vjeroučnu obuku u učiteljskih školah.

Naredbom od 25. rujna 1889. br. 9.951. izdane su ustanove o polazku škole.

Naredbom od 24. veljače 1890. br. 770. izdan je disciplinarni red za mužke učiteljske škole.

Naredbom od 10. srpnja 1890. br. 6.687. izdan je ustrojni štatut s naučnom osnovom za više pučke škole smjera gospodarskoga, obrtničkoga i trgovačkoga, a naredbom od 24. srpnja 1890. br. 7.258. izdane su naučne osnove za niže obće pučke škole.

Konačno je naredbom od 26. siečnja 1891. br. 1.106. izdan propis ob učiteljskih izpitih na viših pučkih školah.

Kako se odtud vidi, radilo se je živo u posljednjem petogodištu oko uredjenja učiteljskih i pučkih škola, ali se ipak mora dodati, da kraj svega nastojanja još uviek svi školski odnošaji dotjerani nisu, niti su se dosad sve ustanove školskoga zakona provesti mogle, kao n. pr. uredjenje učiteljskih konferencija, uredjenje opetovne obuke, ustrojstvo zemaljskoga školskoga vieća itd., čemu će kr. zemaljska vlada u bližoj budućnosti svu svoju brigu posvetiti.

Broj pučkih škola i broj učiteljskoga osoblja ni iz daleka još ne odgovara potrebi obćenite naobrazbe; no ipak se je u ovom razdobju znatno umnožio, kako je to u samom izvješću i statistički prikazano i potrebnimi opazkami dovoljno objašnjeno, te je dosta na ovom mjestu konštatovati naprama mnogim zaprekam u tom obziru povoljan napredak.

Polaz škole, ako u ovom izvješću statistički i prikazuje povoljnije rezultate naprama stanju od godine 1885., još je uviek takov, da prijatelju pučke prosvjete nije podoban pružiti mnogo utjehe.

Kr. zemaljska vlada nije ni u tom razdobju propustila izdati raznimi povodi više naredaba smjerajućih na poboljšanje školskoga polaza; a mora priznati, da su i izvršujući organi njezini ulagali u to ime u obće dosta truda a da ipak sve to nastojanje nije niti iz daleka urodilo takovim uspjehom, kako bi željeti bilo. Tomu su stojale na putu stare i do sada često spominjane, što moralne, što fizičke zapreke. Uvjerenjem o koristi obuke tako je još slabo proniknuto navlastito seljačko pučanstvo, da je žalostno vidjeti, pod kakovimi se sve izlikami od roditelja otimaju djeca školi i kolikim se nemarom postupa s prijavami radi izostataka školskih, ne govoreći o tom, kakovu su nazlobu izvrženi pučki učitelji radi tih prijava. A gdje bi dobra volja od strane roditelja i bila u prilog školi, tu ona biva osujećivana fižičkimi zaprekami, proti kojim je svaka borba, isto tako kano proti neznanstvu i indolenciji, težka i uzaludna. U mnogih, a osobito slabo napučenih krajevih, škola je od uškolanih mjesta odviše udaljena, a gdje to nije, često su potežkoće zemljištnoga položaja: bregovi, šume, rieke, zli putevi itd. takovom zaprekom, da su osobito u zimsko doba često, gdješto i po duže vremena, djeca iz uškolanih mjesta zaprečena polaziti školu, te bi se protivilo obziru čovječnosti, da se na to sile.

Dogadja se često i to, da se školska obuka radi epidemičkih bolesti na kraće ili duže vrieme obustaviti mora. To sve jedno s drugim čini, te je ne samo polazak škole u razmjerju sposobnjaka naprama polaznikom kvantitativno slab, nego i sama obuka, na koliko se i polazi, kvalitativno trpjeti mora; jer se samo urednim i neprekidnim polazom škole stalni i trajni uspjesi obuke postići mogu.

Isgrade školske, premda se je i njihov broj u ovom razdobju znatno umnožio, još su uviek nedostatne.

U nekih predjelih upravo je oskudica na prikladnih školskih prostorijah glavnom zaprekom obćenitijemu i uspješnijemu polazu škole; jer ne samo da se

sva za školu popisana djeca u nje niti iz daleka ne bi smjestiti mogla, mora se i za onu, koja su uškolana te školu i doista polaze, uvoditi poludnevna obuka, kano što je velikim dielom u Zagorju, Primorju i jednom dielu zagrebačke i belovarsko-križevačke županije.

Kr. zemaljska vlada ne prestaje svojimi naredbami nukati podčinjene oblasti na svu moguću djelatnost, da se toj nestašici odpomogne, te i ako je, prama dosadanjemu uspjehu, nada i za dalji boljak u tom pogledu opravdana, moći će se i u buduće u tom pravcu samo lagano napredovati; jer od svih potreba školskih podizanje školskih sgrada zahtieva najveće novčane žrtve, kojim veći dio obćina, kraj nepovoljna financijalnoga stanja, redovitimi svojimi sredstvi odoljeti ne može, a i sredstva, kojimi u to ime razpolaže kr. zemaljska vlada, razmjerno su nedostatna, a da bi se tražećim pomoć obćinam posvuda u pomoć priskočiti moglo, premda se iz podataka o podporah za gradnju i uzdržavanje školskih sgrada uviditi može, kako su znatne svote u to ime razdieljene siromašnijim obćinam naročito u bivšem krajiškom području.

Ta potežkoća sa školskimi sgradami stoji ponajviše na putu ustrajanju novih škola, kojimi bi se polaz škola znatno unapriedio; jer dok su nekoje obstojeće škole smještene u nedostatnih sa svojom namjenom gdješto u žalostnoj opreci stojećih prostorijah, težko je pomisliti na osnivanje novih škola.

Glede opetovne obuke, koja u prvom redu unapredjivati ima gospodarstvene interese, izkazuju se u ovom izvješću takodjer donekle povoljniji rezultati prama onim prijašnjih godina; no napredak, koji je učinjen, tako je neznatan da se o njem jedva i govoriti može. Nepovoljne okolnosti, koje još uviek stoje na putu polazu škole u obće, još se štetnije izražavaju i još štetnije djeluju na polaz opetovnice, nego li na polaz svakdanje škole s toga, što roditelji tim pohlepnije gledaju koristiti se pomoću odrasle djece pri kućnom i poljskom gospodarstvu. U novom školskom zakonu od 31. listopada 1888. ustanovljeno je, da opetovnica traje dvie do tri godine. Ta ustanova odgovara razpravam, koje se sporazumno s kr. zemaljsko-vladnim odjelom za unutarnje poslove već dulje vremena vode glede osnivanja gospodarskih produžnica pri pučkih školah, te bi ove u mjestih za to prikladnih imale nadomjestiti opetovnice, kao što to u gradovih i većih mjestih čine na osnovu obrtnoga zakona od g. 1884. zasnovane šegrtske škole. Spomenute razprave dosad nisu sasvim dokončane; no ima nade, da će se ideja na skoro sretno udjelotvoriti, te će se konačno urediti opetovnice i gospodarske produžnice, koje će po gospodarstvene interese ove zemlje uroditi veoma koristnimi posljedicami.

A da je kr. zemaljska vlada gospodarstvenoj obuci uviek posvećivala što veću pomnju, dokazuju mnoge naredbe i naputci, koji su izdavani za zasnivanje i uredjenje školskih vrtova.

Dobro uredjivanomu časopisu „Školski vrt“, koji u Zagrebu izlazi, podjeljuje se od njegova osnutka primjerena pripomoć iz zemaljskih sredstva, a obćine su dužne predbrojiti sve svoje škole na taj list. Kakovim je plodom urodilo to nastojanje, vidi se na dotičnom mjestu ovoga izvješća.

Ozbiljnost, kojom je ona zastupala, a i u napredak je nakana zastupati svoje namjere u tom obziru, zajamčuje sve to uspješniji razvoj te velevažne institucije. Skrbljeno je i za to, da i učitelji pučki što bolje obučeni u gospo-

darstvu izilaze iz učiteljskih škola, u kojih su posebni učitelji gospodarstva namješteni i uz koje za praktičnu uputu u gospodarstvu na razpolaganje stoje pripravnikom uzorna pokušališta u Zagrebu hrv.-slav. gospodarskoga družtva, u Petrinji ondješnje „Bratovštine“.

Da se vidi, koliku kr. zemaljska vlada važnost polaže na širenje gospodarstvenoga znanja medju pukom putem škole i koliko cieni zasluge, koje su si pojedini revniji učitelji stekli na tom polju, nije propustila takovim vriednikom izražavati javno svoje priznanje, te ih po mogućnosti i novčano nagradjivati; ali i s druge strane morali su u više slučajeva pučki učitelji, koji su naloge zemaljske vlade glede školskih vrtova uzimali na laku ruku, osjetiti posljedice toga nemara svoga.

Institucija šegrtskih škola, za koje je naredbom od 30. svibnja 1886. br. 9.485. ex 1855. propisan ustrojni štatut s naučnom osnovom, nailazila je u početku na silne zapreke; ali se počima sve to jače učvršćivati, premda interesovani krugovi još uviek slabo uvidjaju korist ove upravo obrtničkomu stališu namienjene i specijalno prama njegovim potrebam udešene nastavne uredbe.

Polažući osobitu važnost na razvoj šegrtskih škola izdala je kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, sporazumno sa kr. zemaljskim vladnim odjelom za unutarnje poslove radi usavršenja obrtničkih naučnika više naredaba, a da se i učiteljem šegrtskih škola pruži prilika usavršiti se u najvažnijih strukah obrtničkih: u risanju i modelovanju, odredjeno je bilo kroz dvie godine izasobce na kr. zemaljskoj obrtnoj školi u Zagrebu obdržavanje specijalnih kurzova za risanje i modelovanje, ka kojim su iz sve zemlje bili o trošku zemaljskom, donekle i dotičnih obćina, pozvani pučki učitelji.

Izdavanje učevnih knjiga za niže pučke škole razvija se godimice sve to ljepše, te su u ovom razdobju uz knjige odprije izdavane, stavljene u promet „Biblijska povjestnica za izraelsku mladež“ i „Pripovijetke iz staroga zavjeta za mladež grčko-iztočne vjere“.

Većina školskih knjiga već je po više puta izdana pa se je svakom takovom prilikom na to gledalo, da se u njih opažene mane i nedostatci odstrane.

Posvemašnjoj reviziji tih knjiga posvetiti će zemaljska vlada svu svoju brigu, te se nada, da će u skoroj budućnosti pučke škole imati skroz dotjerane školske knjige.

Glede računica, koje se naručuju iz bečke naklade školskih knjiga, učinjene su jur shodne odredbe, da se i ove u zemaljsku nakladu preuzmu, te će već školske godine 1891/92. u promet doći računice za I. i II. razred pučkih škola.

Za više pučke, šegrtske, opetovne i učiteljske škole izdane su u ovom razdobju, što nakladom kr. zemaljske vlade, što privatnom nakladom mnoge knjige, koje u savezu stoje s preustrojstvom nabrojenih nastavnih zavoda.

Učila, kako je poznato, imadu kod svake obuke glavnu ulogu, pa se je s toga ozbiljno nastojalo, da se sve škole potrebnimi učili obskrbe.

Dosad doduše nije to nastojanje posvuda uspjelo, jer još uviek ima škola, koje su nedostatno providjene najnuždnijimi učili; no biti će dovoljno ovdje spomenuti, da je kr. zemaljska vlada za nabavu učila u siromašnih obćinah u ovom razdobju preko 10.000 for. dopitala, a to je bilo moguće, odkako je za izdavanje knjiga za pučke škole nakladom zemlje ustrojena posebna zaklada, iz koje je

čist dobitak nekim dielom načelno već namienjen nabavljanju učila pučkim školam u siromašnih obćinah.

Osim gore spomenute svote dozvoljena su još napose za pojedine, osobito novo podignute škole, koje su za to molile, potrebita učila na račun zemlje.

Imućnije obćine postarale su se same za nabavu učila svojim školam, te se je i u tom pogledu mogao u ovom izvješću konštatovati znatan napredak.

I naukovnim osnovam posvetila je kr. zemaljska vlada onu skrb, koje one zaslužuju po svojoj važnosti. Nakon postignuća jedinstvenoga školskoga zakona moralo a i moglo se je pristupiti k izradbi jedinstvenih naukovnih osnova, za koje je jur odprije bio pribavljen putem učiteljskih sastanaka, kao i putem zemaljskoga školskoga odbora vrlo koristan materijal.

Tako je, kano što je jur gori spomenuto, god. 1889. izdan ustrojni štatut s naučnom osnovom za preustrojene učiteljske škole zajedno s izpitnim propisom za učiteljsku službu na nižih pučkih školah, onda ustrojni štatut s naučnimi osnovami za preustrojene više pučke, pa naučne osnove za niže pučke škole.

K tomu je kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, od godine 1885. osim jur spomenutih izdala još sliedeće obćenite naredbe:

Naredba glede obuke u vjeri na šegrtskih školah.

Naredba glede plaćanja pristojba za duplikate svjedočba u bivšem krajiškom području.

Naredba glede liečničkoga pregledanja učitelja molećih za stalno umirovljenje.

Naredba, kojom se mienja način odpremanja „Službenoga glasnika“.

Naredba, kojom se zabranjuje sadjenje vinove loze u školskih vrtovih u predjelih zaraženih od filoksere.

Naredba glede putne odštete pomoćnomu učiteljskomu osoblju za službeno putovanje prigodom nastupa suplencije i odstupa od nje.

Naredba, kojom se zabranjuje držanje svake vrsti sastanaka u školskih prostorijah.

Naredba glede obavljanja orguljaške, pojačke i kantorske službe po učiteljih obćih pučkih škola u bivšem krajiškom području.

Naredba, kojom se razjašnjuju dotično u sklad dovode neke ustanove štatuta za šegrtske škole sa zakonskim člankom XVII. 1884. i njegovom provedbenom naredbom.

Naredba glede rukovanja i sigurnoga ulaganja školskih zakladnih glavnica.

Naredba, kojom se dozvoljuje sadjenje amerikanske loze u školskih vrtovih u predjelh zaraženih od filoksere.

Naredba glede dopitanja petogodišnjih doplataka učiteljem nižih i viših pučkih škola.

Naredba, kojom se zabranjuje presadjivanje voćaka iz vrtova u predjelih zaraženih filokserom.

Naredba, kojom se izdaje uputa za gimnastičku obuku u pučkih školah.

„**Službeni glasnik**", u kojem se priobćuju svi javne nastave i bogoštovnih poslova tičući se zakoni, naredbe, propisi, odluke itd., imenovanja u školskoj struci, oglasi, natječaji, godišnja izvješća o stanju škola, izkazi ob uspjehu državnih, zaključnih i učiteljskih izpita, izpita zrelosti itd., izlazio je i u ovom razdobju svakoga mjeseca po jedan put, te su tim postignute znatne koristi; jer se svaka naredba vladina, čim bude proglašena te oblastim i školskim zavodom dostavljena, ima smatrati intimiranom; uslied čega se je predusrelo suvišnomu pisanju pa i naredbe tim načinom dolaze brže do provedbe. „Službeni glasnik" izlazit će i u buduće po dojakošnjem običaju.

Poglavje I.

Niže pučke škole.

1. Broj škola.

Županija dotično grad	Koliko ima površine u □klm.	stanovnika	občina političkih	občina školskih	mjesta uškolanih	mjesta neuškolanih	škola pučkih javnih (obćih)	škola pučkih javnih vjerskih	škola pučkih privatnih	škola pučkih svega	Na koliko □klm. dolazi 1 pučka škola?	Na koliko stanovnika dolazi 1 pučka škola?
Ličko-krbavska	6.211·4796	190.528	32	84	354	380	90	—	—	90	69·02	2.116
Modruško-riečka	4.879·0962	220.417	52	118	777	100	126	—	—	126	38·72	1.749
Zagrebačka	7.177·6564	445.890	67	180	1.184	143	190	4	1	195	36·81	2.286
Varaždinska	2.521·2787	257.198	33	83	738	—	97	1	—	98	25·73	2.624
Belovarsko-križevačka	5.047·7358	265.802	37	132	584	—	137	1	—	138	36·58	1.926
Požežka	4.941·5017	202.626	37	156	457	57	165	2	4	171	28·90	1.185
Virovitička	4.794·5258	196.968	30	127	489	—	134	4	4	142	33·76	1.387
Sriemska	6.869·6912	346.950	106	192	213	—	242	21	8	271	25·35	1.280
Grad Zagreb	33·2685	37.529	1	1	4	—	8	4	4	16	2·08	2.345
Grad Osiek	56·6246	19.842	1	1	4	—	8	2	2	12	4·72	1·653
Svega	42.532·8585	2,183.750	396	1.074	4.804	680	1.197	39	23	1.259	33·78	1.734
God. 1884/85. bilo je	42.516·015	1,892.499	367	1.055	4.495	425	1.184	12	39	1.235	34·51	1.532
G. 1889/90. bilo je više ..	16·8435	291.251	29	19	309	255	13	27	—	24	—	202
G. 1889/90. bilo je manje	—	—	—	—	—	—	—	—	16	—	0·73	—

Kako je jur u uvodu iztaknuto, bile su u izvješću za školsku godinu 1884/5 napose izkazane škole u gradjanskoj Hrvatskoj i Slavoniji i one u bivšoj Vojnoj Krajini.

Isto tako su još u školskoj godini 1885/6. škole u jednom i drugom dielu zemlje napose upravljane, ali pošto su na temelju zakona od 5. veljače 1886 danom 1. rujna 1886. preustrojone političke oblasti svoje djelovanje odpočele,

sdružene su već od ove godine u godišnjem izvješću, što ga kr. zemaljska vlada svake godine o stanju školstva u „Službenom glasniku“ priobćuje, jedne i druge škole, premda su po posebnih zakonih upravljane sve do konačne unifikacije, koja je uzsliedila na temelju školskoga zakona od 31. listopada 1888.

Svršetkom školske godine 1889/90. bilo je u Hrvatskoj i Slavoniji obćih, vjerskih i privatnih pučkih škola 1.259; izmedju tih bilo je obćih pučkih škola 1197 ili 95·08%, vjerskih javnih 39 ili 3·09%, privatnih 23 ili 1·83%.

U ujedinjenoj Hrvatskoj i Slavoniji broji se, kao što predjašnja tabela pokazuje 42.532·8585 □klm. površine sa 2,183.750 stanovnika, 396 političkih i 1.074 školskih obćina; ide dakle na jednu političku obćinu 3·2, a na jednu školsku obćinu 1·1 škole; dočim istom na 33·78 □klm. i 1.734 stanovnika dolazi 1 pučka škola.

Razlika u površini zemlje izkazana je na temelju najnovijih podataka statističkoga ureda kr. zemaljskė vlade, ter je iznosila koncem školske godine 1889/90 za 16·8435 klm. više nego u godini 1884/5.

Ta razlika medju podatci koli ciele zemlje toli i pojedinih joj dielova potječe odtud, što se ti podatci svake godine rektificiraju prama rezultatom reambulacije, kako se ona već od više godina izvodi u pojedinih poreznih obćinah, pa dok ta reambulacija posvuda obavljena bude, razlikovati će se brojevi još znatnije. Stanovničtvo se je u tom razdobju pomnožalo za 291.251 dušu, političke obćine za 29, školske za 19, broj javnih škola obćih i vjerskih za 40, dočim se je broj privatnih škola za 16 umanjio.

Kako se je broj pučkih škola u razdobju 1884/5. do 1889/90. mienjao, pokazuje sliedeća tabela.

Školske godine	Koliko je bilo škola			
	javnih (obćih)	javnih vjerskih	privatnih	svega
1885.	1.184	12	39	1.235
1886.	1.193	13	39	1.245
1887.	1.179	13	39	1.231
1888.	1.185	12	40	1.237
1089.	1.189	19	40	1.245
1890.	1.197	39	23	1.259

Po ovoj tabeli pomnožao se je dakle broj škola do god. 1890. prema godini 1885. za 24; no u istinu otvorene su u tom razdobju 42 nove škole; ali su za to u nekojih mjestih po spolovih razdieljene po dvie škole sdružene u jednu obospolnu školu, dočim su opet nekoje za jednu ili više učiteljskih sila razširene, nekoje pako sa susjednimi školami spojene.

Pasti će u oči, kako je broj javnih vjerskih škola u tom razdobju poskočio, a onaj privatnih pao; što dolazi odatle, da se sada prema §. 102. školskoga zakona od 31. listopada 1888. konfesijonalne i srbske autonomne škole smatraju

javnimi, dok uredbom svojom postizavaju cilj opredieljen obćim pučkim školam; s toga je u god. 1890. izkazano 39 vjerskih škola prema 12 u god. 1885., a privatne 23 prema 39.

Sliedeća tabela pokazuje, u kojih su mjestih nove škole osnovane i u kojih su već obstojeće škole razširene dotično u obospolne stegnute i koliko takovih škola ide na pojedine županije.

Županija dotično grad	Mjesto škole	Novo osnovana škola je			Škola je razširena			Škole stegnute bile su			Opazka
		dječačka	djevojačka	obospolna	za 1 učiteljsku silu	za 2 učiteljske sile	za 3 učiteljske sile	sa 1 učiteljskom silom	sa 2 učiteljske sile	sa 3 učiteljske sile	
Ličko-krbavska	Brinj	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
	Brlog	—	—	—	—	—	—	2	—	—	
	Bunić	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
	Cesarica	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Gospić	—	—	—	1[1]	—	—	—	—	—	[1] Samostalan kateketa za višu pučku te nižu dječačku i djevojačku školu.
	Gračac	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
	Korenica	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
	Oštarija	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Smiljan	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
	Škare	—	—	—	—	—	—	2	—	—	
	Vodoteč	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
Modruško-riečka	Belgrad	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Bribir	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Crikvenica	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Divjaki	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Gomirje	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Grobnik	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Hreljin	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Komor. Moravice	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Krasica	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Križišće	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Krstinja	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Kukuljanovo	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Lokve	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Otok (Trošt Mar.)	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Praputnik	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Selce	—	—	—	—	1	—	—	—	—	
	Severin	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Sušak	—	—	—	—	1[2]	—	—	—	—	[2] Samostalan kateketa i mjesto učiteljice.
	Tihovo (Trošt Mar.)	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Trsat	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Vrata	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Vrbovsko	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Zlobin	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Iznos	—	—	11	14	2	—	9	3	2	

Županija dotično grad	Mjesto škole	Novo osnovana škola je			Škola je razširena			Škole stegnnte bile su			Opazka
		dječačka	djevojačka	obospolna	za 1 učiteljsku silu	za 2 učiteljske sile	za 3 učiteljske sile	sa 1 učiteljskom silom	sa 2 učiteljske sile	sa 3 učiteljske sile	
	Prenos ..	—	—	11	14	2	—	9	3	2	
Zagrebačka	Banija	—	—	1	1	—	—	—	—	—	
	Bistra	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Blinja	—	—	—	—	—	—	2	—	—	
	Desinec	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Dugaresa	—	—	1[3]	—	—	—	—	—	—	
	Dugoselo	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Dol. Stubica	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Klasnić	—	—	—	—	—	—	2	—	—	
	Mečenčani	—	—	—	—	—	—	2	—	—	
	Petrinja	—	—	—	1[4]	—	—	—	—	—	
	Podsused	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Samobor	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Stojdraga	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Sošice	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Sunja	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
	Sv. Ivan Zelina	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Sv. Pet. na Mrežnici	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Vrabče	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Vugrovec	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Vukovina	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
Varaždinska	Konoba	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Lobor	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Ludbreg	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Mali Bukovac	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Petrijanec	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Remetinec	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Krapinske Toplice	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Varaždinske Topl.	—	—	—	—	—	—	2	—	—	
Belovarsko-križevačka	Cirkvena	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Draganec	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Drnje	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Ferdinandovac	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Garešnica	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Gjurgjevac	—	—	—	—	1	—	—	—	—	
	Grubišnopolje	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Hampovica	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Hlebine	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Ivanovoselo	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Kumrovac	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Kutina	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Novigrad	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Rača (nova)	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Sedlarica	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Sesvete	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Severin	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Sirova Katalena	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Sv. Petar Čvrstec	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Šarampovo	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Iznos....	—	—	22	46	3	—	18	4	2	

[3] Privatna škola kr. povlaštene zemaljske tvornice za predenje i tkanje pamuka.

[4] Samostalni kateketa za vježbaonicu, djevojačku i šegrtsku školu.

Županija dotično grad	Mjesto škole	Novo osnovana škola je			Škola je razširena			Škole stegnute bile su			Opazka
		dječačka	djevojačka	obospolna	za 1 učiteljsku silu	za 2 učiteljske sile	za 3 učiteljske sile	sa 1 učiteljskom silom	sa 2 učiteljske sile	sa 3 učiteljske sile	
	Prenos . .	—	—	22	46	3	—	18	4	2	
Požežka	Antunovac	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Bučje	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Daruvar	—	—	—	—	1	—	—	—	—	
	Dežanovac	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Gaj	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Imšovoselo	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Končanica	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Kreštelovac	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Lipik	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Nova Kapela	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Novo Topolje	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Novska	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
	Orljavica	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Orubica	—	—	—	—	—	—	2	—	—	
	Poljane	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Rajić	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
	Stara Gradiška	—	—	—	—	—	—	—	2	—	
	Toranj	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Vel. Bastaji	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Vrbje	—	—	—	—	—	—	2	—	—	
Virovitička	Almaš	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Čepin	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Čepin (priv.)	—	1	—	—	—	—	—	—	—	
	Dolnji Miholjac	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Feričanci	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Gjurgjanci	—	-	1	—	—	—	—	—	—	
	Gjurgjenovac	—	—	1[5]	—	—	—	—	—	—	[5] Privatna pučka škola pilane.
	Gorjani	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Kešinci	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Marijanci	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Mikleuš	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Našice	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Ražljevo	—	—	1[6]	—	—	—	—	—	—	[6] Privatna pučka škola pilane.
	Sarvaš	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Slatina	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Suhopolje	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Špišić-Bukovica	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Terezinopolje	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
	Retfala magj.	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
Sriemska	Banoštor	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Bingula	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Bobota	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Dobrinci	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Erdevik	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Franjindol	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Golubinci	—	—	—	—	—	1	—	—	—	
	Ilok	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Prenos	—	1	36	71	4	1	24	7	3	

Županija dotično grad	Mjesto škole	Novo osnovana škola je: dječačka	Novo osnovana škola je: djevojačka	Novo osnovana škola je: obospolna	Škola je razširena: za 1 učiteljsku silu	Škola je razširena: za 2 učiteljske sile	Škola je razširena: za 3 učiteljske sile	Škole stegnute bile su: sa 1 učiteljskom silom	Škole stegnute bile su: sa 2 učiteljske sile	Škole stegnute bile su: sa 3 učiteljske sile	Opazka
Sriemska	Prenos..	—	1	36	71	4	1	24	7	3	
	Indjija	—	—	—	—	1[7]	—	—	—	—	[7] Na obćoj pučkoj školi sistemizovana dva učiteljska mjesta.
	Indjija	—	—	—	1[8]	—	—	—	—	—	[8] Na hrv.-srbskoj školi sistemizovano drugo učiteljsko mjesto.
	Irig	—	—	—	1	—	—	—	—	—	[9] Samostalni kateketa za rim.-kat. mladež obćih pučkih škola.
	Jarak	—	—	—	—	—	—	2	—	—	[10] Na srbskoj pučkoj školi sistemizovano drugo učiteljsko mjesto.
	Jazak	—	—	—	—	1	—	—	—	—	[11] Osnovana konfesijonalna grč.-izt. pučka škola.
	Krčedin	—	—	—	—	—	—	1	1	—	[12] Grč.-izt. konfesijonalna škola pretvorena u obću pučku školu.
	Ruma	—	—	—	1[9]	—	—	—	—	—	[13] Kod djevojačke škole sistemizovana dva mjesta za učiteljice.
	Novi Slankamen	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Nova Pazova	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
	Stara Pazova	—	—	—	1[10]	—	—	—	—	—	
	Stari Banovci	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Surduk	—	—	—	—	—	—	2	—	—	
	Susek	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Vinkovci	—	—	1[11]	—	—	—	—	—	—	
	Vojka	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
	Vukovar	—	—	1[12]	—	—	—	—	—	—	
	Vukovar	—	—	—	—	1[13]	—	—	—	—	
	Zemun	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	Županje	—	—	—	—	—	—	—	2	—	
Grad Zagreb	Zagreb	—	—	—	5	—	—	—	—	—	
	Zagreb	—	—	1	—	—	—	—	—	—	Privatna škola za gluhonieme.
	Zagreb	—	—	1	—	—	—	—	—	—	Privatna evangelička niža pučka škola.
	Zagreb	1	—	—	—	—	—	—	—	—	Škola u sirotištu na Josipovcu.
Grad Osiek	Osiek	—	—	—	4	—	—	—	—	—	
	Svega ...	1	1	40	88	7	1	31	11	4	

Prema toj tabeli osnovane su za posljednjih pet godina, kako bi gore rečeno, 42 nove škole, razšireno je za jednu učiteljsku silu 88, za dvie sile 7, za tri sile 1; stegnuto je pako poradi uspješnije obuke 46 pučkih škola, i to: 31 s 1, 11 sa 2 i 4 sa 3 učiteljske sile te su od tih 46 škola nastale 23, i to: 10 sa 2, 8 sa 3 i 5 sa 4 učiteljske sile.

Najveći prirast škola bio je u županijah modruško-riečkoj, zagrebačkoj, požežkoj i virovitičkoj, najmanji u županiji varaždinskoj i ličko-krbavskoj.

Kako su se nadalje sve pučke škole po spolu i broju učiteljskih sila dielile, pokazuje ova tabela.

Županija dotično grad	Broj pučkih škola — obćih javnih: dječačkih	obćih javnih: djevojačkih	obćih javnih: obospolnih	obćih javnih: skupa	obćih javnih: jednorazrednih (sa 1 učitelj. silom)	obćih javnih: dvorazrednih (sa 2 učiteljske sile)	obćih javnih: trorazrednih (sa 3 učiteljske sile)	obćih javnih: četverorazrednih (sa 4 učit. sile)	obćih javnih: peterorazrednih (sa 5 učit. sila)	obćih javnih: skupa	vjerskih javnih: dječačkih	vjerskih javnih: djevojačkih	vjerskih javnih: obospolnih	vjerskih javnih: skupa	vjerskih javnih: jednorazrednih (sa 1 učit. silom)	vjerskih javnih: dvorazrednih (sa 2 učiteljske sile)	vjerskih javnih: trorazrednih (sa 3 učiteljske sile)	vjerskih javnih: četverorazrednih (sa 4 učit. sile)	vjerskih javnih: skupa	privatnih: dječačkih	privatnih: djevojačkih	privatnih: obospolnih	privatnih: skupa	privatnih: jednorazrednih (sa 1 učit. silom)	privatnih: dvorazrednih (sa 2 učiteljske sile)	privatnih: trorazrednih (sa 3 učiteljske sile)	privatnih: četverorazrednih (sa 4 učit. sile)	privatnih: skupa	Svega
Ličko-krbavska	4	4	82	90	59	18	8	5	—	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	90
Modruško-riečka	3	5	118	126	82	36	3	5	—	126	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	126
Zagrebačka	9	9	172	190	143	31	4	12	—	190	—	—	4	4	4	—	—	—	4	—	—	1	1	1	—	—	—	1	195
Varaždinska.........	12	12	73	97	68	21	3	5	—	97	—	1	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98
Belovarsko-križevačka	5	5	127	137	89	32	5	11	—	137	—	—	1	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	138
Požežka	8	9	148	165	122	28	7	8	—	165	—	—	2	2	2	—	—		2	—	—	4	4	4	—	—	—	4	171
Virovitička	7	7	120	134	103	23	3	5	—	134	—	—	4	4	4	—	—	—	4	—	—	4	4	4	—	—	—	4	142
Sriemska	16	16	210	242	155	52	16	19	—	242	4	4	13	21	13	4	2	2	21	—	2	6	8	8	—	—	—	8	271
Grad Zagreb	6	2	—	8	1	—	—	5	2	8	—	3	1	4	2	—	—	2	4	—	2	2	4	4	—	—	—	4	16
Grad Osiek	4	4	—	8	4	—	—	4	—	8	—	—	2	2	—	1	—	1	2	—	2	—	2	2	—	—	—	2	12
Svega....	74	73	1.050	1.197	826	241	49	79	2	1.197	4	8	27	39	26	5	2	6	39	—	6	17	23	23	—	—	—	23	1.259
Godine 1884/5. bilo je	92	98	994	1.184	901	189	36	58	—	1.184	2	2	8	12	6	3	1	2	12	3	11	25	39	32	3	—	4	39	1.235
God. 1889/90. bilo je više	—	—	56	13	—	52	13	21	2	13	2	6	19	27	20	2	1	4	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
God. 1889/90. bilo je manje	18	25	—	—	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	5	8	16	9	3	—	4	16	—

Iz nazočne tabele vidi se, da je od nižih pučkih škola bilo:

	God. 1885.:	God. 1890.:
1. Po spolu:		
dječačkih	97 ili 7·8%	78 ili 6·2%
djevojačkih	111 ili 8·9%	87 ili 6·9%
obospolnih	1.027 ili 83·1%	1.794 ili 86·9%
2. Po broju ustanovljenih u njih učiteljskih mjesta:		
sa jednom učiteljskom silom	939 ili 76·0%	874 ili 69·4%
sa dvie učiteljske sile	195 ili 15·8%	246 ili 19·5%
sa tri „ „	37 ili 3·0%	52 ili 4·1%
sa četiri „ „	64 ili 5·2%	87 ili 6·9%

Po tom se je u rečenom razdobju umanjio broj obćih pučkih dječačkih škola za 18, djevojačkih za 25, ali je broj obospolnih narasao za 56; bilo je dakle u svem 13 obćih pučkih škola više.

Isto tako umanjio se je broj škola s jednom učiteljskom silom za 75, a narasao je broj škola s dvie učiteljske sile za 52, sa tri učiteljske sile za 13, sa četiri i više učiteljskih sila za 23; svega dakle opet za 13 škola više.

Vjerskih javnih škola ima u svem više za 27, i to: 2 dječačke, 6 djevojačkih i 19 obospolnih dotično 20 s jednom, 2 sa dvie, 1 sa tri i 4 sa četiri učiteljske sile.

Privatnih škola je manje za 16, i to: 3 dječačke, 5 djevojačkih i 8 obospolnih dotično 9 s jednom, 3 sa dvie i 4 sa četiri učiteljske sile.

Čitavi prirast iznosi dakle, kako je jur gori navedeno, 24 škole.

Kako se obće pučke škole diele po nastavnom jeziku i trajanju obuke, a vjerske i privatne škole po nastavnom jeziku, po vjeroizpoviesti, te po uzdržavanju i pravu javnosti, vidi se iz sliedeće tabele.

*

Županija dotično grad	Koliko ima škola pučkih																																					
	javnih (obćih)									vjerskih javnih											privatnih																	
	po nastavnom jeziku						po trajanju obuke			po nastavnom jeziku						po vjero-izpoviesti					po nastavnom jeziku						po vjero-izpoviesti					uzdržavanih troškom						
	hrvatskih	njemačkih	magjarskih	rusinskih	slovačkih	skupa	cjelodnevnih	poludnevnih	skupa	hrvatskih	njemačkih	magjarskih	rusinskih	slovačkih	skupa	rimo-katoličkih	grčko-iztočnih	evangeličkih	izraelitskih	skupa	hrvatskih	njemačkih	magjarskih	rusinskih	slovačkih	skupa	rimo-katoličkih	grčko-iztočnih	evangeličkih	izraelitskih	skupa	pojedinih osoba	vjerskih obćina	duhovnih redova	skupa	s pravom javnosti	bez prava javnosti	Svega
Ličko-krbavska	90	—	—	—	—	90	90	—	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	90
Modruško-riečka	126	—	—	—	—	126	118	8	126	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	126
Zagrebačka	190	—	—	—	—	190	157	33	190	4	—	—	—		4	—	4	—	—	4	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	1	—	—	1	—	1	195
Varaždinska..........	97	—	—	—	—	97	55	42	97	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98
Belovarsko-križevačka .	137	—	—	—	—	137	97	40	137	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	138
Požežka	165	—	—	—	—	165	161	4	165	2	—	—	—	—	2	—	2	—	—	2	—	4	—	—	—	4	1	—	2	1	4	1	3	—	4	—	4	171
Virovitička...........	121	9	4	—	—	134	123	9	132	—	1	3	—	—	4	1	—	3	—	4	3	—	1	—	—	4	4	—	—	-	4	4	—	—	4	—	4	142
Sriemska	218	17	3	2	2	242	232	10	242	12	9	—	—	—	21	1	12	6	2	21	—	4	4	—	—	8	8	—	—	—	8	8	—	—	8	—	8	271
Grad Zagreb	8	—	—	—	—	8	8	—	8	4	—	—	—	—	4	3	—	—	1	4	3	1	—	—	—	4	3	—	1	—	4	2	1	1	4	2	2	16
Grad Osiek	4	4	—	—	—	8	8	—	8	1	1	—	—	—	2	—	1	—	1	2	1	1	—	—	—	2	1	-	—	1	2	2	—	—	2	—	2	12
Svega.....	1.156	30	7	2	2	1.197	1.049	146	1.195*	25	11	3	—	—	39	6	20	9	4	39	8	10	5	—	—	23	18	—	3	2	23	18	4	1	23	2	21	1.259
Godine 1884/5. bilo je	1.140	32	8	2	2	1.184	1.092	92	1.184	11	1	—	—	—	12	—	11	—	1	12	20	13	6	—	—	39	15	10	7	7	39	15	20	4	39	10	29	1.235
God. 1889/90. bilo je više	16	—	—	—	—	13	—	54	11	14	10	3	—	—	27	6	9	9	3	27	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	24
God. 1889/90. bilo je manje	—	2	1	—	—	—	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	3	1	—	-	16	—	10	4	5	16	—	16	3	16	8	8	—

* Po trajanju obuke izkazane su dvie škole manje. To dolazi odatle, što su u virovitičkoj županiji dvie škole (u Ivanovubriegu i Njem. Breznici) sbog pomanjkanja učiteljskih sila bile zatvorene.

Po tom je obćih pučkih škola bilo, i to:

	God. 1885.:	God. 1890.:
1. Po nastavnom jeziku:		
hrvatskih (srbskih)	1.140 ili 96·3%	1.156 ili 96·6%
njemačkih	32 ili 2·7%	30 ili 2·5%
magjarskih	8 ili 0·7%	7 ili 0 6%
rusinskih	2 ili 0·1%	2 ili 0·1%
slovačkih	2 ili 0·1%	2 ili 0·1%
2. Po trajanju obuke:		
cjelodnevnih	1.092 ili 92·2%	1.049 ili 87·6%
poludnevnih	92 ili 7·7%	146 ili 12·2%

Od vjerskih javnih škola bilo je:

	God. 1885.:	God. 1890.:
1. Po nastavnom jeziku:		
hrvatskih (srbskih)	11 ili 91·7%	25 ili 64·1%
njemačkih	1 ili 8·3%	11 ili 28·2%
magjarskih	— ili —%	3 ili 7·7%
2. Po vjeroizpovjesti:		
rimo-katoličkih	— ili —%	6 ili 15·4%
grčko-iztočnih	11 ili 91·6%	20 ili 51·3%
evangeličkih	— ili —%	9 ili 23·1%
izraelitskih	1 ili 8·3%	4 ili 10·2%

Od privatnih škola bilo je:

	God. 1885.:	God. 1890.:
1. Po nastavnom jeziku:		
hrvatskih (srbskih)	20 ili 51 3%	8 ili 34·8%
njemačkih	13 ili 33·3%	10 ili 43·5%
magjarskih	6 ili 15·4%	5 ili 21·7%
2. Po vjeroizpoviesti:		
rimo-katoličkih	15 ili 38·4%	18 ili 78·3%
grčko-iztočnih	10 ili 25·6%	— ili —%
evangeličkih	7 ili 17·9%	3 ili 13·0%
izraelitskih	7 ili 17·9%	2 ili 8·7%
3. Po uzdržavanju:		
Uzdržavanih troškom pojedinih osoba	15 ili 38·4%	18 ili 78·3%
„ „ vjerskih obćina	20 ili 51·3%	4 ili 17·4%
„ „ duhovnih redova	4 ili 10·3%	1 ili 4·3%

Po trajanju obuke bile su sve vjerske i privatne škole cjelodnevne; od ovih potonjih ima ih 2 s pravom javnosti, a 21 bez toga prava

Po ustanovi §. 20. školskoga zakona mora u pučkoj školi učitelj biti one vjere, kojoj pripada mladež školu polazeća.

U konfesionalno-mješovitih školah učitelj, ako je jedan, mora biti one vjere, kojoj pripada većina učenika; nastane li pako potreba, da se namjeste dva ili više učitelja, tada se ima obzir uzeti i na one manjine, kojih vjeroizpoviesti pripada bar četvrti dio ukupnoga stanovničtva dotičnu školu uzdržavajuće obćine.

Ova ustanova školskoga zakona nije se dosada posvuda provesti mogla radi pomanjkanja učitelja grčko-iztočne vjeroizpoviesti, te je bilo još dosta škola, naročito u bivšoj Vojnoj Krajini, na kojih su već od prije namješteni učitelji katolici, premda iste polazi mladež izključivo ili u većini grčko-iztočne vjere.

Pošto se pripravnici konfesijonalne srbske učiteljske škole u Karlovcu na obćih javnih školah namještaju, nadoći će naskoro vrieme, da će se gori spomenutoj ustanovi udovoljiti moći.

Kako sliedeća tabela pokazuje, bilo je svršetkom školske godine 1889/90. 1.119 ili 93·5% obćih pučkih škola, u kojih su mogli biti postavljeni učitelji jedne, a 78 ili 6·5%, u kojih učitelji dviju vjeroizpoviesti.

Od prve vrsti škola pripada ih vjeroizpoviesti rimo-katoličkoj 789 ili 70·5%, grčko-katoličkoj 7 ili 0·6%, grčko-iztočnoj 313 ili 27·9%, evangeličkoj 10 ili 0·9%, a od druge vrsti vjeroizpoviesti rimo-katoličkoj s grčko-iztočnom 75 ili 96·1% i grčko-katoličkoj s grčko-iztočnom 3 ili 3·9%.

Županija dotično grad	Koliko ima škola, u kojih mogu biti namješteni učitelji							Broj škola u obće
	samo jedne vjeroizpoviesti, i to:					dviju vjeroizpoviesti, i to:		
	rimo-katoličke	grčko-katoličke	grčko-iztočne	evangeličke	izraelitske	rimo-katoličke i grčko-iztočne	grčko-katoličke i grčko-iztočne	
Ličko-krbavska	42	—	38	—	—	10	—	90
Modruško-riečka	93	—	31	—	—	2	—	126
Zagrebačka	135	5	47	—	—	3	—	190
Varaždinska	95	—	2	—	—	—	—	97
Belovarsko-križevačka	95	—	11	—	—	31	—	137
Požežka	115	—	38	—	—	12	—	165
Virovitička	99	—	23	1	—	11	—	134
Sriemska	99	2	123	9	—	6	3	242
Grad Zagreb	8	—	—	—	—	—	—	8
Grad Osiek	8	—	—	—	—	—	—	8
Svega	789	7	313	10	—	75	3	1.197
Godine 1884/5. bilo je	782	7	310	10	—	72	3	1.184
God. 1889/90. bilo je više	7	—	3	—	—	3	—	13
God. 1889/90. bilo je manje	—	—	—	—	—	—	—	—

Po ustanovi §. 183. školskoga zakona za nadziranje propisane obuke i u obće uzgoja mladeži putem škole imenuje županijska oblast, a u slobodnih gradovih veliki župan, u gradu Zagrebu vrhovni načelnik na predlog kotarske oblasti dotično gradskoga zastupstva za školu dotično škole svakoga mjesta izmedju članova obćinskoga školskoga odbora čovjeka inteligentna i prijatelja škole mjestnim školskim nadzornikom, koji je kao takov ujedno i predsjednik obćinskoga školskoga odbora.

Koliko je takovih mjestnih školskih nadzornika bilo koncem škol. godine 1889/90. i kojemu su stališu pripadali, pokazuje sliedeća tabela.

Županija dotično grad	Po stališu bilo je mjestnih školskih nadzornika, i to:								Bilo je svih mjestnih školskih nadzornika
	svećenika	odvjetnika, liečnika i ljekara	zem. činovnika i umirovljenih častnika	obć. načelnika, bilježnika i blagajnika	vlastele i vlastelinskih činovnika	posjednika i ekonoma	poljodjelaca	obrtnika i trgovaca	
Ličko-krbavska	44	1	4	17	—	—	13	7	86
Modruško-riečka	84	—	14	15	—	9	2	4	128
Zagrebačka	120	3	5	33	5	17	14	—	197
Varaždinska	56	2	2	5	2	6	9	1	83
Belovarsko-križevačka . . .	59	—	6	17	2	7	9	8	108
Požežka	64	2	2	15	2	3	51	8	147
Virovitička	46	1	3	7	7	10	15	14	103
Sriemska	106	2	14	46	4	21	25	19	237
Grad Zagreb	1	—	2	—	—	—	—	1	4
Grad Osiek	1	1	—	—	—	1	—	1	4
Svega . . .	581	12	52	155	22	74	138	63	1.097*

* Ne sudara se s brojem škola, jer u nekih mjestih ima više škola po jednoga nadzornika.

2. Troškovi uzdržavanja obćih pučkih škola.

Do oživotvorenja novoga školskoga zakona od 31. listopada 1888. dielile su se obće pučke škole u starom provincijalu na četiri plaćevna razreda.

Normalna plaća učiteljska u školah I. plaćevnoga razreda iznosila je 700 for., u školah II. plaćevnoga razreda 600 for., u školah III. plaćevnoga razreda 400 for., a u školah IV. plaćevnoga razreda 350 for. Treći i četvrti razred bili su razdieljeni na dva podrazreda s plaćom normalnom i plaćom povišenom. Ove povišene plaće III. i IV. razr. bile su raznovrstno ustanovljene, te su u nekojih mjestih nadvisivale normalnu plaću samo za neznatne svote, dočim su u drugih dosizale malne plaću višega plaćevnoga razreda.

U bivšoj Vojnoj Krajini bili su učitelji podieljeni u četiri plaćevna razreda te je uživalo od ukupnoga broja 5% plaću od 500 for., 15% plaću od 450 for., 20% plaću od 400 for., a 60% plaću od 350 for.

U jednom i drugom dielu zemlje dobivali su svi učitelji 10% normalne plaće nakon svake pete godine uspješna službovanja kao petgodišnji doplatak.

Osim toga uživali su učitelji stan u naravi ili stanarinu od 15% normalne plaće u gradjanskoj Hrvatskoj i Slavoniji, a 100 for. u bivšoj Vojnoj Krajini.

Ravnajući učitelji na višerazrednih školah uživali su funkcijonalne doplatke od 100 for. i 50 for.

Sve ove troškove namirivale su školu uzdržavajuće obćine u starom provincijalu i u gradovih bivše Vojne Krajine, dočim su se u seoskih obćinah bivše Vojne Krajine namirivali iz županijskih školskih blagajna, u koje su obćine 20% izravnoga poreza i vanrednih prireza uplaćivale.

Stvarne troškove školske podmirivale su u jednom i drugom području dotične obćine.

Po ustanovi §. 119. novoga školskoga zakona od 31. listopada 1888. ustanovljena je za svakoga definitivnoga učitelja u čitavoj zemlji jedna temeljna plaća od 400 for., k tomu stan u naravi ili stanarina od 100 for. na godinu.

U gradovih i većih mjestih uživaju učitelji mjestne u mirovinu neuračunive doplatke u iznosu od 60 do 300 for. na godinu.

Povrh toga su ustanovljeni funkcijonalni doplatci za ravnajuće učitelje na školah sa 4 ili više učiteljskih sila od 100 for., za ravnajuće učitelje na školah sa 2 ili 3 učiteljske sile od 50 for.

Konačno su za definitivne učitelje ustanovljeni petgodišnji doplatci od 50 for. i može svaki učitelj sedam takovih doplataka dobiti.

Prema ovim zakonskim ustanovam regulirane su pod konac godine 1889. učiteljske plaće, te je svim učiteljem, koji su odprije veću plaću uživali, u smislu §. 132. škol. zakona dotični višak kao osobni doplatak ostavljen.

Mjestni doplatci ustanovljeni su na temelju povedenih razprava, kako sliedi:

1. U području županije ličko-krbavske:

U gradu Senju za mužko i žensko učiteljsko osoblje 100 for.

2. U području županije modruško-riečke:

U gradu Bakru za mužko i žensko učiteljsko osoblje 100 for. U Sušaku i Trsatu za učitelje 300 for., za učiteljice 200 for.

U Dragi, Kostreni sv. Lucije i Kostreni sv. Barbare za učitelje 200 for., za učiteljice 100 for.

U Gerovu 120 for.

U Novom Vinodolskom, Bribiru, Crikvenici, Belgradu, Grižanih i Drveniku za učitelje 100 for., za učiteljice 60 for.

U Selcu, Grobniku, Ratuljah, Čavlih, Kraljevici, Križišću, Hreljinu, Zlobinu, Krasici, Praputniku, Kukuljanovu, Delnicah, Brodu na Kupi, Čabru, Hribu, Vrbovskom Senjskom, Komorskih Moravicah, Severinu, Bosiljevu, Bosancih i Lešću za mužko i žensko učiteljsko osoblje 60 for.

3. U području županije zagrebačke:

U gradu Sisku za mužko i žensko učiteljsko osoblje 150 for.

U gradu Karlovcu, u Samoboru, Cvetkoviću, Marija-Bistrici, Sv. Ivanu Zelini, Vrabču, Stenjevcu, Podsusedu i Šestinah za mužko i žensko učiteljsko osoblje 100 for.

U Jaski, Velikoj Gorici, Dolnjoj Stubici, Gornjoj Stubici i Bistri za mužko i žensko učiteljsko osoblje 60 for.

4. U području županije varaždinske:

U gradu Varaždinu za mužko i žensko učiteljsko osoblje 200 for.

U Ivancu, Lepoglavi, Klanjcu, Ludbregu, Varaždinskih Toplicah, Krapinskih Toplicah i Zlataru za mužko i žensko učiteljsko osoblje 100 for.

U Bednji, Cvetlinu, Višnjici, Vrbnu, Jerovcu, Kamenici, Klenovniku, Maruševcu, Voći, Tuhlju, Poljani, Selih, Velikoj Erpenji, Vel. Trgovištu, Zaboku, Krapini, Sv. Križu Začreću, Malom Bukovcu, Martijancih, Rasinji, Kuzmincu, Desiniću, Pregradi, Biškupcu, Petrijancu, Mihovljanih i Vinici za mužko i žensko učiteljsko osoblje 60 for.

5. U području županije belovarsko-križevačke:

U gradovih Belovaru, Križevcih i Koprivnici po 200 for.

U Ivanić tvrdji i u Bregih po 100 for.

6. U području županije požežke:

U gradu Požegi za učitelje dječačke pučke škole 300 for.

U Daruvaru za učitelje 100 for., za učiteljice 60 forinti.

U Lipiku 60 for.

7. U području županije virovitičke:

U Virovitici, Slatini, Dol. Miholjcu, Valpovu, Djakovu i Našicah za mužko i žensko učiteljsko osoblje po 100 for.

U Suhopolju, Dalju, Retfali magj., Retfali njem., Veliškovcih i Orahovici za mužko i žensko osoblje po 60 for.

8. U području županije sriemske:

U Vukovaru za mužko i žensko učiteljsko osoblje 200 for.

U Iloku, Indjiji, Irigu, Rumi i Zemunu za mužko i žensko učiteljsko osoblje po 100 for.

U Mitrovici, Kamenici i Petrovaradinu za mužko i žensko učiteljsko osoblje 60 for.

9. U području grada Zagreba:

Za mužko i žensko učiteljsko osoblje nižih i viših pučkih škola 300 for.

10. U području grada Osieka:

Za mužko i žensko učiteljsko osoblje nižih i viših pučkih škola 200 for.

Ovi doplatci dopitani su učiteljem samo u onom slučaju, u koliko od prije ne uživaju osobnoga doplatka.

Uzme li se u obzir, da su učiteljem odprije uživane plaće neokrnjene ostavljene, da su učiteljem i učiteljicam (254) najnižega plaćevnoga razreda od 350 for. plaće na temeljnu plaću od 400 for. povišene, da su svi podučitelji (17) i podučiteljice (89) promaknuti za učitelje, i da su nekojim mjestni, funkcijonalni i petgodišnji doplatci dopitani i da su nekoje škole razširene dotično nove škole

otvorene, pa da se i stvarni troškovi umanjili nisu, lasno će se uviditi, da su troškovi školski morali poskočiti.

Valja još pridodati, da je u bivšoj Vojnoj Krajini u smislu §. 214. školskoga zakona kod prvoga reguliranja plaća god. 1889. samo jedna trećina najnižega plaćevnoga razreda u temeljnu plaću promaknuta; druga trećina (123) promaknuta je godine 1890., a treća doći će na red god. 1891. i time će troškovi školski opet ponarasti.

Koliko su pako troškovi koncem školske godine iznosili, pokazuje sliedeća tabela.

Županija dotično grad	Redoviti troškovi				Skupa		Izvanredni troškovi		Iznos svihkolikih školskih troškova	
	osobni		stvarni							
	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.
Ličko-krbavska	61.867	66	17.740	44	79.608	10	3.257	52	82.865	62
Modruško-riečka.....	109.352	—	31.333	—	110.685	—	59 285	—	199.970	—
Zagrebačka	143.636	17	35.571	38	179.207	55	18.442	59	197.650	14
Varaždinska........ .	85.351	96	19.341	71	104 693	67	19.410	43	124.104	10
Belovarsko-križevačka	111.279	43	28.986	79	140.266	22	22.442	06	162.708	28
Požežka	104.311	—	31.742	—	136.053	—	27.253	—	163.306	—
Virovitička..........	91.857	--	35.745	—	127 602	—	14.600	—	142.202	—
Sriemska	202.306	03	51.697	39	254.003	42	45.140	04	299.143	46
Grad Zagreb........	38.193	12	20.982	92	59.176	04	400	—	59.576	04
Grad Osiek	22.999	—	2.081	—	25.080	—	228	—	25.308	—
Svega	971.153	37	275.221	63	1,246.375	—	210.458	64	1,456.833	64
Godine 1884/5. bilo je	849.369	63	198.835	42	1,048.205	05	133.274	15	1,181.479	20
God. 1889/90. bilo je više	121.783	74	76.386	21	198.169	95	77.184	49	275.354	44
God. 1889/90. bilo je manje	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Za uzdržavanje obćih pučkih škola i namještenoga u njih učiteljskoga osoblja potrošeno je dakle u školskoj god. 1889/90. 1,456.833 for. 64 nč., od koje svote odpada na beriva učiteljska 971.153 for. 37 nč., na podmirenje stvarnih troškova, kao što su troškovi za uzdržavanje i podpunjivanje školskih knjižnica, za nabavu učila te knjiga i inih školskih potrebština siromašnoj djeci, za uzdržavanje, čišćenje, razsvjetu i ogriev školskih sgrada, izplatu mirovina, itd. 275.221 for. 63 novč., a na izvanredne troškove 210.458 for. 64 novč.

Škol. godine 1884/5. iznosili su svi troškovi 1,181.479 for. 20 nč., od čega odpada 849.369 for. 63 nč. na učiteljska beriva, 198.835 for. 42 nč. na stvarne a 133.274 for. 15 nč. na izvanredne troškove.

Po tom su redoviti troškovi narasli za 198.169 for. 95 nč. ili 15·9%, i to: učiteljska beriva za 121.783 for. 74 nč. ili 12·5%, stvarni troškovi za 76.386 for. 21 nč. ili 27·7%.

Izvanredni troškovi poskočili su za 77.184 for. 49 nč. ili 36·6%.

Ako se poredi iznos svih učiteljskih beriva od 971.153 for. 37 nč. s brojem namještenih na obćih pučkih školah učiteljskih sila od 1.817, a iznos svih redo-

vitih troškova od 1,246.375 s brojem obćih pučkih škola od 1.197, dolazi popriečno na jednoga učitelja, kako se iz sliedeće tabele vidi, dohodak od 534 for. 48 nč., na jednu školu trošak od 1.041 for. 25 nč., a odgoj jednoga školskoga polaznika stoji 8 for. 8 nč. na godinu.

Školske godine 1884/5. dolazio je popriečno na jednoga učitelja dohodak od 500 for. 50 nč., na jednu školu trošak od 878 for., a odgoj jednoga školskoga polaznika stajao je 7 for. 39 nč. Po tom se je u razdobju od školske godine 1884/5. popriečno povećao dohodak jednoga učitelja za 33 for. 98 nč., trošak na jednu školu za 163 for. 25 nč., a trošak za odgoj jednoga školskoga polaznika za 69 nč.

Uzrok povećanju popriečnoga dohodka za jednoga učitelja leži poglavito u uredjenju učiteljskih plaća po novom školskom zakonu i u dopitanju petgodišnjih i funkcijonalnih doplataka; uzrok povećanju popriečnoga troška na jednu školu u povećanju broja škola sa dvie ili više učiteljskih sila, a uzrok povećanju popriečnoga troška na odgoj jednoga školskoga polaznika u većem trošku za uzdržavanje škola.

Ako bi se vaskoliki trošak razporezao na svekoliko stanovničtvo, svaki bi stanovnik u školske svrhe na godinu doprinosio 67 nč., prema škol. godini 1884/5. za 5 nč. više.

Sliedeća tabela pokazuje, kolik je u pojedinih županijah i gradovih Zagrebu i Osieku popriečni dohodak jednoga učitelja, kolik popriečni trošak na jednu školu i odgoj jednoga školskoga polaznika i koliko od svega školskoga troška ide na jednoga stanovnika.

Županija dotično grad	Koliko popriečno dolazi			
	dohodka na 1 učitelja	redovitoga troška na 1 obću pučku školu	redovitoga troška na 1 školskoga polaznika	od ukupnih školskih troškova na 1 stanovnika
	for.	for.	for.	for.
Ličko-krbavska	479·59	884·53	10.98	0·43
Modruško-riečka	581·65	1.116·55	9·97	0·91
Zagrebačka	554·58	943·20	8·02	0·44
Varaždinska	601·07	1.079·32	6·65	0·48
Belovarsko-križevačka	515·18	1 023 84	6·97	0·61
Požežka	488·50	824·56	9·70	0·80
Virovitička	513·17	952·25	7·60	0·72
Sriemska	514·77	1.049·62	7·46	0·86
Grad Zagreb	748·88	7.397·00	21·71	1·59
Grad Osiek	884·58	3.156·00	17·64	1·27
Svega	534·48	1.041·25	8·08	0·67
Godine 1884/5. bilo je	500·50	878·00	7·39	0·62
Godine 1889/90. bilo je više	33·98	163·25	0·69	0·05
Godine 1889/90. bilo je manje	—	—	—	—

Po tom su učitelji najbolje plaćeni u gradovih Osieku i Zagrebu, a najslabije u županijah ličko-krbavskoj i požežkoj. Razmjerno se najviše troši na uzdržavanje škola u gradovih Zagrebu i Osieku, a najmanje u županijah požežkoj i ličko-krbavskoj.

Po ustanovah §. 31.—36. školskoga zakona podmiruju se školski troškovi u starom provincijalu i gradovih bivše Vojne Krajine iz proračuna dotične političke obćine, a izvori su im:

a) obvezni prinesci privatnih osoba ili korporacija te dohodci zaklada i fondova školskih;

b) dohodak od sgrada i zemalja školskih;

c) kamate od školskih zaklada;

d) rabat od neposredno naručenih školskih knjiga;

e) darovi i legati školam namienjeni;

f) globe izrečene po ustanovi §. 5. kaznenoga postupnika kao i globe dosudjene u smislu §. 79. zakona od 3. listopada 1876. po mjestnih sudovih i postupku pred njimi;

u drugom pak redu obćinska potrošarina onim dielom, koji je u tu svrhu potreban.

A gdje ti svi izvori nedotječu, pokriva se manjak iz ostalih obćinskih dohodaka.

U seoskih obćinah bivšega krajiškoga područja podmiruju se stvarne potrebe školske iz obćinskih školskih dohodaka, a beriva aktivnoga učiteljskoga osoblja, pa troškovi za županijske i zemaljske učiteljske konferencije zajedničkim zemaljskim nametom od dvadeset postotaka ordinarija i izvanrednoga prireza izravnih poreza, koji se namet zajedno s porezi propisuje i u županijsku školsku blagajnu odprema.

Koliko je od svake vrsti rečenih dohodaka školske godine 1889/90. upotrebljeno za podmirenje gori izkazanih troškova, pokazuje sliedeća tabela.

Županija dotično grad	Redovito pokriće, i to: (u forintih)											Izvanredno pokriće, kao zajmovi, podpore itd.	Svekoliko pokriće
	Prinesci privatnih osoba ili korporacija	Dohodci od zaklada školskih	Novčane globe	Dohodci od zemalja školskih	Rabat od školskih knjiga	Darovi i legati	Tangente od potrošarine	Iz občinske blagajne	Iz zemaljskih sredstva	Ino	Svega		
Ličko-krbavska	—	2.812·15	521·75	—	233·01	—	18.583·21	13.659.13	11.000·00	32.798·87	79.608·10	3.257·52	82.865·62
Modruško-riečka	589·00	1.668·00	393·00	—	199·00	—	111.055·00	23.708·00	4.509·00	—	142.121·00	57.849·00	199.970·00
Zagrebačka	1.378·00	2.929·53	150 51	149·60	120·43	—	130.600·76	40.914·71	18.999·10	1.085 69	196.328·33	1 321·57	197.649·90
Varaždinska	847 00	1.600·00	33·00	247·00	120·00	—	106.677·00	3.709·00	6.950·00	1.449·00	120.632·00	4.500·00	125.132·00
Belovarsko-križevačka	940·07	14.072·92	399·00	129 00	369·96	472·40	120.056·21	16.847·51	100·00	9.321·18	162 708·28	—	162 708·28
Požežka	4.356·00	9.966·00	287 00	859·00	57·00	350·00	22.049·00	81.771·00	7.906·00	10.915·00	138.516·00	500 00	139.016 00
Virovitička	288·00	12.583·00	248·00	15 00	43·00	—	68.899·00	57.939·00	3.200·00	8.987·00	142.202·00	—	142.202·00
Sriemska	—	1.846·08	801·28	74·50	326·40	407·00	45.463·55	139 636·80	109.797·76	790·09	299.143·46	—	299 143·46
Grad Zagreb	50·00	60·00	1000·00	—	—	—	—	84.444·00	5.100	300·00	90 954·00	—	90 954·00
Grad Osiek	—	—	—	—	—	—	—	35.282·00	—	—	35.282·00	—	35.282·00
Svega.....	8.448·07	36.537·66	3.833·54	1.474·10	1 468·80	1.229·40	623.383 73	497.911·18	167.551·86	65.646·83	1,407.495·17	67.428 09	1,474.923·26

Uzdržavanje konfesijonalnih i privatnih pučkih škola stajalo je školske godine 1889/90.: 34.336 for. 46 nč., te je taj trošak namiren od dotičnih crkvenih obćina i školu uzdržavajućih osoba, koje dohodci od postojećih u tu svrhu zaklada, koje redovitimi dohodci crkvenimi, koje pobiranom za polazak škole školarinom.

Zaklade za pojedine škole osnovane iznosile su godine 1889/90.: 953.446 for. 97 nvč.

Od tih zaklada ide:

na županiju	ličko-krbavsku	—	for.	—	nč.
„ „	modruško-riečku	39.577	„	—	„
„ „	zagrebačku	109.717	„	03	„
„ „	varaždinsku	6.083	„	33	„
„ „	belovarsko-križevačku	333.024	„	22	„
„ „	požežku	226.701	„	—	„
„ „	virovitičku	77.437	„	—	„
„ „	sriemsku	142.887	„	39	„
grad Zagreb		—	„	—	„
„ Osiek		18.020	„	—	„

Siromašnim školskim obćinam, koje nisu bile u stanju svega troška za svoje obće pučke škole podmiriti, podieljene su u smislu §. 36. školskoga zakona iz zemaljskih sredstva (zaklade narodnih učiona) sliedeće podpore.

Tekući broj	Obćina	Godina										Svega	
		1886.		1887.		1888.		1889.		1890.			
		for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.
1	Podsteen	210	—	172	50	150	—	150	—	56	25	738	75
2	Lukovdol	253	—	253	—	189	75	—	—	—	—	695	75
3	Bosanci	260	—	260	—	215	—	200	—	200	—	1.135	—
4	Prezid	200	—	200	—	200	—	200	—	166	67	966	67
5	Plemenitaš	180	—	180	—	150	—	—	—	—	—	510	—
6	Drvenik	300	—	300	—	300	—	300		300	—	1.500	—
7	Zlobin	200	—	200	—	200	—	200	—	166	67	966	67
8	Severin	180	—	180	—	135	—	—	—	—	—	495	—
9	Gazje	200	—	200	—	200	—	33	33	—	—	633	33
10	Novi	200	—	200	—	200	—	200	—	200	—	1.000	—
11	Hrib	125	—	125	—	125	—	125	—	125	—	625	—
12	Martinci	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—
13	Poganovci	140		—	—	—	—	—	—	—	—	140	—
14	Novo selo kod Varaždina	300	—	300	—	300	—	300	—	300	—	1.500	—
15	Habjanovci	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
16	Bribir	200	—	200	—	200	—	200	—	150	—	950	—
17	Grižane	—	—	200	—	200	—	200	—	—	—	600	—
18	Sušica-Ravnagora	150	—	150	—	150	—	150	—	150	—	750	—
19	Reštovo	150	—	150	—	150	—	150	—	150	—	750	—
20	Mahično	150	—	150	—	150	—	150	—	112	50	712	50
21	Kuželj	150	—	12	50	150	—	150	—	150	—	612	50
22	Crnac kod Djakova	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—
23	Špišić-Bukovica	8	33	100	—	100	—	91	67	—	—	300	—
24	Sv. Lenart-Kotari	—	—	100	—	150	—	200	—	200	—	650	—
25	Marija Trost-Tihovo	25	—	150	—	150	—	150	—	125	—	600	—
26	Rakitovica	—	—	100	—	100	—	—	—	—	—	200	—
27	Divjaki	—	—	150	—	150	—	150	—	150	—	600	—
28	Bednja	50	—	200	—	150	—	—	—	—	—	400	—
29	Marija Trost-Ogulin	—	—	—	—	150	—	150	—	150	—	450	—
30	Pleternica i Brestovec Begtež i Velika	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	400	—
31	Gjurmanec	—	—	150	—	—	—	—	—	—	—	150	—
32	Krasica	—	—	150	—	—	—	150	—	150	—	450	—
33	Kukuljanovo	—	—	150	—	—	—	150	—	150	—	450	—
34	Vukovje	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	300	—
35	Vojakovec	—	—	—	—	200	—	—	—	—	—	200	—
36	Selce	—	—	37	50	150	—	150	—	112	50	450	—
37	Marija Trost-Otok	—	—	25	—	150	—	150	—	150	—	475	—
38	Gjelekovec	—	—	—	—	180	—	—	—	—	—	180	—
39	Bistra	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—	200	—
40	Crikvenica	—	—	—	—	—	—	150	—	150	—	300	—
41	Praputnik	—	—	—	—	—	—	200	—	—	—	200	—
42	Hreljin	—	—	—	—	—	—	150	—	150	—	300	—
43	Konoba	—	—	—	—	—	—	150	—	150	—	300	—
44	Lokve	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—	200	—
45	Čabar	—	—	—	—	100	—	—	—	—	—	100	—
46	Trstje	—	—	—	—	100	—	—	—	—	—	100	—
47	Trsat	2.415	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.415	—
48	Taborsko	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—	100	—
	Ukupno	6.396	33	5.145	50	5.494	75	4.700	—	4.364	59	26.101	17

Za namirenje školskih troškova u bivšem krajiškom području daje se svake godine, jer 20% školski namet nije u tu svrhu dovoljan, znatna svota od 73.000 for. iz zemaljskoga proračuna, što za ovo petgodište iznosi 365.000 for..

3. Školske sgrade.

Županija dotično grad	Koliko ima								
	školskih sgrada						školskih soba	učiteljskih stanova	gombališta
	vlastitih	najmljenih	svega	u stanju: dobrom	srednjem	lošem			
Ličko-krbavska	93	3	96	47	31	18	142	99	72
Modruško-riečka	112	16	128	61	48	19	198	134	66
Zagrebačka	180	14	194	111	44	39	270	189	60
Varaždinska	81	13	94	50	31	13	149	107	11
Belovarsko-križevačka	145	8	153	84	35	34	218	157	37
Požežka	170	13	183	79	67	37	234	163	76
Virovitička	137	15	152	73	47	32	187	143	33
Sriemska	246	20	266	156	66	44	398	269	31
Grad Zagreb	4	3	7	3	2	2	43	—	3
Grad Osiek	8	2	10	9	1	—	36	4	5
Svega	1.176	107	1.283	673	372	238	1.875	1.265	394
Godine 1884/5. bilo je	1.165	73	1.238	702	310	226	1.714	1.218	268
God. 1889/90. bilo je više	11	34	45	—	62	12	161	47	126
God. 1889/90. bilo je manje	—	—	—	29	—	—	—	—	—

Iz nazočne tabele vidi se, da su svršetkom školske godine 1889/90. obće pučke škole bile smještene u 1.283 školske sgrade, od kojih bijaše 1.176 vlastitih i 107 najmljenih.

Broj školskih sgrada je za 86 veći nego li broj škola, a to dolazi odatle, što su na mnogih mjestih naročito takovih, gdje su prije obstojale po spolovih razdieljene škole, iste škole nakon svoga proglašenja obćimi pučkimi školami sa 2 ili više učiteljskih sila, premda sačinjavaju sada jednu školu, ostale smještene u dotičnih školskih sgradah.

Od tih sgrada nalazi ih se: u dobrom stanju 673 ili 52·4%, u srednjem stanju 372 ili 29·0%, u lošem stanju 238 ili 18·6%.

U rečenih je sgradah 1.875 školskih soba i 1.265 učiteljskih stanova te preko $^2/_3$ svih učitelja stanuje u školskih sgradah.

Prema školskoj godini 1884/5. umnožio se je broj vlastitih sgrada za 11, a broj najmljenih za 34; umnožio se je dakle broj školskih sgrada za 45, te je i u tom obziru krenulo stanje školstva napried; no zato se povoljan napredak ne opaža glede gradjevnoga stanja školskih sgrada, jer dočim su školske godine 1884/5. bile 702 sgrade u dobrom stanju, ima takovih svršetkom škol. godine 1889/90. samo 673, u srednjem bilo 310, a sada 372, u lošem bilo 226 sada

238. — Ako se je i povećao broj sgrada za 45, morali bi gradjevni odnošaji uz znatne podpore, što se iz zemaljskih sredstva godimice diele, povoljniji biti, kad bi obćine više mara i žrtava na svoje školske sgrade obraćale.

Broj gombališta znatno se je povećao, ali je razmjerno prema broju škola još uviek dosta neznatan.

Sliedeća tabela pokazuje, koliko je siromašnim školskim obćinam za gradnju školskih sgrada i nabavu školskoga namještaja posljednjih pet godina iz zemaljskih sredstava podieljeno podpora, te se iz nje razabira, da su te podpore u rečenom razdobju iznosile 191.284 for. 83 nvč., i to:

a) iz zaklade narodnih učiona	48.250	for.	—	nč.
b) iz zemaljskoga proračuna	5.980	„	59	„
c) iz krajiške imovne, uzgojne i obrazovne zaklade . .	64.691	„	13	„
d) iz krajiške investicijonalne zaklade	68.848	„	11	„
e) razne omanje podpore iz zaklade narodnih učiona .	3.515	„	—	„
Dakle svega . . .	191.284	„	83	„

Pribrojivši k tomu 26.101 for. 17 nč., što su, kako je gori navedeno, siromašnim školskim obćinam iz zaklade narodnih učiona i 365.000 for., što su u bivšem krajiškom području u podpunu 20% nameta iz zemaljskih sredstava dieljene za uzdržavanje pučkih škola, iznose sve u navedenom razdobju iz zemaljskih sredstva u školske svrhe dozvoljene podpore 582.350 for.

Povrh toga dozvoljeni su predujmovi i zajmovi za podignuće i uzdržavanje školskih sgrada iz zaklade narodnih učiona u iznosu od 14.829 for. 51 nč.

Tekući broj	Ime obćine	Iznos podieljenih podpora godine 1886. for.	1886. nč.	1887. for.	1887. nč.	1888. for.	1888. nč.	1889. for.	1889. nč.	1890. for.	1890. nč.	Svega for.	Svega nč.
	A. Iz zaklade narodnih učiona:												
1	Kukuljanovo	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600	—
2	Lobor	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600	—
3	Lipik	1.000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.000	—
4	Grižane	1.000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.000	—
5	Belgrad	2.000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.000	—
6	Konščina	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	300	—
7	Ljubešćica	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	300	—
8	Kostrena sv. Lucija..	—	—	1.200	—	—	—	—	—	—	—	1.200	—
9	Rakovac	—	—	600	—	—	—	—	—	—	—	600	—
10	Podsused	—	—	1.000	—	—	—	—	—	—	—	1.000	—
11	Rude	—	—	1.000	—	—	—	—	—	—	—	1.000	—
12	Draganec	—	—	200	—	—	—	—	—	—	—	200	—
13	Veliškovac	—	—	1.000	—	—	—	—	—	—	—	1.000	—
14	Komor	—	—	500	—	—	—	—	—	—	—	500	—
15	Jasenaš	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	300	—
16	Grubišnopolje	—	—	500	—	—	—	—	—	—	—	500	—
17	Garešnica	—	—	600	—	—	—	—	—	—	—	600	—
18	Orljavica	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	300	—
19	Zajezda	—	—	200	—	—	—	—	—	—	—	200	—
20	Toranj	—	—	200	—	—	—	—	—	—	—	200	—
21	Klanjec	—	—	1.000	—	—	—	—	—	—	—	1.000	—
22	Lukač	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	400	—
23	Zajezda	—	—	150	—	—	—	—	—	—	—	150	—
24	Sarvaš	—	—	500	—	—	—	—	—	—	—	500	—
25	Kešinci	—	—	—	—	500	—	—	—	—	—	500	—
26	Brestač	—	—	—	—	500	—	—	—	—	—	500	—
27	Pačetina	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	300	—
28	Pavljani	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	300	—
29	Kraljevec	—	—	—	—	1.000	—	—	—	—	—	1.000	—
30	Gjurgjanci	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	300	—
31	Šandrovac	—	—	—	—	600	—	—	—	—	—	600	—
32	Zdenci	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	300	—
33	Grižane	—	—	—	—	1.000	—	—	—	—	—	1.000	—
34	Tuhelj	—	—	—	—	1.000	—	—	—	—	—	1.000	—
35	Zlatar	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	300	—
36	Ivanovoselo	—	—	—	—	200	—	—	—	—	—	200	—
37	Obriež	—	—	—	—	1.000	—	—	—	—	—	1.000	—
38	"	—	—	—	—	719	25	280	75	—	—	1.000	—
39	Glogovnica	—	—	—	—	—	—	500	—	—	—	500	—
40	Taborsko	—	—	—	—	—	—	500	—	—	—	500	—
41	Turki	—	—	—	—	—	—	1.000	—	—	—	1.000	—
42	Divjaki	—	—	—	—	—	—	1.000	—	—	—	1.000	—
43	Vrata	—	—	—	—	—	—	1.000	—	—	—	1.000	—
44	Palešnik	—	—	—	—	—	—	400	—	—	—	400	—
45	Gradina	—	—	—	—	—	—	500	—	—	—	500	—
46	Kostel	—	—	—	—	—	—	2.000	—	—	—	2.000	—
47	Hrastići	—	—	—	—	—	—	500	—	—	—	500	—
48	Rude	—	—	—	—	—	—	500	—	—	—	560	—
49	Bedenica	—	—	—	—	—	—	500	—	—	—	500	—
50	Sredičko	—	—	—	—	—	—	1.000	—	—	—	1.000	—
51	Noskovci	—	—	—	—	—	—	1.000	—	—	—	1.000	—
52	Palešnik	—	—	—	—	—	—	400	—	—	—	400	—
53	Selo	—	—	—	—	—	—	2.000	—	—	—	2.000	—
54	Tovarnik	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	300	—
55	Budinšćina	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	300	—
56	Antunovac	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—	100	—
57	Radinci	—	—	—	—	—	—	—	—	500	—	500	—
	Iznos ...	5.200	—	10.250	—	8.019	25	13.080	75	1.200	—	37.750	—

Tekući broj	Ime občine	Iznos podieljenih podpora godine 1886. for.	1886. nč.	1887. for.	1887. nč.	1888. for.	1888. nč.	1889. for.	1889. nč.	1890. for.	1890. nč.	Svega for.	Svega nč.
	Prenos....	5.200	—	10.250	—	8.019	25	13.080	75	1.200	—	37.750	—
58	Turke	—	—	—	—	—	—	—	—	1.000	—	1.000	—
59	Sokolovac	—	—	—	—	—	—	—	—	1.099	—	1.000	—
60	Erdut	—	—	—	—	—	—	—	—	500	—	500	—
61	Buć	—	—	—	—	—	—	—	—	1.500	—	1.500	—
62	Špišić-Bukovica	—	—	—	—	—	—	—	—	1.000	—	1.000	—
63	Budrovci	—	—	—	—	—	—	—	—	500	—	500	—
64	Njemačka Breznica	—	—	—	—	—	—	—	—	1.000	—	1.900	—
65	Vel. Radinci	—	—	—	—	—	—	—	—	500	—	590	—
66	Gurgurevci	—	—	—	—	—	—	—	—	1.000	—	1.000	—
67	Marinoselo	—	—	—	—	—	—	—	—	500	—	500	—
68	Vel. Trgovište	—	—	—	—	—	—	—	—	2.000	—	2.000	—
	Svega....	5.200	—	10.250	—	8.019	25	13.080	75	11.700	—	48.250	—

B. Na račun zemaljskoga proračuna.

1	Jasenak	256	44	—	—	—	—	—	—	—	—	256	44
2	Škare	245	62	—	—	—	—	—	—	—	—	245	62
3	Klanac	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500	—
4	Gračac	—	—	1.378	93	—	—	—	—	—	—	1.378	93
5	Marija Trošt	—	—	—	—	250	—	—	—	—	—	250	—
6	Kula	—	—	—	—	600	—	—	—	—	—	600	—
7	Nebljusi	—	—	—	—	890	—	—	—	—	—	800	—
8	Štikada	—	—	—	—	—	—	849	60	—	—	849	60
9	Hrtkovci	—	—	—	—	—	—	500	—	—	—	500	—
10	Hreljin	—	—	—	—	—	—	500	—	—	—	500	—
	Svega....	1.002	06	1.378	93	1.650	—	1.849	60	—	—	5.980	59

C. Iz krajiške imovne, uzgojne i obrazovne zaklade.

1	Mogorić	2.021	27	—	—	—	—	—	—	—	—	2.021	27
2	Begovorazdolje	766	73	—	—	—	—	—	—	—	—	766	73
3	Ledenice	1.000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.000	—
4	Stajnica	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—
5	Podlapača	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	—
6	Vrbovsko	1.439	79	—	—	—	—	—	—	—	—	1.439	79
7	Ostrvica	64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	64	—
8	Lešće	1.664	13	—	—	—	—	—	—	—	—	1.664	13
9	Srb	3.052	34	—	—	—	—	—	—	—	—	3.052	34
10	Perušić	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
11	Lešće	232	26	—	—	—	—	—	—	—	—	232	26
12	Staragradiška	—	—	14.000	—	—	—	—	—	—	—	14.000	—
13	Dubočac	—	—	—	—	1.549	44	—	—	—	—	1.549	44
14	Rakovica	—	—	—	—	700	—	—	—	—	—	700	—
	Iznos....	11.040	52	14.000	—	2.249	44	—	—	—	—	27.289	96

Tekući broj	Ime obćine	Iznos podieljenih podpora godine										Svega	
		1886.		1887.		1888.		1889.		1890.			
		for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.
	Prenos ...	11.040	52	14.000	—	2.249	44	—	—	—	—	27.289	96
20	Drežnik	—	—	—	—	200	—	—	—	—	—	200	—
21	Podlapac	—	—	—	—	174	61	—	—	—	—	174	61
22	Vodoteč	—	—	—	—	5 700	—	—	—	—	—	5 700	—
23	Kompolje	—	—	—	—	4.000	—	—	—	—	—	4.000	—
24	Perušić	—	—	—	—	370	58	—	—	—	—	370	58
25	Kukuruzari	—	—	—	—	500	—	—	—	—	—	500	—
26	Vodoteč	—	—	—	—	—	—	137	17	—	—	137	17
27	Prokike	—	—	—	—	—	—	1.133	36	—	—	1.133	36
28	Kula	—	—	—	—	—	—	881	52	—	—	881	52
29	Kriviput	—	—	—	—	—	—	477	73	—	—	477	73
30	Jablanac	—	—	—	—	—	—	264	20	—	—	264	20
31	Skrad	—	—	—	—	—	—	350	—	—	—	350	—
32	Kneževićkosa	—	—	—	—	—	—	400	—	—	—	400	—
33	Jakovo	—	—	—	—	—	—	1.500	—	—	—	1.500	—
34	Mašvina	—	—	—	—	—	—	1.100	—	—	—	1.100	—
35	Nebljusi	—	—	—	—	—	—	2.192	86	—	—	2.192	86
36	Sošica	—	—	—	—	—	—	3.000	—	—	—	3.000	—
37	Bunić	—	—	—	—	—	—	—	—	2.500	—	2 500	—
38	Staragradiška	—	—	—	—	—	—	—	—	3.389	14	3.389	14
39	Starapazuva	—	—	—	—	—	—	—	—	1.500	—	1.500	—
40	Tomingaj	—	—	—	—	—	—	—	—	600	—	600	—
41	Smiljan	—	—	—	—	—	—	—	—	1.000	—	1.000	—
42	Ostrvica	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	300	—
43	Vrebac	—	—	—	—	—	—	—	—	500	—	500	—
44	Medak	—	—	—	—	—	—	—	—	500	—	500	—
45	Palanka	—		—	—	—	—	—	—	250	—	250	—
46	Jamarica	—	—	—	—	—	—	—	—	700	—	700	—
47	Stajnica	—	—	—	—	—	—	—	—	2.200	—	2.200	—
48	Komogovina	—	—	—	—	—	—	—	—	500	—	500	—
49	Perušić	—	—	—	—	—	—	—	—	980	—	980	—
50	Primišlje	—	—	—	—	—	—	—	—	900	—	900	—
	Svega	11.040	52	14.000	—	13.194	63	11.436	84	15.019	14	64.691	13

D. Iz krajiške investicijonalne zaklade.

1	Korenica	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	—
2	Popina	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500	—
3	Vrelo	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—
4	Vrbovsko	231	62	—	—	—	—	—	—	—	—	231	62
5	Kosinj	—	—	773	90	—	—	—	—	—	—	773	90
6	Srb i Suvaja	—	—	600	—	—	—	—	—	—	—	600	—
7	Sv. Rok	—	—	590	87	—	—	—	—	—	—	590	87
8	Lovinac	—	—	1.000	—	—	—	—	—	—	—	1.000	—
9	Gračac	—	—	145	6	—	—	—	—	—	—	145	6
10	Udbina	—	—	261	51	—	—	—	—	—	—	261	51
11	Brinj	—	—	91	32	—	—	—	—	—	—	91	32
12	Križpolje	—	—	154	78	—	—	—	—	—	—	154	78
13	Jezerane	—	—	183	4	—	—	—	—	—	—	183	4
14	Petrovoselo	—	—	285	59	—	—	—	—	—	—	285	59
15	Vaganac	—	—	335	40	—	—	—	—	—	—	335	40
16	Priboj	—	—	556	86	—	—	—	—	—	—	556	86
17	Brod	—	—	11.000	—	—	—	—	—	—	—	11.000	—
18	Krmpote	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	400	—
	Iznos....	1.431	62	16.378	33	—	—	—	—	—	—	17.809	95

Tekući broj	Ime obćine	Iznos podieljenih podpora godine										Svega	
		1886.		1887.		1888.		1889.		1890.			
		for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.
	Prenos....	1.431	62	16.378	33	—	—	—	—	—	—	17.809	95
19	Trnovac	—	—	—	—	3.000	—	—	—	—	—	3.000	—
20	Gračac	—	—	—	—	145	6	—	—	—	—	145	6
21	Cesarica	—	—	—	—	600	—	—	—	—	—	600	—
22	Josipdol	—	—	—	—	530	—	—	—	—	—	530	—
23	Kukuruzari	—	—	—	—	1.000	—	—	—	—	—	1.000	—
24	Marija Trošt	—	—	—	—	400	—	—	—	—	—	400	—
25	Dabar	—	—	—	—	126	49	—	—	—	—	127	49
26	Cesarica	—	—	—	—	48	5	—		—	—	48	5
27	Trnovac	—	—	—	—	—	—	680	—	—	—	680	—
28	Dol. Lapac	—	—	—	—	—	—	3.000	—	—	—	3.000	—
29	Bunić	—	—	—	—	—	—	1.000	—	—	—	1.000	—
30	Jabukovac	—	—	—	—	—	—	400	—	—	—	400	—
31	Pračno	—	—	—	—	—	—	1.000	—	—	—	1.000	—
32	Srb i Suvaja	—	—	—	—	—	—	450	—	—	—	450	—
33	Golubinci	—	—	—	—	—	—	5.000	—	—	—	5.000	—
34	Vrhovina	—	—	—	—	—	—	500	—	—	—	500	—
35	Nova Gradiška	—	—	—	—	—	—	800	—	—	—	800	—
36	Ogulin	—	—	—	—	—	—	15.000	—	—	—	15.000	—
37	Sv. Juraj	—	—	—	—	—	—	—	—	250	—	250	—
38	Ogulin	—	—	—	—	—	—	—	—	13.000	—	13.000	—
39	Dol. Lapac	—	—	—	—	—	—	—	—	3.919	1	3.919	1
40	Stara Gradiška	—	—	—	—	—	—	—	—	189	55	189	55
	Svega ...	1.431	62	16.378	33	5.849	60	27.830	—	17.358	56	68.848	11

E. Pomanje podpore za nabavu namještaja i t. d. iz zaklade narodnih učiona.

1	Kotari	100	—	—	—	120	—	—	—	100	—	320	—
2	Školi za gluhonieme .	—	—	200	—	—	—	—	—	—	—	200	—
3	Kukuljanovo	—	—	150	—	—	—	—	—	—	—	150	—
4	Marija Trošt (Ogulin)	—	—	120	—	—	—	—	—	—	—	120	—
5	Selci	—	—	150	—	60	—	—	—	—	—	210	—
6	Sv. Petar Čvrstec ...	—	—	375	—	—	—	—	—	—	—	375	—
7	Cirkvenica	—	—	—	—	50	—	—	—	—	—	50	—
8	Novi	—	—	—	—	150	—	—	—	—	—	150	—
9	Konoba	—	—	—	—	100	—	—	—	—	—	100	—
10	Sirač	—	—	—	—	100	—	—	—	—	—	100	—
11	Garešnica	—	—	—	—	200	—	—	—	—	—	200	—
12	Pitomača	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	300	—
13	Grobnik	—	—	—	—	—	—	200	—	—	—	290	—
14	Dugoselo	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—	100	—
15	Sela	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	300	—
16	Markuševac	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—	100	—
17	Lukač	—	—	—	—	—	—	—	—	60	—	60	—
18	Brckovljani	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—	200	—
19	Remete	—	—	—	—	—	—	—	—	140	—	140	—
20	Čučerje	—	—	—	—	—	—	—	—	140	—	140	—
	Svega ...	100	—	995	—	1.080	—	200	—	1.140	—	3.515	—

Tekući broj	Ime obćine	Iznos podieljenih podpora godine										Svega	
		1886.		1887.		1888.		1889.		1890.			
		for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč	for.	nč.
	F. Predujmovi i zajmovi podieljeni za podignuće i uzdržavanje školskih sgrada iz zaklade narodnih učiona.												
1	Lukač	—	—	—	—	—	—	1.000	—	—	—	1.000	—
2	Mali Radinci	—	—	—	—	—	—	1.000	—	—	—	1.000	—
3	Turke	—	—	—	—	—	—	1.000	—	—	—	1.000	—
4	Taborsko	—	—	—	—	—	—	800	—	—	—	800	—
5	Erdut	—	—	—	—	—	—	—	—	1.500	—	1.500	—
6	Gjurmanec	—	—	2.029	51	—	—	—	—	—	—	2 029	51
7	Sunger	—	—	1.000	—	—	—	—	—	—	—	1.000	—
8	Buć	—	—	—	—	—	—	—	—	2.000	—	2.000	—
9	Sela	—	—	—	—	—	—	3.000	—	—	—	3.000	—
10	Kostel	—	—	—	—	—	—	—	—	1.500	—	1.500	—
	Svega . . .	—	—	3 029	51	—	—	6.800	—	5.000	—	14.829	51

4. Učila.

Po ustanovi §. 15. školskoga zakona mora svaka pučka škola biti obskrbljena potrebitimi učili, te je ustanovom §. 79. školskoga i nastavnoga reda odredjeno, da se za svaku obću pučku školu nabave barem sliedeća učila, i to:

a) Slike za zornu obuku;

b) Zemaljska kruglja (globus);

c) Zemljovidi: Polutke, Evropa, Austro-Ugarska monarkija, Trojedna kraljevina i zemljovid sv. zemlje (Palestina);

d) Računalo;

e) Sbirka risaćih predložaka;

f) Slike za obuku u prirodopisu uz sbirku domaćih prirodnina;

g) Sbirka najpotrebnijih fizikalnih aparata;

h) Slike i modeli za pouku u metričkom sustavu.

Nadalje treba da kod svake škole bude spravâ za gimnastiku, gospodarskoga orudja i inih pomagala.

Sliedeća tabela pokazuje, koliko od navedenih učila i sprava imaju obće pučke škole u pojedinih županijah i koliko sve skupa Iz te se tabele ujedno razabira, da su se ta učila prema školskoj godini 1884/5. znatno umnožila.

Ista tabela takodjer pokazuje, koliko je za nabavu učila školske godine 1889/90. izdano u pojedinih županijah kao i u cieloj zemlji u obće.

Osim toga dozvolila je kr. zemaljska vlada, kao što je to već u uvodu spomenuto, za nabavu učila iz zaklade za izdavanje školskih knjiga za pučke učione siromašnim školskim obćinam u prošlom petgodištu preko 10.000 for.

Županija dotično grad	Koliko ima učila, i to: slika za zornu obuku	zemaljskih kruglja (globa)	zemljovida	računala	risarskih predložaka	slika za obuku u prirodopisu	komada u sbirci prirodnina	komada u sbirci fizikalnih aparata	sprava za gimnastiku	gospodarskoga orudja	inih pomagala	Za nabavu učila izdano je god. 1890. for.	n
Ličko-krbavska	4.132	95	483	94	3.196	3.222	1.657	670	211	372	1.133	460	01
Modruško-riečka	6.020	135	609	144	8.406	3.502	2.422	1.118	341	532	—	1 829	34
Zagrebačka	9.377	204	893	202	18.881	6.536	5.540	1.235	231	1.466	2.593	658	12
Varaždinska	3.730	100	356	83	8.135	2.734	1.289	376	430	466	1.272	851	69
Belovarsko-križevačka	6.565	140	646	161	16.848	5.090	1.860	926	228	805	1.994	2.324	27
Požežka	7.288	165	796	208	4.331	2.308	1.364	903	372	1.122	212	952	39
Virovitička	5.497	129	474	140	5.774	2.459	1.344	543	105	787	673	1.057	—
Sriemska	10.266	274	1.104	398	3.154	3.621	2.075	1.979	306	1.848	1.199	3.482	92
Grad Zagreb	764	12	57	30	743	455	1.257	160	176	5	818	380	—
Grad Osiek	507	11	70	14	1.514	300	434	190	56	34	102	45	—
Svega	58.146	1.265	5.488	1.474	70.982	30.227	19.242	8.100	2.456	7.437	9.996	12.040	74
God. 1884/85. bilo je	42.870	1.016	5.043	1.349	45.965	26.077	15.270	5.947	2.078	6.825	6.296	?	?
G. 1889/90. bilo je više ..	15 276	249	445	125	25.017	4.150	3.972	2.153	378	612	3.700	?	?
G. 1889/90. bilo je manje	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Ako se sve škole prama tomu, da li su potrebnimi učili obskrbljene podpuno, dovoljno, nedostatno ili nikako, razdiele na četiri kategorije, to na pojedine od tih kategorija, kako sliedeća tabela pokazuje, ide školâ, i to:

	God. 1885.:	God. 1890.:
na I. kategoriju	151 ili 12·6%	109 ili 8·9%
„ II. „	675 ili 56.4%	898 ili 72·2%
„ III. „	324 ili 27·1%	213 ili 17·6%
„ IV. „	46 ili 3·9%	16 ili 1·3%

Ako po tom i ima još 16 obćih pučkih škola, koje propisanimi učili nisu nikako; a 213 škola, koje su njimi nedostatno obskrbljene, to je ipak i u tom obziru tečajem posljednjih pet godina učinjen dosta znatan napredak, ako se uvaži, da je školske godine 1884/5. takovih škola bilo još 370 ili 30·9% prema 229 ili 18·9% školske godine 1889/90.

Pojedinih pak godina bilo je obćih pučkih škola, koje propisanimi učili nisu bile nikako ili samo nedostatno obskrbljene, i to:

god. 1886.: 369
„ 1887.: 370
„ 1888.: 272
„ 1889.: 268
„ 1890.: 229.

Od privatnih pučkih škola obskrbljene su potrebitimi učili: 2 podpuno, 4 dovoljno, 6 nedostatno, 11 nikako.

Županija dotično grad	Koliko ima škola potrebnimi učili obskrbljenih				Svega
	podpuno	dovoljno	nedostatno	nikako	
Ličko-krbavska	11	62	15	2	90
Modruško-riečka	11	98	17	—	126
Zagrebačka	9	150	35	—	194
Varaždinska	3	69	25	1	98
Belovarsko-križevačka	22	106	8	2	138
Požežka	13	128	25	1	167
Virovitička	10	87	37	4	138
Sriemska	25	182	50	6	263
Grad Zagreb	3	9	—	—	12
Grad Osiek	2	7	1	—	10
Svega	109	898	213	16	1.236
Godine 1884/5. bilo je	151	675	324	46	1.196
Godine 1889/90. bilo je više	—	223	—	—	40
Godine 1889/90. bilo je manje	42	—	111	30	—

U smislu §. 90. školskoga zakona služe za daljno obrazovanje učitelja u znanstvenom i pedagogijskom smjeru medju inim i učiteljske knjižnice te po ustanovi §. 79. školskoga i nastavnoga reda mora uz svaku obću pučku školu, kako je već gori napomenuto, obstojati takova knjižnica.

Stanje tih učiteljskih knjižnica kao i obstojećih posebnih učeničkih knjižnica pokazuje sliedeća tabela, iz koje se zajedno razabira, da je u razdobju od 1884/5. do 1889/90. broj učiteljskih knjižnica narasao od 794 na 1104, a broj učeničkih knjižnica od 417 na 795, te se je broj prvih umnožio za 310 ili 25·8%, a drugih za 378 ili 31·6%. Razmjerno tomu umnožio se je i broj u istih knjižnicah nalazećih se knjiga.

Županija dotično grad	Koliko ima				
	knjižnica		u knjižnicah		u knjižnicah učiteljskih i učeničkih svezaka
	učiteljskih	učeničkih	učiteljskih svezaka	učeničkih svezaka	
Ličko-krbavska	83	59	6.906	1.858	8.764
Modruško-riečka	122	73	12.007	3.810	15.817
Zagrebačka	182	114	30.547	5.699	36.246
Varaždinska	86	62	9.474	3.572	13.046
Belovarsko-križevačka	130	127	20.490	7.256	27.746
Požežka	154	117	25.422	5.034	30.456
Virovitička	124	95	15.030	4.786	19.816
Sriemska	211	137	22.601	5.406	28.007
Grad Zagreb	7	6	3.849	905	4.754
Grad Osiek	5	5	2.969	827	3.796
Svega	1.104	795	149.295	39.153	188.448
Godine 1884/5. bilo je	794	417	64.712	18.779	83.191
Godine 1889/90. bilo je više	310	378	84.583	20.374	105.257
Godine 1889/90. bilo je manje	—	—	—	—	—

Osim ovdje izkazanih knjižnica postoje još iz dobe bivše Vojne Krajine okružne učiteljske knjižnice, i to: u Gospiću, Otočcu, Ogulinu, Rakovcu, Petrinji, Glini, Novojgradiški i Mitrovici. Te knjižnice imaju preko 10.000 svezaka knjiga raznovrstnoga sadržaja.

5. Školski vrtovi i pčelarstvo.

Po ustanovi §. 14. školskoga zakona od 31. listopada 1888. mora uza svaku pučku školu za praktično vježbanje učenika biti školski vrt. No već odavna bilo je uz gdjekoje škole, kako je to obširnije razloženo u „Izvješću o stanju školstva svršetkom školske godine 1884/5.“ takovih vrtova, dotično dudinjaka i školskih cjepilnjaka, a prvi tragovi takovim vrtovom sižu do god. 1840., kada je uz pučku školu u Vrbovcu, stare županije križevačke, zasnovan prvi takov vrt.

Do uključivo godine 1885. bio je zasnovan 881 školski vrt, a od to doba umnožio se je broj vrtova za 77. Od toga odpada na godinu 1886.: 1, 1887.: 22, 1888.: 21, 1889.: 23, 1890 : 10.

Odatle se vidi, da se je u posljednje vrieme dosta brižno nastajolo oko zasnivanja novih školskih vrtova. Sliedeća tabela pokazuje koliko je bilo u pojedinih županijah školskih vrtova i koliko je u njih odgojeno voćaka.

Županija dotično grad	Koliko ima školskih vrtova: u stanju dobrom	srednjem	lošem	svega	Kolika im je površina u arah?	Koliko ima u tih vrtovih: divljaka	ciepova	trsja	dudova	Koliko je iz tih vrtova darovano: voćaka	trsja	dudova	Koliko ima: pčelnjaka	pčelaca
Ličko-krbavska	46	15	13	74	3.448·39	99.873	17.774	2.300	59.831	4.944	20	10.130	30	194
Modruško-riečka	66	12	7	85	7.090·5	77.687	28 404	19.457	1.263	8.311	1.198	31.597	6	178
Zagrebačka	99	31	15	145	2.489·11	128.775	64 400	9.859	80.367	18.407	383	13.854	50	306
Varaždinska.........	58	15	9	82	1.180·03	89.266	46.205	25.838	55.144	8.864	5.298	8.108	15	102
Belovarsko-križevačka	90	30	7	127	3.767·06	106.374	85.741	6.686	60.917	30.190	387	3.113	11	31
Požežka	68	44	23	135	2.231·01	116.954	43.097	74.502	69.518	17.612	6.383	—	34	203
Virovitička	66	33	14	113	2.049·84	81.339	42.338	25.700	72.920	9.718	2.402	15.430	23	267
Sriemska	132	36	23	191	3.274·33	318.323	88 584	39.519	194.228	20.099	1.581	17.125	16	272
Grad Zagreb........	4	—	—	4	31·60	11	63	112	—	—	—	—	1	8
Grad Osiek	2	—	—	2	38·00	670	4.917	3.070	—	532	300	—	1	17
Svega....	631	216	111	958	25.599·87	1,019.272	421.523	207.043	594.188	118.677	17.952	99.357	187	1.578
Godine 1884/5. bilo je	—	—	—	881	—	515.268	171.518	270.274	13.545	28.585	37.992	1.135	—	1.780
God. 1889/90. bilo je više	—	—	—	77	—	504.004	250.005	—	580.643	90.092	—	98.222	—	—
God. 1889/90. bilo je manje	—	—	—	—	—	—	—	65.231	—	—	20.040	—	—	202

Još školske godine 1881/2., iz koje godine ima u tom obziru prvi put potanjih podataka, bilo je u čitavoj zemlji 700 školskih vrtova; umnožio se je dakle od to doba njihov broj za 258.

Školske godine 1884/5. bilo je još 311 obćih pučkih škola bez školskoga vrta, dočim školske godine 1889/90. ima takovih samo 175.

Istina, obćih pučkih škola ima 1197, a ovdje je izkazano samo 958 školskih vrtova; po tom bi bilo 239 škola bez školskoga vrta. Pošto pak ima 64 dječačke i djevojačke škole, koje su u istom mjestu a dielom i u istoj sgradi, to se te škole služe zajedničkim vrtom te ne ostaje 239 nego 175 obćih pučkih škola bez školskoga vrta.

Od tih školskih vrtova bilo je 631 ili 65·9% u dobrom, 216 ili 22·5% u srednjem, a 111 ili 11·6% u lošem stanju.

Površina tih školskih vrtova iznosi 25.599·87 ara, te dolazi prosjekom na svaki školski vrt površina od 26·72 ara. Razmjerno su najveći školski vrtovi u županijah modruško-riečkoj te ličko-krbavskoj, gdje na svaki školski vrt dolazi prosjekom 83·4, dotično 46·6 ara, a najmanji u županijah varaždinskoj i požežkoj ter u gradu Zagrebu, gdje na svaki školski vrt dolazi po 14, dotično 16 dapače samo 7 ara.

U svih školskih vrtovih bio je svršetkom školske godine 1889/90.: 1,019.272 komada divljaka; porediv taj broj sa divljakami, koje su u školskih vrtovih bile koncem školske godine 1884/5., vidi se, da se je ta zaliha za to razdobje podvostručila.

Ako se svaka divljaka procieni samo na 2 nvč., predstavlja ta zaliha po svih školskih vrtovih privredu od 20.385 for. 44 nč. Tako isto se je broj ciepova više nego podvostručio, poskočiv za isto razdobje od 171.518 na 421.523. Računa li se svaka oplemenjena voćka samo po 10 nč., tada iznosi ta privreda 42.152 for. 30 nč.

Ako se napokon za 118.677 mladih voćaka, koje su školske godine 1889/90. obćinarom iz školskih vrtova razdieljene, računa 20 nč. po komadu, tada je u svih školskih vrtovih školske godine 1889/90. privriedjeno, i to:

Odgojem 1,019.272 divljaka	20.385	for.	44 nč.
„ 421.523 opl. voćaka	42.152	„	30 „
Razdieljenjem 118.677 mladih voćaka	23.735	„	40 „
svega	86.273	for.	14 nč.

Ako se k tomu pribroji vriednost u školskih vrtovih izkazanih 207.043 komada trsja i 594.188 kom. dudova kao i 17.952 komada medju obćinare razdieljenoga trsja i 99.357 dudova, i računajući svaki trs i svaki dud samo po 1 nč., može se uzeti, da je vriednost u školskih vrtovih svršetkom školske god. 1889/90. izkazanih divljaka, ciepova, trsja i dudova ter tečajem te godine razdieljenih mladih voćaka, trsja i dudova iznosila 95.457 for. 54 nč.

Iz gornje tabele vidi se, da se je broj u školskih vrtovih uzgojenoga trsja umanjio, što odtud dolazi, da je žalibože u vinorodnih predjelih počela harati filoksera, uslied čega je naredbom od 9. prosinca 1886. broj 11.506. zabranjeno sadjenje vinove loze u školskih vrtovih u predjelih zaraženih od filoksere. No naredbom od 16. ožujka 1889. br. 2.500. dozvoljeno je sadjenje amerikanske loze

u školskih vrtovih, pa je nade, da će se budućih godina uzgoj trsja putem škole opet popraviti.

Za promicanje svilogojstva potrebno je uzgajati dudove, pa je kr. zemaljska vlada pozvala učiteljstvo naredbom od 16. travnja 1888. br. 2.810., da što više stabala u školskih vrtovih uzgojiti nastoje, te da u godišnjih podatcih izkažu, koliko je u školskom vrtu dudova bilo i koliko ih je medju narod razdieljeno. Uspjeh se najbolje vidi iz gornje tabele.

I pčelarstvu posluženo je donekle putem škole, te je bilo koncem školske godine 1889/90. kod obćih pučkih škola 187 pčelinjaka sa 1578 pčelaca. Veći dio tih pčelinjaka i pčelaca svojina su dotičnih učitelja, te se ovdje samo za to navode, što se škole njimi služe kod praktičnoga obučavanja u pčelarstvu.

Županija dotično grad	Broj škola u kojih se je podjeljivala gospodarska obuka	Broj škola, u kojih se je upućivalo u				Broj opetovnica, u kojih se je obučavalo u gospodarstvu
		gospodarstvu u obće dotično u povrćarstvu	voćarstvu	pčelarstvu	svilarstvu	
Ličko-krbavska	90	90	90	90	90	90
Modruško-riečka	68	1	75	1	—	—
Zagrebačka	77	6	141	47	35	169
Varaždinska	97	97	85	85	97	93
Belovarsko-križevačka	69	—	106	67	26	134
Požežka	135	135	135	34	—	153
Virovitička	135	135	135	23	—	129
Sriemska	143	99	177	93	117	128
Grad Zagreb	—	—	—	—	—	—
Grad Osiek	6	2	4	2	—	3
Svega	820	565	948	442	365	899
Godine 1884/5. bilo je	—	545	761	178	116	—
Godine 1889/90. bilo je više	—	20	187	264	249	—
Godine 1889/90. bilo je manje	—	—	—	—	—	—

Po tom se je u 820 škola ili 68·5% svih pučkih škola podjeljivala ma kakova gospodarska obuka. Napose pak podjeljivala se je uputa iz obćega gospodarstva u 565 ili 47%, iz voćarstva u 948 ili 79%, iz pčelarstva u 442 ili 37%, iz svilarstva u 365 ili 30% pučkih škola.

U opetovnicah bilo je to razmjerje povoljnije, te se je od 1128 obstojećih opetovnica obučavalo u gospodarstvu u 899 opetovnica ili 79·7%.

Napokon budi ovdje još pripomenuto, da je za praktičnu uputu učiteljskih pripravnika kr. mužke učiteljske škole zagrebačke u gospodarstvu na pokušalištu hrv.-slav. gospodarskoga družtva u Zagrebu zasnovan uzor maloga školskoga vrta u izmjeri od 1600□ m., u kojem ima i poseban pčelinjak sa 12 pčelaca u košnicah raznih sustava. Pripravnici petrinjske učiteljske škole upućivani su u gospodarstvu što u zavodskom vrtu, što na posjedu ondješnje „Bratovštine".

6. Učiteljstvo.

Županija dotično grad	Koliko učiteljskoga osoblja ima u školah pučkih																			Na koliko stanovnika dolazi 1 učitelj obćih pučkih škola?
	obćih javnih												vjerskih javnih			pri-vatnih				
	ravnajućih učitelja	vjeroučitelja	učitelja	podučitelja	namjestnih učitelja	skupa	ravnajućih učiteljica	učiteljica	podučiteljica	namjestnih učiteljica	skupa	svega	učitelja	učiteljica	skupa	učitelja	učiteljica	skupa	Svega	
Ličko-krbavska	18	1	71	—	5	95	2	30	—	2	34	129	—	—	—	—	—	—	129	1.479
Modruško-riečka....	42	1	80	-	10	133	2	53	—	—	55	188	—	—	—	—	—	—	188	1.172
Zagrebačka	34	1	146	—	10	191	5	58	—	5	68	259	4	—	4	—	1	1	264	1.721
Varaždinska	12	1	77	—	7	97	—	39	—	6	45	142	—	1	1	—	—	—	143	1.811
Belovarsko-križevačka	39	2	91		22	154	1	57	—	4	62	216	—	1	1	–	—	—	217	1.230
Požežka............	33	1	105	—	29	168	4	56	—	6	66	234	2	—	2	3	1	4	240	866
Virovitička	19	2	103	—	19	143	1	31	—	4	36	179	4	—	4	1	3	4	187	1.100
Sriemska	50	1	178	—	35	264	4	99	—	26	129	393	29	10	39	6	2	8	440	883
Grad Zagreb	3	7	14	—	2	26	1	12	—	12	25	51	7	9	16	5	8	13	80	735
Grad Osiek	2	2	9	—	1	14	—	12	—	—	12	26	6	2	8	—	2	2	36	763
Svega ..	252	19	874	—	140	1.285	20	447	—	65	532	1.817	52	23	75	15	17	32	1.924	1.202
God. 1884/5. bilo je	163	15	909	14	128	1.229	16	298	71	72	457	1.686	30	7	37	35	24	59	1.782	1.078
G. 1889/90. bilo je više	89	4	—	—	12	56	4	149	—	—	75	131	22	16	38	—	—	—	142	124
G. 1889/90. bilo je manje	—	—	35	14	—	—	—	—	71	7	—	—	—	—	—	20	7	27	—	—

Svršetkom školske godine 1889/90. bile su, kako nazočna tabela pokazuje, u Hrvatskoj i Slavoniji u pučkih školah namještene 1924, a školske godine 1884/5. 1782 učiteljske sile, te se je broj učiteljskoga osoblja u tom razdobju u obće povećao za 142 osobe ili 7·9%.

Iz te se tabele još razabira, da od toga učiteljskoga osoblja ide, i to:

	God. 1885.:	God. 1890.:
na učiteljstvo javnih (obćih) pučkih škola	1686 ili 94·6%	1817 ili 94·4%
„ „ vjerskih javnih puč. „	37 ili 2·1%	75 ili 3·9%
„ „ privatnih „ „	59 ili 3·3%	32 ili 1·7%

i da se umnožak učiteljskih sila opažava kod obćih pučkih škola, kojih se je broj u rečenom razdobju, kako je već prije rečeno, za 13, a uz to broj učiteljskih mjesta razširenjem škola za 96 povećao, te iznosi 131 osobu ili 7·7%, nadalje kod vjerskih javnih, kojih je broj od 12 na 39 poskočio, za 38 osoba ili 102·7%, dočim je broj učiteljstva u privatnih školah dosljedno tomu, što se je broj tih škola umanjio, pao za 27 osoba ili 45·7%.

Po tom se je broj učiteljstva u pučkih školah u pomenutom razdobju popriečno svake godine umnožio gotovo za 26 na obćih pučkih školah, na

vjerskih školah za 7, u privatnih pučkih školah pako umanjio se za 5 učiteljskih sila. Faktično pak službovalo je u obćih pučkih školah učiteljskih sila, i to: god. 1886.: 1.695; god. 1887.: 1.720; god. 1888.: 1.770; god. 1889.: 1.798; god. 1890.: 1.817.

U području pojedinih županija i u gradovih Zagrebu i Osieku umnožio se je broj učiteljskoga osoblja u posljednjem petogodištu ovako, i to:

U kr. županiji ličko-krbavskoj za	4	ili	3·1%
„ „ „ modruško-riečkoj za	23	ili	17·5%
„ „ „ zagrebačkoj za	16	ili	12·2%
„ „ „ varaždinskoj za	7	ili	5·3%
„ „ „ belovarsko-križevačkoj za	20	ili	15·2%
„ „ „ požežkoj za	15	ili	11·4%
„ „ „ virovitičkoj za	17	ili	13·0%
„ „ „ sriemskoj za	19	ili	14·5%
„ gradu Zagrebu	6	ili	4·7%
„ „ Osieku	4	ili	3·1%

U odsjeku o broju škola navedeno je, koliko je u razdobju od 1884/5. do 1889/90. u pojedinih županijah učinjeno za umnoženje pučkih škola i koliko je prema tomu zadovoljeno potrebam iztaknutim u „Izvješću o stanju školstva u Hrvatskoj i Slavoniji svršetkom školske godine 1884/5.“, te je konštatovano, da je u tom obziru razmjerno najviše napredovano u području kr. županije modruško-riečke, zagrebačke, požežke i virovitičke, a najmanje u području kr. županije varaždinske i ličko-krbavske, i da u tih potonjih županijah i sada još postoji potreba, da se nove škole, a kod obstojećih nova učiteljska mjesta osnivaju, kao što je ta potreba obstojala školske godine 1884/5. Ta potreba nalazi nepobitnu potvrdu i u predjašnjem izkazu, iz kojega se razabira, da 1 učitelj obćih pučkih škola dolazi u kr. županiji varaždinskoj istom na 1.811, a u županiji zagrebačkoj na 1.721 stanovnika, dočim u županiji požežkoj 1 učitelj dolazi već na 866, sriemskoj 883, u gradu Zagrebu dapače na 735 stanovnika. U cieloj pak zemlji ide jedan učitelj na 1.202 stanovnika.

Ako je po tom razmjer medju učiteljstvom i stanovničtvom za posljednjih pet godina postao prividno na toliko nepovoljniji, što je školske godine 1884/85. jedan učitelj obćih pučkih škola išao na 1.078 stanovnika, valja uvažiti, da je po najnovijem popisu od god. 1890. broj stanovnika narasao za 291.251, dočim se je broj učitelja na svih pučkih školah za 142 umnožao; no ipak ostaje i u tom obziru Hrvatska i Slavonija još prilično za ostalimi zemljami austro-ugarske monarkije, jer jedan učitelj ide u Ugarskoj već na 558, a u Austriji na 594 stanovnika.

Na obćih pučkih školah sistemizovano je 1.800 učiteljskih mjesta; dočim je po predjašnjem izkazu koncem školske godine 1889/90. u istih školah služilo 1817 učiteljskih sila; dakle za 17 učiteljskih sila više, nego je sistemizovano.

Razlika medju brojem sistemizovanoga i faktično službujućega učiteljskoga osoblja potječe odatle:

1. Što su kod nekojih obćih pučkih školah naročito u gradu Zagrebu i Osieku poradi prevelikoga broja školske djece otvorene paralelke, u kojih su namještene prekobrojne učiteljske sile.

2. Što su na nekojih obćih pučkih školah u zamjenu oboljelomu učitelju ili oboljeloj učiteljici postavljene namjestne učiteljske sile, te se u takovih slučajevih izkazuju i dotični učitelj (učiteljica) i zamjenjujuća ga učiteljska sila.

Od gori navedenoga učiteljskoga osoblja obćih pučkih škola bilo je po spolu, i to:

	God. 1885.:	God. 1890.:
mužkih učiteljskih sila	1.229 ili 72·9%	1.285 ili 70·7%
ženskih „ „	457 ili 27·1%	532 ili 29·3%

Po tom se je u razdobju od 1884/5. do 1889/90. broj mužkoga učiteljskoga osoblja umnožio za 56 ili 4·5%, a broj ženskoga učiteljskoga osoblja za 75 učiteljskih sila ili 16·4%.

Razmjerno znatniji umnožak ženskoga nego mužkoga učiteljskoga osoblja dolazi odatle: 1. što se kod razširivanja pučkih, naročito obospolnih škola, da se ženskoj mladeži pruži sgoda priučiti se ženskim ručnim radnjam, osnivaju ponajviše mjesta učiteljica; 2. što se u nestašici razpoloživa mužkoga učiteljskoga osoblja na mjesta ustanovljena za učitelje, naročito u slučaju smrti ili bolesti učitelja, da se držanje obuke ne prekine, postavljaju namjestne učiteljice. Takovih namjestnih učiteljica skupa s onimi za paralelke u dječačkih pučkih školah bilo je svršetkom školske godine 1889/90.: 65; 3. što je u nekojih dječačkih obćih pučkih škola posljednjih godina namješteno nekoliko učiteljica.

Po službenom svojstvu bilo je u obćih pučkih školah, i to:

	God. 1885.:	God. 1890.:	God. 1890.
ravnajućih učitelja	163	252	+ 89 ili 54·6%
„ učiteljica	16	20	+ 4 ili 25·0%
vjeroučitelja samostalnih	15	19	+ 4 ili 26·6%
učitelja	909	874	— 25 ili 2·7%
učiteljica	298	447	+ 149 ili 50·0%
podučitelja	14	—	— 14 ili 100%
podučiteljica	71	—	— 71 ili 100%
namj. učitelja	128	140	+ 12 ili 9·4%
„ učiteljica	72	65	— 7 ili 9·9%

Po tom je dakle svih u učiteljskoj službi redovito namještenih učiteljskih sila bilo god. 1885.: 1.486 ili 88·1%, god. 1890.: 1.612 ili 88·7%, a namjestnih učiteljskih sila god. 1885.: 200 ili 11·9%, god. 1890.: 205 ili 11·3% svega učiteljstva, te bi se moglo činiti, da stanje učiteljskoga osoblja u tom obziru nije mnogo na bolje krenulo. No ako se uvaži, da je još škol. godine 1885. bio znatan broj namjestnih učiteljskih sila bez zakonitoga učiteljskoga osposobljenja, dočim škol. godine 1890. ima takovih samo 21 ili 9·1% svih namjestnih učiteljskih sila, mora se priznati, da je u tom obziru učinjen znatan napredak; premda će pasti u oči, da izmedju mužkog učiteljskog osoblja, kao pretežnijega faktora pučke nastave, medju kojim je školske god. 1885. bilo 128 (10·4%) namjestnih učitelja, dočim ih školske god. 1890. ima 140 (10·9%), što odtud dolazi, da se svršeni učiteljski pripravnici kod prvoga namještenja postavljaju redovito namjestnimi učitelji.

A kako u tom obziru stoje pojedine županije? U svih županijah moglo bi se razmjerje medju redovito namještenimi i namjestnimi učitelji nazvati normalnim osim županije sriemske, požežke i belovarsko-križevačke, u kojih namjestne uči-

teljske sile sačinjavaju blizu jednu desetinu svega učiteljskoga osoblja. Uzrok su tomu pojavu nedostatak učiteljskih sila, koje bi u području tih županija službu tražile, pa su se škole morale povjeriti župnikom ili inim za to prikladnim osobam. Da se tomu nedostatku doskoči i rečenim predjelom valjan učiteljski podmladak priskrbi, uzima se obzir kod podjeljivanja podpora za polazak učiteljskih škola na kandidate s tih strana zemlje, ali je njihov broj tako neznatan, da bi se jedva praznine popuniti mogle, s toga se namještaju na obćih pučkih škola i oni kandidati, koji su svršili nauke na konfesijonalnih učiteljskih školah u Zomboru i Karlovcu, pa se već i na to pomišlja, da se u gradu Osieku smjesti jedna učiteljska škola.

Osim toga sudjelovalo je pri školskoj obuci 1.090 dušobrižnika kao nesamostalnih, t. j. od kr. zemaljske vlade neimenovanih vjeroučitelja. Medju njimi bilo je dušobrižnika:

rimo-katoličke vjeroizpoviesti	. . . .	741
grčko-katoličke „	. . . .	10
grčko-iztočne „	. . . .	319
evangeličke „	. . . .	8
izraelitske „	. . . .	12

Koje su vjeroizpoviesti bile učiteljske sile službujuće u obćih pučkih školah pokazuje sliedeća tabela, te se iz nje razabira, da je svršetkom školske godine 1889/90. u tih školah bilo učiteljskih sila, i to:

rimo-katol. vjeroizpoviesti	1.378	ili	75·8%
grčko-katoličke	18	ili	1·0%
grčko-iztočne	417	ili	22·9%
evangeličke	5	ili	0·3%
izraelitske	—		

Po tom dolazi 1 učitelj rimo-kat. vjeroizpoviesti na 1.120, 1 učitelj grčkokatol. vjeroizpoviesti na 696, 1 učitelj grčko-iztočne vjeroizpoviesti na 1.397, 1 učitelj evangeličke vjeroizpoviesti na 5.540 stanovnika dotične vjeroizpoviesti. Na 1000 stanovnika vjeroizpoviesti izraelitske ne dolazi nijedan učitelj, jer u zemlji ne ima nijedne obće pučke škole, u kojoj bi se po ustanovi §. 20. školskoga zakona mogao postaviti učitelj izraelitske vjeroizpoviesti.

Županija dotično grad	Koliko je bilo učitelja					
	vjeroizpoviesti					Svega
	rimo-katoličke	grčko-katoličke	grčko-iztočne	evan-geličke	izraelit-ske	
Ličko-krbavska	80	—	49	—	—	129
Modruško-riečka	151	—	37	—	—	188
Zagrebačka	214	5	40	—	—	259
Varaždinska	140	—	2	—	—	142
Belovarsko-križevačka	183	—	33	—	—	216
Požežka	189	—	45	—	—	234
Virovitička	149	—	29	1	—	179
Sriemska	194	13	182	4	—	393
Grad Zagreb	51	—	—	—	—	51
Grad Osiek	26	—	—	—	—	26
Svega....	1.377	18	417	5	—	1.817

Sliedeća tabela pokazuje trajanje službovanja svih u obćih pučkih školah namještenih pravih i privremenih učitelja i učiteljica, te se iz nje razabira, da je od rečenoga učiteljskoga osoblja služilo i to:

izpod 5	godina	323	ili	20·0%
od 5—10	„	382	ili	23·7%
„ 10—15	„	270	ili	16·7%
„ 15—20	„	229	ili	14·2%
„ 20—25	„	155	ili	9·6%
„ 25—30	„	137	ili	8·5%
„ 30—35	„	79	ili	4·9%
„ 35—40	„	32	ili	2·0%
preko 40	„	5	ili	0·3%

Županija dotično grad	Koliko je pravih i privremenih učitelja služilo									Svega
	izpod 5	5—10	10—15	15—20	20—25	25—30	30—35	35—40	preko 40	
	godina									
Ličko-krbavska	25	22	30	18	9	6	9	3	—	122
Modruško-riečka	39	55	22	26	19	11	6	—	—	178
Zagrebačka	52	47	43	44	17	22	11	6	2	244
Varaždinska	24	32	12	22	23	12	3	1	—	129
Belovarsko-križevačka	49	34	34	25	13	16	15	3	1	190
Požežka	39	67	24	27	14	15	6	7	—	199
Virovitička	38	31	25	19	19	15	5	3	1	156
Sriemska	57	76	64	40	36	30	20	8	1	332
Grad Zagreb	—	13	9	4	4	6	1	—	—	37
Grad Osiek	—	5	7	4	1	4	3	1	—	25
Svega....	323	282	270	229	155	137	79	32	5	1.612

Sliedeća tabela pokazuje, koliko je u posljednjem petgodištu svake godine učitelja i koliko učiteljica umrlo, umirovljeno ili inače službu ostavilo, te se iz nje zajedno razabira, da je pučka škola u rečenom petgodištu naznačenim načinom izgubila 224 učitelja i 82 učiteljice, i da je taj gubitak popriečno na godinu iznosio 45 učitelja i 16 učiteljica. Odatle je takodjer lako razabrati, koliko treba da učiteljskih pripravnika i pripravnica nauke svake godine izuči, da se taj gubitak kao i svakogodišnji gori navedeni prirast učiteljskoga osoblja pokrije.

Godina	Koliko je posljednjega petgodišta							
	učitelja				učiteljica			
	umrlo	umirovljeno	inače službu ostavilo	prestalo u obće službovati	umrlo	umirovljeno	inače službu ostavilo	prestalo u obće službovati
1886.	15	14	9	38	2	6	9	17
1887.	16	24	6	46	5	2	8	15
1888.	25	22	2	49	6	3	9	18
1889.	25	17	4	46	6	2	4	12
1890.	16	22	7	45	7	5	8	20
Svega ...	97	99	28	224	26	18	38	82

Napokon budi ovdje još napomenuto, da su svršetkom škol. godine 1889/90. u obćih pučkih školah služile 144 udate učiteljice, i pošto su to bile gotovo sve stalno namještene učiteljice, to sačinjavaju udate učiteljice preko 27% svega ženskoga učiteljskoga osoblja.

Pošto novi školski zakon u §. 152. ustanovljuje, da se učiteljica, ako se uda, službe odreći ima, doći će vrieme, da će po malo svih udatih učiteljica na pučkih školah sasvim nestati.

Koliko je pako učitelja i učiteljica tečajem školske god. 1889/90. u pojedinih županijah prestalo službovati, pokazuje sliedeća tabela.

Županija dotično grad	Koliko je							
	učitelja				učiteljica			
	umrlo	umirovljeno	inače službu ostavilo	prestalo u obće službovati	umrlo	umirovljeno	inače službu ostavilo	prestalo u obće službovati
Ličko-krbavska	2	2	—	4	1	1	—	2
Modruško-riečka	—	1	—	1	—	—	—	—
Zagrebačka	1	2	1	4	—	—	2	2
Varaždinska	—	1	—	1	—	—	—	—
Belovarsko-križevačka	2	5	1	8	2	1	3	6
Požežka	4	5	1	10	—	2	2	4
Virovitička	1	2	—	3	1	—	—	1
Sriemska	6	4	4	14	3	1	—	4
Grad Zagreb	—	—	—	—	—	—	1	1
Grad Osiek	—	—	—	—	—	—	—	—
Svega . . .	16	22	7	45	7	5	8	20
Godine 1884/5. bilo je	21	10	10	41	4	5	2	11
God. 1889/90. bilo je više .	—	12	—	4	3	—	6	9
God. 1889/90. bilo je manje .	5	—	3	—	—	—	—	—

7. O polazku škole.

a) Školski obvezanici.

Po ustanovi §. 46. školskoga zakona postaje diete za polazak škole sposobno svršenom šestom a na polazak škole obvezano s navršenom sedmom godinom života, te je dužno po ustanovi §. 47. školskoga zakona polaziti pet godina školu svakdanju, a iza toga po ustanovi §. 53. istoga zakona dvie do tri godine školu opetovnu.

Svako je dakle diete u dobi od 7.—12. godine obvezano na polazak škole svakdanje, a u dobi od 12.—14. dotično 15. godine na polazak opetovnice.

Županija dotično grad	Broj djece obvezane na polazak škole							Koliko % od stanovničtva?
	svakdanje			opetovne			Svega	
	dječaka	djevojčica	skupa	dječaka	djevojčica	skupa		
Ličko-krbavska	15.318	12.234	27.552	1.246	366	1.612	29.164	15·31
Modruško-riečka	15.150	12.129	27.279	2.174	1.271	3.445	30.724	13·94
Zagrebačka	24.756	20.881	45.637	2 455	986	3.441	49.078	11·01
Varaždinska	13.231	10.444	23.675	2.129	1 144	3.273	26.948	10·48
Belovarsko-križevačka	12.546	11.023	23.569	2.030	1.488	3.518	27.087	10·19
Požežka	9.903	8.871	18.774	1.625	1.517	3.142	21.916	10·82
Virovitička	7.873	7.312	15.185	1.958	1.863	3.821	19.006	9·59
Sriemska	18.620	17.676	36.296	3.803	3.633	7.436	43.732	12·61
Grad Zagreb	1.507	1.825	3.332	19	23	42	3.374	8·99
Grad Osiek	789	912	1.701	26	51	77	1.778	8·96
Svega	119.693	103.307	223.000	17.465	12.342	29.807	252.807	11·58
Godine 1884/5. bilo je	106.309	90.723	196.832	15.118	9.101	24.219	221.051	11·67
God. 1889/90. bilo je više	13.384	12.584	26.168	2.347	3 241	5.588	31.756	—
God. 1889/90. bilo je manje	—	—	—	—	—	—	—	0·09

Po tom je školske godine 1889/90. bilo u Hrvatskoj i Slavoniji djece na polazak škole obvezane 252.807 ili 11·58% od cieloga stanovničtva, dočim je školske godine 1884/5. takove djece bilo 221.051 ili 11·67% od cieloga stanovničtva; umnožio se je dakle u razdobju od 1884/5.—1889/90. broj djece za polazak škole obvezane za 31.756 ili 14·36%.

Postotak djece na polazak škole obvezane bio je god. 1884/5. prividno povoljniji, jer se je za mjerilo uzelo stanovničtvo po broju od god. 1880., dočim je za god. 1889/90. uzeto stanovničtvo po pučkom popisu od godine 1890.

Od te djece bilo je obvezano na polazak:

	God. 1885.:	God. 1890.:
škole svakdanje	196.832 ili 89·1%	223.000 ili 88·2%
„ opetovne	24.219 ili 10·9%	29.807 ili 11·8%
Po spolu bilo je:		
dječaka	121.427 ili 54·9%	137.158 ili 54·2%
djevojaka	99.824 ili 45·1%	115.649 ili 45·8%

Umnožio se je dakle broj na polazak škole obvezanih dječaka za 15.831 ili 13·0%, a broj na polazak škole obvezanih djevojaka za 15.925 ili 15·9%. Od toga ide na školu svakdanju umnožak kod dječaka od 13.384 ili 12·5%, kod djevojaka umnožak od 12.584 ili 13·8%, na školu opetovnu umnožak kod dječaka od 2.347 ili 15·5%, kod djevojaka od 3.242 ili 35·6%.

Ako se je i broj djevojaka na polazak škole obvezanih razmjerno nešto znatnije umnožio nego broj dječaka, ne može se razmjerje, koje medju dječaci i djevojkami na polazak škole obvezanimi obstoji, još nikako nazvati povoljnim, ako se uvaži, da u Hrvatskoj i Slavoniji po popisih od god. 1880. i 1890. na

1000 dječaka u dobi za polazak škole propisanoj dolazi po prilici 1006 djevojaka u istoj dobi, te bi uz 137.158 dječaka moralo biti izkazano ne 115.649 nego 137.982 djevojaka na polazak škole obvezanih.

Najnepovoljnije je to razmjerje u županiji varaždinskoj, gdje djevojke sačinjavaju samo 43·0% te u županiji modruško-riečkoj i zagrebačkoj, gdje sačinjavaju 43·6 dotično 44·5 svih školskih obvezanika.

Po ustanovi §. 49. školskoga zakona može obćinski školski odbor tjelesno slabu ili duševno nezrelu djecu na duže ili kraće vrieme oprostiti od polazka škole.

Školske godine 1889/90. bilo je s toga razloga te poradi nedostatnih školskih prostorija i nedovoljna broja učiteljskoga osoblja kao i radi udaljenosti od susjednih škola, kako sliedeća tabela pokazuje, od polazka škole oprošteno 73.394 ili 29% djece, i to: od polazka škole svakdanje 70.826 ili 96·3%, a od polazka opetovnice 2.568 ili 3·7%.

Pošto pak velika većina te djece nije mogla školu samo poradi toga polaziti, što u blizini nije bilo nikakove škole ili što u školah, koje bi bila morala polaziti, nije bilo dovoljno prostora ili što u njih nije bilo namješteno toliko učiteljskoga osoblja, koliko bi ga moralo biti prema broju djece na polazak škole obvezane, trebalo bi svakako tim nedostatkom što prije doskočiti te u takovih mjestih nove škole otvoriti, dotično kod obstojećih nova učiteljska mjesta ustanoviti.

Najpreča potreba novih škola dotično novih učiteljskih mjesta bila bi, kako je to već na drugom mjestu izkazano, u području kr. županije zagrebačke i varaždinske, te donekle i u području kr. županije belovarsko-križevačke i požežke.

Županija dotično grad	Poradi tjelesne slaboće i duševne nezrelosti, dotično poradi nedostatnih školskih prostorija ili nedovoljna broja učiteljskoga osoblja, bilo je oprošteno djece od polazka škole		
	svakdanje	opetovne	svega
Ličko-krbavska	15.142	458	15.600
Modruško-riečka	3.975	286	4.261
Zagrebačka	25.291	135	25.426
Varaždinska	9.275	400	9.675
Belovarsko-križevačka	5.501	371	5.872
Požežka	4.128	261	4.389
Virovitička	2.286	204	2.490
Sriemska	5.219	451	5.670
Grad Zagreb	6	2	8
Grad Osiek	3	—	3
Svega	70.826	2.568	73.394

Sliedeća tabela pokazuje, na koliko se je broj školskih obvezanika od školske godine 1884/5. u pojedinih županijah promienio te se iz nje razabira, da se je

broj djece na polazak škole obvezane razmjerno najviše umnožio u kr. županiji zagrebačkoj (za 7.593 ili 18·3%), županiji belovarsko-križevačkoj (za 4.095 ili 17·8%) i grada Zagreba (za 494 ili 17·1%), a najmanje u gradu Osieku (za 60 ili 3·4%) pa u županiji ličko-krbavskoj (za 1.060 ili 3·7%) i virovitičkoj (za 1.529 ili 8·7%). To ipak ne prieči, da obje prvo navedene županije kao i županija virovitička i varaždinska pripadaju u ona područja, u kojih je još uviek razmjerno najmanje, a županija ličko-krbavska skupa s županijom modruško-riečkom u ona, gdje je razmjerno najviše izkazano djece na polazak škole obvezane; sačinjavaju bo školski obvezanici u županiji virovitičkoj samo 9·59%, belovarsko-križevačkoj 10·19%, varaždinskoj 10·48, požežkoj 10·82, zagrebačkoj 11·01%, a u sriemskoj 12·61% i modruško-riečkoj 13·94%, ličko-krbavskoj dapače 15·31% svegakolikoga pučanstva. Uzrok je tomu pojavu poglavito taj, što se je u županijah sriemskoj, modruško-riečkoj i ličko-krbavskoj popis na polazak obvezane djece već prije dosta uredno i točno obavljao, dočim se je u kr. županiji požežkoj i bjelovarsko-križevačkoj istom u novije vrieme počelo na to više paziti, kada je naročito u županiji požežkoj zajedno i osnovanjem novih i razširenjem obstojećih već škola za to skrbljeno, da djeca mogu školu faktično i polaziti.

Županija dotično grad	Prema školskoj godini 1884/5. bilo je djece obvezane na polazak škole		
	svakdanje	opetovne	u obće
Ličko-krbavska	+ 91 ili 0·5%	+ 969 ili 149·1%	+ 1.060 ili 3·7%
Modruško-riečka	+ 2.425 „ 9·7 „	+ 1.526 „ 79·5 „	+ 3.951 „ 14·7 „
Zagrebačka	+ 7.717 „ 20·3 „	— 124 „ 3·5 „	+ 7.593 „ 18·3 „
Varaždinska..........	+ 3.941 „ 19·9 „	— 69 „ 2·1 „	+ 3.872 „ 16·7 „
Belovarsko-križevačka .	+ 3.879 „ 19·7 „	+ 216 „ 6·5 „	+ 4.095 „ 17·8 „
Požežka	+ 1.800 „ 10·6 „	+ 1.170 „ 59·3 „	+ 2.970 „ 15·6 „
Virovitička...........	+ 792 „ 5·5 „	+ 737 „ 23·9 „	+ 1.529 „ 8·7 „
Sriemska	+ 4.444 „ 13·9 „	+ 1.688 „ 29·4 „	+ 6.132 „ 16·3 „
Grad Zagreb	+ 979 „ 43·3 „	— 485 „ 92·0 „	+ 494 „ 17·1 „
Grad Osiek	+ 100 „ 6·2 „	— 40 „ 34·2 „	+ 60 „ 3·4 „

Kako se je broj djece na polazak škole obvezane u razdobju od 1884/5. do 1889/90. mienjao, pokazuje sliedeća tabela.

Iz te se tabele zajedno razabira, da je broj djece na polazak škole obvezane počeo znatnije rasti istom od školske godine 1887., te se je njihov broj prema školskoj godini 1884/5. znatno digao za 31.756 ili 14·36%.

Uzrok tomu pojavu treba tražiti u toj okolnosti, što su u razdobju od 1884/5. do 1889/90. popisi na polaz škole obvezane djece točnije provadjani, i što se je medjutim i stanovničtvo pomnožalo.

Godina	Broj djece obvezane na polazak škole						
	svakdanje			opetovne			Svega
	dječaka	dje-vojčica	skupa	dječaka	dje-vojčica	skupa	
1885.	106.309	90.723	196.832	15.118	9.101	24.219	221.051
1886.	107.261	90.574	197.835	15.718	9.510	25.228	223.463
1887.	110.453	94.597	205.050	16.364	11.534	27.898	232 948
1888.	114.621	97.759	212 380	16.176	11.899	28.075	240.455
1889.	115.132	99.246	214.378	16.734	12.426	29.160	243.538
1890.	119.693	103.307	223 000	17.465	12.342	29.807	252.807

b) Školski polaznici u obće.

Koliko je djece u obće školu polazilo, koliko postotaka od školskih obvezanika i koliko postotaka od stanovnika sačinjavaju školski polaznici u pojedinih županijah i cieloj zemlji u obće, izkazano je u sliedećoj tabeli.

Županija dotično grad	Koliko je djece polazilo školu							Koliko je % od školskih obvezanika polazilo školu?	Koliko % od stanovničtva iznose polaznici škole?
	višu pučku	pučku					Svega		
		svakdanju				opetovnicu			
		javnu obću	javnu vjersku	privatnu	svega				
Ličko-krbavska	192	7.171	—	—	7.171	1.080	8.443	29·21	4·43
Modruško-riečka	146	13.418	—	—	13.418	2.258	15.822	51·49	7·18
Zagrebačka	332	19.318	125	—	19.443	3.033	22.808	46·46	5·12
Varaždinska	103	14.379	—	21	14.400	2.873	17.376	64·67	6·75
Belovarsko-križevačka . . .	—	17.157	42	—	17.199	2.921	20.120	79·37	7·59
Požežka	228	13 869	96	205	14.170	2.897	17.295	74·00	8·53
Virovitička	33	12.876	244	218	13.338	3.470	16.841	88·41	8·55
Sriemska	60	27.639	1.784	418	29.841	6.379	36.280	82·80	10·46
Grad Zagreb	420	2 081	498	160	2.739	42	3.201	94·80	8·55
Grad Osiek	170	1.385	142	17	1.544	37	1.751	98·48	8·82
Svega	1.684	129.293	2.931	1.039	133.263	24.990	159.937	63·26	7·32
Godine 1884/5. bilo je	1.204	—	—	—	116.225	19.267	136.696	61·80	7·20
God. 1889/90. bilo je više	480	—	—	—	17.038	5.723	23.241	1·46	0·12
God. 1889/90. bilo je manje	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Kako je već prije navedeno, izkazano je za školskn godinu 1889/90. u Hrvatskoj i Slavoniji 252.807 djece na polazak škole obvezane.

Od te djece polazilo je školu, i to:

1. Višu pučku dječačku i djevojačku	1.684
2. Nižu pučku svakdanju javnu	129.293
3. „ „ vjersku javnu	2 931
4. „ „ privatnu	1.039
5. opetovnu	24.990
Svega	159.937

ili 63·26% sve djece na polazak škole obvezane, dotično 7·32% ukupnoga stanovničtva. Ako se k tomu pribroje 2.163 učenika srednjih učilišta u dobi do 14 godina i 3.153 učenika šegrtskih škola, naraste broj školskih polaznika na 165.253 ili 65·4% svih školskih obvezanika.

Po tom nije polazilo nikakove škole 87.554 ili 34·6% djece na polazak škole obvezane.

Školske godine 1884/5. nije 37·3% školskih obvezanika školu polazilo, te se je polazak škole po školskih obvezanicih od školske godine 1884/5. razmjerno za 2·7% popravio.

Izporedbe radi budi ovdje priobćeno, da je od djece na polazak škole obvezane školu polazilo u Ugarskoj god. 1889/90. 87·1%, u Austriji god. 1889/90. 79·7%.

Školske godine 1884/5. polazilo je pučku školu 136.696 djece, te se je broj školskih polaznika od rečene školske godine umnožio za 23.241 ili 17·0%, i to u školi svakdanjoj (višoj i nižoj ter vjerskoj javnoj i privatnoj pučkoj) za 17.518 ili 14·9%, a u školi opetovnoj za 5.723 ili 29·7%.

U školah privatnih pao je prividno broj djece za 1.489 ili 143·3%, jer je veći dio tih škola, naime vjerske, prema ustanovi §. 102. novoga školskoga zakona ubrojen medju javne škole.

Po tom se je broj školskih polaznika u razdobju od 1884/5.—1889/90. svake godine razmjerno umnožio za 4.648, i to: u školi svakdanjoj za 3.823 a u opetovnoj za 1.144.

Taj godišnji prirast, kako se može razabrati iz sliedeće tabele, premašen je znatnije istom školske godine 1886/7. i 1889/90., dočim se je broj školskih polaznika ostalih godina neznatno dizao.

Uzrok je tomu pojavu onaj isti, s kojega se je rečenih školskih godina i broj školskih sposobnjaka umnoižo, te je o njem već gore bilo govora.

Školske godine 1884/5. sačinjavali su školski polaznici 7·2% (u školi svakdanjoj 6·2%, opetovnoj 1·0%), a školske godine 1889/90. sačinjavaju 7·3% (u školi svakdanjoj 6·1%, opetovnoj 1·2%) svega stanovničtva; školske godine 1884/5. dolazio je 1 školski polaznik na 14 (u školi svakdanjoj na 16, opetovnoj na 90), a školske godine 1889/90. dolazi na 13 (u školi svakdanjoj na 16, opetovnoj na 80 stanovnika), te se u tom vidi napredak, koji je učinjen u polazku škole, ako se uvaži, da se je stanovničtvo do godine 1890. za 291.251 duša pomnožalo.

U Ugarskoj dolazi 1 školski polaznik već na 7, a u Austriji na 9 stanovnika.

Godina	Koliko je djece polazilo školu							
	višu pučku	nižu pučku						Svega
		svakdanju				opetovnu		
		javnu obću	javnu vjersku	privatnu	svega			
1886.	1.311	116.539	1.048	2.538	120.120	20.708		142.139
1887.	1.420	120.732	1.036	2.416	124.184	21.617		147.221
1888.	1.513	122.716	1.147	2.431	126.294	22.207		150.014
1889.	1.525	123.354	1.539	2.214	127.107	24 204		152.836
1890.	1 648	129.293	2.931	1 039	133.263	24.990		159.937

U pojedinih županijah bio je polazak škole, kao što se iz navedene već tabele razabira, veoma različit, te se kreće medju 98·4% i 29·2% (grada Osieka i županije ličko-krbavske). Iznosi dakle razlika u polazku škole 69·2%. U polazku škole svakdanje iznosi ta razlika 74% (grada Osieka sa 100·7% i županije ličko-krbavske sa 26·7%), a u polazku škole opetovne 52% (grada Zagreba sa 100% i grada Osieka sa 48%).

Uzroci tako različitu polazku škole u pojedinih županijah dotično gradovih mnogovrstni su, a ponajviše je slabu polazku škole kriv još uviek dosta osjetljivi nedostatak dovoljnoga broja škola, prevelika udaljenost uškolanih mjesta od škole, nedostatne i pretiesne školske prostorije, u kojih često ne imaju mjesta sva djeca, koja su školu polaziti dužna, te bi ju mjestimice i polaziti hotjela, kao i zločesti putevi i elementarne nesgode, koje maloj djeci polazak škole otežčavaju, a često ga i nemogućim čine. Ne manje prieči uredan polazak škole siromaštvo puka i nepoznavanje važnosti školske obuke, što čini, da roditelji djecu svoju pridržavaju kod kuće za pripomoć ili ih upotrebljavaju kao čuvare marve na paši.

No zapreke te vrsti samo su ondje utjecale odlučno na polazak škole, gdje su pozvani na to školski organi u vršenju svojih dužnosti bili mlitavi ili gdje učiteljsko osoblje nije zadovoljavalo svojoj zadaći.

Kako se je polazak škole u pojedinih županijah od školske godine 1884/5. i pored navedenih gore zapreka razvio, pokazuje sliedeća tabela. Iz te se tabele zajedno razabira, da je u rečenom razdobju najveći napredak u polazku škole polučen u županiji belovarsko-križevačkoj, varaždinskoj, zagrebačkoj i požežkoj, u kojih je školske godine 1889/90. prema školskoj godini 1884/5. više djece školu polazilo, i to: u žup. bel.-križevačkoj 4.411 ili 28·0%, varaždinskoj 3.152 ili 22·1%, zagrebačkoj 3.662 ili 19·1% i požežkoj 2.776 ili 18 4%. Još više udara taj prirast u oči naročito kod prvih triju županija, ako se uzme u obzir polazak samo škole svakdanje, u kojoj taj prirast iznosi u prvoj od navedenih triju županija 30·0%, u drugoj 23·1%. Najmanje je polazak škole napredovao, ne računajući ovamo grad Zagreb i Osiek, u kojih je radi slabijega polazka opetovnice, premda je polazak škole svakdanje za 14·4% dotično 14·7% poskočio, izkazan razmjerno najmanji umnožak školskih polaznika, u području kr. županije ličko-krbavske, u kojoj dotični prirast iznosi samo 1.005 ili 13·5%. A to je baš ona županija, u kojoj razmjerno najmanje školskih obvezanika (29·2%) školu faktično polazi, i u kojoj školski polaznici sačinjavaju samo 4·4% svegakolikoga stanovničtva, te će

svakako trebati, da se u području te županije od pozvanih na to organa veća nego do sada skrb obrati na razvitak pučkoga školstva.

Županija dotično grad	Prema škol. godini 1884/85. polazilo je školu		
	svakdanju	opetovnu	u obće
Ličko-krbavska	+ 509 ili 7·4 %	+ 496 ili 84·9 %	+ 1.005 ili 13·5 %
Modruško-riečka	+ 1.346 „ 11·0 „	+ 920 „ 68·7 „	+ 2.266 „ 16·7 „
Zagrebačka	+ 3.115 „ 18·7 „	+ 547 „ 22·0 „	+ 3.662 „ 19·1 „
Varaždinska	+ 2.717 „ 23·1 „	+ 435 „ 17·8 „	+ 3.152 „ 22·1 „
Belovarsko-križevačka	+ 3.970 „ 30·0 „	+ 441 „ 17·8 „	+ 4.411 „ 28·0 „
Požežka	+ 1.652 „ 12·9 „	+ 1.124 „ 63·4 „	+ 2.776 „ 18·4 „
Virovitička	+ 222 „ 1·7 „	+ 762 „ 28·1 „	+ 994 „ 6·2 „
Sriemska	+ 3.312 „ 12·5 „	+ 1.570 „ 32·6 „	+ 4.882 „ 15·5 „
Grad Zagreb	+ 455 „ 14·4 „	— 371 „ 89·8 „	+ 74 „ 2·4 „
Grad Osiek	+ 220 „ 14·7 „	— 201 „ 84·4 „	+ 19 „ 1·1 „

c) Školski obvezanici i polaznici prema broju škola i učitelja.

Županija dotično grad	Na 1 školu dolazi djece						Na 1 učitelja dolazi djece					
	obvezane na polazak škole			polazeće školu			obvezane na polazak škole			polazeće školu		
	svakdanje	opetovne	u obće	svakdanju	opetovnu	u obće	svakdanje	opetovne	u obće	svakdanju	opetovnu	u obće
Ličko-krbavska	306	18	324	79	12	91	217	12	229	57	9	66
Modruško-riečka	216	27	243	106	17	123	145	18	163	71	12	83
Zagrebačka	240	18	258	101	16	117	167	12	179	70	11	81
Varaždinska	241	33	274	147	29	176	160	22	182	97	19	116
Belovarsko-križevačka	170	26	196	124	21	145	108	16	124	79	13	92
Požežka	113	19	132	84	17	101	79	13	235	50	12	71
Virovitička	107	27	134	94	24	118	81	20	101	71	19	90
Sriemska	149	30	179	119	24	143	92	18	110	75	16	91
Grad Zagreb	282	6	288	291	6	297	38	1	39	45	1	46
Grad Osiek	127	6	134	128	3	131	42	2	44	42	1	43
Svega	177	25	202	106	21	127	115	16	131	69	14	83
Godine 1884/5. bilo je	166	20	186	97	16	113	117	14	131	68	11	79
God. 1889/90. bilo je više	11	5	16	9	5	14	—	2	—	1	3	4
God. 1889/90. bilo je manje	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—

U nazočnoj tabeli proračunano je, koliko školske mladeži dolazi na 1 obću pučku školu i 1 učitelja i koliko bi djece na 1 obću pučku školu i 1 učitelja došlo, kada bi sva na polazak škole obvezana djeca obću pučku školu polazila.

Oboje je veoma važno, da se zna; jer o broju mladeži jednomu učitelju za obučavanje povjerene visi ponajviše i njezin napredak.

Iz te se tabele razabira, da se je popriečni broj djece školu polazeće i na polazak škole obvezane razmjerno znatnije umnožio nego broj škola i učitelja; jer dočim je školske godine 1884/5. na 1 obću pučku školu dolazilo 166 djece obvezane na polazak svakdanje škole, koja je u tom obziru u prvom redu mjerodavna, i 97 djece istu školu polazeće, dolazi školske godine 1889/90. na 1 obću pučku školu prvih 177 a drugih 106 te se je broj djece, koja na 1 obću pučku školu poprieko odpadaju, kod školskih obvezanika za 11 i kod školskih polaznika za 9 umnožio. Broj djece, koja poprieko na 1 učitelja obćih pučkih škola u školi svakdanjoj odpadaju, umanjio se je kod školskih obvezanika za 2, a kod školskih polaznika povećao se je za 1, te je od školske godine 1884/5. broj prvih pao od 117 na 115, a broj drugih poskočio je od 68 na 69.

Po tom popriečni broj školu polazeće djece, koja na 1 učitelja odpadaju, ne dosiže ustanovom §. 18. školskoga zakona dozvoljeni broj od 80 djece, koja se obuci 1 učitelja povjeriti mogu, ali je od god. 1885. mjesto da padne poskočio za 1 polaznika. U tom je stanje školstva svakako krenulo na gorje, te bi trebalo sve sile napregnuti, da se novim osnivanjem i razširivanjem postojećih škola tomu nedostatku što prije doskoči. Najnepovoljnije stoje u tom obziru županije varaždinska sa 97, belovarsko-križevačka sa 79 polaznika na 1 učitelja, zatim dolaze županije sriemska sa 75, modruško-riečka sa 71 i zagrebačka sa 70 polaznika.

S toga je baš u području tih županija a naročito u području županije varaždinske i belovarsko-križevačke, kao što bijaše gore napomenuto, ponajviše poradi prevelikoga broja djece, a dielomice i poradi tjesnoće školskih prostorija uvedena poldnevna obuka.

Još će se nepovoljniji rezultat u tom obziru pokazati, ako se u račun uzme broj djece, obvezane na polazak škole svakdanje.

Broj djece na polazak svakdanje škole obvezane iznosi 223.000. Pošto po navedenoj ustanovi školskoga zakona ne smije na jednoga učitelja doći više od 80 djece, moralo bi u Hrvatskoj i Slavoniji biti 2.787 učitelja; medjutim ima u svih pučkih, javnih i privatnih škola samo 1.924 učitelja; s čega sliedi, da bi trebalo namjestiti barem 863 nove učiteljske sile, da se svim školskim obvezanikom pruži mogućnost redovite školske obuke. Ako bi se pak htjelo u tom obziru zadovoljiti svim potrebam u pojedinih županijah, narasao bi broj novih učiteljskih sila daleko iznad 863. Tako bi poradi toga u kr. županiji varaždinskoj, u kojoj djeluju 143 učiteljske sile, trebalo namjestiti ih još 153, dakle broj sadanjih učiteljskih sila više nego podvostručiti; u županiji zagrebačkoj trebalo bi 306, u kr. županiji modruško-riečkoj 153, belovarsko-križevačkoj 77, ličko-krbavskoj 216 novih učiteljskih sila.

U županiji požežkoj, virovitičkoj i sriemskoj broj je učitelja za sada barem prilično dovoljan; ali zato je kakvoća nekolicine dosta nepovoljna. To bo su one županije, u kojih je najveći broj namjestnih a k tomu još većinom zakonito neosposobljenih učitelja. U tih dakle županijah trebalo bi, da se prije svega o tom nastoji, da se rečeni namjestni učitelji zamiene prikladnimi zakonito osposobljenimi učiteljskimi silami.

Napokon se izporedbe radi ovdje još primjeće, da na 1 učitelja u svakdanjoj pučkoj školi dolaze u Ugarskoj 72 školska obvezanika i 62 školska polaznika, a u Austriji 86 školskih obvezanika i 69 školskih polaznika.

d) Školski polaznici po razredih, sposobnosti za odpust iz škole i marljivosti u polazu škole.

Važno je, da se zna, koliko školskih polaznika odpada na pojedine razrede i koliko ih u obće u IV. (V.) razred pučke škole dolazi i isti s uspjehom svršava; jer to je najsigurnije mjerilo, da se rad pučke škole prosudi, ter sazna, koliko ona zadovoljava zakonom odredjenoj zadaći. Podatke o tom sadržava sliedeća tabela.

Županija dotično grad	Koliko je djece u školi svakdanjoj polazilo							Za odpust iz škole bilo je sposobnih
	razred (odjel)							
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	svega	
Ličko-krbavska	2.542	1.782	1.497	1 350	—	—	7.171	1.179
Modruško-riečka	5.507	3.330	2.625	1.956	—	—	13.418	1.637
Zagrebačka	7.714	4.769	3.865	3 095	—	—	19.443	2.497
Varaždinska	5 337	3.712	3.024	2.327	—	—	14 400	1.937
Belovarsko-križevačka	6.552	4.185	3.360	3.102	—	—	17.199	2.535
Požežka	5.303	3.766	3.035	2.066	—	—	14.170	1.780
Virovitička	5.302	3.536	2.553	1.947	—	—	13.338	1.717
Sriemska	11.704	7.822	5.829	4.486	—	—	29.841	3.435
Grad Zagreb	749	734	694	469	85	8	2.739	442
Grad Osiek	470	423	380	271	—	—	1.544	236
Svega	51.180	34.059	26.862	21.069	85	8	133.263	17.395

Po tom je školske godine 1889/90. u obćih pučkih školah od 133.263 školska polaznika svakdanje škole bilo, i to:

U I. razredu . . . 51.180 ili 38·4%
„ II. „ . . . 34.059 ili 25·5%
„ III. „ . . . 26.862 ili 20·1%
„ IV. i V. razred . . 21.162 ili 15·9%

Od ona 21.162 školska polaznika IV. i V. razreda uspjelo je u naucih 17.395 (82%), te su pronadjeni sposobnimi za odpust iz pučke škole.

Okolnost, što broj školskih polaznika od razreda do razreda tako silno pada i što školski polaznici u IV. i V. razredu ne sačinjavaju ni $^1/_2$ školskih polaznika u I. razredu, pa pošto još i od tih polaznika znatan dio (18%) ne zadovoljava propisanim zahtjevom pučke škole, ne može se nikako smatrati povoljnim znakom za djelovanje pučke škole, te će se morati svojski o tom nastojati, da se tomu neugodnomu pojavu na put stane i djeca pridrže, da ne samo po koji razred nego cielu pučku školu valjano izuče.

Medjutim i u tom obziru okreću stvari na bolje, te i broj djece, koja IV. i V. razred pučke škole polaze od školske godine 1884/5. godimice raste. Tako je

pomenute školske godine bilo takove djece 15.102, škol. god. 1885/86.: 16.110, škol. god. 1886/87.: 17.695, škol. god. 1887/88.: 18.713 i školske godine 1888/89. 19.089, ali već sliedeće školske godine 1889/90. skočio je njihov broj na 21.162, te se je broj djece, koja su sva četiri razreda s uspjehom izučila, u razdobju od šest godina za 6·060 ili 40·1% umnožio. Ima pouzdane nade, da će, pošto se broj školskih polaznika u obće, kako je gore navedeno, posljednjih školskih godina podigao, i broj djece za odpust iz škole sposobne sada od godine do godine rasti.

U opetovnici bilo je za odpust iz škole sposobnih školske godine 1886: 8.896; godine 1887.: 8.945; godine 1888.: 9.161; god. 1889.: 9.573 i god. 1890.: 10.179. Od navedenoga broja za odpust iz opetovnice školske godine 1889/90. sposobnih, odpada na županiju:

ličko-krbavsku	307
modruško-riečku	968
zagrebačku	1.185
varaždinsku	1.243
belovarsko-križevačku	1.595
požežku	912
virovitičku	1.542
sriemsku	2.404
grad Zagreb	15
„ Osiek	8

e) Školski izostatci.

Po ustanovi §. 41. školskoga zakona dužni su roditelji ili njihovi zamjenici djecu, koja su na polaz škole obvezana, redovito pošiljati u javnu pučku školu; što, ako propuste, imaju se od obćinskoga školskoga odbora na svoju dužnost opomenuti; a ako se opomenom ne uspije, moraju se na prijavu obćinskoga školskoga odbora od obćinskoga poglavarstva kazniti na korist školske zaklade postupnimi novčanimi globami od 1—10 for., dotično, ako su te novčane globe podpuno neutjerive, zatvorom od 1 do 2 dana.

Da se o školskih izostatcih potrebna očevidnost imati i proti nemarnim roditeljem u smislu rečene ustanove školskoga zakona postupati može, dužan je učitelj po ustanovi §. 9. naredbe kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 25. rujna 1889. br. 9.051. o polazku škole svaki dan prije i poslije podne po svršetku obuke iz imenika svu unj upisanu djecu prozvati ter u dotičnu za taj dan odredjenu rubriku zabilježiti, kojih ne ima u školi.

Svaka zanemarena ura mora se izpričati, a nedovoljno izpričane ure smatraju se, da su nedopuštenim izostatkom ravne.

Poslije svakih 14 dana mora učitelj po svojih bilježkah zaostatke svakoga pojedinoga učenika prebrojiti, ter o njih posebni izkaz sastaviti i izručiti ga zajedno s izpričnimi dokaznicami obćinskomu školskomu odboru za dalji postupak.

Županija dotično grad	Koliko je djece u školi svakdanjoj polazilo					Koliko dana iznose školski izostatci u školi			Koliko je zbog nemarnoga polazka škole u obće		
	veoma marljivo	marljivo	pre-kinuto	nemarno	svega	svakdanjoj	opetovnoj	svega	učinjeno prijava	kazni izrečeno	kazni ovršeno
Ličko-krbavska	3.641	1.614	978	938	7.171	136.875	16.510	153.385	7.037	2.538	992
Modruško-riečka	6.174	3.101	2.184	1.959	13.418	398.136	31.949	430.085	8.907	1.805	946
Zagrebačka	7.858	5.142	3.341	3.102	19.443	528.891	52.507	581.398	21.507	6.843	4.714
Varaždinska...........	6.568	4.181	2.411	1.240	14.400	180.660	28.125	208.785	3.773	777	459
Belovarsko-križevačka ..	10.699	3.803	1.693	1.004	17.199	265.692	27.450	293.142	11.459	3.222	2.702
Požežka	8.661	3.193	1.434	882	14.170	171.913	19.868	191.781	8.220	3.576	1.667
Virovitička............	7.085	3.349	1.818	1.086	13,338	215.772	32.844	248.616	10.848	2.293	2.052
Sriemska	15.807	7.951	3.839	2.244	29.841	327.587	54.981	382.568	5.715	1.495	1.016
Grad Zagreb.........	1.877	532	249	81	2.739	26.458	—	26.458	550	2	—
Grad Osiek	787	407	215	135	1.544	19.772	387	20.159	386	4	4
Svega......	69.157	33.273	18.162	12.671	133.263	2,271.756	264.621	2,536.377	78.402	22.555	14.552

Iz nazočne tabele razabira se, da je svakdanju pučku školu polazilo učenika 69.157 (51·8%) veoma marljivo, 33.273 (25·0%) marljivo, 18.162 (13·7%) prekidno i 12.671 (9·5%) nemarno, a školski izostatci da su iznosili školske godine 1889/90: 2,536.377 dana, i to: u školi svakdanjoj 2,271.756 a u školi opetovnoj 264.621.

Ako se uvaži, da je rečene školske godine nižu pučku školu polazilo 158.253 djece, i to: školu svakdanju 133.263, a opetovnicu 24.990, to na svako diete u ime školskih izostataka u obće dolazi gotovo 16 dana, i to: u školi svakdanjoj 17 a u opetovnici dana 10.

Ako se uzme, da na godinu traje škola svakdanja 190—200, a škola opetovna 36—40 dana, iznosili bi školski izostatci u školi svakdanjoj po prilici $^1/_{11}$, a u opetovnici $^1/_4$ svega za obučavanje odredjenoga vremena. Svakako premnogo, da bi moglo biti govora o urednom polazku škole. K tomu dolazi još, da većina tih izostataka nije bila nikako ili samo nedostatno izpričana.

U tom obziru treba da pozvani na to školski i upravni organi svu skrb olože, da stvari krenu što prije na bolje.

U gornjoj tabeli izkazano je takodjer, da su zbog nemarnoga polazka škole učinjene 78.402 prijave, a kazni da je izrečeno 22.555 i ovršeno samo 14.552. Svakako premalo za tako veliki broj školskih izostataka!

Koliko je u posljednjem petgodištu svake pojedine godine zbog nemarnoga polazka škole prijava učinjeno i koliko kazni izrečeno i ovršeno, vidi se iz sliedećega izkaza.

Godina	Koliko je djece polazilo svakdanju školu	Koliko je zbog nemarnoga polazka u obće		
		učinjeno prijava	kazni	
			izrečeno	ovršeno
1886.	120.732	54.910	16.007	11.211
1887.	117.319	77.630	25.859	17.994
1888.	125.937	79.819	26.342	19.497
1889.	127.107	72.132	24.453	18.170
1890.	133.263	77.798	22.577	14.558

f) Školski polaznici po spolu.

Županija dotično grad	Koliko je polazilo školu pučku						
	dječaka			djevojčica			Svega
	svakdanju	opetovnu	skupa	svakdanju	opetovnu	skupa	
Ličko-krbavska	5.992	924	6.916	1.179	156	1.335	8.251
Modruško-riečka	8.862	1.511	10.373	4.556	747	5.303	15.676
Zagrebačka	13.452	2.198	15.650	5.991	835	6.826	22 476
Varaždinska	9.000	1.861	10 861	5.400	1.012	6 412	17.273
Belovarsko-križevačka	9.572	1.680	11.252	7.627	1.241	8.868	20.120
Požežka	7.716	1.501	9.217	6.454	1.396	7.850	17.067
Virovitička	6.943	1.782	8.725	6.395	1.688	8.083	16.808
Sriemska	15.524	3.263	18.787	14.317	3.116	17.433	36.220
Grad Zagreb	1.383	19	1.402	1.356	23	1.379	2.781
Grad Osiek	791	—	791	753	37	790	1.581
Svega	79.235	14.739	93.974	54.028	10.251	64.279	158.253
Godine 1884/5. bilo je	68.990	12.142	81.132	48.439	7·125	55.564	136.696
God. 1889/90. bilo je više	10.245	2.597	12.842	5.589	3.126	8.715	21.557
God. 1889/90. bilo je manje	—	—	—	—	—	—	—

Po tom je školskih polaznika bilo po spolu, i to:

	God. 1885.:	God. 1890.:
dječaka	81.132 ili 59·3%	93.974 ili 59·4%
djevojaka	55.564 ili 40·7%	64·279 ili 40·6%

te se je od školske godine 1884/5. broj školu polazećih dječaka umnožio za 12.842 ili 15·8%; i to: u školi svakdanjoj za 10.245 ili 14·9% i opetovnoj za 5.589 ili 21·4%, broj pako školu polazećih djevojaka za 8.715 ili 15·7%; i to u školi svakdanjoj za 5.589 ili 11·6% i opetovnoj za 3.126 ili 43·9%.

Premda se je broj školu polazećih djevojaka u rečenom razdobju razmjerno znatnije umnožio nego broj dječaka, pokazuje se ipak medju polazećimi školu djevojkami i dječaci silno nerazmjerje, te polazi prvih sada još za 18·8% manje nego drugih, a to nerazmjerje postane još nepovoljnije, ako se uvaži, da je i kod popisa školske mladeži izkazano za 8·4% djevojaka manje nego dječaka i da od tih djevojaka školu polazi samo 55·6% a od dječaka 68·5%.

U pojedinih županijah bilo je razmjerje medju dječaci i djevojkami školu polazećimi sliedeće, i to u kr. županiji:

		God. 1885.:	God. 1890.:
ličko-krbavskoj	dječaka	5.816 ili 78·2%	6.916 ili 83·8%
	djevojaka	1.622 ili 21·8%	1 335 ili 16 2%
modruško-riečkoj	dječaka	8.789 ili 64·9%	10.373 ili 66·1%
	djevojaka	4.767 ili 35·1%	5.303 ili 33·9%
zagrebačkoj	dječaka	13.170 ili 68·7%	15.650 ili 69·7%
	djevojaka	5.976 ili 31·3%	6.826 ili 30·3%

		God. 1885.:	God. 1890.:
varaždinskoj	dječaka	8.939 ili 62·9%	10.861 ili 62·9%
	djevojaka	5.285 ili 37·1%	6.412 ili 37·1%
belovarsko-križevačkoj	dječaka	9.089 ili 57·9%	11.252 ili 55·9%
	djevojaka	6.620 ili 42·1%	8.868 ili 44·1%
požežkoj	dječaka	7.783 ili 53·6%	9.217 ili 54·0%
	djevojaka	6.736 ili 46·4%	7·850 ili 46·0%
virovitičkoj	dječaka	8.161 ili 51·5%	8.725 ili 51·9%
	djevojaka	7.686 ili 48·5%	8.083 ili 48·1%
sriemskoj	dječaka	16.645 ili 53·0%	18.787 ili 51·8%
	djevojaka	14.753 ili 47·0%	17.433 ili 48·2%
gradu Zagrebu	dječaka	1.662 ili 53·1%	1.402 ili 50·4%
	djevojaka	1.465 ili 46·9%	1.379 ili 49·6%
gradu Osieku	dječaka	1.078 ili 62·3%	791 ili 50·0%
	djevojaka	654 ili 37·7%	790 ili 50·0%

Po tom se je od školske godine 1885. faktični polazak škole kod djevojaka dosta znatno digao, a i relativno su djevojke prema dječakom školu u svih županijah osim županije ličko-krbavske marljivije polazile; no najnepovoljnije je u tom obziru razmjerje školske godine 1889/90. bilo u području županije ličko-krbavske (16·2%) i zagrebačke (30·3%), dočim su djevojke razmjerno prema dječakom marljivije školu polazile u gradu Osieku (50%), u gradu Zagrebu (49·6%), u županiji sriemskoj (48·2%) i virovitičkoj (48·1%).

Od obvezanih na polazak škole dječaka i djevojaka polazilo je školske godine 1889/90. školu, kako je već prije rečeno, 68·5%, dotično 55·6%. U pojedinih županijah bilo je to razmjerje sliedeće, i to:

U kr. županiji ličko-krbavskoj	dječaka	41·7%	djevojaka	10·6%
„ „ „ modruško-riečkoj	„	59·8%	„	39·6%
„ „ „ zagrebačkoj	„	57·5%	„	31·2%
„ „ „ varaždinskoj	„	70·7%	„	55·3%
„ „ „ belovarsko-križevačkoj	„	77·2%	„	70·8%
„ „ „ požežkoj	„	79·9%	„	75·5%
„ „ „ virovitičkoj	„	88·7%	„	88·0%
„ „ „ sriemskoj	„	83·7%	„	81·8%
„ gradu Zagrebu	„	91·8%	„	74·6%
„ „ Osieku	„	96·9%	„	82·0%

Kako se je broj školu polazećih dječaka i djevojaka pojedinih školskih godina mienjao, pokazuje sliedeća tabela.

Godina	Koliko je polazilo školu						
	dječaka			djevojaka			svega
	svakdanju	opetovnu	skupa	svakdanju	opetovnu	skupa	
1886.	71.510	12.991	84.501	49.921	7.717	57.638	142.139
1887.	73.041	12.945	85.986	55.484	8.672	59.156	145.142
1888.	74.260	12.973	87.233	51.677	9.234	60.911	148.144
1889.	75.305	13.944	89.249	51.802	10.260	62 062	151.311
1890.	79.235	14.739	93.974	54.028	10.251	64.279	158.253

Koliko je školske godine 1889/90. bilo za odpust iz škole svakdanje i opetovne sposobnih dječaka i djevojaka, pokazuje sliedeća tabela, te se iz nje razabira, da i u tom obziru djevojke znatno zaostaju za dječaci, i to: u svakdanjoj školi za 23·8%, a u opetovnici za 14·9%.

Županija dotično grad	Koliko je bilo za odpust sposobnih					
	dječaka			djevojčica		
	u školi					
	svakdanjoj	opetovnoj	svega	svakdanjoj	opetovnoj	svega
Ličko-krbavska	1.043	255	1.298	136	52	188
Modruško-riečka	1.148	625	1.773	489	343	832
Zagrebačka	1.805	857	2.662	692	328	1.020
Varaždinska	1.314	805	2.119	623	438	1.061
Belovarsko-križevačka . . .	1.413	902	2.315	1.122	693	1.815
Požežka	982	454	1.436	798	458	1.256
Virovitička	910	780	1.690	807	762	1.569
Sriemska	1.801	1.171	2.972	1.634	1.233	2.867
Grad Zagreb	234	—	234	208	15	223
Grad Osiek	122	—	122	114	8	122
Svega....	10.772	5.849	16.621	6.623	4.330	10.953

Sliedeća tabela pokazuje, koliko je posljednjih pet godina dječaka i djevojaka bilo sposobnih za odpust kako u školi svakdanjoj tako i u opetovnici, te se iz nje razabira, kakov je za to vrieme u tom obziru učinjen napredak.

Godina	Koliko je bilo za odpust sposobnih					
	dječaka			djevojčica		
	u školi					
	svakdanjoj	opetovnoj	svega	svakdanjoj	opetovnoj	svega
1886.	7.774	5.439	13.213	5.213	3.457	8.670
1887.	9.283	5.499	14.782	5.430	3.446	8.876
1888.	9.474	5.544	15.018	5.927	3.617	9.544
1889.	9.787	5.600	15.387	5.804	3.973	9.777
1890.	10.772	5.849	16.621	6.623	4.330	10.953

g) Školski polaznici po vjeroizpoviesti.

Županija dotično grad	Koliko je djece školu polazeće bilo vjeroizpoviesti									
	katoličke			grčko-iztočne			inih vjeroizpoviesti			Svega
	u školi									
	svakdanjoj	opetovnoj	skupa	svakdanjoj	opetovnoj	skupa	svakdanjoj	opetovnoj	skupa	
Ličko-krbavska	3.899	577	4.476	3.272	503	3.775	—	—	—	8.251
Modruško-riečka	10.657	1.791	12.448	2.743	466	3.209	18	1	19	15.676
Zagrebačka	15.731	2.720	18.451	3.597	311	3.908	115	2	117	22.476
Varaždinska.........	14.056	2.851	16.907	153	12	165	191	10	201	17.273
Belovarsko-križevačka	14.583	2.537	17.120	2.341	360	2.701	275	24	299	20.120
Požežka	10.844	2.353	13.197	2.817	525	3.342	509	19	528	17.067
Virovitička	10.577	2.900	13.477	2.145	502	2.647	616	68	684	16.808
Sriemska	13.193	2.826	16.019	14.118	3.067	17.185	2.530	486	3.016	36.220
Grad Zagreb	2.484	42	2.526	66	—	66	189	—	189	2.781
Grad Osiek	1.252	37	1.289	107	—	107	185	—	185	1.581
Svega ...	97.276	18.634	115.910	31.359	5.746	37.105	4.628	610	5.238	158.253
Godine 1884/5. bilo je	—	—	101.542	—	—	30.337	—	—	4.817	136.696
God. 1889/90. bilo je više	—	—	14.368	—	—	6.768	—	—	—	21.557
God. 1889/90. bilo je manje	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Po tom je školskih polaznika po vjeroizpoviesti bilo, i to:

	God. 1885.:	God. 1890.:
vjeroizpoviesti katoličke	101.542 ili 74·3%	115.910 ili 73·3%
„ grčko-iztočne ..	30.337 ili 22·2%	37.105 ili 23·4%
„ inih	4.817 ili 3·5%	5.238 ili 3·3%

te je od školske godine 1884/5. narasao broj školu polazeće mladeži vjeroizpoviesti katoličke za 14.368 ili 14·1%, grčko-iztočne za 6.768 ili 22·9%, a inih vjeroizpoviesti za 421 ili 8·8%. Narasao je dakle u rečenom razdobju razmjerno najviše broj školskih polaznika grčko-iztočne vjeroizpoviesti. To se vidi i odatle, što su polaznici te vjeroizpoviesti školske godine 1884/5. sačinjavali samo 22·2%, a školske godine 1889/90. sačinjavaju 23·4% sve djece školu polazeće, te je dotični postotak školu polazeće djece od školske godine 1884/5. kod vjeroizpoviesti katoličke potisnut od 74·3% na 73·3%, a kod inih vjeroizpoviesti od 3·5% na 3·3%. Pošto pak sljedbenici pojedinih vjeroizpoviesti u Hrvatskoj i Slavoniji sačinjavaju, i to: sljedbenici vjeroizpoviesti katoličke 72·6%, grčko-iztočne 24·9%, a inih vjeroizpoviesti 2·5% cieloga stanovničtva, očevidno je, da je polazak škole i školske godine 1889/90. bio najpovoljniji kod sljedbenika inih vjeroizpoviesti (naročito izraelićana, koji, kako je obće poznato, ne puste nijedno diete bez školske obuke), zatim dolaze sljedbenici katoličke, a na posljedku sljedbenici grčko-iztočne vjeroizpoviesti, kod kojih je broj školu polazeće mladeži za 1·6% manji nego broj

stanovničtva. To se još bolje vidi odatle, što 1 školski polaznik dolazi kod sljedbenika inih vjeroizpoviesti na 8, kod sljedbenika katoličke vjeroizpoviesti na nešto preko 13 i kod onih grčko-iztočne vjeroizpoviesti na malne 16 stanovnika, te se to razmjerje od školske godine 1884/5., kada je jedan školski polaznik dolazio kod prvih tako isto na 8, kod drugih na 13, kod trećih na 16 stanovnika, gotovo nije ništa promienilo.

i) Školski polaznici po materinjem jeziku.

Županija dotično grad	Koliko je školskih polaznika bilo materinjega jezika						
	hrvatskoga (srbskoga)	českoga	rusinskoga	njemačkoga	magjarskoga	inih	Skupa
Ličko-krbavska	8.251	—	—	—	—	—	8.251
Modruško-riečka	15.675	—	—	1	—	—	15.676
Zagrebačka	22.390	24	1	34	12	15	22.476
Varaždinska	17.218	5	—	7	34	9	17.273
Belovarsko-križevačka	18.660	864	3	148	425	20	20.120
Požežka	14.583	838	11	929	563	143	17.067
Virovitička	12.847	229	1	2.347	1.347	36	16.808
Sriemska	28.056	87	289	5.916	1.194	678	36 220
Grad Zagreb	2.517	3	—	127	72	25	2.781
Grad Osiek	688	4	—	854	34	1	1.581
Svega....	140.885	2.054	305	10.363	3.682	964	158.253

Po tom je školskih polaznika bilo materinjega jezika, i to:

hrvatskoga (srbskoga) . . . . . 140.885 ili 89·0%
českoga . . . . 2.054 ili 1·3%
rusinskoga . . . . 305 ili 0·2%
njemačkoga . . . . 10.363 ili 6·6%
magjarskoga . . . . 3.682 ili 2·3%
inih . . . . 964 ili 0 6%

te dolazi 1 školski polaznik kod Hrvata (Srba) na 14, kod Čeha na 8, kod Rusina na 11, kod Niemaca na 9, kod Magjara na 13 i kod inih narodnosti na 45 stanovnika.

Po tom su najmarljivije djecu u školu slali Česi i Niemci, zatim dolaze Rusini, Magjari, Hrvati (Srbi) i na posljedku pripadnici inih narodnosti.

Da se dobije pregled najglavnijih podataka o stanju obćih pučkih škola ne samo po županijah, nego i po pojedinih kotarih i gradovih, u tu svrhu služi sliedeća tabela.

Pregled pučkih škola po županijah, kotarih i gradovih.

Županija	Kotar dotično grad	Koliko ima občih pučkih škola?	Koliko u njih službuje učiteljskog osoblja?	Koliko je na polazak škole svakdanje obvezanih			Koliko je svakdanju školu polazilo			Broj opetovnjaka		Iznos školskih troškova u forintih
				dječaka	djevojčica	skupa	dječaka	djevojčica	svega	obvezanih	polazećih	
Ličko-krbavska	Gospić	17	28	3.101	2.150	5.251	1.135	184	1.319	371	237	20.142·15
	Gračac	15	16	2.751	2.070	4.821	970	99	1.069	333	129	9.821·00
	Udbina	11	15	2.290	1.980	4.270	793	83	876	148	148	7.366·50
	Perušić	7	10	1.444	1.376	2.820	482	85	567	116	94	5.798·59
	Korenica	10	15	1.413	1.123	2.536	637	161	798	278	123	9.848·86
	Otočac	17	25	2.381	1.936	4.317	1.190	267	1.457	212	212	14.935·66
	Senj	10	14	1.747	1.433	3.180	614	160	784	124	120	8.230·92
	Grad Senj	2	6	158	129	287	133	118	241	26	13	6.721·94
	Grad Bag	1	—	33	37	70	38	22	60	4	4	—
Modruško-riečka	Ogulin	21	35	2.803	2.217	5.020	1.636	616	2.252	627	366	79.929·00
	Slunj	22	29	3.221	2.608	5.829	1.266	431	1.697	771	266	19.399·00
	Vojnić	17	20	2.215	1.735	3.950	887	213	1.100	351	264	13.997·00
	Novi	11	20	1.810	1.443	3.253	1.114	516	1.630	444	373	14.840·00
	Sušak	16	32	1.869	1.464	3.333	1.446	1.024	2.470	485	352	28.604·00
	Delnice	19	27	1.704	1.441	3.145	1.322	976	2.298	347	282	23.536·00
	Čabar	6	7	418	329	747	377	285	662	177	171	4.976·00
	Vrbovsko	12	14	1.017	798	1.815	729	417	1.146	215	184	11.079·00
	Grad Bakar	2	4	93	94	187	85	78	163	28	—	3.610·00
Zagrebačka	Karlovac	20	28	2.178	1.691	3.869	1.380	685	2.065	525	483	26.378·68
	Jaska	20	24	1.842	1.489	3.331	1.242	579	1.821	329	298	15.319·80
	Pisarovina	10	11	1.142	899	2.041	543	195	738	182	118	7.654·71
	Sisak	11	13	861	788	1.649	617	443	1.060	231	204	9.062·93
	Velika Gorica	11	15	1.321	1.154	2.475	864	495	1.359	363	339	11.157·66
	Samobor	8	13	902	689	1.591	567	318	885	137	123	9.649·46
	Zagreb	14	16	1.818	1.681	3.499	1.157	581	1.738	319	279	14.763·81
	Dugoselo	8	10	1.141	966	2.107	547	335	882	219	216	6.953·01
	Sv. Ivan Zelina	7	11	1.404	1.208	2.612	842	371	1.213	283	270	10.041·41
	Stubica	8	10	1.938	1.788	3.726	763	274	1.037	204	170	11.464·43
	Vrginmost	10	12	2.038	1.760	3.798	816	62	878	93	75	7.208·85
	Glina	16	19	2.529	1.967	4.496	1.154	253	1.407	134	104	11.128·30
	Petrinja	21	27	2.112	1.836	3.948	1.056	333	1.389	196	184	17.333·46
	Kostajnica	18	23	2.589	2.001	4.590	994	285	1.279	201	156	12.393·96
	Grad Karlovac	2	8	270	283	553	239	217	456	—	—	8.785·00
	„ Sisak	2	9	347	396	743	327	286	613	—	—	8.963·99
	„ Petrinja	2	8	210	185	395	219	185	404	15	15	7.787·68
	„ Kostajnica	2	2	114	100	214	125	94	219	10	9	1.603·00
Varaždinska	Krapina	7	15	1.284	873	2.157	839	285	1.124	159	147	8.958·52
	Pregrada	7	11	1.860	1.554	3.414	1.134	668	1.802	480	434	16.265·02
	Klanjec	12	13	1.852	1.324	3.176	1.340	706	2.046	415	321	10.566·71
	Ivanec	14	16	1.818	1.572	3.390	912	500	1.412	331	315	13.963·50
	Varaždin	13	18	1.422	1.119	2.541	1.059	696	1.755	511	469	12.521·48
	Ludbreg	19	23	1.436	1.258	2.694	1.204	1.070	2.274	577	554	16.328·33
	Novi Marof	9	13	1.143	874	2.017	821	439	1.260	312	259	8.844·75
	Zlatar	11	14	1.891	1.396	3.287	1.197	558	1.755	400	331	10.695·34
	Grad Varaždin	5	19	525	474	999	494	478	972	88	43	16.960·45
	Iznos...	503	718	68.455	55.688	124.143	37.306	17.126	54.432	11.771	9.244	604.589·86

Županija	Kotar dotično grad	Koliko ima obćih pučkih škola?	Koliko u njih službuje učiteljskog osoblja?	Koliko je na polazak škole svakdanje obvezanih: dječaka	djevojčica	svega	Koliko je svakdanju školu polazilo: dječaka	djevojčica	svega	Broj opetovnjaka: obvezanih	polazećih	Iznos školskih troškova u forintih
	Prenos...	503	718	68.455	55.688	124.143	37 306	17 126	54.432	11.771	9.244	604.589·86
Belovarsko-križevačka	Belovar......	25	33	2.225	1.738	3.963	1.671	1.153	2.824	605	485	20.885·17
	Gjurgjevac ...	20	36	1.853	1.843	3.696	1.462	1.354	2 816	661	487	22.060 01
	Koprivnica ...	14	23	1.270	1.270	2.540	1.034	958	1.992	291	247	14.024·09
	Grubišnopolje	10	14	950	737	1.687	775	544	1.319	248	199	10.185·77
	Garešnica	19	20	1.418	1.277	2.695	1.006	825	1.831	377	355	19.394·85
	Križ.........	19	29	1.757	1.501	3.258	1.356	997	2.353	514	473	27.192·35
	Križevac	22	31	2.122	1.801	3 923	1.463	1.051	2.514	511	467	19.413·38
	Grad Belovar.	2	9	251	219	470	254	214	468	59	37	7.838·55
	„ Koprivnica	3	10	336	324	660	266	278	544	103	58	10.304·32
	„ Križevac .	2	9	310	271	581	235	212	447	96	73	9.718·20
	Ivanić tvrdja .	1	2	54	42	96	50	41	91	53	40	1.691·59
Požežka	Daruvar	19	28	1.430	1.286	2.716	1.166	956	2.122	381	366	18.913·00
	Pakrac	15	19	1.212	1.032	2.244	817	632	1.449	189	180	14.064·00
	Požega	19	26	1.359	1.237	2.596	1.062	933	1.995	434	368	19.038·00
	Novska	21	28	1.429	1 148	2.577	1.031	689	1.720	446	407	15.464·00
	Nova Gradiška	35	55	2 320	2.137	4.457	1.740	1.490	3.230	890	867	37.317·00
	Brod	52	61	1.754	1.676	3 430	1.519	1.397	2.916	725	662	47.403·00
	Grad Požega .	2	10	208	193	401	194	190	384	62	32	5.745·00
	„ Brod ...	2	7	191	162	353	187	167	354	15	15	3.362·00
Virovitička	Virovitica	24	35	1.464	1.375	2.839	1.131	1.024	2.155	757	582	26.505·00
	Slatina	22	26	1.280	1.083	2 363	1.023	782	1.805	463	413	20.574·00
	Miholjac dolnji	14	17	674	682	1.356	671	686	1.357	448	445	13.112·00
	Osiek........	24	35	1.881	1.722	3.603	1.844	1.728	3 572	967	921	31.906·00
	Djakovo	32	43	1.577	1 562	3.139	1.362	1.364	2.726	678	645	32.096·00
	Našice.......	18	23	997	888	1.825	912	811	1.723	508	464	18.010 00
Sriemska	Vukovar	36	48	2.255	2.054	4.309	1.981	1.773	3.754	956	806	33.530·56
	Ilok	21	27	1.174	1.118	2.292	1.065	914	1.979	578	508	18.205·00
	Šid..........	21	28	1.388	1.357	2.745	1.241	1.198	2.439	762	697	22.733·41
	Ruma	27	37	2.228	2.060	4.288	1.829	1.680	3.509	827	754	38.303 73
	Irig	20	27	1.146	1.090	2.236	1.066	951	2.017	560	516	21.437·88
	Vinkovci	26	45	1.351	1.370	2.721	1.293	1.275	2.568	474	443	28.874 19
	Županje	18	35	1.212	1.226	2.438	1.045	1.062	2.107	440	403	23.599·56
	Mitrovica	13	18	1,231	1.125	2.356	810	680	1.490	347	286	13.879·52
	Zemun	27	33	1.679	1.676	3.355	1.271	1.193	2.464	636	611	26.140 97
	Stara Pazova.	21	44	2.649	2 483	5 132	1.779	1.624	3 403	1.048	889	30.076·46
	Gr. Petrovaradin	3	7	187	171	358	166	137	303	—	—	4.701·00
	Grad Zemun .	3	13	770	703	1.473	695	657	1.352	206	70	11.452·66
	„ Mitrovica	2	8	438	419	857	400	378	778	148	89	6 373·02
	„ Karlovci	1	5	291	252	543	291	252	543	107	38	3.016 50
	Trgovište Ruma	3	18	621	572	1.193	592	543	1.135	347	269	16 819·09
	Grad Zagreb ..	8	51	1.507	1.825	3.332	1.383	1.356	2.739	42	42	59.576·04
	Grad Osiek ...	8	26	789	912	1.701	791	753	1.544	77	37	25.308·00
	Svega ..	1.197	1.817	119.693	103.307	223.000	79.235	54.078	133.263	29.807	24.990	1,456.833·64

Poglavje II.

Više pučke škole.

Gradjanske škole ustrojene su u bivšoj Vojnoj Krajini mjesto ukinutih vojničkih zavoda u svakoj pukovniji po jedna na osnovu previšnje odluke Njegova c. i kr. apoštolskoga Veličanstva, proglašene okružnicom ratnoga ministarstva od 11. lipnja 1871. br. 1.944/Pr. sa zadaćom, da onoj djeci, koja budi iz kojega razloga ne bi polazila srednje škole, pružaju višu obćenitu naobrazbu, nego što im ju dati može niža pučka škola; dočim su one u staroj gradjanskoj Hrvatskoj i Slavoniji ustrojene na osnovu §§. 67.—73. školskoga zakona od 14. listopada 1874. sa zadaćom, da u njih mogu učenici, koji ne prelaze u viša učilišta, nastaviti nauk pučkih škola s obzirom na obrt, trgovinu i gospodarstvo.

Proti tim školam podigli su se glasovi. Jedni radi toga, što je ista institucija u svakom od obiju dielova domovine imala drugu zadaću, a drugi su se obarali na njih poradi unutarnjega uredjenja.

Djevojačkim gradjanskim školam ili kako se obćenito nazivaju, višim djevojačkim školam, prigovaralo se je naposeb: da obterećuju svoju mladež učevnimi predmeti i da ju odtudjuju time od kućanstva upravo u onoj dobi, gdje u domu toga najviše mogu naučiti; da se obuka u tih školah ne osvrće na potrebe budućega zvanja učenica i sl ; a dječačkim se je gradjanskim školam naposeb prigovaralo medju ostalim: da ne uzgajaju produktivnu klasu, koje nam danas uz veliku navalu mladeži u srednje škole najviše treba.

Ti su prigovori sklonuli kr. zemaljsku vladu, odjel za bogoštovje i nastavu, da preustroji gradjanske škole, koli djevojačke toli i dječačke.

Djevojačke gradjanske (više djevojačke) škole preustrojene su naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 21. kolovoza 1883. br. 9.137., kojom je izdana za spomenute škole nova učevna osnova. O bitnosti te osnove progovoreno je u „Izvješću o stanju školstva koncem školske godine 1884/5." Javno mnienje susreće preustrojenu djevojačku školu simpatično, pa se s toga novim školskim zakonom od 31. listopada 1888. u uredjenje njezino nije diralo, već je jedino §. 67. istoga zakona ustanovljeno, da će se prema potrebi odrediti naredbenim putem, u kojih predmetih da se imade obučavati na tih školah.

Dječačke gradjanske škole preustrojene su na osnovu §§. 63.—66. školskoga zakona od 31. listopada 1888. posebnim statutom od 10. srpnja 1890. br. 6.687. u više pučke škole smjera obrtničkoga, trgovačkoga, gospodarskoga, a i smjera kombinovanoga. Koji od tih smjerova da se dade jednoj ili drugoj višoj pučkoj školi, odredila je kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, naredbom od 17. prosinca 1890. br. 9.529. na osnovu razprava, koje su povela po-

glavarstva, u čijem je području viša pučka škola, s dotičnim učiteljskim sborom, sa školskim odborom, sa zastupnici obrta, trgovine i gospodarstva, te s občinskim (gradskim) zastupstvom. Prema tomu odredjen je smier:

1. Višoj pučkoj školi u Brodu smier trgovačko-gospodarski, i to trgovački smier kao glavni, uz koji se kao nuzgredni prislanja smier gospodarski s obzirom na gospodarstvene potrebe dotične okolice. S tom višom pučkom školom spojena je i ženska obrtna,*) a uredit će se prema potrebam gospodarstva eventualno još i košaračka škola.

2. Višoj pučkoj školi u Glini smier gospodarski. Uz ovu školu uredjuje se malo uzorno gospodarstvo, a budući da se za zimskoga vremena gospodarska praksa ne može izcrpivo provadjati, vježbat će se školska mladež za to vrieme u pletenju gospodarskih košaračkih radnja.

3. Višoj pučkoj školi u Karlobagu smier obrtnički uz stegnuće pojedinih razreda. S tako preustrojenom višom pučkom školom spojit će se, razvije li se škola povoljno, stručni tečaj za klesarstvo.

4. Višoj pučkoj školi u Kostajnici smier gospodarsko-obrtni, i to gospodarski kao glavni, uz koji se prislanja obrtni kao nuzgredni za radnje drvom (stolarstvo, tokarstvo i rezbarstvo.) Uz ovu školu uredit će se malo uzorno gospodarstvo.

5. Višoj pučkoj školi u Novoj Gradiški smier obrtno-gospodarski. Obrtni smier kao glavni ima da sprijatelji mladež drvarskim obrtom (stolarstvom, tokarstvom i rezbarstvom), dočim je gospodarstvena obuka uvrštena u učevno gradivo obrtnoga smjera tako, da se njom unapriede glavne grane gospodarstva ondješnje okolice.

Razvije li se ta škola povoljno, ustrojit će se uz nju još i posebni 1—2 godišnji stručni obrtni tečaj.

Uz istu školu zasnovana je i ženska obrtna škola.

6. Višoj pučkoj školi u Ogulinu smier obrtno-gospodarski, i to obrtni smier kao glavni za drvarski obrt, uz koji se prislanja gospodarski smier kao nuzgredni za unapredjivanje intenzivnijega i racijonalnijega seoskoga gospodarenja.

S tom višom pučkom školom spojena je ženska obrtna škola, a spojit će se i tečaj za urarski obrt.

7. Višoj pučkoj školi u Otočcu smier gospodarsko-obrtni, i to gospodarski smier kao glavni, uz koji se prislanja obrtni smier kao nuzgredni za radnje drvom (stolarstvo, tokarstvo i rezbarstvo).

8. Višoj pučkoj školi u Petrovaradinu smier gospodarski, te je s tom školom spojena i ženska obrtna škola. Budući da se na svakoj višoj pučkoj dječačkoj školi gospodarskoga smjera mladež naročito u zimsko doba, gdje se gospodarska praksa ne može izcrpivo preduzimati, ima da vježba i u košaračtvu, spojit će se i potonje s prije spomenutom višom pučkom školom.

---

*) Sve više pučke dječačke škole mogu redovito polaziti i djevojke. Te su djevojke prema §. 7. statuta za više pučke škole od 10. srpnja 1890. br. 6.687. oproštene od nekih satova zajedničke obuke s dječaci, pa se za to vrieme poučavaju u ženskoj obrtnoj školi u kućanstvu, ženskom ručnom radu, risanju i tjelovježbi.

Takova ženska obrtna škola postoji na svih viših pučkih školah, koju polazi bar 15 djevojaka.

9. Višoj pučkoj dječačkoj školi u Sisku smier trgovački.

S istom školom spojena je i ženska obrtna škola.

10. Višoj pučkoj dječačkoj školi u Slunju smier gospodarski, s vremenom i smier gospodarsko-obrtnički sa stručnim tečajem za lončarstvo i ženska obrtna škola za tkalačtvo, ako se za to pokažu uvjeti propisani ustrojnim štatutom za više pučke dječačke škole.

Od tako preustrojenih viših pučkih dječačkih škola stupio je 1. listopadom 1890. u život V. razred, 1. listopadom 1891. VI. razred, a u buduće preustrojit će se postupimice svake godine po jedan razred. Koliko će godišta imati koja viša pučka dječačka škola, odlučit će kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, čim se uvjeri, kako je koja od preustrojenih viših pučkih dječačkih škola uhvatila korien u narodu.

Nove učevne osnove dječačkih viših pučkih škola gotovo da su u diametralnoj opreci s učevnimi osnovami dosadašnjih gradjanskih škola. Dok je za sve potonje škole (dosadašnje gradjanske škole) prema njihovu cilju bila propisana jedinstvena učevna osnova, koja je tek svršenim VIII. razredom sačinjavala zaokruženu cjelinu, udešena je nova učevna osnova za svaku višu pučku školu posebice prema mjestnim prilikam; svaki razred dobiva propisanim učevnim gradivom zaokruženu cjelinu, koja obiluje gradivom, podobnim za sprijateljivanje školske mladeži sa staleži produktivnimi. K tomu valja još spomenuti, da su dosadašnje učevne knjige, kojimi se služila mladež gradjanskih škola, a pisane su bile za mladež srednjih škola, zamienjene novimi knjigami, napisanimi lih za mladež gradjanske, odnosno više pučke škole, pa da će nove te knjige takodjer svoje doprinieti, da se mladež viših pučkih škola svom dušom dade zaista na ono, za što je spremljena.

1. Broj škola.

Svršetkom školske godine 1884/5. bilo je u Hrvatskoj i Slavoniji 18 gradjanskih škola sa 70 razreda, od kojih bijaše 15 javnih, i to: dječačke gradjanske škole u Karlobagu, Otočcu, Ogulinu, Slunju, Glini, Kostajnici, Sisku, Novoj Gradiški, Brodu, Petrovaradinu; djevojačke gradjanske (više djevojačke) škole u Karlovcu, Zagrebu, Varaždinu, Osieku, Požegi, ter privatne više djevojačke škole u samostanu ss. milosrdnica u Zagrebu i ss. sv. Križa u Djakovu, obje s pravom javnosti, te u Zemunu bez prava javnosti.

Povrh toga djevojačko gojište u samostanu Uršulinka u Varaždinu, uredjeno poput viših djevojačkih škola.

Od školske godine 1884/5. ovamo umnožio se je broj viših pučkih (gradjanskih) škola za 1, a broj razreda od 70 na 75, odnosno 80, a to dolazi od tuda, što je u Gospiću osnovana viša djevojačka škola s posebnom naučnom osnovom sa 3 razreda, što je privatna viša djevojačka škola u Zemunu postala otvorenjem VII. i VIII. razreda podpunom, te što je razširena školske godine 1889/90. viša djevojačka škola u Osieku za 5 stručnih tečajeva, i to: tečaj za šivanje rukom i na stroju, za bielo vezenje, risanje krojeva i gladjenje rublja. Timi stručnimi tečajevi učinjen je početak praktičnijemu uredjenju pomenute više djevojačke škole.

Nastavni jezik bijaše u svih tih školah hrvatski.

2. Troškovi uzdržavanja javnih viših pučkih škola.

Po ustanovi §. 121. školskoga zakona od godine 1888. odredjena je za učitelje viših pučkih škola plaća od 600 for., a stanarina od 150 for. na godinu. Povrh toga uživaju ti učitelji u nekih mjestih još i mjestni, u mirovinu neuračunivi doplatak, i to: U Karlovcu mjestni doplatak od 100 for. na temelju naredbe kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 28. studenoga 1889. br. 8.189; u Osieku 200 for. na temelju naredbe od 12. studenoga 1889. br. 9.099; u Petrovaradinu 60 for. na temelju naredbe od 26. prosinca 1890. br. 14.037; u Sisku 150 for. na temelju naredbe od 28. studenoga 1889. br. 8.189; u Varaždinu 200 for. na temelju naredbe od 25. studenoga 1889. br. 11.252. i u Zagrebu 300 for. na temelju naredbe od 12. studenoga 1889. br. 8.904.

U prije navedenih javnih viših pučkih školah bilo je svršetkom školske godine 1889/90. ustanovljeno 140 mjesta učiteljskih, i to:

mjesta ravnatelja	12
„ ravnateljica	3
„ vjeroučitelja	24
„ učitelja i učiteljica	87
„ nuzučitelja i nuzučiteljica	14

Po tom se je broj učiteljskoga osoblja u javnih pučkih školah u razdobju od g. 1884/5. do 1889/90. umnožio za 6 učiteljskih osoba, a to dolazi od tuda, što se u tom razdobju pomnožao broj škola, a i razreda, kako je to prije navedeno; što su sistemizovana neka nova učiteljska mjesta, poimence: mjesto učiteljice ženskoga ručnoga rada na višoj pučkoj dječačkoj školi u Petrovaradinu i na stručnih tečajih više djevojačke škole u Osieku.

Pripominje se, da ravnatelji i vjeroučitelji viših pučkih škola obavljaju ravnateljsku, dotično vjeroučiteljsku službu i u nižih pučkih školah spojenih s višimi pučkimi školami; da izkazani broj vjeroučitelja u području bivše Vojne Krajine nisu samostalni katekete, nego mjestni dušobrižnici, kojim je uz godišnju nagradu povjerena obuka dotične mladeži u vjeri; no i u tom kreće na bolje, jer su tečajem god. 1891. na viših pučkih školah u bivšoj Vojnoj Krajini sistemizovana tri mjesta samostalnih kateketa; da u viših pučkih školah bivše Vojne Krajine za više pučke škole izpitani učitelji službuju i u dolnja četiri razreda. Potonja se uredba postupno dokida, od česa i dolazi, da se u spomenuta dolnja četiri razreda viših pučkih školah nalazi i po koji pučki učitelj, tako: u Ogulinu 1, u Slunju 1, u Otočcu 1, Brodu 1, Petrovaradinu 1, Novoj Gradiški 1.

Umnoženjem broja viših pučkih škola za 1 višu pučku djevojačku školu, pa umnoženjem razreda viših pučkih škola za 5, dotično 10 razreda, narasli su i troškovi za uzdržavanje tih škola. Školske godine 1884/5. iznosili su ti troškovi svega 95.957 for., a školske godine 1889/90. svega 107.798 for. 51 nvč.; dakle za 11.841 for. 51 nvč. više od školske godine 1884/5., neuračunajući u tu svotu iznos od 50.000 for., koji je potrošen na gradnju nove školske sgrade za višu pučku školu u Ogulinu, te je obuka 1 učenika (učenice) na godinu stajala 65 for. 77 nvč.

Ti su troškovi podmirivani u staroj gradjanskoj Hrvatskoj i Slavoniji od dotičnih gradskih obćina, a u bivšoj Vojnoj Krajini iz zemaljskih sredstava.

Privatna viša pučka djevojačka škola u Zemunu uzdržavana je posljednje školske godine 1889/90. prinosom: od 500 for. i ogrjevom iz blagajne grada Zemuna za 12 bezplatnih mjesta; stanom grčko-iztočne bogoštovne obćine, te školarinom, u koje su ime plaćale imućnije učenice 6 for., a manje imućne 3 for. na mjesec.

3. Školske sgrade, školski namještaj i učila.

Javne više pučke škole smještene su osim djevojačke više pučke škole zagrebačke u sgradah vlastitih.

Privatne više djevojačke škole u Zagrebu i Djakovu smještene su u samostanskih sgradah.

Privatna viša djevojačka škola u Zemunu bila je ove godine bezplatno smještena u školskoj sgradi grčko-iztočne bogoštovne obćine kod svetobogorodične crkve.

Školski namještaj viših pučkih škola u dobrom je stanju, osim onoga više pučke škole u Ogulinu, koji je većinom star i neuporabiv, te se sada zamjenjuje novim, pošto su za istu školu sagradjene nove školske prostorije, troškom od preko 50.000 for.

Učila, kojimi se pri obuci služe više pučke škole, izkazana su u sliedećoj tabeli.

Vrst i mjesto škole	Koliko komada učila ima, i to:											
	fizikalnih sprava	za životinjstvo	za bilinstvo	za rudstvo	prirodopisnih slika	za zemljopis: stjenih zemljovida	globa	telurija	atlanta	stereometrijskih tjelesa	risarskih predložaka	inih pomagala
Viša pučka dječačka škola u Karlobagu	140	—	—	175	102	19	3	1	4	16	76	209
" " " " " Otočcu	263	160	84	280	244	26	2	1	—	44	956	68
" " " " " Ogulinu	157	—	325	290	249	21	1	1	1	63	617	278
" " " " " Slunju	86	—	—	130	111	19	1	1	1	20	450	91
" " " " " Glini	207	—	—	312	173	23	2	2	3	13	478	—
" " " " " Kostajnici	94	122	199	298	140	37	3	2	8	10	1.384	151
" " " " " Sisku	150	922	178	215	24	22	1	1	1	159	2.570	205
" " " " Novojgradiški	219	5	1	282	88	19	2	1	1	20	454	5
" " " " " Brodu	170	—	—	262	154	25	2	1	1	134	666	7
" " " " Petrovaradinu	365	2	2	316	47	49	2	1	7	40	159	114
Viša djevojačka škola u Gospiću	78	150	—	100	150	7	1	—	—	—	127	229
" " " " Karlovcu	32	—	—	137	36	23	3	1	—	25	822	—
" " " " Zagrebu	456	338	169	157	60	56	1	1	—	9	1.502	80
" " " " Varaždinu	82	—	—	200	23	9	2	1	—	—	350	25
" " " " Osieku	97	4	251	163	9	11	1	1	1	—	337	26
" " " " Požega	37	400	1.065	115	40	3	1	1	2	8	834	6
" djev. škola samostanska u Zagrebu	238	1.614	1.767	663	85	18	2	1	7	70	384	180
" " " " " Djakovu	40	8	1 bilj.	265	4	11	1	—	1	—	442	1
Svega	2.911	3.725	4.041 i 1 bilj.	4.360	1.739	407	31	18	38	631	12.708	1.675

Osim gore izkazanih učila imaju sve dječačke više pučke škole i viša djevojačka škola zagrebačka svoje gombalište s obilnim brojem gombalačkih sprava; viša djevojačka škola u Gospiću svoj glasovir. a gotovo sve više pučke djevojačke, i neke dječačke škole , koje polaze i djevojke, potrebni broj strojeva za šivanje.

4. Učiteljstvo.

Svršetkom školske godine 1889/90. bile su, kako to sliedeća tabela pokazuje, u ovozemnih javnih i privatnih (dječačkih i djevojačkih) viših pučkih školah namještene 163, a školske godine 1884/5. svega 154 učiteljske osobe, te se je broj učiteljskoga osoblja u razdobju od 1884/5. do 1889/90. umnožio za 9 učiteljskih osoba.

Iz te se tabele nadalje razabira, da od toga učiteljskoga osoblja ide, i to:

	God. 1885.:	God. 1890.:
na učiteljstvo javnih viših pučkih škola:	134	140
„ „ privatnih „ „ „	20	23

Od onih učiteljskih osoba, koje su službovale u javnih (dječačkih i djevojačkih) viših pučkih školah, bilo je, i to:

Po spolu:

	God. 1885.:	God. 1890.:
mužkih učiteljskih osoba	110	110
ženskih „ „	24	30

Po službenom svojstvu:

ravnatelja	12	12
ravnateljica	1	3
vjeroučitelja	23	24
učitelja	67	65
učiteljica	18	18
namjestnih učitelja	1	1
„ učiteljica	1	3
nuzučitelja	7	7
nuzučiteljica	4	7

Medju učiteljicami ustanovljeno ih je 9 za ženski ručni rad, i to: 2 u višoj pučkoj djevojačkoj školi u Zagrebu, a po 1 u viših pučkih djevojačkih školah u Karlovcu, Varaždinu, Požegi, Osieku, Gospiću. Djevojke, koje polaze višu pučku dječačku školu u Petrovaradinu i Sisku, obučavala je u ženskih ručnih radnjah posebna nuzučiteljica, a djevojke, koje polaze višu pučku dječačku školu u Ogulinu, Novoj Gradiški, Brodu, obučavala je u ženskom ručnom radu jedna od mjestnih učiteljica nižih pučkih škola uz posebnu nagradu.

Vrst i mjesto škole	Koliko ima učiteljskoga osoblja u viših pučkih dječačkih i djevojačkih školah												
	javnih										privatnih		
	ravnatelja	vjeroučitelja	učitelja	namj. učitelja	nuzučitelja	ravnateljica	učiteljica	namj. učiteljica	nuzučiteljica	svega	učitelja	učiteljica	svega
Viša dječačka pučka škola u Karlobagu .	—	1	5	1	—	—	—	—	1	8	--	—	—
„ „ „ „ „ Otočcu	1	2	6	—	—	—	1	—	—	10	—	—	—
„ „ „ „ „ Ogulinu ...	1	2	5	—	1	—	1	—	—	10	—	—	—
„ „ „ „ „ Slunju	1	2	7	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—
„ „ „ „ „ Glini	1	2	7	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—
„ „ „ „ „ Kostajnici ..	1	2	6	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—
„ „ „ „ „ Sisku	1	1	3	—	—	—	—	—	1	6	—	—	—
„ „ „ „ „ Novojgradiški	1	2	7	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—
„ „ „ „ „ Brodu	1	2	6	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—
„ „ „ „ „ Petrovaradinu	1	2	6	—	—	—	—	—	1	11	—	—	—
Viša djevojačka škola u Gospiću........	—	2	2	—	—	1	—	—	1	6	—	—	—
„ „ „ „ Karlovcu.......	1	1	2	—	—	—	2	—	—	6	—	—	—
„ „ „ „ Zagrebu	1	1	1	—	2	—	4	1	2	12	—	—	—
„ „ „ „ Varaždinu......	1	1	2	—	1	—	2	—	—	7	—	—	—
„ „ „ „ Požegi.........	—	—	—	—	1	1	4	1	—	7	—	—	—
„ „ „ „ Osieku.........	—	1	—	—	2	1	4	1	1	9	—	—	—
Viša djevoj. škola samostanska u Zagrebu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	14	15
„ „ „ „ „ Djakovu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	7	8
Svega.....	12	24	65	1	7	3	18	3	7	140	2	21	23
Godine 1884/5. bilo je	12	23	67	1	11	1	14	1	4	134	4	16	20
Godine 1889/90. bilo je više	—	1	—	1	—	2	4	2	2	6	—	5	3
Godine 1889/90. bilo je manje	—	—	2	—	4	—	—	—	—	—	2	—	—

O p a z k a. Izkazani vjeroučitelji kod viših pučkih škola u bivšem krajiškom području nisu samostalni vjeroučitelji, nego mjestni dušobrižnici, kojim je uz godišnju nagradu povjerena obuka dotične mladeži u vjeri.

Medju izkazanimi učitelji kod više pučke škole u Ogulinu bio 1 učitelj, u Slunju 1, u Otočcu 1, u Brodu 1, u Petrovaradinu 1, a u Novoj Gradiški takodjer 1 supliran od učitelja osposobljenih za niže pučke škole.

U viših pučkih školah bivšega krajiškoga područja obučavaju gradjanski učitelji i u dolnjih razredih.

U privatnoj višoj djevojačkoj školi u Zemunu obučavali su učitelji ondješnje velike realke i ondješnjih pučkih škola.

5. Polazak škole.

Vrst i mjesto škole	Koliko je bilo učenika (učenica) u razredu V.	VI.	VII.	VIII.	svega	Po spolu bilo je učenika	učenica	Od tih je bilo vjeroizpoviesti katoličke	grčko-iztočne	inih	Po napredku bilo je I. reda s odlikom	I. reda	II. reda	III. reda	ostalo neizpitano
Viša deč. pučka šk. u Karlobagu	14	4	2	6	26	12	14	25	1	—	5	17	3	1	—
" " " " " Otočcu ...	66	28	27	16	137	130	7	55	82	—	15	83	—	26	13
" " " " " Ogulinu ..	39	26	19	9	93	66	27	83	9	1	12	59	12	10	—
" " " " " Slunju ...	22	13	14	4	53	52	1	29	24	—	11	27	8	1	6
" " " " " Glini.....	38	15	15	12	80	72	8	29	51	—	13	52	9	6	—
" " " " " Kostajnici	30	9	10	—	49	29	20	47	2	—	14	32	3	—	—
" " " " " Sisku	51	30	15	10	106	64	42	88	—	18	21	63	9	12	1
" " " " Novojgradiški	47	25	10	7	89	62	27	67	18	4	22	38	18	8	3
" " " " " Brodu ...	49	19	16	10	94	62	32	72	10	12	12	52	6	18	6
" " " " Petrovaradinu	37	9	8	6	60	34	26	53	5	2	5	35	6	8	6
Viša djev. škola u Gospiću	13	7	9	—	29	—	29	17	12	—	10	19	—	—	—
" " " " Karlovcu ...	43	25	20	9	97	—	97	65	26	6	49	39	7	2	—
" " " " Zagrebu	101	55	35	22	213	—	213	160	12	41	80	102	25	4	2
" " " " Varaždinu ..	44	34	13	12	103	—	103	77	5	21	42	60	—	1	—
" " " " Požegi	17	16	4	8	45	—	45	30	10	5	30	11	4	—	—
" " " " Osieku	59	36	18	12	125	—	125	79	15	31	25	74	14	9	3
" " " samost. u Zagrebu	69	59	47	32	207	—	207	197	6	4	84	99	18	2	4
" " " " u Djakovu	15	8	4	6	33	—	33	24	—	9	17	14	—	—	2
Svega	754	418	286	181	1.639	583	1.056	1.197	288	154	467	876	142	108	46
Godine 1884/5. bilo je	—	—	—	—	1.204	507	697	—	—	—	—	—	—	—	—
God. 1889/90. bilo je više ...	—	—	—	—	435	76	359	—	—	—	—	—	—	—	—
God. 1889/90. bilo je manje .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Uz višu djevojačku školu u Osieku postoje stručni tečaji, koje je školske god. 1889/90. polazilo 45 djevojčica.

Po tom je školske godine 1889/90. polazilo četiri gornja razreda viših pučkih škola 1.639 djece, i to 583 dječaka i 1.056 djevojčica; prema godini 1884/5. više 435 djece, i to: 76 dječaka i 359 djevojčica ili za 26·6%. Ide dakle razmjerno na 1 višu pučku školu 91 polaznik. Taj razmjerni broj nadmašuju više pučke škole u Otočcu, Ogulinu, Sisku, Karlovcu, Zagrebu, Varaždinu, Osieku i samostanskoj višoj pučkoj školi u Zagrebu; daleko izpod toga razmjernoga broja zaostaju više pučke škole u Karlobagu, Gospiću i samostanska viša pučka škola u Djakovu.

Na pojedine razrede odpada polaznika:

na V. razred . . . . 754 ili 46·0%
„ VI. „ . . . . 418 ili 25·6%
„ VII. „ . . . . 286 ili 17·4%
„ VIII. „ . . . . 181 ili 11·0%

Od gore navedenoga broja polaznika bilo je, i to:

u javnih viših pučkih školah	1.399	ili	85·3 %
„ privatnih „ „	240	ili	14·7 %

Po spolu bilo je medju polaznici, i to:

dječaka	583	ili	35·6 %
djevojaka	1.056	ili	64·4 %

2. Po vjeroizpoviesti bilo je, i to:

djece katoličke	1.197	ili	73·0%
„ grčko-iztočne	288	ili	17·6%
„ inih vjeroizpoviesti	154	ili	9·4%

Po napredku bilo je, i to:

I. reda s odlikom	467	ili	28·5 %
I. reda	876	ili	53·4 %
II. reda	142	ili	8·7 %
III. reda	108	ili	6·6 %
Ostalo neizpitanih	46	ili	2·8 %

Privatna viša pučka djevojačka škola u Zemunu imala je V. VI. i VII. razred. Peti je razred polazilo 11, šesti razred 14, a sedmi razred 9 djevojčica; svega 34 djevočice, koje u gornji sumarni broj nisu uračunane.

U djevojačkom gojištu u Varaždinu bilo je u petom razredu 19, u šestom 14, u sedmom 8, a u osmom 10; svega 51 učenica, koje takodjer u gornji sumarni broj nisu uračunane.

Kako su se više pučke škole u razdobju od godine 1884/5.—1889/90. pojedinih školskih godina polazile, vidi se iz sliedeće tabele.

Vrst i mjesto škole	Koliko je učenika i učenica polazilo gornja četiri razreda školske godine										Svega	
	1885/6.		1886/7.		1887/8.		1888/9.		1889/90.			
	učenika	učenica	učenika	učenica	učenika	učenica	učenika	učenica	učenika	učenica	učenika	učenica
Viša dječačka pučka škola u Karlobagu..	23	11	24	10	17	12	14	12	12	14	90	59
„ „ „ „ „ Otočcu.....	111	9	113	9	98	8	114	7	130	7	566	40
„ „ „ „ „ Ogulinu....	79	14	89	20	94	21	85	26	66	27	413	108
„ „ „ „ „ Slunju.....	37	7	45	3	42	3	46	1	52	1	222	15
„ „ „ „ „ Glini......	44	4	59	7	76	4	76	—	72	8	327	23
„ „ „ „ „ Kostajnici..	29	2	34	1	22	10	22	7	29	20	136	40
„ „ „ „ „ Sisku......	54	28	58	31	56	33	61	38	64	42	293	172
„ „ „ „ „ Novojgradiški	51	14	55	13	63	17	70	23	62	27	301	94
„ „ „ „ „ Brodu.....	59	23	62	27	63	25	74	23	62	32	320	130
„ „ „ „ „ Petrovaradinu	29	18	37	18	32	19	31	17	34	26	163	98
Viša djevojačka škola u Gospiću.......	—	24	—	28	—	35	—	26	—	29	—	142
„ „ „ „ Karlovcu.......	—	81	—	83	—	95	—	92	—	97	—	448
„ „ „ „ Zagrebu.......	—	160	—	164	—	167	—	176	—	213	—	880
„ „ „ „ Varaždinu......	—	63	—	77	—	95	—	116	—	103	—	454
„ „ „ „ Požegi.........	—	31	—	35	—	36	—	41	—	45	—	188
„ „ „ „ Osieku.........	—	126	—	110	—	120	—	125	—	125	—	606
„ „ „ samostan. u Zagrebu	—	156	—	183	—	195	—	179	—	207	—	920
„ „ „ „ „ Djakovu	—	24	—	25	—	20	—	23	—	33	—	125
Svega....	516	795	576	844	563	915	593	932	583	1.056	2.831	4.542
Privatna viša djevojačka škola u Zemunu	—	31	—	24	—	35	—	32	—	34	—	156

Po broju polaznika gornjih 4 razreda redjaju se više pučke škole ovako:

Viša djevojačka škola samostanska u Zagrebu	**920**	**ili**	**12·5%**
„ „ „ gradska u Zagrebu	**880**	**ili**	**11·9%**
„ „ „ „ u Osieku	**606**	**ili**	**8·2%**
Viša dječačka škola u Otočcu	**606**	**ili**	**8·2%**
„ „ „ „ Ogulinu	**521**	**ili**	**7·1%**
„ „ „ „ Sisku	**465**	**ili**	**6·3%**
Viša djevojačka škola gradska u Varaždinu	**454**	**ili**	**6·2%**
Viša dječačka škola u Brodu	**450**	**ili**	**6·1%**
Viša djevojačka škola u Karlovcu	**448**	**ili**	**6·1%**
Viša dječačka škola u Novoj Gradiški	**395**	**ili**	**5·3%**
„ „ „ „ Glini	**350**	**ili**	**4·8%**
„ „ „ „ Petrovaradinu	**261**	**ili**	**3·5%**
„ „ „ „ Slunju	**237**	**ili**	**3·2%**
Viša djevojačka škola u Požegi	**188**	**ili**	**2·6%**
Viša dječačka škola u Kostajnici	**176**	**ili**	**2·3%**
„ „ „ „ Karlobagu	**149**	**ili**	**2·1%**
Viša djevojačka škola u Gospiću	**142**	**ili**	**1·9%**
Viša djevojačka škola samostanska u Djakovu	**125**	**ili**	**1·7%**

Poglavje III.

Šegrtske škole.

Novim obrtnim zakonom od godine 1884. (zakonski članak XVII.:1884. zajedničkoga hrv.-ug. sabora) uredjeni su odnošaji obrtnika i trgovaca gledom na nastup i tjeranje obrta, na pomoćno osoblje, na obrtne sborove i zadruge, te gledom na obrtne oblasti. Medju ustanovami, koje te odnošaje uredjuju, provlače se poput crvene niti: mjere za što bolju naobrazbu obrtničkoga i trgovačkoga podmladka. Te niti sastaju se u §. 80. istoga zakona, kojim je odredjeno: U občinah, gdje ima barem 50 šegrta, a za njih ne ima posebne škole, dužna je obćina uredjenjem posebnog učevnoga tečaja skrbiti za obuku šegrta.

Toj je ustanovi udovoljeno u Hrvatskoj i Slavoniji osnutkom šegrtskih škola, koja je institucija uredjena posebnim štatutom od 30. svibnja 1886. br. 9.445. ex 1885.

Šegrtske škole postoje danas u svih mjestih, gdje ima 50 šegrta, te sastoje od dva odjela: nižeg i višeg. Niži odjel ima samo jedan razred, a primaju se u nj šegrti, koji nisu svršili pučke škole, no ipak znadu dobro čitati i pisati; viši odjel sastoji od tri razreda, a primaju se u nj šegrti, koji su s dobrim uspjehom svršili nižu pučku školu ili niži odjel šegrtske škole, zatim se primaju i u koji viši razred šegrtske škole na temelju prijamnoga izpita šegrti, koji su svršili po koji viši razred više pučke ili srednje škole.

Šegrtskih škola bilo je koncem školske godine 1889/90. u Hrvatskoj i Slavoniji 29 sa 112 razreda, i to: 27 nižih odjela s 31 razredom i 28 viših odjela s 34 prva, 29 drugih i 18 trećih razreda.

Te šegrtske škole otvorene su, i to:

U Vinkovcih	dne	3.	listopada	1886.
„ Varaždinu	„	10.	„	„
„ Sisku	„	11.	„	„
„ Koprivnici	„	15.	„	„
„ Zagrebu	„	31.	„	„
„ Križevcih	„	7.	studenoga	„
„ Osieku	„	14.	„	„
„ Belovaru	„	2.	prosinca	„
„ Krapini	„	3.	„	„
„ Novoj Gradiški	„	2.	siečnja	1887.
„ Samoboru	„	9.	„	„
„ Vukovaru	„	16.	„	„
„ Djakovu	„	23.	„	„
„ Petrinji	„	16.	veljače	„
„ Rumi	„	17.	„	„

U Karlovcu	dne	28. veljače	1887.
„ Požegi	„	30. ožujka	„
„ Brodu	„	1. travnja	„
„ Glini	„	1. listopada	„
„ Zemunu	„	9. „	„
„ Daruvaru	„	3. studenoga	„
„ Jaski	„	22. siečnja	1888.
„ Kostajnici	„	1. ožujka	„
„ Mitrovici	„	1. „	„
„ Pakracu	„	3. svibnja	„
„ Sušaku	„	17. listopada	1889.

U svakoj šegrtskoj školi, gdje ima bar 10 trgovačkih naučnika, a ne ima posebne trgovačke škole, preduzimlju se s trgovačkimi naučnici u tri sata na tjedan mjesto risanja i modelovanja propisana za obrtničke šegrte, predmeti trgovački. Takvi posebni tečaji za trgovačke naučnike postojali su:

Školske godine 1886/7. u 8 mjesta, i to: na šegrtskoj školi u Belovaru za 18, u Brodu za 10, u Karlovcu za 15, u Križevcih za 18, u Osieku za 29, u Sisku za 24, u Vinkovcih za 13 i u Vukovaru za 23 trgovačka šegrta.

Školske godine 1887/8. u 12 mjesta, i to: na šegrtskoj školi u Belovaru za 16, Brodu za 8, Djakovu za 11, Karlovcu za 23, Križevcih za 14, Mitrovici za 12, Osieku za 30, Rumi za 19, Sisku za 19, Vinkovcih za 11, Vukovaru za 22 i u Zemunu za 27 trgovačkih šegrta.

Školske godine 1888/9. u 12 mjesta, i to: na šegrtskoj školi u Belovaru za 13, Brodu za 11, Djakovu za 16, Karlovcu za 20, Križevcih za 15, Mitrovici za 13, Osieku za 42, Rumi za 24, Sisku za 16, Vinkovcih za 12, Vukovaru za 17 i u Zemunu za 30 trgovačkih šegrta.

Školske godine 1889/90. takodjer u 12 mjesta, i to: na šegrtskoj školi u Belovaru za 21, u Brodu za 13, u Djakovu za 17, Karlovcu za 17, Križevcih za 17, Osieku za 24, Petrinji za 16, Rumi za 18, Sisku za 9, Vinkovcih za 11, Vukovaru za 21 i u Zemunu za 38 trgovačkih šegrta.

Osim tih trgovačkih tečaja postoje u Hrvatskoj i Slavoniji za obrazovanje mladeži, koja se kani baviti trgovinom, 2 trgovačke s realkami u Zagrebu i Zemunu spojene trgovačke škole, 2 više pučke škole smjera trgovačkoga u Sisku i Brodu, zatim 2 sborne trgovačke škole u Zagrebu i Varaždinu, te naukovni tečaj za trgovačku i obrtničku mladež u Senju. O tih se školah izvješćuje potanje u odsjeku za „Strukovne škole“, dotično u poglavju za „Više pučke škole“.

Učevna osnova je za sve šegrtske škole jedinstvena. U nižem si odjelu učvršćuju i usavršavaju znanje propisano za niže pučke škole oni šegrti, koji nisu svršili pučke škole, no ipak znadu dobro čitati i pisati; dočim se u višem odjelu uzimlje što veći obzir na teoretičku stručnu naobrazbu šegrta. U jednom i drugom odjelu poučavaju se šegrti 8 sati u tjednu. Od toga broja učevnih sati odpada na risanje, koje je za obrtničke šegrte od najveće važnosti, 3 sata, a na trgovačke predmete za trgovačke šegrte takodjer 3 sata; dočim je ostalih 5 sati razdieljeno na predmete obće obrazovne vriednosti, ali se i u tih predmetih koncentruje sva obuka oko potreba obrta ili trgovine.

U č e v n e k n j i g e, koje rabe šegrtskim školam, štampane su u privatnoj nakladi, pa su iste zadobile iza svestrane stručne ocjene odobrenje kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu.

Sve propisane učevne knjige, potrebite pisarske i risarske stvari, dužna je da nabavi obćina, u koje se području nalazi šegrtska škola, i da ih bezplatno daje šegrtom na porabu.

Toj su dužnosti sve obćine udovoljile, pa je mladež šegrtskih škola obskrbljena propisanimi učevnimi knjigami. U Zagrebu nabavlja takodjer gradska obćina za šegrte sve propisane učevne knjige; no dotične novčane iznose imadu majstori za svoje šegrte povratiti gradskoj obćini, al za to ostaju nabavljene učevne knjige vlastničtvo dotičnih šegrta.

Da se pojedinim obćinam olakoti nabavljanje propisanih učevnih knjiga za šegrtske škole, pritekla im je i kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, u pomoć, nabavivši na račun obrtno-naukovne zaklade učevnih knjiga: godine 1889. za 500 for., a isto tako godine 1890. za 500 for., svega za 1.000 for. Tako nabavljenimi knjigami nadarene su gotovo sve šegrtske škole siromašnijih obćina.

N a s t a v n i j e z i k bio je u svih šegrtskih školah hrvatski.

Obuka podjeljivala se je u Brodu, Glini, Kostajnici, Nov. Gradiški i u Sisku u prostorijah više pučke škole, a na ostalih šegrtskih školah u prostorijah dotične niže pučke škole.

N a d z o r vodi nad šegrtskimi školami uz odredjene županijske i zemaljske školske nadzornike posebno povjerenstvo za šegrtske škole, a samo u gradu Zagrebu povjerila je kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, taj nadzor nad šegrtskimi školami gradskomu školskomu odboru.

Povjerenstvo za nadziranje šegrtskih škola sačinjavaju obrtnici i trgovci onoga mjesta, u čijem je području šegrtska škola, izabrani u tu svrhu u smislu §§. 169.—171. dotično §. 173. obrtnoga zakona. Djelovanje povjerenstva šegrtskih škola sastoji ponajglavnije u promicanju interesa šegrtskih škola i njezine mladeži. A da se to poluči, ima ono da drži redovite sjednice, ter da pohadja marljivo šegrtsku školu, gdje učinjene opazke bilježi u posebnoj knjizi „Posjetnici“.

Takovih je bilo sjednica, te je posjeta ubilježeno: školske godine 1886/7. svega 41 sjednica, a 50 posjeta; 1887/8. svega 73 sjednice, a 185 posjeta; 1888/9. svega 98 sjednica, a 277 posjeta; a 1889/90. svega 98 sjednica, te 209 posjeta.

Prema tomu držala su povjerenstva za nadziranje šegrtskih škola od osnutka te institucije pa do konca školske godine 1889/90. ukupno 310 sjednica, ter ubilježila 721 posjet u šegrtskoj školi. To živo zanimanje obrtničkih i trgovačkih povjerenika za šegrtsku školu svakako je mnogo prinielo, da se je mlada ta institucija za kratko vrieme svoga obstanka povoljno razvila, pa je pouzdane nade, da će to njihovo zanimanje do brza skršiti opornost, što ju pokazuju u pogledu pošiljanja šegrta nedjeljom u školu neki obrtnici, naročito: brijači, pekari i neki trgovci.

Šegrtskim školam namjenjuje kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, svu moguću pažnju, pa je i shodnimi n a r e d b a m i pritekla u pomoć, da se što prije poluči željeni učevni cilj, da se uklone zapreke, koje spriečavaju mladu tu instituciju u njezinu razvoju. Važnije te naredbe jesu:

1. Naredba od 21. rujna 1886. br. 10.169. glede obuke u vjeri na šegrtskih školah.

2. Naredba od 28. studenoga 1887. br. 9.150., kojom su razjašnjene ustanove obrtnoga zakona: a) da li je obrtna oblast vlastna osloboditi šegrta na temelju upisnika i bez obzira na školsku svjedočbu; b) da li imadu za šegrtske škole fungirati uz povjerenstva i pouzdanici obrtne oblasti; c) koliko brojno ima biti to povjerenstvo, tko mu je predsjednik i bilježnik, na koje se vrieme bira to povjerenstvo i što se ima činiti, ako članovi istoga ne vrše svoje dužnosti; d) tko ima disciplinarnu vlast nad učitelji šegrtskih škola.

3. Naredba od 23. prosinca 1888. br. 9.994., kojom se promjenjuje broj učevnih sati za računstvo i mjerstvo na šegrtskih školah.

4. Naredba od 9. listopada 1890. br. 10.981., kojom je odredjeno, u kojih se slučajevih moraju dva ili više razreda šegrtske škole stegnuti u jedan odjel.

5. Naredba od 5. studenoga 1890. br. 12.212., kojom je izdana odredba u pogledu nabave učevnih knjiga za šegrte.

6. Naredba kr. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 25. ožujka 1891. br. 38.724., kojom je izdan naputak, kako valja postupati s obrtnici ili trgovci, ako im šegrti neuredno polaze školu za vrieme, kada stanuju kod svojih roditelja, tutora ili skrbnika.

1. Šegrti po broju.

Svršetkom školske godine 1886/7. bilo je u ovozemnih šegrtskih školah 2.248 šegrta; došlo je dakle na jednu šegrtsku školu popriečno 107 šegrta, na jedan razred popriečno 44 šegrta, na jednog učitelja popriečno 15 šegrta.

Svršetkom školske godine 1887/8. bilo je 2.803 šegrta; došlo je dakle na jednu šegrtsku školu popriečno 100 šegrta, na jedan razred popriečno 36 šegrta, na jednog učitelja popriečno 13 šegrta.

Svršetkom školske godine 1888|9. bilo je 2.916 šegrta; došlo je dakle na jednu šegrtsku školu popriečno 104 šegrta, na jedan razred popriečno 30 šegrta, na jednog učitelja popriečno 14 šegrta.

Svršetkom školske godine 1889|90. bilo je 3.153 šegrta; dolazi dakle na jednu šegrtsku školu popriečno 109 šegrta, na jedan razred popriečno 28 šegrta, na jednog učitelja popriečno 13 šegrta.

Prema tomu ponarasao je broj polaznika svih šegrtskih škola za vrieme od 1. listopada 1886. pa do konca srpnja 1890. za 905 šegrta ili za 28·7%.

Kako se je broj šegrta u pojedinih šegrtskih školah tečajem školske godine 1889|90. mienjao, vidi se iz sliedeće tabele.

Županija	Grad ili trgovište	Odjel	Razred	Početkom školske godine upisano: premještenih iz nižih razreda	Početkom školske godine upisano: novo pridošlih	Početkom školske godine upisano: opetovnika	Početkom školske godine upisano: svega	Tečajem školske godine: pridošlo	Tečajem školske godine: ostavilo šegrtsku školu: izključeno	Tečajem školske godine: ostavilo šegrtsku školu: iztupilo	Tečajem školske godine: ostavilo šegrtsku školu: odpušteno	Tečajem školske godine: ostavilo šegrtsku školu: umrlo	Tečajem školske godine: ostavilo šegrtsku školu: svega	Koncem drugoga poljeća bilo je
Modruško-riečka	Sušak	viši	I.	—	47	—	47	2	—	12	—	1	13	36
Zagrebačka	Glina	niži		—	16	—	16	6	—	4	2	—	6	16
		viši	I.	5	14	4	23	6	—	6	2	—	8	21
			II.	12	6	—	18	4	—	3	3	—	6	16
			III.	7	—	—	7	—	—	1	3	—	4	3
	Jaska	niži		—	13	—	13	5	—	4	2	—	6	12
		viši	I.	27	—	—	27	7	—	1	4	—	5	29
			II.	19	—	—	19	—	—	1	2	—	3	16
			III.	10	—	—	10	—	—	—	7	—	7	3
	Karlovac	niži		4	16	16	36	3	—	5	3	—	8	31
		viši	Ia.	7	25	15	47	4	—	8	4	1	13	38
			Ib.	—	24	22	46	5	—	8	7	—	15	36
			II.	33	6	10	49	3	—	4	12	1	17	35
			III.	22	1	2	25	—	—	3	11	—	14	11
	Kostajnica	niži		—	21	6	27	1	—	13	1	—	14	14
		viši	I.	10	2	6	18	—	—	5	—	—	5	13
			II.	13	2	3	18	—	—	4	2	—	6	12
			III.	8	—	—	8	—	—	3	1	—	4	4
	Petrinja	viši	I.	—	21	7	28	9	—	—	—	—	—	37
			II.	21	—	4	25	1	—	2	5	—	7	19
			III.	11	22	4	37	—	—	4	12	—	16	21
	Samobor	niži		27	7	22	56	—	1	2	4	1	8	48
		viši	I.	16	2	3	21	—	—	—	4	—	4	17
			II.	15	—	—	15	—	—	—	—	—	—	15
	Sisak	niži		—	6	7	13	15	—	5	1	—	6	22
		viši	I.	9	15	15	39	8	—	7	7	1	15	32
			II.	6	5	7	18	2	—	—	4	—	4	16
			III.	9	1	3	13	—	—	1	2	—	3	10
Varaždinska	Varaždin	niži	a.	—	12	25	37	7	—	5	3	—	8	36
			b.	11	8	32	51	15	—	11	12	—	23	43
		viši	Ia.	15	18	24	57	10	—	7	7	—	14	53
			Ib.	—	24	30	54	16	—	4	4	—	8	62
			IIa.	31	1	10	42	1	—	2	12	1	15	28
			IIb.	30	—	11	41	—	—	4	10	—	14	27
			III.	33	1	12	46	1	—	1	24	—	25	22
	Krapina	niži		—	21	7	28	4	—	4	—	—	4	28
		viši	I.	8	12	9	29	—	—	4	1	—	5	24
			II.	21	—	1	22	—	—	1	1	—	2	20
			III.	7	1	1	9	—	—	—	1	—	1	8
Belovarsko-križevačka	Belovar	niži		—	33	15	48	6	—	9	6	—	15	39
		viši	I.	16	33	1	50	7	—	6	3	—	9	48
			II.	29	1	—	30	—	—	4	9	—	13	17
			III.	8	1	5	14	—	—	1	9	—	10	4
	Koprivnica	niži		35	—	12	47	—	—	7	4	—	11	36
		viši	I.	7	24	11	42	—	—	3	4	—	7	35
			II.	19	—	—	19	—	—	2	3	—	5	14
			III.	6	9	—	15	—	—	2	11	—	13	2
	Križevci	niži		—	10	19	29	9	—	5	2	—	7	31
		viši	I.	7	34	21	62	17	—	10	5	—	15	64
			II.	24	—	2	26	2	—	1	4	—	5	23
			III.	9	1	—	10	—	—	1	2	—	3	7
	Iznos			607	516	404	1.527	176	1	200	242	6	449	1.254

Županija	Grad ili trgovište	Odjel	Razred	Početkom školske godine upisano: premještenih iz nižih razreda	novo pridošlih	opetovnika	svega	Tečajem školske godine: pridošlo	ostavilo šegrtsku školu: izključeno	izstupilo	odpušteno	umrlo	svega	Koncem drugoga poljeća bilo je
		Prenos....		607	516	404	1.527	176	1	200	242	6	449	1.254
Požežka	Brod	niži		—	14	15	29	8	—	7	1	1	9	28
		viši	I.	9	7	11	27	4	—	3	5	1	9	21
			II.	8	7	9	24	5	—	4	5	1	10	20
	Daruvar	niži		9	—	—	9	–	—	1	—	—	1	8
		viši	I.	42	—	—	42	—	—	9	10	—	19	23
			II.	18	—	—	18	—	—	4	6	—	10	8
	Nova Gradiška	niži		—	16	7	23	3	—	1	1	—	2	24
		viši	I.	4	15	7	26	4	—	4	2	1	7	23
			II.	7	2	6	15	—	—	1	3	—	4	11
	Pakrac	niži		23	3	6	32	—	—	2	1	1	4	28
		viši	I.	34	—	—	34	—	—	1	3	—	4	30
	Požega	niži		—	19	16	35	6	—	8	2	1	11	30
		viši	I.	2	15	19	36	4	—	6	6	1	13	27
			II.	7	1	6	14	—	—	—	4	—	4	10
Virovitička	Djakovo	niži		35	—	—	35	3	—	3	1	—	4	34
		viši	I.	27	—	—	27	2	—	3	2	—	5	24
			II.	40	—	—	40	2	—	2	10	–	12	30
			III.	22	—	—	22	—	—	—	9	1	10	12
Sriemska	Mitrovica	niži		—	23	8	31	15	—	8	6	—	14	32
		viši	I.	19	4	12	35	4	—	4	8	—	12	27
			II	16	2	—	18	—	—	—	3	—	3	15
	Ruma	niži		—	16	52	68	9	—	9	4	—	13	64
		viši	I.	10	16	34	60	12	—	7	1	—	8	64
			II.	12	—	27	39	1	—	10	10	—	20	20
	Vinkovci	niži		—	5	21	26	11	—	7	—	—	7	30
		viši	I.	18	4	13	35	13	—	7	12	—	19	29
			II.	18	2	3	23	2	—	3	7	—	10	15
			III.	11	—	7	18	1	—	—	10	—	10	9
	Vukovar	niži	a.	—	19	25	44	8	—	8	3	—	11	41
		"	b.	—	24	18	42	10	—	4	4	—	8	44
		viši	I.	10	5	31	46	2	—	4	12	—	16	32
			II.	21	—	—	21	—	—	2	4	—	6	15
	Zemun	niži		—	20	30	50	20	—	6	10	—	16	54
		viši	Ia.	14	18	11	43	11	—	9	6	—	15	39
			Ib.	15	19	12	46	12	—	6	8	—	14	44
			II.	41	1	9	51	—	—	2	16	—	18	33
			III.	14	—	—	14	—	—	—	6	—	6	8
Grad Zagreb	dolnjo-gradska	niži		—	19	27	46	12	—	8	2	—	10	48
		viši	Ia.	40	—	28	68	7	—	11	4	—	15	60
			Ib.	25	—	30	55	9	—	8	3	2	13	51
			II.	35	—	15	50	4	—	3	13	—	16	38
			III.	32	—	5	37	1	—	—	10	—	10	28
	ilička	niži		—	5	23	28	24	—	1	1	—	2	50
		viši	I.	19	1	33	53	6	—	6	3	1	10	49
			II.	23	1	12	36	2	—	7	3	—	10	28
	kaptolska	niži	a.	—	26	25	51	—	—	9	4	—	13	38
			b.	—	—	—	—	41	—	5	—	1	6	35
		viši	Ia.	20	23	—	43	10	—	5	4	—	9	44
			Ib.	17	26	2	45	10	—	3	—	—	3	52
			IIa.	31	—	9	40	4	—	3	8	—	11	33
			IIb.	43	—	—	43	—	—	4	3	—	7	36
			III.	36	—	—	36	—	—	—	9	—	9	27
		Iznos....		1.434	894	1.028	3.356	478	1	428	510	18	957	2.877

Županija	Grad ili trgovište	Odjel	Razred	Početkom školske godine upisano: premještenih iz nižih razreda	novo pridošlih	opetovnika	svega	Tečajem školske godine: pridošlo	ostavilo šegrtsku školu: izključeno	izstupilo	odpušteno	umrlo	svega	Koncem drugoga polječa bilo je
			Prenos....	1.434	894	1.028	3.356	478	1	428	510	18	957	2.877
Grad Osiek	dolnjo-gradska	niži		—	20	10	30	—	—	3	1	—	4	26
		viši	I.	33	—	20	53	—	—	2	9	—	11	42
			II.	17	—	10	27	—	—	—	9	—	9	18
			III.	10	1	8	19	—	—	2	8	—	10	9
	gornjo-gradska	niži	a.	—	12	23	35	19	—	10	6	—	16	38
			b.	—	16	21	37	20	—	11	4	—	15	42
		viši	I.	29	20	15	64	6	—	7	7	—	14	56
			II.	22	7	3	32	4	—	1	7	—	8	28
			III.	23	—	3	26	1	—	4	6	—	10	17
			Svega....	1.568	970	1.141	3.679	528	1	468	567	18	1.054	3.153

2. Šegrti po dobi.

Po ustanovah obrtnoga zakona od godine 1884. (§. 60.) ne mogu se za šegrte primati djeca, koja nisu navršila 12. godine. Prema tomu ne mogu se takovi dječaci primati ni u šegrtsku školu.

Po dobi polazilo je ovozemne šegrtske škole:

Školske godine 1886|7. bilo ih je najviše u dobi od 15 godina, i to njih 453 ili 20·15%. Izpod 12 godina, t. j. u dobi, u kojoj se dječaci ne smiju primati u zanat, bilo je 5 šegrta ili 0·22%; nadalje ih je bilo: 79 ili 3·51% u dobi od 12 godina, 241 ili 10·72 u dobi od 13 godina, 417 ili 18·55% u dobi od 14 godina, 403 ili 17·92% u dobi od 16 godina, 328 ili 14·6% u dobi od 17 godina, 172 ili 7·5% u dobi od 18 godina, 98 ili 4·36% u dobi od 19 godina, 31 ili 1·38% u dobi od 20 godina i 21 ili 0·93% u dobi od preko 20 godina.

Školske godine 1887|8. bilo ih je najviše u dobi od 15 godina, i to njih 643 ili 22·94%. Izpod 12 godina, t. j. u dobi, u kojoj se dječaci ne smiju primati u zanat, ne bijaše ni jednoga; nadalje ih je bilo: 28 ili 0·99% u dobi od 12 godina, 241 ili 8·58% u dobi od 13 godina, 469 ili 16·73% u dobi od 14 godina, 577 ili 20·59% u dobi od 16 godina, 434 ili 15·49% u dobi od 17 godina, 227 ili 8·1% u dobi od 18 godina, 110 ili 3·93% u dobi od 19 godina, 45 ili 1·61% u dobi od 20 godina i 29 ili 1·04% u dobi od preko 20 godina.

Školske godine 1888|9. bilo ih je najviše u dobi od 15 godina, i to njih 633 ili 21·71%. Izpod 12 godina, t. j. u dobi, u kojoj se dječaci ne smiju primati u zanat, ne bijaše ni jednoga; nadalje ih je bilo: 44 ili 1·51% u dobi od 12 godina, 292 ili 10·01% u dobi od 13 godina, 522 ili 17·9% u dobi od 14 godina, 627 ili 21·5% u dobi od 16 godina, 399 ili 13·69% u dobi od 17 godina, 219 ili 7·51% u dobi od 18 godina, 109 ili 3·74% u dobi od 19 godina, 45 ili 1·54% u dobi od 20 godina i 26 ili 0·89% u dobi od preko 20 godina.

Školske godine 1889|90. bilo ih je takodjer najviše sa 15 godina, njih 720

ili 22·83 %. Izpod 12 godina, t. j. u dobi, u kojoj se dječaci ne smiju primati u zanat, ne bijaše ni jednoga; nadalje je od polaznika šegrtskih škola bilo: 62 ili 1·97% u dobi od 12 godina, 240 ili 7·62% u dobi od 13 godina, 575 ili 18·23% u dobi od 14 godina, 683 ili 21·67% u dobi od 16 godina, 467 ili 14·81% u dobi od 17 godina, 250 ili 7·93% u dobi od 18 godina, 90 ili 2·85% u dobi od 19 godina, 36 ili 1·14% u dobi od 20 godina i 30 ili 0·95% u dobi od preko 20 godina.

Razmjerje po dobi u pojedinih šegrtskih školah koncem školske god. 1889|90. pokazuje ova tabela.

Županija dotično grad	Mjesto škole	Koncem drugoga poljeća bilo je šegrta u dobi od										Svega
		12	13	14	15	16	17	18	19	20	preko 20	
		g o d i n a										
Modruško-riečka	Sušak	1	2	19	6	7	—	1	—	—	—	36
Zagrebačka	Glina	1	5	17	9	9	6	4	2	1	2	56
	Jaska	—	5	8	14	13	9	7	3	—	1	60
	Karlovac	—	24	33	40	28	14	4	4	1	3	151
	Kostajnica	—	2	5	5	11	16	3	—	1	—	43
	Petrinja	3	3	12	16	16	14	10	3	—	—	77
	Samobor	—	3	5	15	19	18	10	5	4	1	80
	Sisak	2	7	25	12	13	15	5	1	—	—	80
Varaždinska	Varaždin	—	2	19	55	61	47	42	21	13	11	271
	Krapina	—	3	4	22	32	11	5	3	—	—	80
Belovarsko-križevačka	Belovar	—	5	6	15	27	34	14	7	—	—	108
	Koprivnica	23	3	16	14	12	11	7	1	—	—	87
	Križevci	9	11	23	29	18	19	9	5	1	1	125
Požežka	Brod	—	2	15	14	17	15	2	2	1	1	69
	Daruvar	—	2	5	12	6	10	3	—	—	1	39
	Nova Gradiška	—	—	13	14	16	8	7	—	—	—	58
	Pakrac	6	1	7	20	13	1	6	3	1	—	58
	Požega	—	5	12	15	13	14	5	3	—	—	67
Virovitička	Djakovo	—	16	26	22	22	9	4	—	1	—	100
Sriemska	Mitrovica	—	7	8	26	18	9	5	—	1	—	74
	Ruma	—	7	47	42	33	9	7	3	—	—	148
	Vinkovci	2	7	16	24	17	14	2	1	—	—	83
	Vukovar	4	17	28	43	23	14	3	—	—	—	132
	Zemun	—	12	50	49	33	23	8	1	2	—	178
Grad Zagreb	Dolnji grad	—	23	43	48	66	30	19	5	—	1	225
	Ilica	8	8	23	19	27	15	18	4	4	1	127
	Kaptol	—	33	42	48	52	43	26	9	5	7	265
Grad Osiek	Dolnji grad	3	12	20	12	32	10	4	2	—	—	95
	Gornji grad	—	13	28	60	39	29	10	2	—	—	181
	Svega...	62	240	575	720	683	467	250	90	36	30	3.153

3. Šegrti po zavičaju.

Po zavičaju bilo je šegrta:

Školske godine 1886|7. od 2 248 šegrta: 1.312 ili 58·36% iz Hrvatske, 710 ili 31·59% iz Slavonije, 125 ili 5 56% iz Austrije, 81 ili 3·6% iz Ugarske, 16 ili 0·71% iz Bosne i Hercegovine i 4 ili 0 18% iz inozemstva.

Školske godine 1887|8. bilo je od 2.803 šegrta: 1.496 ili 53·37% iz Hrvatske, 993 ili 35·42% iz Slavonije, 155 ili 5·53% iz Austrije, 133 ili 4·75% iz Ugarske, 11 ili 0 39% iz Bosne i Hercegovine i 15 ili 0·54% iz inozemstva.

Školske godine 1888|9. bilo je od 2.916 šegrta: 1.552 ili 53·22% iz Hrvatske, 1.051 ili 36·04% iz Slavonije, 154 ili 5·28% iz Austrije, 130 ili 4·46% iz Ugarske, 10 ili 0·35% iz Bosne i Hercegovine i 19 ili 0·65% iz inozemstva.

Školske godine 1889|90. bilo je od 3.153 šegrta: 1.747 ili 55·42% iz Hrvatske, 1.080 ili 34·26% iz Slavonije, 165 ili 5·24% iz Austrije, 144 ili 4·57% iz Ugarske, 11 ili 0 35% iz Bosne i Hercegovine i 6 ili 0·16% iz inozemstva.

Razmjerje po zavičaju u pojedinih šegrtskih školah koncem školske godine 1889|90. pokazuje sliedeća tabela.

Županija dotično grad	Mjesto škole	Po zavičaju bilo je šegrta iz Hrvatske	Slavonije	Austrije	Ugarske	Bosne i Hercegovine	Inozemstva	Svega
Modruško-riečka	Sušak	34	—	1	1	—	—	36
Zagrebačka	Glina	54	—	—	1	1	—	56
	Jaska	58	—	1	1	—	—	60
	Karlovac	146	—	4	1	—	—	151
	Kostajnica	39	—	1	1	2	—	43
	Petrinja	75	—	—	1	—	1	77
	Samobor	75	—	5	—	—	—	80
	Sisak	74	—	6	—	—	—	80
Varaždinska	Varaždin	235	—	24	12	—	—	271
	Krapina	80	—	—	—	—	—	80
Belovarsko-križevačka	Belovar	73	4	19	11	1	—	108
	Koprivnica	83	1	1	2	—	—	87
	Križevci	110	—	11	4	—	—	125
Požežka	Brod	5	59	3	1	1	—	69
	Daruvar	13	25	—	1	—	—	39
	Nova Gradiška	10	43	2	—	3	—	58
	Pakrac	7	48	—	3	—	—	58
	Požega	4	55	6	1	1	—	67
Virovitička	Djakovo	3	84	1	12	—	—	100
Sriemska	Mitrovica	3	60	4	5	—	2	74
	Ruma	—	130	3	15	—	—	148
	Vinkovci	—	74	—	9	—	—	83
	Vukovar	—	128	—	3	1	—	132
	Zemun	12	144	9	10	—	3	178
Grad Zagreb	Dolnji grad	197	1	25	2	—	—	225
	Ilica	114	—	13	—	—	—	127
	Kaptol	240	—	22	2	1	—	265
Grad Osiek	Dolnji grad	—	77	—	18	—	—	95
	Gornji grad	3	147	4	27	—	—	181
	Svega	1.747	1.080	165	144	11	6	3.153

4. Segrti po vjeroizpoviesti i materinjem jeziku.

Školske godine 1886|7. bilo je po vjeri od 2.248 šegrta: 1.448 ili 86·65% rimo-katoličke, 2 ili 0·09% grčko-katoličke, 167 ili 7·43% grčko-iztočne, 9 ili 0·4% evang. helvetske, 20 ili 0·89% evang. augsburžke i 102 ili 4·54 izraelitske vjeroizpovjesti. — Po materinjem jeziku pako bilo je: 1.824 ili 81·14% hrvatskoga ili srbskoga, 81 ili 3·6% slovenskoga, 28 ili 1·25% českoga, 271 ili 12·05% njemačkoga, 38 ili 1·69% magjarskoga i 6 ili 0·27 ostalih jezika.

Školske godine 1887|8. bilo je od 2.803 šegrta: 2.298 ili 81·98% rimo-katoličke, 2 ili 0·07% grčko-katoličke, 345 ili 12·31% grčko-iztočne, 13 ili 0·46% evang. helvetske, 20 ili 0·72% evang. augsburžke i 125 ili 4·46% izraelitske vjeroizpoviesti. — Po materinjem jeziku bilo je: 2.220 ili 79·2% hrvatskoga ili srbskoga, 88 ili 3·17% slovenskoga, 72 ili 2·56% českoga, 365 ili 13% njemačkoga, 55 ili 1·96% magjarskoga i 3 ili 0·11% ostalih jezika.

Školske godine 1888|9. bilo je od 2.916 šegrta: 2.401 ili 82·34% rimo-katoličke, 3 ili 0·1% grčko-katoličke, 343 ili 11·76% grčko-iztočne, 17 ili 0·58 evang. helvetske, 15 ili 0·52 evang. augsburžke i 137 ili 4·7% izraelitske vjeroizpoviesti. — Po materinjem jeziku bilo je: 2.304 ili 79·01% hrvatskoga ili srbskoga, 86 ili 2·95% slovenskoga, 70 ili 2·4% českoga, 387 ili 13·27% njemačkoga, 60 ili 2·06% magjarskoga i 9 ili 0·31% ostalih jezika.

Školske god. 1889|90. bilo je od 3.153 šegrta: 2.591 ili 82·18% rimo-katoličke, 2 ili 0·06% grčko-katoličke, 370 ili 11·73% grčko-iztočne, 4 ili 0·13% evangeličko-helvetske, 35 ili 1·11% evangeličko-augsburžke, 151 ili 4·79% izraelitske vjeroizpoviesti. — Po materinjem jeziku bilo je: 2.527 ili 80·14% hrvatskoga ili srbskoga, 102 ili 3·24% slovenskoga, 38 ili 1·21% českoga, 404 ili 12·81% njemačkoga, 74 ili 2·35% magjarskoga i 8 ili 0·25% ostalih jezika.

Razmjerje po vjeroizpoviesti i materinjem jeziku koncem školske godine 1889|90. u pojedinih šegrtskih školah pokazuje sliedeća tabela.

Županija dotično grad	Mjesto škole	Broj šegrta po vjeroizpoviesti							Po materinskom jeziku						
		rimo-katoličke	grčko-katoličke	grčko-iztočne	evangeličko-helvetske	evangeličko-augsburžke	izraelitske	Svega	hrvatskoga ili srb-skoga	slovenskoga	češkoga	njemačkoga	magjarskoga	ostalih	Svega
Modruško-riečka	Sušak	36	—	—	—	—	—	36	35	—	—	1	—	—	36
Zagrebačka	Glina	27	—	26	—	—	3	56	54	—	—	1	1	—	56
	Jaska	57	2	—	—	—	1	60	58	1	—	—	1	—	60
	Karlovac	123	—	26	—	—	2	151	147	4	—	—	—	—	151
	Kostajnica	31	—	12	—	—	—	43	43	—	—	—	—	—	43
	Petrinja	60	—	16	—	—	1	77	75	—	—	—	1	1	77
	Samobor. ...	80	—	—	—	—	—	80	75	5	—	—	—	—	80
	Sisak	72	—	3	—	—	5	80	72	1	3	4	—	—	80
Varaždinska	Varaždin	264	—	—	—	—	7	271	235	24	—	—	12	—	271
	Krapina	80	—	—	—	—	—	80	80	—	—	—	—	—	80
Belovarsko-križevačka	Belovar... ..	80	—	16	—	—	12	108	76	9	15	8	—	—	108
	Koprivnica ...	70	—	2	—	—	15	87	85	—	—	1	1	—	87
	Križevci	113	—	2	1	—	9	125	110	7	4	—	4	—	125
Požežka	Brod	59	—	3	—	—	7	69	62	—	—	7	—	—	69
	Daruvar	30	—	4	—	—	5	39	32	—	5	2	—	—	39
	Nova Gradiška	44	—	14	—	—	—	58	58	—	—	—	—	—	58
	Pakrac	36	—	16	—	—	6	58	32	—	2	15	3	6	58
	Požega	57	—	6	—	1	3	67	59	—	5	2	1	—	67
Virovitička	Djakovo	82	—	2	—	—	16	100	69	—	—	29	2	—	100
Sriemska	Mitrovica	33	—	38	—	—	3	74	67	—	—	7	—	—	74
	Ruma	87	—	56	—	5	—	148	79	—	1	63	5	—	148
	Vinkovci	59	—	5	—	10	9	83	55	—	—	25	3	—	83
	Vukovar	84	—	35	—	—	13	132	102	—	—	29	1	—	132
	Zemun	84	—	67	—	18	9	178	81	4	2	84	7	—	178
Grad Zagreb	Dolnji grad ..	210	—	9	—	1	5	225	198	17	—	8	2	—	225
	Ilica	127	—	—	—	—	—	127	114	10	—	—	2	1	127
	Kaptol	265	—	—	—	—	—	265	241	19	—	3	2	—	265
Grad Osiek	Dolnji grad ..	79	—	9	—	—	7	95	55	—	—	29	11	—	95
	Gornji grad ..	162	—	3	3	—	13	181	78	1	1	86	15	—	181
	Svega...	2.591	2	370	4	35	151	3.153	2.527	102	38	404	74	8	3.153

5. Šegrti po zanimanju.

Po zanimanju bilo je od osnutka šegrtskih škola:

Vrst zanata	U školskoj godini			
	1886/7.	1887/8.	1888/9.	1889/90.
Abadjija	3 ili 0·1 %	19 ili 0·7 %	14 ili 0·5 %	17 ili 0·5 %
Bačvar	44 „ 1·9 „	51 „ 1·9 „	66 „ 2·3 „	55 „ 1·7 „
Bravar	150 „ 6·7 „	174 „ 6·2 „	185 „ 6·4 „	184 „ 6·0 „
Brdar	3 „ 0·1 „	3 „ 0·1 „	3 „ 0·1 „	3 „ 0·1 „
Brijač	82 „ 3·7 „	116 „ 4·1 „	129 „ 4·4 „	132 „ 4·1 „
Češljar	5 „ 0·2 „	3 „ 0·1 „	5 „ 0·2 „	5 „ 0·2 „
Čižmar	57 „ 2·5 „	114 „ 4·1 „	105 „ 3·6 „	117 „ 3·7 „
Čarapar	7 „ 0·3 „	16 „ 0·6 „	17 „ 0·6 „	31 „ 1·0 „
Dimnjačar	7 „ 0·3 „	12 „ 0·4 „	16 „ 0·6 „	18 „ 0·6 „
Graditelj	6 „ 0·2 „	9 „ 0·3 „	5 „ 0·2 „	5 „ 0·2 „
Kefar	8 „ 0·4 „	12 „ 0·4 „	11 „ 0·4 „	7 „ 0·2 „
Klesar	11 „ 0·5 „	13 „ 0·4 „	20 „ 0·7 „	25 „ 0·8 „
Klobučar	39 „ 1·7 „	33 „ 1·2 „	34 „ 1·2 „	48 „ 1·2 „
Knjigoveža	22 „ 0·9 „	19 „ 0·7 „	22 „ 0·7 „	33 „ 1·0 „
Kobasičar	6 „ 0·2 „	16 „ 0·6 „	10 „ 0 4 „	11 „ 0·4 „
Kolar	62 „ 2·8 „	87 „ 3·1 „	86 „ 2·9 „	94 „ 3·0 „
Kovač	100 „ 4·5 „	124 „ 4·4 „	134 „ 4·6 „	164 „ 5·2 „
Kožar	16 „ 0·7 „	27 „ 0·9 „	18 „ 0·6 „	20 „ 0·7 „
Krojač	207 „ 9·2 „	195 „ 7·0 „	223 „ 7·6 „	226 „ 7·2 „
Krznar	17 „ 0·7 „	56 „ 2·0 „	30 „ 1·0 „	38 „ 1·2 „
Ličilac	22 „ 0·9 „	29 „ 1·0 „	27 „ 0·9 „	30 „ 1·0 „
Limar	48 „ 2·1 „	56 „ 2·0 „	59 „ 2·0 „	53 „ 1·7 „
Lončar	31 „ 1·4 „	16 „ 0·6 „	61 „ 2·1 „	58 „ 1·8 „
Mašinista	9 „ 0·4 „	7 „ 0·3 „	10 „ 0·3 „	12 „ 0·4 „
Medičar	12 „ 0·5 „	11 „ 0·4 „	18 „ 0·6 „	11 „ 0·3 „
Mesar	48 „ 2·1 „	69 „ 2·5 „	71 „ 2·4 „	77 „ 2·5 „
Mlinar	28 „ 1·2 „	28 „ 1·0 „	19 „ 0·6 „	20 „ 0·7 „
Opančar	86 „ 3·8 „	121 „ 4·3 „	108 „ 3·7 „	135 „ 4·3 „
Orudjar	2 „ 0·0 „	3 „ 0·1 „	9 „ 0·3 „	6 „ 0·2 „
Papučar	7 „ 0·3 „	12 „ 0·4 „	12 „ 0·4 „	10 „ 0·3 „
Pećar	18 „ 0·8 „	10 „ 0·3 „	5 „ 0·2 „	5 „ 0·2 „
Pekar	82 „ 3·7 „	98 „ 3·5 „	102 „ 3·5 „	110 „ 3·4 „
Pletač	5 „ 0·2 „	6 „ 0·2 „	9 „ 0·3 „	7 „ 0·2 „
Postolar	319 „ 14·1 „	313 „ 11·2 „	355 „ 11·8 „	349 „ 11·1 „
Remenar	32 „ 1·4 „	33 „ 1·2 „	43 „ 1·4 „	40 „ 1·3 „
Rešetar	3 „ 0·1 „	3 „ 0·1 „	2 „ 0·2 „	2 „ 0·1 „
Ribar	8 „ 0·4 „	6 „ 0·2 „	4 „ 0·2 „	1 „ 0·0 „
Sapunar	2 „ 0·0 „	1 „ 0·0 „	1 „ 0·0 „	1 „ 0·0 „
Sedlar	17 „ 0·8 „	31 „ 1·1 „	29 „ 1·0 „	19 „ 0·6 „
Staklar	5 „ 0·2 „	12 „ 0·4 „	11 „ 0·4 „	15 „ 0·5 „
Stolar	177 „ 7·9 „	211 „ 7·5 „	221 „ 7·6 „	246 „ 7·8 „
Tapetar	2 „ 0·0 „	8 „ 0·3 „	10 „ 0·3 „	13 „ 0·4 „
Tesar	9 „ 0·4 „	18 „ 0·7 „	19 „ 0·6 „	27 „ 0·8 „
Tiskar	32 „ 1·4 „	47 „ 1·7 „	62 „ 2·1 „	55 „ 1·7 „
Tkalac	7 „ 0·3 „	21 „ 0·8 „	17 „ 0·6 „	10 „ 0·3 „
Tokar	11 „ 0·5 „	14 „ 0·5 „	14 „ 0·5 „	20 „ 0·7 „
Trgovac	170 „ 7·6 „	258 „ 9·2 „	283 „ 9·7 „	295 „ 9·3 „
Turpijaš	5 „ 0·2 „	3 „ 0·1 „	5 „ 0·2 „	2 „ 0·1 „
Urar	11 „ 0·5 „	16 „ 0·5 „	15 „ 0·6 „	18 „ 0·6 „
Užar	34 „ 1·5 „	33 „ 1·2 „	38 „ 1·6 „	34 „ 1·1 „
Zidar	66 „ 2·9 „	92 „ 3·3 „	69 „ 2·4 „	84 „ 2·7 „
Zlatar	2 „ 0·0 „	3 „ 0·1 „	4 „ 0·1 „	3 „ 0·1 „
Inih zanata	34 „ 1·5 „	52 „ 1·3 „	53 „ 1·8 „	60 „ 1·9 „
Bez zanata	52 „ 2·3 „	33 „ 1·2 „	18 „ 0·6 „	92 „ 2·9 „

Potanje razmjerje po zanimanju šegrta u pojedinih šegrtskih školah koncem školske godine 1889/90. pokazuje sliedeća tabela.

Vrst zanata	Po zanimanju bilo je šegrta u šegrtskoj školi u: Sušaku	Glini	Jaski	Karlovcu	Kostajnici	Petrinji	Samoboru	Sisku	Varaždinu	Krapini	Belovaru	Koprivnici	Križevcih	Brodu	Daruvaru	Novoj Gradiški	Pakracu	Požegi	Djakovu	Mitrovici	Rumi	Vinkovcih	Vukovaru	Zemunu	Zagrebu: Dolnji grad	Zagrebu: Ilica	Zagrebu: Kaptol	Osieku: Dolnji grad	Osieku: Gornji grad	Svega
Abadjija	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	4	1	2	17
Bačvar	—	—	2	1	1	1	—	1	7	1	1	—	1	2	1	—	1	1	1	—	2	1	6	—	6	—	9	2	7	55
Bravar	—	4	4	9	3	5	2	11	18	5	6	4	5	4	1	3	1	2	2	1	3	5	4	16	23	18	8	6	11	184
Brdar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Brijač	—	—	1	15	—	—	1	4	9	2	3	2	5	3	2	6	2	1	5	4	9	3	8	8	4	4	7	10	14	132
Češljar	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	5
Čižmar	—	—	2	3	—	—	17	—	34	23	1	6	7	—	—	—	1	3	1	—	—	2	3	—	—	5	4	1	4	117
Čarapar.........	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	5	1	—	1	—	—	—	—	5	2	31
Dimnjačar	—	—	1	—	—	—	1	2	—	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	—	—	2	3	—	1	18
Graditelj	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	5
Kefar	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	4	7
Klesar..........	4	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	13	—	—	25
Klobučar	—	8	4	5	1	—	—	—	4	10	1	—	4	—	—	1	1	2	2	—	2	—	1	—	—	—	1	—	1	48
Knjigoveža	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	9	—	1	—	—	—	—	2	1	—	—	1	1	1	4	1	6	1	4	33
Kobasičar......	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	3	11
Kolar	—	—	1	1	2	1	5	2	3	—	1	2	8	3	—	5	1	3	3	2	12	4	2	11	9	1	7	2	3	94
Kovač..........	1	7	8	4	3	12	5	7	13	2	5	4	6	7	3	2	4	7	5	3	9	7	4	8	8	3	5	9	3	164
Kožar	—	—	6	3	—	—	4	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—	20
Krojač	—	2	2	16	3	7	9	—	36	11	7	7	6	2	4	1	3	3	2	4	12	9	7	13	19	4	25	3	9	226
Krznar	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	5	3	2	5	4	3	1	3	—	2	—	2	1	1	38
Ličilac..........	—	—	—	2	1	—	1	2	9	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	7	—	1	—	2	30
Limar	—	—	1	1	—	—	1	3	6	2	3	—	1	3	1	—	—	—	1	2	4	—	5	5	2	2	7	—	3	53
Lončar	—	3	—	2	—	8	—	—	3	7	2	1	3	6	5	2	3	1	2	1	1	—	2	1	—	2	—	2	1	58
Mašinista	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	10	12
Medičar.........	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	4	—	—	—	1	—	2	11
Mesar	2	—	2	2	—	1	5	3	7	—	5	6	3	1	1	2	3	3	—	1	2	1	3	5	2	1	10	—	6	77
Mlinar	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	10	—	—	—	—	4	—	20
Opančar	—	11	4	16	8	3	—	6	—	—	4	3	3	11	—	6	7	4	10	4	4	2	2	9	3	2	11	—	2	135
Iznos	7	35	39	93	24	40	51	41	156	65	53	39	57	43	19	35	32	36	60	35	66	41	69	81	96	48	126	47	95	1.629

Vrst zanata	Po zanimanju bilo je šegrta u šegrtskoj školi u																												Svega
																								Zagrebu			Osieku		
	Sušaku	Glini	Jaski	Karlovcu	Kostajnici	Petrinji	Samoboru	Sisku	Varaždinu	Krapini	Belovaru	Koprivnici	Križevcih	Brodu	Daruvaru	Novoj Gradiški	Pakracu	Požegi	Djakovu	Mitrovici	Rumi	Vinkovcih	Vukovaru	Zemunu	Dolnji grad	Ilica	Kaptol	Dolnji grad	Gornji grad	
Prenos . .	7	35	39	93	24	40	51	41	156	65	53	39	57	43	19	35	32	36	60	35	66	41	69	81	96	48	126	47	95	1.629
Orudjar	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	3	—	1	6
Papučar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	5	—	1	—	—	1	10
Pećar	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	5
Pekar	1	4	3	4	—	5	4	8	7	1	5	1	6	3	3	2	3	3	3	3	6	—	2	1	10	1	13	1	7	110
Pletač	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	7
Postolar	6	5	7	21	3	6	10	8	26	10	13	7	16	8	3	3	2	6	11	8	9	6	11	13	36	16	51	12	16	349
Remenar	—	—	—	3	—	1	3	—	5	—	—	1	2	—	—	1	1	4	2	3	—	3	3	—	3	1	1	1	2	40
Rešetar	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2
Ribar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Sapunar	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Sedlar	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	1	—	3	1	1	—	3	1	2	2	—	19
Staklar	—	—	—	—	—	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	1	1	2	3	15
Stolar	2	2	6	6	6	6	3	9	36	3	8	6	5	—	3	11	2	4	2	6	9	8	10	11	20	20	26	5	11	246
Tapetar	—	—		—	—	—	—	—	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	3	—	3	—	—	13
Tesar	—	—	—	—	—	—	—	1	7	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	2	6	—	—	3	2	2	1	—	—	27
Tiskar	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	4	16	2	14	3	9	55
Tkalac	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	—	10
Tokar	—	—	—	1	—	—	—	—	5	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	8	2	—	—	1	20
Trgovac	—	9	5	17	10	17	5	9	—	—	21	5	17	13	9	1	8	9	17	11	18	11	21	38	—	—	—	9	15	295
Turpijaš	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Urar	1	—	—	1	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	4	3	3	—	1	18
Užar	—	—	—	—	—	—	—	1	6	1	1	—	1	1	1	1	—	2	2	—	5	5	4	3	—	—	—	—	—	34
Zidar	—	—	—	—	—	1	—	—	4	—	4	2	—	—	—	—	—	—	1	3	16	1	4	12	3	10	3	11	9	84
Zlatar	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	3
Inih zanata	—	1	—	1	—	—	2	—	2	—	—	2	1	—	1	—	4	1	—	—	6	—	4	3	17	—	9	—	6	60
Bez zanata	19	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	23	17	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	19	4	—	3	92
Svega . . .	36	56	60	151	43	77	80	80	271	80	108	87	125	69	39	58	58	67	100	74	148	83	132	178	225	127	265	95	181	3.153

6. Šegrti po marljivosti u polazu škole.

Polaz šegrtske škole jest obligatan za sve šegrte na tako dugo, dok se nalaze u nauku (§. 82. obrtnoga zakona od god. 1884.); oprošteni su od polaza šegrtske škole samo oni šegrti, koji su polazili obrtničku ili trgovačku školu, te oni obrtnički dotično trgovački šegrti, koji su svršili višu pučku školu smjera obrtničkoga ili trgovačkoga.

Bez školske svjedočbe ne smije se prema §. 67. obrt. zakona od god. 1884. nijedan šegrt osloboditi (proglasiti za kalfu), a ta se svjedočba može na kraće ili duže vrieme uzkratiti šegrtu radi nepristojna ponašanja, slaboga napredka i neurednoga polaza šegrtske škole.

Da se poluči uredniji polaz šegrtske škole, dužni su ravnatelji šegrtskih škola podnašati obrtnoj oblasti mjesečna izvješća o polazu šegrtske škole (§. 21. provedbene naredbe k zak. čl. XVII. od god. 1884.), a ova kazni majstore, koji ne će da obdržavaju zakonske ustanove, ter ne izpunjavaju svoje dužnosti u pogledu školske obuke pomoćnoga osoblja.

Kraj strogih tih mjera polaz je šegrtskih škola mjestimice ipak neuredan. Tako je bilo izostataka (sati):

Škol. godine 1886|7.: 7.645 izpričanih, 66.484 neizpričanih; svega 74.129 izostataka (sati). Došlo je na jednoga šegrta 32·9 izostataka (sati).

Škol. godine 1887|8.: 18.069 izpričanih, 71.669 neizpričanih; svega 89.738 izostataka (sati). Došlo je na jednoga šegrta 32·01 izostataka (sati).

Škol. god. 1888|9.: 20.646 izpričanih, 62.552 neizpričanih; svega 83.198 izostataka (sati). Došlo je na jednoga šegrta 28·5 izostataka (sati).

Školske godine 1889|90.: 26.602 izpričanih, 72.009 neizpričanih; svega 98.611 izostataka (sati). Došlo je na jednoga šegrta 31·2 izostataka (sati).

Gledom na izostatke dolazi u pojedinih mjestih na jednoga šegrta:

	Škol. god. 1886|7.:	Škol. god. 1887|8.:	Škol. god. 1888|9.:	Škol. god. 1889|90.:	
U Djakovu	4·5	9·1	5·1	4·2	izostataka
„ Daruvaru	—	14·5	55·9	8·9	„
„ Vinkovcih	40·2	9·0	8·2	11·9	„
„ Zagrebu	26·7	8·6	16·4	18·9	„
„ Glini	—	17·2	20·9	19·0	„
„ Vukovaru	1·8	14·4	19·3	19·2	„
„ Novoj Gradiški	10·8	13·7	22·3	19·4	„
„ Brodu	17·8	63·1	38·4	22·0	„
„ Sisku	52·3	22·1	11·7	23·2	„
„ Zemunu	—	14·5	24·4	23·3	„
„ Karlovcu	32·4	22·6	19·4	23·5	„
„ Sušaku	—	—	—	26·1	„
„ Rumi	21·9	17·7	26·9	26·5	„
„ Kostajnici	—	16·1	41·4	27·7	„
„ Petrinji	19·4	17·5	26·9	29·1	„
„ Jaski	—	25·4	33·8	34·3	„
„ Križevcih	6·9	24·3	28·6	34·5	„
„ Samoboru	63·5	68·7	74·3	34·6	„

	Škol. g. 1886/7.:	Škol. g. 1887/8.:	Škol. g. 1888/9.:	Škol. g. 1889/90.:	
U Požegi	38·8	60·2	35·9	41·6	izostataka
„ Belovaru	43·1	54·7	34·6	42·0	„
„ Varaždinu	43·7	33·9	35·5	44·9	„
„ Mitrovici	—	6·5	10·8	48·3	„
„ Osieku	37·1	52·7	58·7	49·8	„
„ Koprivnici	18·4	39·8	47·2	52·2	„
„ Pakracu	—	20·7	13·2	65·9	„
„ Krapini	23·5	41·5	37·3	69·1	„

Po tom je školske godine 1889/90. polaz šegrtskih škola prema škol. godini 1888/9. krenuo na gore u ovih mjestih: Vinkovcih, Zagrebu, Sisku, Karlovcu, Petrinji, Jaski, Križevcih, Požegi, Belovaru, Varaždinu, Mitrovici, Koprivnici, Pakracu i Krapini. Razlog je tomu ponajviše taj, što se neki obrtnici, kao: brijači, pekari, ter obrtnici i trgovci, koji sa svojimi šegrti polaze nedjeljne sajmove, još uviek ustručavaju, da nedjeljom šalju svoje šegrte u školu. Zakon o nedjeljnom počinku; neke naredbe, koje je izdala kr. zemaljska vlada baš u pitanju polaza škole po brijačkih naučnicih, te živo zanimanje povjerenika za nadziranje šegrtskih škola pripomoći će mnogo k urednijemu polazu šegrtske škole.

Na bolje je krenuo polaz šegrtskih škola u ovih mjestih: Djakovu, Daruvaru, Glini, Vukovaru, Novoj Gradiški, Brodu, Zemunu, Rumi, Kostajnici, Samoboru i Osieku.

Kakov je bio polaz pojedinih šegrtskih škola tečajem školske godine 1889/90., vidi se iz sliedeće tabele.

Županija dotično grad	Mjesto škole	Koliko je šegrta školu polazilo					Koliko je tečajem školske godine bilo izostataka (ura)			Koliko je šegrta izostalo manje od 20 neizpričanih ura?
		veoma marljivo	marljivo	prekidno	nemarno	Svega	izpričanih	neizpričanih	Svega	
Modruško-riečka	Sušak	8	12	4	12	36	154	784	938	8
Zagrebačka	Glina	21	11	15	9	56	496	574	1.070	47
	Jaska	6	33	11	10	60	953	1.105	2.058	49
	Karlovac	93	36	12	10	151	2.809	740	3.549	135
	Kostajnica ...	25	10	2	6	43	606	587	1.193	34
	Petrinja	19	28	14	16	77	662	1.582	2.244	29
	Samobor	9	11	25	35	80	50	2.718	2.768	15
	Sisak	18	26	31	5	80	1.349	508	1.857	74
Varaždinska	Varaždin	86	45	87	53	271	1.131	11 035	12.166	100
	Krapina	9	24	16	31	80	674	4.854	5.528	43
Belovarsko-križevačka	Belovar	15	40	35	18	108	953	3.588	4.541	39
	Koprivnica ...	1	11	52	23	87	452	4.091	4.543	15
	Križevci	42	41	28	14	125	2.050	2.268	4.318	84
Požežka	Brod	3	17	20	29	69	460	1.058	1.518	57
	Daruvar	31	8	—	—	39	248	101	349	36
	Nova Gradiška	46	7	3	2	58	661	468	1.129	51
	Pakrac	6	13	11	28	58	959	2.865	3.824	23
	Požega	17	13	3	34	67	659	2.129	2.788	31
Virovitička	Djakovo	57	34	7	2	100	236	183	419	95
Sriemska	Mitrovica	21	30	10	13	74	1.507	2.069	3.576	58
	Ruma	35	35	29	49	148	497	3.434	3.931	107
	Vinkovci	34	31	10	8	83	118	988	1.106	65
	Vukovar	46	50	31	5	132	1.625	906	2.531	23
	Zemun	91	39	25	23	178	1.744	2.407	4.151	126
Grad Zagreb	Dolnji grad ..	44	57	78	46	225	1.471	3.316	4.787	163
	Ilica	33	27	29	38	127	305	3.003	3.308	59
	Kaptol	57	101	61	46	265	1.711	2.949	4.660	188
Grad Osiek	Dolnji grad ..	16	32	21	26	95	738	2.190	2.928	45
	Gornji grad ..	34	23	23	101	181	1.324	9.509	10.833	65
	Svega...	923	845	693	692	3.153	26.602	72.009	98.611	1.864

7. Šegrti po napredku.

Napredak šegrta bio je prema neurednomu polazu škole u obće povoljan.

Škol. godine 1886|7. napredovalo je od 2.248 šegrta: 1.201 ili 53·4% dobro, 864 ili 38·4% nedovoljno, a 183 ili 8·2% ostalo je neizpitanih.

Škol. godine 1887|8. napredovalo je od 2.803 šegrta: 1.565 ili 55·8% dobro, 1.141 ili 40·7% nedovoljno, a 97 ili 3·5% ostalo je neizpitanih.

Škol. godine 1888|9. napredovalo je od 2.916 šegrta: 1.706 ili 58·5% dobro, 1.114 ili 38·2% nedovoljno, a 96 ili 3·3% ostalo je neizpitanih.

Škol. godine 1889|90. napredovalo je od 3.153 šegrta: 1.744 ili 55·3% dobro, 1.264 ili 40·1% nedovoljno, a 145 ili 4·6% ostalo je neizpitanih.

Obzirom na polučen napredak i na ustanovu §. 30. štatuta za šegrtske škole, po kojoj svaki šegrt, koji je 20 izostataka (sati) neopravdano izostao, dotični razred opetovati mora, bilo je:

Koncem škol. godine 1886|7. od 2.248 šegrta za prelaz sposobnih 977 ili 43·5%.

Koncem škol. godine 1887|8. od 2.803 šegrta za prelaz sposobnih 1.328 ili 47·4%.

Koncem škol. godine 1888|9. od 2.916 šegrta za prelaz sposobnih 1.480 ili 50·8%.

Koncem škol. godine 1889|90. od 3.153 šegrta za prelaz sposobnih 1.498 ili 47·5%.

Izporedi li se polučen napredak i broj šegrta proglašenih sposobnimi za prelaz koncem škol. godine 1889/90. s napredkom i s brojem šegrta proglašenih sposobnimi za prelaz koncem škol. godine 1886|7. vidimo, da je napredak krenuo za 1·9% na bolje, te da se je broj šegrta, koji su proglašeni zrelimi za prelaz povećao za 4%.

Potanji pregled o napredku šegrta koncem škol. godine 1889|90. pokazuje sliedeća tabela.

Županija dotično grad	Mjesto škole	Po napredku bilo je šegrta: I. reda s odlikom	I. reda	II. reda	III. reda	neizpitanih	Svega	Koliko će šegrta preći u viši razred?	Koliko ih je koncem veljače odpušteno?	Koliko ih je koncem godine odpušteno?
Modruško-riečka	Sušak	1	11	—	24	—	36	12	—	—
Zagrebačka	Glina	5	19	23	9	—	56	38	8	2
	Jaska	1	35	17	6	1	60	32	10	4
	Karlovac	16	97	28	6	4	151	88	37	25
	Kostajnica	9	22	10	2	—	43	34	4	11
	Petrinja	—	54	17	—	6	77	35	3	15
	Samobor	—	16	18	22	21	80	34	11	6
	Sisak	5	35	27	10	3	80	30	14	9
Varaždinska	Varaždin	9	129	85	23	25	271	136	73	13
	Krapina	2	30	5	18	25	80	32	3	12
Belovarsko-križevačka	Belovar	10	66	23	2	7	108	72	34	17
	Koprivnica ...	1	30	32	2	22	87	31	18	4
	Križevci	11	57	56	—	1	125	56	12	12
Požežka	Brod	4	34	16	15	—	69	28	9	6
	Daruvar	11	23	5	—	—	39	30	16	9
	Nova Gradiška	4	44	7	3	—	58	48	4	4
	Pakrac	5	34	14	4	1	58	39	4	6
	Požega	—	28	38	—	1	67	19	12	9
Virovitička	Djakovo	4	36	57	2	1	100	30	15	7
Sriemska	Mitrovica	4	50	12	5	3	74	49	17	11
	Ruma	2	68	21	57	—	148	61	5	15
	Vinkovci	12	52	18	—	1	83	56	29	2
	Vukovar	8	106	9	9	—	132	45	23	19
	Zemun	—	94	45	37	2	178	86	47	24
Grad Zagreb	Dolnji grad ..	2	103	117	—	3	225	86	22	20
	Ilica	—	41	84	—	2	127	41	1	6
	Kaptol	11	153	97	—	4	265	138	14	29
Grad Osiek	Dolnji grad ..	11	52	21	11	—	95	54	34	—
	Gornji grad ..	—	77	67	28	9	181	58	30	12
	Svega ...	148	1.596	969	295	145	3.153	1.498	509	309

8. Učila.

Prema ustanovi §. 62. štatuta za šegrtske škole upotrebljavala su se na šegrtskih školah učila u mjestu nalazećih se srednjih, viših i nižih pučkih škola, dok se za šegrtske škole ne nabave posebna učila.

U nekih mjestih odpočelo se je nabavom učila za šegrtske škole, te ima šegrtska škola:

U Sušaku u knjižnici: 7 djela u 20 svezaka; 31 ploču predložaka za risanje.

U Jaski u knjižnici: 4 djela; 256 predložaka za risanje.

U Karlovcu u knjižnici: 122 djela u 145 svezaka; 120 predložaka za risanje.

U Petrinji u knjižnici: 16 djela u 16 svezaka.

U Samoboru u knjižnici: 1 djelo; 100 predložaka za risanje.

U Varaždinu u knjižnici: 27 djela u 27 svezaka; 6 sbirka risarskih predložaka.

U Krapini 3 svezka predložaka za risanje.

U Belovaru 3 djela risarskih predložaka.

U Koprivnici u knjižnici: 5 djela u 10 svezaka; 3 djela risarskih predložaka.

U Brodu u knjižnici: 26 svezaka i 30 ploča risarskih predložaka.

U Daruvaru u sbirci prirodopisnoj 3 komada; u prirodoslovnoj 1 komad; 200 risarskih predložaka.

U Požegi u knjižnici: 5 djela u 12 svezaka; 462 risarske predložke.

U Djakovu u knjižnici: 9 djela u 14 svezaka; u sbirci prirodoslovnoj 16 komada; u sbirci za računstvo i mjerstvo 24; u sbirci za risanje 92 predložke i 15 modela.

U Mitrovici u sbirci za računstvo i mjerstvo 96 komada; u sbirci za risanje 10 svezaka predložaka.

U Rumi u knjižnici: 11 djela u 13 svezaka; 535 risarskih predložaka.

U Vinkovcih u knjižnici: 12 djela u 12 svezaka; 9 djela risarskih predložaka.

U Vukovaru u sbirci za risanje 3 djela risarskih predložaka.

U Zemunu u knjižnici: 6 djela u 14 svezaka; 4 djela risarskih predložaka.

U Zagrebu u knjižnici: 16 djela u 36 svezaka; 2 sbirke u 7 svezaka i 255 pojedinih risarskih predložaka, te 30 modela.

U Osieku u knjižnici: 3 djela u 3 svezka; 32 risarske predložke.

9. Učiteljsko osoblje.

Na šegrtskih školah službovala su tečajem škol. godine 1886|7. u svem 153 učitelja; od toga: 2 ravnatelja srednjih učilišta, 15 učitelja i profesora srednjih škola, 2 ravnatelja viših pučkih škola, 18 učitelja viših pučkih škola, 76 pučkih učitelja, 1 učitelj strukovne (drvorezbarske) škole, 17 samostalnih kateketa, 2 privatna učitelja, 1 umirovljeni učitelj, 4 rimo-katolička župnika, 4 grčko-izt. paroha, 3 rabina, 4 činovnika, 4 arhitekta. Na jednu školu dolazi poprječno 7 učitelja, a na jedan razred

popriečno 3 učitelja; na jednog učitelja potrošeno je popriečno u ime nagrade 109 for. 97 nvč.

Tečajem školske godine 1887|8. službovalo je u svem 209 učitelja; od toga 2 ravnatelja srednjih učilišta, 13 učitelja i profesora srednjih škola, 3 ravnatelja i 34 učitelja viših pučkih škola, 94 pučka učitelja, 3 učitelja strukovnih (drvorezbarske i obrtne) škola, 14 samostalnih kateketa, 2 umirovljena učitelja, 14 rimo-kat. župnika, 10 grč.-izt. paroha, 5 rabina, 7 činovnika, 1 odvjetnik i 7 arhitekta. Na jednu školu dolazi popriečno 7 učitelja, a na jedan razred popriečno 2 učitelja; na jednog učitelja potrošeno je popriečno u ime nagrade 117 for. 38 nvč.

Tečajem školske godine 1888|9. službovalo je u svem 226 učitelja; od toga 1 ravnatelj srednjih učilišta, 19 učitelja i profesora srednjih škola, 5 ravnatelja i 36 učitelja viših pučkih škola, 100 pučkih učitelja, 4 učitelja strukovnih (drvorezbarske i obrtne) škola, 13 stalnih kateketa, 1 umirovljeni učitelj, 16 rimokatoličkih župnika, 9 grč.-izt. paroha, 6 rabina, 8 činovnika, 1 odvjetnik i 7 arhitekta. Na jednu školu dolazi popriečno 8 učitelja, a na jedan razred popriečno 2 učitelja; na jednog učitelja potrošeno je popriečno u ime nagrade 146 for. 94 nvč.

Tečajem školske godine 1889|90. napokon službovao je u svem 231 učitelj; od toga 1 ravnatelj srednjih učilišta, 20 učitelja i profesora srednjih škola, 6 ravnatelja i 36 učitelja viših pučkih škola, 108 pučkih učitelja, 3 učitelja strukovne (drvorezbarske i obrtne) škole, 18 samostalnih kateketa, 1 umirovljeni učitelj, 12 rimo-katoličkih župnika, 9 grčko-iztočnih paroha, 8 rabina, 4 činovnika, 1 odvjetnik i 4 arhitekta. Na jednu školu dolazi popriečno 8 učitelja, a na jedan razred popriečno 2 učitelja; na jednog učitelja potrošeno je popriečno u ime nagrade 154 for. 8 nvč.

Prema tomu povećao se je broj učiteljskih osoba na šegrtskih školah od početka škol. godine 1886|7. pa do konca škol. godine 1889|90. za 78 učiteljskih osoba, što se pripisati ima povećanju broja i razreda šegrtskih škola.

Kako su učiteljske sile bile na pojedine škole podieljene, vidi se iz sliedeće tabele.

Županija	Grad ili trgovište	Odjel	Razred	Obučavalo je															Svega
												dušobrižnika			neučitelja				
				ravnatelja sred. škola	učitelja i prof. sred. škola	ravnatelja viš. puč. škola	učitelja viš. puč. škola	pučkih učitelja	učitelja strukovn. škola	samostalnih kateketa	privatnih i umirov. učitelja	rimo-katoličkih	grčko-iztočnih	izraelitskih	trgovaca	činovnika	odvjetnika	arhitekta i inih	
Modruško-riečka	Sušak	1	1	—	—	—	—	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Zagrebačka	Glina	2	4	—	—	1	7	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	10
	Jaska	2	4	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3
	Karlovac	2	5	—	2	—	2	3	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	10
	Kostajnica ...	2	4	—	—	1	5	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	8
	Petrinja	1	3	1	1	—	4	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	9
	Samobor	2	3	—	—	—	—	5	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	6
	Sisak	2	4	—	—	1	3	4	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	10
Varaždinska	Varaždin	2	7	—	—	—	1	7	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	9
	Krapina	2	4	—	—	—	—	5	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	6
Belovarsko-križevačka	Belovar	2	4	—	—	—	—	4	—	1	—	—	1	1	—	1	—	—	8
	Koprivnica ...	2	4	—	—	—	—	4	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	6
	Križevci	2	4	—	2	—	—	4	1	1	—	—	—	1	—	1	—	—	10
Požežka	Brod	2	3	—	—	1	5	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	7
	Daruvar	2	3	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
	Nova Gradiška	2	3	—	—	1	6	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	8
	Pakrac	2	2	—	—	—	—	2	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	5
	Požega	2	3	—	—	—	—	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	5
Virovitička	Djakovo	2	4	—	—	—	—	5	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	8
Sriemska	Mitrovica	2	3	—	2	—	—	3	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	7
	Ruma	2	3	—	—	—	—	8	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	10
	Vinkovci	2	4	—	—	—	—	4	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	5
	Vukovar	2	4	—	—	—	—	7	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	10
	Zemun	2	5	—	1	—	1	5	1	—	—	1	1	1	—	—	—	1	12
Grad Zagreb		2	15	—	1	1	2	15	1	4	1	—	1	1	—	—	—	2	29
Grad Osiek		2	9	—	11	—	—	10	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	23
Svega ..			112	1	20	6	36	108	3	18	1	12	9	8	—	4	1	4	231

10. Izkaz o novčanom prihodu i razhodu za uzdržavanje šegrtskih škola.

Troškovi za uzdržavanje šegrtskih škola iznosili su:

Školske godine 1886|7. svega 22.582 for. 35 nvč. Potrošeno je dakle na jednu šegrtsku školu popriečno 1.075 for. 35 nvč.; na jednoga šegrta popriečno 10 for. 5 nvč.

Školske godine 1887|8. svega 30.535 for. 98 nvč. Potrošeno je dakle na jednu šegrtsku školu popriečno 1.090 for. 57 nvč.; na jednoga šegrta popriečno 10 for. 89 nvč.

Školske godine 1888|9. svega 39.301 for. 30 nvč. Potrošeno je dakle na jednu šegrtsku školu popriečno 1.403 for. 62 nvč.; na jednoga šegrta popriečno 13 for. 47 nvč.

Školske godine 1889|90. svega 45.114 for. 50 nvč. Potrošeno je dakle na jednu šegrtsku školu popriečno 1.555 for. 67 nvč.; na jednoga šegrta popriečno 14 for. 31 nvč.

U smislu §. 87. obrtnoga zakona od godine 1884. imaju se za namirivanje troškova šegrtskih škola upotrebiti pristojbe i novčane globe, što se plaćaju na temelju toga obrtnoga zakona, a na koliko obćine nisu kadre namiriti troškove za šegrtske škole, vlastne su nakon dobivene dozvole razpisati poseban prirez od 2% na izravni porez, što se plaća u obćini. Na globah i propisanih pristojbah unišlo je tečajem školske godine 1889|90. svega 5.204 for. 10 nvč. Poseban prirez od 2% na izravni porez bio je razpisan samo u Petrinji, Samoboru, Mitrovici i Vinkovcih, te je unišla svota od 1.501 for. 21 nvč. Ostale obćine namirivale su troškove za uzdržavanje šegrtskih škola prinosi iz obćinske blagajne, prinosom iz potrošarine i inimi dohodci.

Izporedimo li troškove, što ih je bilo za uzdržavanje šegrtskih škola školske godine 1886|7. i 1889|90. pokazuje se veći potrošak od 22.532 for. 15 nvč., a to dolazi od tuda, što je za to vrieme broj šegrtskih škola poskočio od 21 na 29, dakle se povećao za 8 škola; broj razreda poskočio je od 51 na 112, dakle se povećao za 61, a broj šegrta poskočio od 2.248 na 3.153, dakle se povećao za 905 šegrta.

Novčane svote, što se uberu na temelju obrtnoga zakona od godine 1884. na globah i propisanih pristojbah u onih mjestih, gdje ne ima šegrtske škole, teku u obrtno-naukovnu zakladu, pa se dohodci iste pripomažu siromašnije obćine u uzdržavanju šegrtskih škola. Od dohodaka iste zaklade potrošeno je za nabavu učevnih knjiga i za podpore siromašnim obćinam za uzdržavanje šegrtske škole godine 1889. svota od 1.000 for., a godine 1890. takodjer 1.000 for.; svega 2.000 for.

Potanji pregled o troškovih šegrtskih škola i o načinu namirivanja istih pružaju sliedeće dvie tabele.

A. Prihod.

Županija	Grad ili trgovište	2% prirez na izravni porez		Dohodci iz zaklada šegrt. škole		Novčane globe unišle po obrtnom zakonu		Darovi i legati		Dohodci od potrošarine		Prinos obćin. blagajne		Pristojbe propisane obrt. zakonom		Ini dohodci		Svega	
		for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for	n.
Modruš-ko-riečka	Sušak	—	—	—	—	244	50	—	—	709	03	—	—	—	—	—	—	953	53
Zagre-bačka	Glina	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.635	—	—	—	—	—	1 635	—
	Jaska	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	971	01	—	—	—	—	971	01
	Karlovac .	—	—	—	—	—	—	—	—	2.327	09	—		—	—	—	—	2.327	09
	Kostajnica	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	482	60	64	—	200	—	746	60
	Petrinja ...	300	—	—	—	107	50	—	—	—	—	789	77	10	—	—	—	1.207	27
	Samobor ..	256	41	—	—	20	—	—	—	—	—	634	05	—	—	—	—	910	46
	Sisak	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.865	99	—	—	—	—	1.865	99
Varaž-dinska	Varaždin ..		—	—	—	—	—	—	—	2.501	22	—	—	—	—		—	2.501	22
	Krapina ..	—	—	—	—	—	—	—	—	1.373	99	—	—	—	—	—	—	1.373	99
Belovar-sko-kri-ževačka	Belovar ...	—	—	—	—	86	40	—	—	—	—	1.524	46	—	—	—	—	1.610	86
	Koprivnica	—	—	—	—	6	—	—	—	1.443	58	—	—	61	—	—		1.513	58
	Križevci ..	—	—	—	—	—		—	—	2.328	—	—	—	—	—	—	—	2.328	—
Požežka	Brod	—	—	—	—	45	—	—	—	—	—	1.438	99	45	—	—	—	1.528	99
	Daruvar ..	—	—	—	—	—	—	—	—	375	—	—	—	—	—	—	—	375	—
	N. Gradiška	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	953	94	—	—	—		953	94
	Pakrac	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	460	—	—	—	—	—	460	—
	Požega ...	—	—	—	—	—		—	—	—	—	1.270	—	—	—	—	—	1 270	—
Viro-vitička	Djakovo ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.890	—	—	—	—	—	1.890	—
Sriemska	Mitrovica .	470	17	—	—	32	—	—	—	—	—	754	46	35	—	—	—	1.291	63
	Ruma	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.505	—	—	—	—	—	1.505	—
	Vinkovci ..	474	63	—	—	50	—	—	—	—	—	941	37	50	—	—	—	1.516	—
	Vukovar ..	—	—	—	—	—		—	—	—	—	1 859	30	—	—	—	—	1.859	30
	Zemun ...	—	—	—	—	311	50	—	—	—	—	1.487	30	691	—	—	—	2.489	80
Grad Zagreb		—	—	—	—	134	—	—	—	—	—	5.088	13	1.631	—	—	—	6.853	13
Grad Osiek		—	—	—	—	92	—	—	—	1.075	18	524	73	1.485	20	—	—	3.177	11
	Svega ...	1.501	21	—		1 128	90	—	—	12.133	09	26.076	10	4.075	20	200	—	45.114	50

B. Razhod.

Županija	Grad ili trgovište	Nagrade učiteljem for.	n.	Doplatak ravnatelju for.	n.	Nagrade za podučavanje u vjerouci for.	n.	Prinos za knjižnicu šegert. škole fr.	n.	Za nabavu učila for.	n.	Za nabavu knjiga i inih sprema šegrtom for.	n.	Za čišćenje, razsvjetu i ogriev prostorija for.	n.	Ine manje potrebštine for.	n.	Svega for.	n.
Modruško-riečka	Sušak	350	—	50	—	50	—	—	—	267	03	—	—	236	50	—	—	953	53
Zagrebačka	Glina.....	1.000	—	50	—	160	—	—	—	—	—	200	—	175	—	50	—	1.635	—
	Jaska.....	616	92	50	—	87	29	—	—	56	30	60	50	100	—	—	—	971	01
	Karlovac..	1.435	—	50	-	245	—	6	50	—	—	453	43	118	62	18	54	2.327	09
	Kostajnica	441	—	45	—	63	—	—	—	—	—	65	—	120	40	12	20	746	60
	Petrinja...	800		50	—	40	—	4	05	—	—	159	75	153	47	—	—	1.207	27
	Samobor..	560	—	50	—	70	—	4	20	25	31	200	95	—	—	—	—	910	46
	Sisak.....	1.310	—	50	—	160	—	—	—	61	15	137	38	125	—	22	46	1.865	99
Varaždinska	Varaždin..	1.850	—	50	—	245	—	—	—	—	—	356	22	—	—	—	—	2.501	22
	Krapiua ..	1.160	—	50	—	—	—	—	—	34	13	74	63	40	—	15	23	1.373	99
Belovarsko-križevačka	Belovar...	1.085	—	50	—	210	—	-	—	101	90	32	18	103	03	28	75	1.610	86
	Koprivnica	980	—	50	—	210	—	—	—	75	03	—	—	112	55	86	—	1.513	58
	Križevci ..	1.720	-	50	—	—	—	—	—	—	—	379	60	128	40	50	—	2.328	—
Požežka	Brod	840	—	50	—	105	—	—	—	15	—	357	57	158	40	3	02	1.528	99
	Daruvar ..	245	—	50	—	35	—	—	—	—	—	25	—	10	—	10	—	375	—
	N. Gradiška	720	—	50	—	35	—	—	—	103	76	—	—	36	—	9	18	953	94
	Pakrac....	245	—	50	—	70	—	—	—	—	—	95	—	—	—	—	—	460	—
	Požega ...	840	—	50	—	120	—	—	—	60	—	200	—	—	—	—	—	1.270	—
Virovitička	Djakovo ..	1.160	—	50	—	400	—	—	—	60	—	150	—	—	—	70	—	1.890	—
Sriemska	Mitrovica .	775	—	50	—	140	—	—	—	78	21	181	72	53	—	13	70	1.291	63
	Ruma	980	—	50	—	175	—	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	1.505	—
	Vinkovci ..	1.190	—	50	—	140	—	—	—	80	—	—	—	56	—	—	-	1.516	—
	Vukovar ..	1.260	—	50	—	175	-	—	—	40	90	239	40	80	—	14	—	1.859	30
	Zemun ...	1.520	—	50	—	320	—	—	—	—	—	449	80	150	—	—	—	2.489	80
Grad Zagreb		4.727	—	150	—	742	—	—	—	—	—	1.234	13	—	—	—	—	6.853	13
Grad Osiek		2.100	—	100	—	240	—	—	—	216	21	500	90	20	—	—	—	3.177	11
	Svega...	29.909	92	1.445	—	4.237	29	14	75	1.274	93	5.853	16	1.976	37	403	08	45.114	50

Poglavje IV.

Zabavišta i čuvališta.

Za odgoj djece na polaz škole jošte neobvezane, služe zabavišta.

Kako da zabavišta budu uredjena, propisano je naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 19. prosinca 1878. br. 3.493.

Po toj je naredbi zabavištu zadaća, da kućno odgajanje djece podpomaže i nadopunjuje, te da ju pripravlja za školsku obuku primjerenim razvijanjem sila tjelesnih i duševnih.

U tu svrhu rabe u zabavištu kao odgojna sredstva: zabave, kojimi se kod djece potiče tvorivost i vještina oponašanja, igre tjelesne s pjevanjem i bez njega, zrenje predmeta i slika te razgovaranje o njih, pripoviesti i pjesmice, napokon lake radnje vrtne.

Svaka obuka u smislu školskom strogo je u zabavištu zabranjena.

Za obrazovanje zabavištnih učiteljica obstoji uz žensku učiteljsku školu u samostanu ss. milosrdnica u Zagrebu poseban naukovni tečaj. Ustrojstvo toga tečaja propisano je ustrojnim štatutom za učiteljske škole, izdanim naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 17. srpnja 1889. br. 8.345.

Zabavišta bilo je školske godine 1889|90. svega 20 sa 807 djece. Ta su zabavišta bila, i to: u Zagrebu 3 sa 358, u Mitrovici, Osieku, Vukovaru i Zemunu po 2 sa 62, 119, 75 i 105, po 1 u Brodu sa 20, u Djakovu sa 28, u Petrinji sa 20, u Požegi sa 16, u Petrovaradinu sa 30, u Krapini sa 11, u Sisku sa 26, u Vinkovcih sa 22 i u Zlataru sa 15 djece.

Školske godine 1884|5. bilo je 15 zabavišta sa 615 djece. Po tom se je u razdobju od god. 1884|5. do 1889|90. broj zabavišta umnožio za 4, a broj djece za 192.

Sva su zabavišta bila privatni zavodi, izuzev dva zabavišta u Zagrebu, koja se uzdržavaju troškom grada Zagreba. Taj je trošak bio školske godine 1889|90. proračunan na 3.473 for. 50 nvč.; dakle više za 470 for. 50 nvč. od troška u godini 1884|5.

Osim zabavišta bilo je u Hrvatskoj i Slavoniji 12 čuvališta sa 395 djece. Ta su čuvališta bila: 1 u Iloku sa 8, 1 u Zagrebu sa 86, 1 u Varaždinu sa 14, 1 u Vinkovcih sa 37, po 2 u Bakru sa 14 i 19, te 6 u Osieku sa 217 djece.

Školske godine 1884|5. bilo je 12 čuvališta sa 274 djece. Po tom je u razdobju od 1884|5. do 1889|90. ostao broj čuvališta isti, dočim se je broj djece umnožio za 121.

Sva su ta čuvališta bila privatni zavodi.

Poglavje V.

Zem. učiteljska mirovinska zaklada.

U smislu ustanove §. 170. zakona od 31. listopada 1888. ob uredjenju pučke nastave i obrazovanja pučkih učitelja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji spojene su zemaljska zaklada za mirovine pučkih učitelja u gradjanskoj Hrvatskoj i Slavoniji i obskrbna zaklada za učitelje obćih pučkih škola u bivšoj hrv.-slav. Vojnoj Krajini te se sada zajedno upravljaju pod imenom „Zemaljska učiteljska mirovinska zaklada“.

Po ustanovi §. 171. pomenutoga školskoga zakona izvori toj mirovinskoj zakladi jesu:

a) Aversualna svota, što ju svaka obćina pri ustrojenju novoga učiteljskoga mjesta jedanput za uviek položiti ima iznosom od 100 for. na nižih, a 200 for. na višili pučkih školah;

b) Odbitci, koje svi definitivno namješteni učitelji sa 25% svoje prve u mirovinu uračunive plaće i isto toliko od svakoga petgodišnjega i funkcijonalnoga doplatka, a preko toga još svake godine sa 2% svojih u mirovinu uračunivih beriva uplatiti imaju;

c) Novčane globe, ustanovljene §. 135. sl. c) školskoga zakona;

d) Vjerenički prinosi, koji se za svakoga učitelja, kad se ženi, ustanovljuju na 50 for.

e) Dobrovoljni prinesci, darovi i legati.

Po ustanovi §. 172. rečenoga školskoga zakona namiruju se mirovine, odpravnine, uzgojni prinosi i pokopnine od dohodaka zemaljske učiteljske mirovinske zaklade, a što od tih dohodaka svršetkom godine ostane nepotrošeno, ima se pribiti temeljnoj glavnici.

Na koliko se godišnjimi dohodci ne bi mogle pokriti sve potrebe mirovinske zaklade, namirit će se manjak po ustanovi istoga §. 172. iz zemaljskih sredstva.

Koji su kod te zaklade bili dohodci i koji izdatci za vrieme posljednjega petgodišta (1886.—1890.) i kakovo je bilo njezino efektivno stanje svršetkom svake od rečenih godina, vidi se iz sliedećega izkaza.

Za razjašnjenje izkaza samoga pripominje se, što sliedi:

Već je u „Izvješću o stanju školstva u Hrvatskoj i Slavoniji svršetkom školske godine 1884|5.“ na str. 129. navedeno, da je uslied naredbe kr. zemaljske vlade od 16. svibnja 1878. br. 817. sa zemaljskom učiteljskom mirovinskom zakladom spojena obća učiteljska mirovinska zaklada osnovana od županije virovitičke te je god 1887. iznos te zaklade od 13.351 for. 50 nč. definitivno kao dohodak zemaljske učiteljske mirorovinske zaklade uvršten i medju raznimi primitci zaračunan. Pripadajuća rečenoj zakladi županije virovitičke vojarna u Virovitici prodana je na korist zaklade, te je utrženi za nju iznos od 5.918 for. 88

nč. kao dohodak zemaljske učiteljske mirovinske zaklade god. 1886. takodjer medju raznimi primitci zaračunan.

Godine 1889. izmienjene su stare 5% ugarskę razteretnice za nove 4½%, te je tom prigodom primljeno u nominalnoj vriednosti više za 55.690 for., a po tom je te godine zaklada znatnije narasla nego drugih godina.

Godine 1885. iznosile su obje gore pomenute zaklade za gradjansku Hrvatsku i Slavoniju te za bivšu Vojnu Krajinu 655.687 for. 30 nč; po tom se je spojena zemaljska učiteljska mirovinska zaklada za posljednjih pet godina umnožila za 302.026 for. 53 nč.

Oznaka	G. 1886.		G. 1887.		G. 1888.		G. 1889.		G. 1890.		Svega	
	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.
I. Primitak.												
25% i 2% učiteljske mirovinske pristojbe	26.717	14	23.791	13	25.718	21	31.280	70	32.951	09·5	140.458	27·5
Aversualni prinosi občina „	2.138	—	2.223	67	6.053	95	7.895	69	5.898	14	24.209	45
Vjerenički prinosi	4.349	50	3.390	—	4.596	—	3.192	60	2.196	—	17.724	10
Kamate od uloženih aktivnih glavnica	30.374	08	36.737	12·5	35·964	51	50.033	69	41.388	43·5	194.497	84
Novčane globe	1.162	—	40	—	150	—	30	—	70	—	1.452	—
Razni primitci	7.722	85	17.259	47·5	5.073	75	8.671	59	5.180	31	43.907	97·5
Najamnina za žup. kuće u Voćinu i Suhompolju	—	—	—	—	50	—	25	—	804	20	879	20
Utržak za razprodane tiskanice	35	14	71	36	28	50	35	32	84	70	255	02
Svega	72.498	71	83.512	76	77.634	94	101.164	59	88.572	88	423.383	86
II. Izdatak.												
Mirovine učiteljem i učiteljicam	8.394	20·5	16.403	90	30.311	78·5	45.320	81·5	56.259	32·5	156.690	03
Uzgojni prinosi	45	—	125	01	212	12	1.689	74·5	2.159	01	4.230	88·5
Odpravnine	893	75	1.985	—	1.180	—	3.078	32	3.200	—	10.337	07
Pokopnine	216	25	836	25	935	—	1.762	50	696	25	4.446	25
Razni izdatci	309	63	950	90	100	55	29	97	157	58	1.548	63
Za nabavu tiskanica	—	—	43	69	29	13	109	20	—	—	182	02
Povraćene učiteljske mirovinske pristojbe previše uplaćene	41	79	18	11	441	75	535	23	93	63	1.130	51
Svega	9.900	62·5	20.362	86	33.210	33·5	52·525	78	62.565	79·5	178.565	39·5
III. Stanje blagajne.												
U razteretnicah	506.350	—	497.951	50	502.051	50	544.241	50	551.441	50	—	—
U državnih obveznicah	127.890	—	164.890	—	182.990	—	203.990	—	214.640	—	—	—
U privatnih obveznicah	23.010	—	72.498	35	81.024	58	120.478	78	161.496	86	—	—
U prvoj hrv. štedioni u Zagrebu uloženo	61.889	80	43.953	92	56.553	92	61.659	88	29.987	34	—	—
U gotovu novcu	1.119	85	9.041	59	8.823	60·5	1.227	07·5	148	13	—	—
Svega	720.259	65	788.335	36	831.443	60·5	931.597	23·5	957.713	83	—	—

Poglavje VI.

Zemaljska naklada školskih knjiga za pučke učione.

Godine 1877. počele su, kako je navedeno u „Izvješću o stanju školstva za god. 1884/5.“ u nakladi kr. zemaljske vlade izlaziti školske knjige za pučke učione, dočim su prije tiskane svekolike troškom c. kr. naklade školskih knjiga u Beču. Iste su godine izdane: „Početnica“, „Bukvar“ i „Katolički katekizam za II. razred“; godine 1878. izdana je „Čitanka za II. razred“ i „Katolički katekizam za III. i IV. razred;“ godine 1879. izašla je „Čitanka za III. razred“; godine 1880. „Čitanka za IV. razred“; godine 1884. stavljene su u obći promet dvie nove knjige, i to: „Biblijske pripoviesti iz staroga i novoga zavjeta za katoličku djecu pučkih škola“ od Gjure Šimončića i „Biblijska povjestnica za izraelsku mladež pučkih i nižih srednjih škola“ od dra. Hosee Jacobi-a; godine 1887. izašla je knjiga „Katekizam mojsijeve vjere za izraelsku mladež pučkih i srednjih škola“ od dra. Hosee Jakobi-a; a godine 1890. „Pripovijetke iz staroga zavjeta za školsku mladež grčko-iztočne vjere“ od Jovana Petrovića.

Koliko je od tih knjiga koncem godine 1885. ostalo u zalihi te koliko ih je svake pojedine godine od 1886.—1890. u obće tiskano, prodano dotično za siromašnu školsku mladež bezplatno razdieljeno kao i koliko je tih knjiga svršetkom godine 1890. u zalihi ostalo, izkazano je u sliedećoj tabeli.

Vrst knjige	Zaliha koncem godine 1885.	Tiskano svega g. 1886. do 1890.	Koliko je prodano dotično za siromašnu školsku mladež bezplatno razdieljeno, i to godine						Ostalo u zalihi koncem g. 1890.
			1886.	1887.	1888.	1889.	1890.	Svega	
Katekizam za II. razred	5.242	112.000	19.620	21.998	21.811	22.673	22.796	108.898	8.344
Katekizam za III. i IV. razred	4.010	85.000	14.396	15.732	15.178	16.983	17.616	79.905	9.105
Biblijske pripoviesti za katoličku djecu	3.319	75.000	13.200	13.863	14.580	15.378	15.911	72.932	5.387
Pripovijetke iz staroga zavjeta za mladež grč.-iztočnu	—	4.000	—	—	—	—	686	686	3.314
Biblijska povjestnica za izraelsku mladež	5.288	—	176	297	280	281	265	1.299	3.989
Katekizam mojsijeve vjere za izraelsku mladež	—	5.000	—	698	288	181	386	1.553	3.447
Početnica	16.749	170.000	36.403	35.634	33.347	34.869	36.952	177.205	9.544
Bukvar	5.445	48.000	9.080	9.769	9.676	9.660	9.982	48.167	5.278
Čitanka za II. razred	6.543	124.000	22.423	24.669	25.905	25.502	27.395	125.894	4.649
Čitanka za III. razred	4.693	96.000	17.358	17.999	18.784	20.686	20.864	95.691	5.002
Čitanka za IV. razred	7.275	69.000	13.105	13.738	13.977	15.340	16.281	72.441	3.834
Svega	58.564	788.000	145.761	154.397	153.826	161.553	169.134	784.671	61.893

Koliko je bezplatnih školskih knjiga za siromašnu školsku mladež iz zemaljske naklade razdieljeno od god. 1886.—1890., pokazuje sliedeća tabela.

Vrst knjige	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.	Svega
Katekizam za II. razred	3.260	3.915	3.891	4.004	4.102	19.172
Katekizam za III. i IV. razred	3.057	3.136	3.124	3.195	3.270	15.782
Biblijske pripoviesti za katoličku djecu	2.356	2.418	2.422	2.546	2.624	12.366
Pripovijetke iz star. zavjeta za grč.-izt. mladež	—	—	—	—	—	—
Biblijska povjestnica za izraelsku mladež	4	84	88	98	8	282
Katekizam mojsijeve vjere za izraelsku mladež	—	10	—	—	111	121
Početnica	5.274	5.663	5.872	6.221	6.146	29.176
Bukvar	1.366	2.006	2.041	2.251	2.211	9.875
Čitanka za II. razred	3.904	4.074	4.164	4.458	4.452	21.052
Čitanka za III. razred	3.166	3.247	3.303	3.616	3.590	16.922
Čitanka za IV. razred	2.642	2.707	2.860	3.156	3.217	14.582
Svega ...	25.029	27.260	27.765	29.545	29.731	139.330

Koliko od knjiga, koje su svake pojedine godine razpačane, bilo da su iste kupljene ili bezplatno dobivene, odpada na Hrvatsku i Slavoniju i koliko ih je išlo izvan Hrvatske i Slavonije, pokazuje sliedeća tabela.

Vrst knjige	God. 1886.		God. 1887.		God. 1888.		God. 1889.		God. 1890.		Svega
	Hrvatska i Slavonija	Izvan Hrvatske i Slavonije	Hrvatska i Slavonija	Izvan Hrvatske i Slavonije	Hrvatska i Slavonija	Izvan Hrvatske i Slavonije	Hrvatska i Slavonija	Izvan Hrvatske i Slavonije	Hrvatska i Slavonija	Izvan Hrvatske i Slavonije	
Katekizam za II. razred	18.124	1.496	20.043	1.955	19.461	2.350	20.243	2.430	21.746	1.050	108.898
Katekizam za III. i IV. razred	13.341	1.055	14.395	1.337	14.046	1.132	15.603	1.380	16.206	1.410	79.905
Biblijske pripoviesti za katoličku djecu	11.999	1.201	12.598	1.355	12.682	1.898	13.420	1.958	14.631	1.280	72.932
Pripovijetke iz staroga zavjeta za grč.-izt. mladež	—	—	—	—	—	—	—	—	686	—	686
Biblijska povjestnica za izraelsku mladež	176	—	293	4	280	—	281	—	265	—	1.299
Katekizam mojsijeve vjere za izraelsku mladež	—	—	698	—	288	—	181	—	386	—	1.553
Početnica	35.250	1.153	35.049	585	32.331	1.016	33.725	1.144	36.042	910	177.205
Bukvar	8.959	121	9.599	170	9.676	—	9.620	40	9.982	—	48.167
Čitanka za II. razred	22.066	359	24.309	360	25.600	305	25.111	391	26.960	435	125.894
Čitanka za III. razred	17.071	287	17.687	312	18.551	233	20.390	296	20.649	215	95.691
Čitanka za IV. razred	12.826	279	13.583	155	13.754	223	15.077	263	16.071	210	72.441
Svega	139.310	5.951	148.164	6.233	146.669	7.157	153.651	7.902	163.624	5.510	784.671

Napokon budi još pripomenuto, da je od razprodanih školskih knjiga za pučke učione, računajući ovamo i iznos za razprodanih u tom petgodištu 675 primjeraka Modčeva „Rukovodnika za početnicu i bukvar" utrženo, i to:

Godine 1886.	30.106	for.	71	nč.
„ 1887.	31.714	„	22	„
„ 1888.	31.729	„	15	„
„ 1889.	33.443	„	12	„
„ 1890.	35.560	„	24	„
Svega	162.553	for.	44	nč.

Od čistoga utržka dopitano je, kako je to već gore spomenuto, tečajem prošloga petgodišta siromašnim školskim obćinam za nabavu učila njihovim pučkim školam preko 10.000 for.

Opazka. Modčeva „Rukovodnika za početnicu i bukvar" razprodano je, i to:

Godine 1886.	149	primjeraka;
„ 1887.	109	„
„ 1888.	116	„
„ 1889.	143	„
„ 1890.	158	„
Svega	675	„

Prodajna vriednost bezplatno razdieljenih školskih knjiga iznosila, i to:

Godine 1886.	8.100	for.	47	nč.
„ 1887.	8.606	„	51	„
„ 1888.	8.809	„	08	„
„ 1889.	9.454	„	61	„
„ 1890.	9.527	„	16	„
Svega	44.497	for.	83	nč.

Poglavje VII.

Učiteljske škole.

1. Broj učiteljskih škola i njihovo smještenje.

Svršetkom školske godine 1889|90. bile su kao i školske godine 1884|5. u Hrvatskoj i Slavoniji 4 učiteljske škole, od kojih su bile 2 zemaljske, i to: kr. mužka učiteljska škola u Zagrebu i kr. mužka učiteljska škola u Petrinji, a 2 konfesijonalne, i to: jedna učiteljska škola u samostanu ss. milosrdnica u Zagrebu i srbska učiteljska škola u Karlovcu.

Ostao je dakle broj učiteljskih škola od god. 1885. nepromienjen, ali je u njihovu ustrojstvu nastala ta promjena, da su obje zemaljske učiteljske škole kao i ženska učiteljska škola u samostanu ss. milosrdnica preustrojene početkom školske godine 1889|90. na osnovu školskoga zakona od 31. listopada 1888. dotično na osnovu ustrojnoga štatuta, propisanoga naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 17. srpnja 1889. br. 8.345.

Najbitnija promjena, koja je u ustrojstvu učiteljskih škola uslied novoga školskoga zakona nastala, jest ta, što su te škole od trogodišnjih razširene u četverogodišnje. U tu svrhu bilo je naredbom od 8. kolovoza 1889. br. 8.239. odredjeno, da učiteljski pripravnici (pripravnice), koji su školske godine 1888|9. II. tečaj učiteljske škole s uspjehom svršili, te od prilike $^2/_3$ učiteljskih pripravnika (pripravnica) I. tečaja, koji su rečene školske godine u naucih najbolje napredovali, imaju nauke svršiti po staroj naučnoj osnovi ter su prvi sačinjavali IV., a drugi III. tečaj učiteljske škole.

Ostali učiteljski pripravnici (pripravnice) I. tečaja prestupili su u II. tečaj učiteljske škole te su počeli nauke izučavati po novoj pomenutim ustrojnim štatutom propisanoj naučnoj osnovi.

Na kr. mužkoj učiteljskoj školi zagrebačkoj i na ženskoj učiteljskoj školi u samostanu ss. milosrdnica u Zagrebu nastala je još ta promjena, da se u njih koncem školske godine 1889|90. nije više držao osposobljujući izpit učiteljski nego ustanovom §. 81. školskoga zakona od 31. listopada 1888. propisani izpit zrelosti.

Naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 24. kolovoza 1889. br. 8.937. propisana je nova naučna osnova za grčko-iztočnu, a naredbom od 2. rujna 1889. br. 9.026. za katoličku vjeroučnu obuku na učiteljskih školah u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

Ženska učiteljska škola u samostanu ss. milosrdnica u Zagrebu, budući je preustrojena na osnovu pomenutoga ustrojnoga štatuta, smatra se u smislu ustanove §. 102. školskoga zakona od 31. listopada 1888. javnim zavodom.

To se pravo dosada još nije moglo priznati srbskoj učiteljskoj školi u Karlovcu; jer još nije svoje ustrojstvo udesila prema zahtjevom rečenoga školskoga zakona.

Uz žensku učiteljsku školu u samostanu ss. milosrdnica u Zagrebu obstoje posebni jednogodišnji tečaji za obrazovanje učiteljica ženskoga ručnoga rada u pučkih školah i učiteljica za zabavišta.

Sgrada, u kojoj je smještena kr. mužka učiteljska škola zagrebačka, slabo odgovara školskim potrebam; no izgradnja nove školske svim znanstvenim i pedagogijskim zahtjevom novijega vremena odgovarajuće sgrade tako je napredovala, te će se učiteljska škola početkom školske godine 1892|3. moći u nju bez zapreke useliti.

Prostorije, u kojih je smještena kr. mužka učiteljska škola petrinjska i ženska učiteljska škola samostanska, posve su prikladne; tako isto odgovaraju i prostorije srbske učiteljske škole u Karlovcu prilično svojoj svrsi.

Sa svimi učiteljskimi školami spojene su posebne pučke škole kao vježbaonice. Uz žensku učiteljsku školu u samostanu ss. milosrdnica u Zagrebu jesu dvie vježbaonice: jedna sa 4 a jedna sa 1 učiteljicom (kombinovana).

Da se vidi, kojih se je načela kr. zemaljska vlada držala kod sastavljanja pomenutoga ustrojnoga štatuta za učiteljske škole, priobćuje se ovdje naredba od 17. srpnja 1889. br. 8.345., kojom je ona isti ustrojni štatut popratila. Ta naredba glasi:

„Nastavni predmeti, izbrojeni u §. 2. ovoga štatuta, kada se uzporede s nastavnim programom pučke škole (§. 50. šk. zak.), već sami sobom kažu, da se pri obuci u učiteljskih školah nijedan čas ne smije smetnuti s vida zadaća pučke škole, i ako se učiteljski pripravnici (pripravnice) imaju uzdignuti nad znanstveni niveau pučke škole.

Glede onih od tih predmeta, u kojih se mora predpolagati stanovita mjera znanja, što su ju učiteljski pripravnici (pripravnice) donieli sobom s gimnazije, realke ili više pučke škole, valja se držati načela, da se obukom u učiteljskoj školi to znanje više učvršćivati i pedagogijski rediti nego li širiti i razgranjivati mora; drugimi riečmi: obuka u tih predmetih treba da bude više intenzivna nego li ekstenzivna i dotični učitelji treba da se čuvaju zalaziti u područja, koja leže daleko preko granica sadašnje znanstvene priprave i buduće potrebe pučkih učitelja.

Nov je za učiteljske pripravnike (pripravnice) i po svojoj važnosti zauzima medju ostalimi nastavnimi predmeti učiteljske škole glavno i reć bi centralno mjesto pedagogija sa svimi svojimi granami. S toga se njoj ima svraćati osobita pažnja.

Obuka u pedagogiji treba svakako da bude sustavna i znanstvena; ali ta sustavna i znanstvena obuka treba da se obazire na potrebe budućega zvanja učenika ter da načinom izraza i metodom bude neposredno prilagodjena umnoj snazi i dohvatu njihovu. Pusto teoretizovanje iz te obuke posve je izključeno.

Osobitom pomnjom valja nastojati, da se učiteljski pripravnici (pripravnice) što bolje osposobe za praktični rad u pučkoj školi i da si u tu svrhu potrebnu okretnost i vještinu u što većoj mjeri prisvoje. Za to će se od svih grana pedagogijske nauke najveća briga obraćati posebnoj metodici i praktičnim vježbam u vježbaonici. No da se u tom smjeru postigne što bolji uspjeh,

nije dovoljno, da svoje čine jedino učitelj metodike i učitelji vježbaonice, nego je potrebno, da i obuka svihkolikih učitelja učiteljske škole bude uzorom one obuke, što će ju učiteljski pripravnici (pripravnice) imati jednoć kao učitelji podavati svojim učenikom.

Obuka u hrvatskom ili srbskom jeziku treba da ima glavno svoje uporište u čitanci. Uzornimi proizvodi domaće književnosti imaju se učenici upoznati ne samo s pravilnimi gramatičkimi oblici, raznimi vrstmi sloga i najzasložnijimi književnici hrvatskoga i srbskoga naroda, nego treba da im se njimi oplemeni i srdce te razgrije za sve, što je istinito, liepo i dobro.

Obuka u hrvatskom (srbskom) jeziku razpada se u učiteljskoj školi na slovnicu, čitanje, stilistiku i poviest književnosti.

U slovnici treba se pretežno baviti onimi oblici jezika, protiva kojih se najviše grieši i u običnom govoru i u knjizi. Preporuča se osobito uzporedjivanje oblika, koji se upotrebljavaju u pojedinih dialektih s onimi, koji rabe u književnom jeziku.

Kod čitanja članaka iz stare i srednje dobe književnosti neka se svraća pozornost učenika i na historijski razvitak jezika, koliko dopušta vrieme i zrelost učenika.

Čitanje u učiteljskoj školi treba da bude dvojako: statarno i kurzorno. Članci, odredjeni za statarno čitanje, zadavaju se učenikom, da ih najprije kod kuće prouče. Onda se u školi najprvo navadja sadržaj zadanoga članka, a zatim se čita odlomak po odlomak, pri čem se osobito pazi na razgovjetan izgovor i pravo naglašivanje rieči. Prema napredovanju obuke razglabaju se tada pročitani članci s gramatičkoga, stilističkoga i literarnoga gledišta. U IV. tečaju treba da se na taj način temeljitije pretresaju djela barem jednoga od novijih pisaca. Preporučuju se osobito u shodnom izboru spisi Petra Preradovića, Jovana Jovanovića (naročito njegove pjesme za djecu), Janka Jurkovića, Milana Milićevića, Stanka Vraza, Augusta Šenoe (historijske pjesme i pripoviesti), Luke Botića, Ivana Mažuranića (Čengić-aga). Za kurzorno čitanje odredjene članke čitaju učenici u školi bez svake priprave, a gleda se pri tom osobito na to, da okretno i liepo čitaju i da umiju svojimi riečmi pravilno kazati ono, što su pročitali.

I za to, što će učenici kod kuće čitati, treba da se brine učitelj hrvatskoga (srbskoga) jezika. On treba da učenike svjetuje i upućuje, ne samo što treba da čitaju, nego i kako treba da čitaju. Učenici, upućeni od učitelja čitati će nekako sustavno ono, što je u jednu ruku najpotrebnije da poznaju, a u drugu, što je za njih najudesnije obzirom na ono, što su u školi naučili iz teorije. Češće treba da se učitelj uvjeri, jesu li mu učenici pročitali djela, za čitanje preporučena.

Nauka o štilu treba da teče uzporedno s vježbami u sastavcih. Da se učenici nauče valjano i izpravno priredjivati sastavke, treba ih vježbati u razporedjivanju (disponovanju) misli, no tako, da im se ne daje gotova razporedba, nego da se svaki put navadjaju, kako da si sami načine potrebnu razporedbu. Osobitu pozornost treba u IV. tečaju obraćati na izradjivanje raznih sastavaka, što ih učitelj treba u svojem uredovanju.

Počevši od III. tečaja upoznaju se učenici prigodom čitanja pojedinih članaka sa životom i radom najboljih hrvatskih i srbskih književnika; a u IV. tečaju obradjuje se istom poviest književnosti sustavno i u pregledu, pri

čem treba više nastojati o tom, da učenici proniknu u duh piščevih djela, nego li da nauče puste podatke o njegovu životu i njegovih djelih.

Kod obučavanja u njemačkom jeziku valja se neprestano obazirati na oblike i fraze u hrvatskom jeziku te ih uzporedjivati sa oblici i frazami njemačkoga jezika; a da se uho učenika privikne njemačkomu izgovoru, treba da se što više uče najzust valjane pjesme i prikladni članci prozajički. U viših pak tečajih neka se od vremena do vremena udese vježbe u njemačkoj konverzaciji o predmetu, što ga je za to učitelj unapred odredio.

Kod zemljopisne obuke treba da se u svih tečajih osobita pozornost svraća na porabu zemljovida, a zemljopisno učivo da se neprestano sdružuje s učivom povjestnim. Pomno treba učiteljske pripravnike (pripravnice) vježbati u risanju zemljovida na školskoj ploči, osobito onih krajeva, koji se uče u pučkoj školi.

Kod povjestne obuke neka se nastoji, da se pojedini dogodjaji učenikom tako predoče, da im ne samo um razvietle, nego i srdce razgriju te oceliče volju za sve, što je plemenito i dobro. S toga se valja pomno čuvati pukoga nabrajanja imena i brojeva. Obuka treba nadalje da bude tako udešena, da se svekoliko razlaganje sabire oko glavnih dogodjaja i glavnih osoba, ali pri tom ne smije se s vida smetnuti ni pragmatični savez samih dogodjaja. Kulturne momente treba osobito izticati te učenike što više vježbati u uzporedjivanju dogodjaja. Za ciele obuke neka se strogo pazi na medjusobnu podporu zemljopisne i povjestne obuke; a kod povjestne obuke neka neprestano rabi zemljovid. Kod izpitivanja učenika neka se na to paziti ne propusti, da znadu ne samo točno odgovoriti na svako pojedino pitanje, nego da umiju suvislo i živo pripoviedati o svem, što su učili.

Kod matematičke obuke treba poglavito o tom nastojati, da učenici znadu okretno računati s običnimi brojevi i da dotične operacije i razumiju; računanje s obćimi brojevi njeguje se samo obzirom na tu svrhu. Na svih stupnjevih te obuke neka se na to pazi, da se učenici što više uvježbaju u računanju na pamet.

Prirodopisna obuka proteže se poglavito na domaće prirodnine i osniva se na zrenju. Ta se obuka ne smije nikada podjeljivati bez dotičnih predmeta ili slika, a ima biti podupirana školskim vrtom (§. 52.) i ekskurzijami u okolicu. Učenici treba da se upute i uvježbaju u tom, kako se sastavljaju male sbirke prirodnina, navlastito za potrebe pučke škole.

Osnovom prirodoslovnoj obuci na svih njezinih stupnjevih jest zor ili pokus; a kod podjeljivanja te obuke treba prije svega gledati, da se učenikom što jasnije protumače svi pojavi u prirodi, a navlastito oni, koji su važni za gospodarstvo. Učenici neka se praktički upoznaju s pokusi, koji se što jednostavnijimi sredstvi u pučkoj školi preduzeti mogu, i neka se upute, kako se takova jednostavna sredstva (sprave) priredjuju. U tom obziru potrebno je, da se obuka u prirodoslovju zamjenito podpomaže s obukom u mehaničkih radnjah.

Obuka u gospodarstvu neka se što više oslanja na obuku u prirodopisu, a najveća pomnja neka se obraća na praktične radnje u školskom vrtu. Povrh toga neka se učenici češće vode, da razgledaju uzorna gospodarstva u okolici.

Gdje bude prilike, neka se učiteljski pripravnici, a naročito učiteljske pripravnice upute u svilogojstvo.

Ručni rad u učiteljskoj školi ne može imati značaj strogo obrtnoga rada, već mu je zadaća, da si učenici uvježbaju oko i ruku i da si pribave toliko vještine u mekaničkih radnjah, koliko je potrebno, da si kano učitelji uzmognu prirediti najpotrebnije sprave i orudje za zorno obučavanje S toga treba da se obuka u mekaničkih radnjah spaja s obukom u prirodoslovju, gospodarstvu i risanju.

Obuka u risanju jest skupna, t. j. učenici jednoga tečaja bave se istodobce istom zadaćom, a u slučajevih, gdje to nije moguće, kao kod risanja po plastičnih predmetih ili polihromnih ornamentih, treba da im budu zadaće barem iste vrsti.

Svaki predmet, koji će učenici risati, ima im učitelj u školi najprije raztumačiti, da znadu, što rišu i kako da rišu. Zatim će učitelj predmet na školskoj ploči pred učenici risati, da vide, kako lik postaje, ter im tom sgodom protumačiti narav i karakteristiku njegovu i iztaknuti sličnost i razliku s poznatimi likovi. Kod sastavljenih likova iztaći će osnovnu misao i navesti elementarne oblike, od kojih je lik sastavljen. Kod obuke u polihromnom ornamentu preduzet će se najvažnije iz nauke o harmoniji boja. Na svih stupnjevih obuke podaju se učenikom primjerena razjašnjenja o obliku, slogu i uporabi ornamenta.

U ženskih učiteljskih školah neka se osobiti obzir svraća na potrebe djevojačke obuke i potrebe zabavišta.

Obuka u pjevanju i glasbi neka se tako udesi, da se pojedine njezine grane medjusobno podupiru, a cielo učivo neka se učenikom podaje u postupičnom razvitku tako, da na svakom stupnju sačinjava zaokruženu cjelinu. S toga će se učitelj kako kod obuke u pjevanju, tako i kod obuke u glasoviranju, orguljanju i guslanju vazda navraćati k pravilom, s kojimi su se učenici u obćem nauku o glasbi upoznali, da se tako njihovo teoretičko znanje učvrsti i oni upute, kako će ga u praksi upotrebljavati. Tim uzkim savezom medju teoretičkom i praktičkom obukom postići će se, da učenici razumiju ono, što izvadjaju, te će im se samo vježbanje olakotiti i zanimljivijim učiniti. Učenici neka sve praktičke vježbe prouče i analizuju bud sami, bud uz pripomoć učitelja, prema obsegu teoretičkoga znanja, što su ga do tada stekli. Tečajem izvadjanja tih vježba stavljat će učitelj na sgodnih mjestih pitanja, tičuća se nazivlja i vriednosti kajda, kajdopisnih znakova, priemetâ, ritma, suzvukâ, modulacije itd.

U specijalnoj metodici pjevanja prikazat će se učenikom ponajprije u krupnih crtah razne metode u početnoj školskoj obuci u pjevanju ter njihov razvitak, a osim toga vježbat će se učiteljski pripravnici u pjevanju školskih pjesama načinom, kojim treba da se obuka u pjevanju podjeljuje u pučkoj školi.

Da se oplemeni glasbeni ukus učiteljskih pripravnika, upozorivat će se kod svake skladbe, koja će se izvoditi, na njezine ritmičke, melodijske i harmonijske ljepote, te će se upoznavati s glavnimi pojmovi glasbene sintakse i glasbenih oblika.

U kratkom ocrtu života i rada znamenitih skladatelja prikazat će se učiteljskim pripravnikom (pripravnicam) glavne perijode glasbene poviesti.

Guslanje je za učenike rimo-katoličke vjeroizpoviesti predmet neobligatan, a za učenike akatolike, ako ne uče glasovira, jest guslanje predmetom obligatnim.

Kod obuke u gimnastici neka se strogo gleda na točno izvadjanje vježba i na pravilno držanje tiela i neka se izbjegavaju sve vježbe, koje bi mogle uvrie-

diti čuvstvo za ljepotu i stidljivost učenika (učenica). Zajedno neka se učenici upozoruju na korist tih vježba. Kod vježbanja na spravah neka se svakom sgodom učenikom pokazuje, koju pomoć mora učitelj kod vježbanja pružati slabijim učenikom. Učenici neka se upoznaju sa sastavom čovječjega tiela, a navlastito s ustrojstvom onih organa, koji djeluju kod gimnastike. Svaka kost treba da se označi tehničkim izrazom, sglobovi neka se opišu i razloži, za što se pojedini mogu u ovom ili onom smjeru gibati. Točno treba da se učenici upoznaju s pojedinimi dielovi hrbtenice ter načinom, kojim se mogu pojedina njezina izkrivljenja izpraviti. Učenike treba takodjer uputiti, kako se pruža prva pomoć kod nastalih ozleda.

Od III. tečaja počevši izradjuju učiteljski pripravnici (pripravnice) zadaće za pojedine razrede pučke škole ter ih izvadjaju sa svojimi suučenici (suučenicami), a u IV. tečaju vježbaju se povrh toga u gimnastičkoj obuci u pojedinih razredih vježbaonice.

Iz poviesti gimnastike uzima se kratak nacrt razvoja tjelovježbe kod pojedinih naroda, a točnije i podpunije razvoj tjelovježbe u Hrvatskoj i Slavoniji. Učenici se upozore na gimnastičku literaturu i upoznaju se potanje sa sustavom Spiessovim.

Kod obuke u ženskom ručnom radu treba na svih njezinih stupnjevih teoretičko obučavanje neposredno spajati s praktičnimi radnjami, ter učenice svakom sgodom upućivati o latcih, koji se za pojedine radnje upotrebljuju, i o strojevih, kojimi se kod rada služe (šivaći strojevi itd.).

Kod svih radnja, a naročito onih, koje služe za običnu porabu, valja se obazirati na usavršivanje i oplemenjivanje ukusa.

Sbirka promaljivanih primjeraka, pregledalica za razne vrsti šavova ili zadrljaja, pregledalica za bilježenje i vrpanje neka se tako izrade, da mogu učiteljskim pripravnicam jednom služiti kao učiteljicam kod obučavanja u ženskom ručnom radu u pučkoj školi.

Šivanje na šivaljki vježba se kroz sve tečaje prema potrebi i razpoloživu vremenu.

Da se podigne obća i strukovna obrazovanost učiteljskih pripravnika (pripravnica), treba da im se dade sgoda, da mogu proučavati valjana djela naročito iz pedagogije, hrvatske i srbske literature, zemljopisa, poviesti, prirodnih znanosti, gospodarstva i glasbe. U tu svrhu treba da u svakoj učiteljskoj školi obstoji posebna knjižnica za učiteljske pripravnike (pripravnice), a osim toga treba da im je i učiteljska knjižnica na stanovite dane u tjednu pristupna. Povrh toga treba, da se s učiteljskimi pripravnici (pripravnicami) udešavaju ekskurzije, kojom prigodom treba da posjećuju uzorne pučke škole ili ine obrazovne zavode, industrijska ili gospodarska poduzeća, kao tvornice, uzorna gospodarstva, pokušališta itd. Da takove ekskurzije budu što plodonosnije za učenike, treba da ih za svaku pojedinu dotični učitelji (specijalne metodike, zemljopisa, poviesti, prirodopisa, gospodarstva) učiteljske škole valjano priprave. Osim takovih ovećih ekskurzija poduzimat će se češće ekskurzije u najbližu okolicu u svrhe prirodopisne i gospodarstvene obuke.

To su u kratko glavna načela, po kojih treba da se udesi obuka u učiteljskih školah, i ako se ista na svih stupnjevih obuke točno obdržavala budu, ne ima sumnje, da će iz tih škola proizlaziti muževi sa stanovitom mjerom obćega prama

potrebi ograničena ali uz to temeljita i bistra znanja, spojena s kršnom strukovnom obrazovanošću i tehničkom spretnošću; muževi čvrsta značaja, proniknuti čuvstvom dužnosti i nadahnuti ljubavlju domovine, pojimajući i ljubeći svoje zvanje, ali tako, da se ne samo za njegovimi ideali zanose, nego da prama tim idealom uočavaju i svoju istina čednu ali važnu i zaslužnu konkretnu zadaću."

2. Učila.

Za uzdržavanje i podpunjavanje sbirka učila u kr. mužkoj učiteljskoj školi u Zagrebu i Petrinji dozvoljen je iz zemaljskih sredstva stalan godišnji paušal od 450 for. dotično od 300 for. Sbirke učila u samostanskoj ženskoj učiteljskoj školi uzdržavaju i podpunjavaju se iz sredstva samostanskih. Za podpunu učila u srbskoj učiteljskoj školi u Karlovcu izdaje se po odredbi srbskoga narodnoga crkvenoškolskoga savjeta počevši od školske godine 1884|5. na godinu 200 for.

Stanje tih sbirka svršetkom školske godine 1889|90. bilo je ovo:

	Kr. mužka učit. škola u Zagrebu:	Kr. mužka učit. škola u Petrinji:	Ženska učit. škola samost.:	Srbska učit. škola u Karlovcu:
Učiteljska knjižnica — djela . .	1.205	932	1.261	777
Učiteljska knjižnica — svezaka .	1.811	1.219	1.539	822
Učenička knjižnica — djela . .	1.910	213	—	342
Učenička knjižnica — svezaka .	2.217	218	—	354
Sprava za fiziku i lučbu	484	275	267	264
Sbirka prirodopisna:				
Za životinjstvo . . .	102	129	1.659	33
Za bilinstvo	150	25	Herbarij	—
Za rudstvo — u naravi . .	260	356	583	354
Za rudstvo — načinj. ledaca	26	95	80	110
Prirodopisnih slika .	56	50	115	245
Sbirka zemljopisna:				
Stjenih zemljovida .	70	43	39	27
Globa	3	4	3	2
Telurija	1	1	1	2
Atlanta	2	7	10	12
Sbirke inih učila:				
Geom. stereometrijskih tjelesa	21	76	105	40
Risarskih uzoraka . .	1.265	63	1.067	36
Risarskih modela . .	12	93	48	—
Učila za ženski ručni rad	—	—	678	Šivaljka i pregledalice
Za zornu obuku . .	48	—	107	43
Za gimnastiku . . .	6	35	60	64
Orudja u radionici .	43	—	80	—
Modela gospod. orudja	22	192	—	—
Učila za zabavište . .	—	—	150	—
Historijskih slika . .	65	16	—	—

Za obučavanje učiteljskih pripravnika u orguljaju ima kr. mužka učiteljska škola u Zagrebu jedne orgulje, 1 harmonij i 8 glasovira, a kr. mužka učiteljska

škola u Petrinji jedne orgulje, 2 glasovira i 14 niemih klavijatura. Srbska učiteljska škola u Karlovcu ima za obučavanje u glasbi 7 predmeta.

Za praktične vježbe učiteljskih pripravnika kr. mužke učiteljske škole zagrebačke u gospodarstvu rabi pokušalište hrv.-slav. gospodarskoga družtva u Zagrebu, na kojem je s dozvolom istoga družtva školske godine 1883|4. osnovan uzoran školski vrt. U tom vrtu ima i poseban pčelinjak sa 12 pčelaca u košnicah raznoga sustava. Učiteljskim pripravnikom kr. mužke učiteljske škole u Petrinji služi u istu svrhu posebni pokusni vrt te pokušalište ondješnje „Bratovštine“.

U gimnastici obučavani su učiteljski pripravnici kr. mužke učiteljske škole zagrebačke u prostorijah družtva „Hrvatski Sokol“ u Zagrebu.

Novčana vriednost učiteljske knjižnice kr. mužke učiteljske škole zagrebačke dotično petrinjske iznosi 1.605 for. 52 nč., dotično 1.618 for. 40 nč.; a novčana vriednost učeničke knjižnice oko 1.000 for., dotično 465 for. 8 nč. Učila vriede u kr. mužkoj učiteljskoj školi zagrebačkoj 3.514 for. 81 nč., a u kr. mužkoj učiteljskoj školi petrinjskoj 3.485 for.

Novčana vriednost učiteljske i učeničke knjižnice srbske učiteljske škole u Karlovcu iznosi oko 800 for., a vriednost učila okó 1.200 for.

3. Učiteljsko osoblje.

Učiteljsko osoblje u pomenutih učiteljskih školah bilo je sliedeće, i to:

	Kr. mužka učit. škola u Zagrebu:	Kr. mužka učit. škola u Petrinji:	Sam. učit. škola u Zagrebu:	Srbska učit. škola u Karlovcu:	Svega
Ravnatelja dotično ravnateljica . .	1	—	1	1	3
Vjeroučitelja	2	2	1	1	6
Glavnih učitelja dotično učiteljica .	5	5	5	2	17
Namjestni učitelj	—	1	—	—	1
Učitelj gimnastike	1	—	—	—	1
Učitelja pjevanja i glasbe	1	1	—	—	2
Učiteljica za ženski ručni rad . . .	—	—	1	1	2
Pomoćnih učitelja dotično učiteljica	2	1	3	3	9
Svega .	12	10	11	8	41

Učiteljske pripravnice grčko-iztočne vjeroizpoviesti u samostankoj ženskoj učiteljskoj školi u Zagrebu obučavao je u nauku vjere grčko-iztočni vjeroučitelj kr. mužke učiteljske škole zagrebačke, a učiteljske pripravnice izraelitske vjeroizpoviesti zagrebački nadrabin, koji u gornji broj učiteljskoga osoblja ubrojeni nisu.

Tako isto nije u taj broj učiteljskoga osoblja uračunan vjeroučitelj više djevojačke škole karlovačke, koji je po odredbi nadbiskupskoga duhovnoga stola zagrebačkoga učiteljske pripravnice rimo-katoličke vjeroizpoviesti u srbskoj učiteljskoj školi karlovačkoj u nauku vjere obučavao.

Obavljanje ravnateljskih posala u kr. mužkoj učiteljskoj školi petrinjskoj povjereno je bilo jednomu od zavodskih učitelja.

Vjeroučitelj grčko-iztočne vjeroizpoviesti na kr. mužkoj učiteljskoj školi zagrebačkoj zajedno je i vjeroučiteljem na kr. gimnaziji i realci zagrebačkoj.

Obadva vjeroučitelja rimo-katolički i grčko-iztočni na učiteljskoj školi petrinjskoj zajedno su i vjeroučitelji na ondješnjoj kr. maloj realci.

Učitelj gimnastike u kr. mužkoj učiteljskoj školi zagrebačkoj zajedno je i učiteljem gimnastike na kr. gimnaziji i realci zagrebačkoj.

4. Polazak učiteljskih škola.

Školske godine 1889/90. bilo je u kr. mužkoj učiteljskoj školi zagrebačkoj upisano 99 učiteljskih pripravnika; od tih su 5 tečajem godine školu ostavila. Po tom su koncem godine ostala na zavodu 94 učiteljska pripravnika.

U kr. mužkoj učiteljskoj školi u Petrinji bilo je upisano 90 učiteljskih pripravnika; od tih su 3 tečajem godine školu ostavila a 1 umro. Po tom je na zavodu koncem godine ostalo 86 učiteljskih pripravnika.

U ženskoj učiteljskoj školi u samostanu ss. milosrdnica bilo je upisano 125 učiteljskih pripravnica; od tih su 3 tečajem godine školu ostavile. Ostale su dakle koncem godine u zavodu 122 učiteljske pripravnice.

Koliko je učiteljskih pripravnika i pripravnica svršetkom školske godine 1889/90. bilo u pomenutih učiteljskih školah u obće te po vjeroizpoviesti, zavičaju, dobi, stališu roditelja, po svršenih predtečnih naucih i po učinjenom napredku, vidi se iz sliedećega izkaza:

	Kr. mužka učit. škola u Zagrebu:	Kr. mužka učit. škola u Petrinji:	Sam. ž. učit. škola u Zagrebu:	Svega:
A. U obće:				
U I. tečaju	25	37	38	100
„ II. „	16	10	16	42
„ III. „	28	15	28	71
„ IV. „	25	24	40	89
Svega	94	86	122	302
B. Po vjeroizpoviesti:				
Rimo-katoličkih	85	52	111	248
Grčko-katoličkih	1	—	1	2
Grčko-iztočnih	8	34	5	47
Izraelitskih	—	—	5	5
C. Po zavičaju:				
Iz Hrvatske	70	62	85	217
„ Slavonije	15	23	21	59
„ Ugarske	1	—	4	5
„ Austrije	5	1	6	12
„ Bosne i Hercegovine	2	—	5	7
„ inozemstva	1*	—	1**	2

* Iz Bugarske.
** Iz Njemačke.

	Kr. mužka učit. škola u Zagrebu:	Kr. mužka učit. škola u Petrinji:	Sam. ž. učit. škola u Zagrebu:	Svega:
D. Po dobi:				
Poprieč̌na doba za pojedine tečaje u godinah:				
I. tečaj	16·6	17·4	16·3	—
II. „	18·9	18·4	17·6	—
III. „	18·3	18·1	17·3	—
IV. „	19·5	19·6	19·2	—
E. Poststališu roditelja:				
Sinova ili kćeri veleposj. i vlastele u obće	—	—	1	1
„ „ „ veleobrtnika, veletržaca i bankira	—	—	—	—
„ „ „ obrtn., trgov. i kramara	27	8	44	79
„ „ „ drž. i zem. činovnika .	12	13	40	65
„ „ „ obćin. i priv. činovnika	10	2	—	12
„ „ „ odvjetnika, liečnika i privatnih mjernika . . .	—	1	3	4
„ „ „ svećenika, profesora, učitelja, privatnih književnika i umjetnika . . .	17	16	22	55
„ „ „ častnika vojske i mornar.	1	1	5	7
„ „ „ vojnika i mornara . .	—	1	—	1
„ „ „ seljaka	20	31	6	57
„ „ „ sluga i nadničara . . .	3	—	—	3
„ „ „ osoba drugoga zvanja .	4	13	1	18
F. Po predtečnih naucih:				
Sa višom pučkom školom	11	53	117	181
„ malom gimnazijom	46	9	—	55
„ malom realnom gimnazijom . . .	6	2	—	8
„ malom realkom	13	13	1	27
„ 5 ili više razreda gimnazijskih . .	16	5	—	21
„ 5 ili više razreda realnih	—	3	—	3
„ drugimi nauci	2	1	4	7
G. Po napredku:				
Za prelaz u viši tečaj dotično za pristup k izpitu zrelosti:				
Sposobnih s odlikom	22	5	58	85
Sposobnih	69	77	61	207
Nesposobnih	3	4	2	9
Ostalo bez svjedočbe	—	—	1	1

Po tom je škol. godine 1889/90. bilo učiteljskih pripravnika i pripravnica 302, i to: učiteljskih pripravnika 180 ili 59·6%, a učiteljskih pripravnica 122 ili 40·4%.

Školske godine 1884/5. polazila su učiteljske škole 284 učiteljska pripravnika i pripravnice, i to: 172 (60·6%) učiteljska pripravnika i 112 (39·4%) učiteljskih pripravnica.

Po tom je broj učiteljskih pripravnika narasao za 8, a broj učiteljskih pripravnica za 10, a polazak učiteljskih škola digao se je u obće za 18.

Koliko je učiteljskih pripravnika dotično pripravnica u pomenutih učiteljskih školah svake godine bilo u razdobju od god. 1885/6.—1889/90., vidi se iz sliedećega pregleda:

	Kr. mužka učit. škola u Zagrebu:	Kr. mužka učit. škola u Petrinji:	Sam. žen. uč. šk. u Zagrebu:	Svega:
Godina:				
1886.	89	62	97	248
1887.	98	72	92	262
1888.	97	64	95	256
1889.	90	75	113	278
1890.	94	86	122	302

U posebnih tečajih za obrazovanje učiteljica ženskoga ručnoga rada u pučkih školah, koji, kako je gore spomenuto, obstoje uz žensku učiteljsku školu ss. milosrdnica u Zagrebu i u samostanu ss. sv. Križa u Djakovu, bilo je školske godine 1889/90. u prvom od rečenih obrazovnih tečaja 19, a u drugom 3 učiteljske kandidatkinje.

Školske godine 1884/5. obstojao je tečaj za obrazovanje učiteljica ženskoga ručnoga rada samo uz žensku učiteljsku školu u samostanu ss. milosrdnica u Zagrebu, a taj je tečaj tada polazilo 13 učenica.

U razdobju od god. 1884/5.—1889/90. polazila su rečene obrazovne tečaje u Zagrebu i Djakovu 104 učenice, i to:

Godine:	Tečaj u Zagrebu:	Tečaj u Djakovu:	Svega:
1886.	26	13	39
1887.	9	4	13
1888.	9	4	13
1889.	15	2	17
1890.	19	3	22

Tečaj za obrazovanje učiteljica zabavištnih uz samostansku žensku učiteljsku školu u Zagrebu polazilo je školske godine 1889/90.: 6 učenica, a predjašnjih godina, i to: God. 1886.: 10, god. 1887.: 3, god. 1888.: 5 i god. 1889. takodjer 5; svega dakle u posljednjem petgodištu 29 učenica.

U srbskoj učiteljskoj školi karlovačkoj bilo je svršetkom školske godine 1889/90.: 58 polaznika, i to: 38 učiteljskih pripravnika i 20 učiteljskih pripravnica; od toga odpada ih 23 na I. tečaj (12 pripravnika i 11 pripravnica), 15 na II. tečaj (11 pripravnika i 4 pripravnice) i 20 na III. tečaj (15 pripravnika i 4 pripravnice). Svi pripravnici i sve pripravnice II. i III. tečaja kao i svi učiteljski pripravnici I. tečaja bili su vjeroizpoviesti grčko-iztočne; a od pripravnica I. tečaja bilo je 7 vjeroizpoviesti katoličke, po 2 vjeroizpoviesti grčko-iztočne i izraelitske. Pripravnice rimo-katoličke i izraelitske vjeroizpoviesti primljene su u zavod dozvolom kr. zemaljske vlade.

Po zavičaju bilo je od učiteljskih pripravnika i pripravnica, i to: 44 iz Hrvatske, 2 iz Slavonije, 8 iz Ugarske, 1 iz Austrije, 1 iz Bosne i 2 iz Srbije.

Po starišu roditelja bilo je učiteljskih pripravnika i pripravnica, i to:

Sinova ili kćeri	obrtnika i trgovaca	11
„ „ „	državnih i zemaljskih činovnika .	10
„ „ „	obćinskih i privatnih činovnika .	3
„ „ „	odvjetnika i liečnika	1
„ „ „	svećenika, profesora i učitelja .	17
„ „ „	častnika vojske i mornarice . .	2
„ „ „	seljaka	14

Po predtečnih naucih bilo je učiteljskih pripravnika i pripravnica, i to: sa svršenom višom pučkom školom 33, sa svršenom malom gimnazijom ili malom realkom 19, sa 5 ili više razreda gimnazijskih 4, sa svršenimi drugimi nauci 2.

Po napredku u naucih bilo je učiteljskih pripravnika i pripravnica, i to:

	U tečaju I.:	U tečaju II.:	U tečaju III.:	Svega:
I. reda s odlikom . .	4	2	6	12
I. reda	19	13	14	46

Podpore iz srbskih narodno-crkvenih fondova i iz zaklade episkopa Lukijana Mušickoga uživalo je svega 25 učiteljskih pripravnika i pripravnica, i to: 22 po 80 for. = 1.760 for., i 3 po 100 for. = 300 for.: svega dakle 2.060 for.

U razdobju od god. 1885|6.—1889|90. bilo je u zavodu, i to:

Školske godine:	Učiteljskih pripravnika:	Učiteljskih pripravnica:	Svega:
1885|6.	25	9	34
1886|7.	25	12	37
1887|8.	25	11	36
1888|9.	33	11	44
1889|90.	38	20	58

5. Uspjeh izpita zrelosti.

Svršetkom školske godine 1889|90. obdržavan je u kr. mužkoj i samostanskoj ženskoj učiteljskoj školi zagrebačkoj prvi put ustanovom §. 81. školskoga zakona od 31. listopada 1888. propisani izpit zrelosti, dočim se je predjašnjih godina u tih zavodih prema ustanovi §. 86. školskoga zakona od 14. listopada 1874. s učiteljskimi pripravnici dotično pripravnicami nakon svršenih pripravnih nauka obdržavao odmah osposobljujući izpit učiteljski. U kr. mužkoj učiteljskoj školi petrinjskoj polagali su učiteljski pripravnici nakon svršenih nauka već od vremena preustrojstva njezina kao samostalnoga učevnoga zavoda školske godine 1871|2. izpit zrelosti.

Školske pako godine 1889|90. podvrglo se je izpitu zrelosti u kr. mužkoj učiteljskoj školi zagrebačkoj svih 25 redovitih učiteljskih pripravnika IV. tečaja, te su 24 proglašena zrelimi (8 s odlikom) za obavljanje privremene službe učiteljske na nižih pučkih školah, a 1 je reprobovan na godinu dana.

U kr. mužkoj učiteljskoj školi u Petrinji polagala su izpit zrelosti 24 redovita učiteljska pripravnika IV. tečaja i 1 vanjski kandidat, te su svi proglašeni zrelimi (5 redovitih učiteljskih pripravnika s odlikom).

U ženskoj učiteljskoj školi u samostanu ss. milosrdnica u Zagrebu podvrglo se je izpitu zrelosti od 40 redovitih učiteljskih pripravnica 39, te su sve proglašene zrelimi za obavljanje privremene učiteljske službe na nižih pučkih školah (25 s odlikom).

Uspjeh izpita zrelosti u kr. mužkoj učiteljskoj školi petrinjskoj u razdobju od god. 1885/6.—1889/90. bio je sliedeći:

Godine:	Izpit zrelosti polagalo:	Na izpitu zrelosti uspjelo:	Na izpitu zrelosti neuspjelo:
1886.	15	13	2
1887.	28	28	—
1888.	14	14	—
1889.	23	22	1
1890.	24	24	—
Svega . .	104	101	3

Siromašnim ali inače vriednim i sposobnim učiteljskim pripravnikom kr. mužke učiteljske škole zagrebačke bila je školske godine 1889/90. iz zemaljskih sredstva podieljena 61 podpora od 30 do 150 for. u ukupnom iznosu od 7.220 for.

Osim toga uživalo je 5 učiteljskih pripravnika inc podpore u ukupnom iznosu od 800 for.

Za podporu siromašnih i vriednih učiteljskih pripravnika kr. mužke učiteljske škole zagrebačke obstoji posebno družtvo, kojega je imetak koncem školske godine 1889/90. iznosio 2.490 for. 93 nč. Tečajem iste godine izdano je za podpore 73 for. 76 nč.

Od kamata zaklade blagopokojnoga biskupa Ivana Kralja, osnovane za mužku učiteljsku školu zagrebačku, podieljeno je podpora u iznosu 56 for. 40 nč. Zaklada iznosila je koncem školske godine 1889/90.: 1.238 for. 23 nč.

Jedan je učiteljski pripravnik dobivao podporu mjesečno po 4 for. od opata i kanonika dra. Franje Račkoga i jedan je dobio podporu od gradiške imovne občine iznosom od 20 for.

Izdano je dakle za podpore učiteljskim pripravnikom kr. mužke učiteljske škole zagrebačke 8.210 for. 16 nč.

Osim toga dobivao je 1 učiteljski pripravnik kroz cielu godinu od družtva čovječnosti bezplatno objed u pučkoj kuhinji, a isto tako dobivao je 1 učiteljski pripravnik objed kroz cielu godinu u kr. plem. konviktu, 3 objed i večeru kroz cielu godinu u nadbiskupskom sjemeništu, 8 objed i večeru a 1 samo večeru kod braće milosrdnika, 5 objed i večeru u nadbiskupskom sirotištu, po 1 objed u pensijonatu ss. milosrdnica, kazalištnoj gostioni i u gostioni kod „Jelena".

U kr. mužkoj učiteljskoj školi u Petrinji uživalo je podpore od 50 do 200 for. iz krajiške imovne, uzgojne i obrazovne zaklade 69 učiteljskih pripravnika u ukupnom iznosu od 8.100 for.

Osim toga uživala su 4 učiteljska pripravnika, 2 podpore po 200 for., a dva podpore po 100 for. od brodske imovne občine, i jedan podporu od 100 for. od občinskoga ureda u Slunju.

Po tom je za podpore učiteljskim pripravnikom kr. mužke učiteljske škole u Petrinji izdano 9.100 for.

U ženskoj učiteljskoj školi u samostanu ss. milosrdnica uživalo je podporu 45 učiteljskih pripravnica u ukupnom iznosu od 4.609 for.; od čega odpada na podpore iz zemaljskih sredstva 2.930 for.

Izdano je dakle u rečenih učiteljskih školah školske godine 1889/90. za podpore:

Učiteljskim pripravnikom kr. mužke učiteljske škole zagrebačke	8.210 for. 16 nč.
Učiteljskim pripravnikom kr. mužke učiteljske škole petrinjske	9.100 „ — „
Učiteljskim pripravnicam samostanske ženske učiteljske škole zagrebačke	4.609 „ — „
Svega	21.919 for. 16 nč

6. Troškovi uzdržavanja.

Za uzdržavanje kr. mužke učiteljske škole zagrebačke i spojene s njom vježbaonice izdano je školske godine 1889/90.: 17.240 for.; od čega odpada na učiteljsku školu 12.140 for., a na vježbaonicu 5.100 for. Za uzdržavanje kr. mužke učiteljske škole petrinjske izdano je iste godine 14.645 for.; od čega odpada 5.070 na spojenu s učiteljskom školom vježbaonicu.

Izdano je dakle u školskoj godini 1889/90. za uzdržavanje učiteljskih škola i spojenih s njimi vježbaonica 31.885 for.; od čega odpada na osobne troškove 28.765 for., a na stvarne troškove 3.120 for.

Prema školskoj godini 1884/5. povisili su se ti troškovi za 2.846 for. ponajviše radi toga, što su učiteljem učiteljskih škola, a donekle i učiteljem spojenih s njimi vježbaonica uslied novoga školskoga zakona beriva povišena i što su učiteljske škole uslied svoga preustrojstva na osnovu rečenoga školskoga zakona školske godine 1889/90. pretvorene u četirgodišnje, te je na svakoj po jedna učiteljska sila više namještena.

Za uzdržavanje vježbaonice uz kr. mužku učiteljsku školu u Petrinji prinos obćina grada Petrinje iz svojih sredstva 2.000 for. na godinu.

7. Uspjeh učiteljskih izpita.

Prije kreposti novoga školskoga zakona od 31. listopada 1888. polagali su učiteljski pripravnici dotično učiteljske pripravnice na zagrebačkoj kr. mužkoj i samostanskoj ženskoj učiteljskoj školi odmah nakon savršenih nauka učiteljski izpit, dočim su u kr. mužkoj učiteljskoj školi petrinjskoj polagali, kako je to novim školskim zakonom (§§. 81. i 82.) za sve ovozemaljske učiteljske škole odredjeno, izpit zrelosti, a istom nakon dvogodišnjega povoljnoga praktičnoga službovanja izpit učiteljski.

Po tom je posljednji izpit učiteljski na kr. mužkoj i samostanskoj ženskoj učiteljskoj školi zagrebačkoj obdržavan koncem školske godine 1888/9., a koncem godine 1889/90. obdržavan je na tih zavodih prvi put ustanovom §. 81. školskoga zakona propisani izpit zrelosti. O uspjehu toga izpita progovoreno je već gori.

Sliedeća tabela pokazuje, koliko je tečajem školskih godina 1885/6.—1888/9. u rečenih zagrebačkih školah učiteljskih svake godine učiteljskih kandidata dotično kandidatkinja za učiteljsku službu u (nižih) pučkih školah osposobljeno, te se iz nje razabira, da je takovo osposobljenje u rečenom razdobju polučilo 107 učiteljskih kandidata i 120 učiteljskih kandidatkinja.

Po tom dolazi popriečno na godinu osposobljenih učiteljskih kandidata 27, a učiteljskih kandidatkinja 30.

Od vremena preustrojstva rečenih učiteljskih škola zagrebačkih na osnovu školskoga zakona od 14. listopada 1874. t. j. od školske godine 1875/6. do godine 1888|9., kada su u tih školah obdržavani posljednji učiteljski izpiti, osposobljeno je u kr. mužkoj učiteljskoj školi 367 pučkih učitelja, a u samostanskoj ženskoj učiteljskoj školi 430 pučkih učiteljica.

Osim toga osposobljeno je u tom razdobju u bivšoj kr. ženskoj učiteljskoj školi zagrebačkoj za vrieme njezina devetgodišnjega obstanka 170 pučkih učiteljica.

Osposobljeno je dakle u rečenih učiteljskih školah u pomenutom razdobju 367 pučkih učitelja i 600 pučkih učiteljica; svega dakle 967 učiteljskih osoba.

U istom razdobju osposobljeno je pred izpitnim povjerenstvom za pučke i gradjanske škole u Petrinji 297 pučkih učitelja; po tom su u tom razdobju u Hrvatskoj i Slavoniji osposobljena ukupno 664 pučka učitelja i 600 pučkih učiteljica; svega dakle 1.264 učiteljske osobe. Od toga odpada popriečno na godinu 90 učiteljskih osoba, i to: 47 učitelja i 43 učiteljice.

U obrazovnom tečaju za učiteljice ženskoga ručnoga rada u pučkih školah uz žensku učiteljsku školu u samostanu ss. milosrdnica u Zagrebu podvrglo se je školske godine 1889|90. osposobljujućemu izpitu od 19 redovitih kandidatkinja 16 i jedna privatistica, od kojih je 6 redovitih kandidatkinja i rečena privatistica u smislu ustanove §. 140. novoga ustrojnoga štatuta za učiteljske škole proglašeno osposobljenimi za učiteljice ženskoga ručnoga rada u nižih i viših pučkih školah, a ostalih 10 redovitih kandidatkinja za učiteljice samo u nižih pučkih školah.

U tečaju za obrazovanje učiteljica ženskoga ručnoga rada u pučkih školah u samostanu ss. sv. Križa u Djakovu podvrgle su se iste školske godine sve tri učiteljske pripravnice osposobljujućemu izpitu, te je jedna od njih proglašena osposobljenom za učiteljicu ženskoga ručnoga rada na nižih i viših, a ostale dvie samo za učiteljice na nižih pučkih školah.

U posljednjem petgodištu t. j. u razdobju od god. 1885|6.—1889|90. osposobljene su u rečenih obrazovnih tečajih 82 učiteljice za ženski ručni rad, i to: 63 u obrazovnom tečaju zagrebačkom, a 19 u obrazovnom tečaju djakovačkom.

Od toga odpada na pojedine godine, i to:

Godine:	U Zagrebu:	U Djakovu:	Svega:
1886.	23	12	35
1887.	9	—	9
1888.	4	4	8
1889.	10	—	10
1890.	17	3	20.

U tečaju za obrazovanje zabavištnih učiteljica uz rečenu žensku učiteljsku školu u samostanu ss. milosrdnica u Zagrebu podvrglo se je osposobljujućemu

izpitu školske godine 1889/90. svih 5 redovitih kandidatkinja i jedna privatistica, te su sve pronadjene sposobnimi za učiteljice u zabavištih. U posljednjem pako petgodištu osposobljene su u rečenom samostanu ss. milosrdnica u Zagrebu 32 zabavištne učiteljice, i to godine 1886.: 12, god. 1887.: 3, god. 1888.: 5, god. 1889.: 6 i god. 1890. takodjer 6.

Učiteljska škola	Broj pripravnika dotično pripravnica III. tečaja	Koliko se je učiteljskomu izpitu podvrglo			Odobreno je za učiteljsku službu			Na učiteljskom izpitu nije zadovoljilo		
		redovitih pripravnika dotično pripravnica	izvanjskih kandidata dotično kandidatkinja	Svega	redovitih pripravnika dotično pripravnica	izvanjskih kandidata dotično kandidatkinja	Svega	redovitih pripravnika dotično pripravnica	izvanjskih kandidata dotično kandidatkinja	Svega
Školske godine 1885/6.										
Kr. mužka u Zagrebu	24	22	3	25	20	1	21	2	2	4
Samostanska ženska u Zagrebu	28	28	3	31	28	3	31	—	—	—
Svega	52	50	6	56	48	4	52	2	2	4
Školske godine 1886/7.										
Kr. mužka u Zagrebu	32	31	2	33	26	1	27	5	1	6
Samostanska ženska u Zagrebu	32	32	—	32	31	—	31	1	—	1
Svega	64	63	2	65	57	1	58	6	1	7
Školske godine 1887/8.										
Kr. mužka u Zagrebu	30	30	6	36	30	5	35	—	1	1
Samostanska ženska u Zagrebu	28	28	3	31	28	3	31	—	—	—
Svega	58	58	9	67	58	8	66	—	1	1
Skolske godine 1888/9.										
Kr. mužka u Zagrebu	25	25	1	26	23	1	24	2	—	2
Samostanska ženska u Zagrebu	27	27	—	27	27	—	27	—	—	—
Svega	52	52	1	53	50	1	51	2	—	2

Pred kr. izpitnim povjerenstvom za učiteljsku službu na pučkih i gradjanskih školah u Petrinji podvrglo se je u razdobju od školske god. 1885/6.—1888|9. učiteljskomu izpitu za niže pučke škole 125 kandidata, od kojih je 121 na izpitu uspio. Koliko je pako kandidata svake pojedine godine učiteljski izpit polagalo i s kojim uspjehom, vidi se iz sliedećega izkaza.

Godina:	Izpit je polagalo:	Na izpitu je uspjelo:
1886.	39	39
1887.	35	35
1888.	20	20
1889.	31	26

Sliedeća tabela pokazuje uspjeh osposobljujućih izpita za učiteljsku službu u gradjanskih (viših pučkih) školah, obdržavanih pred postavljenim u tu svrhu izpitnim povjerenstvom u Zagrebu tečajem posljednjega petgodišta (1885|6. do 1889|90.) te se iz nje razabira, da su se u rečenom petgodištu učiteljskom izpitu za gradjanske (više pučke) škole podvrgla 52 kandidata i 25 kandidatkinja; svega dakle 77 osoba.

Od tih osposobljeni su za istu službu 33 (63%) kandidata i 24 (96%) kandidatkinje; svega dakle 57 (74%) osoba.

Od onih 18 gimnazijalaca i realaca, kojim se nije mogla dosuditi sposobnost za učiteljsku službu u gradjanskih (viših pučkih) školah, osposobjena su za učitelje (nižih) pučkih škola 10, dočim se je 8 i to osposobljenje moralo uzkratiti.

Od 10 pučkih učitelja i 25 pučkih učiteljica, što su se učiteljskomu izpitu za gradjanske (više pučke) škole podvrgli, svi su za učiteljsku službu proglašeni sposobnimi do jednoga učitelja i jedne učiteljice.

Za vrieme obstanka rečenoga izpitnoga povjerenstva za učiteljsku službu u gradjanskih (viših pučkih) školah u razdobju od školske godine 1876|7.—1889|90. osposobljeno je za tu službu 69 učitelja i 48 učiteljica; svega dakle 117 osoba.

Iz skupine	Koliko se je izpitu za učiteljsku službu u gradjanskih (viših pučkih) školah podvrglo: izučenih gimnazijalaca i realaca	pučkih učitelja	pučkih učiteljica	svega	Koliko je za učiteljsku službu u školah gradjanskih (viših pučkih) osposobljeno: izučenih gimnazijalaca i realaca	pučkih učitelja	pučkih učiteljica	svega	neosposobljeno: izučenih gimnazijalaca i realaca	pučkih učitelja	pučkih učiteljica	svega	nižih pučkih od onih gimnazijalaca i realaca, koji nisu osposobljeni za učiteljstvo u gradjanskih (viših pučkih) školah: osposobljeno	neosposobljeno
Školske godine 1988/6.														
slovničko-historijske.	5	—	6	11	3	—	6	9	2	—	—	2	2	—
prirodoslovne.......	1	1	—	2	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—
matematičko-tehničke	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svega...	6	1	6	13	4	1	6	11	2	—	—	2	2	—
Školske godine 1886/7.														
slovničko-historijske.	4	1	1	6	4	1	—	5	—	—	1	1	—	—
prirodoslovne.......	4	—	1	5	1	—	1	2	3	—	—	3	3	—
matematičko-tehničke	2	—	—	2	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Svega...	10	1	2	13	7	1	1	9	3	—	1	4	3	—
Školske godine 1887/8.														
slovničko-historijske.	4	1	1	6	3	1	1	5	1	—	—	1	—	1
prirodoslovne.......	2	—	1	3	1	—	1	2	1	—	—	1	—	1
matematičko-tehničke	2	—	—	2	1	—	—	1	1	—	—	1	—	1
Svega...	8	1	2	11	5	1	2	8	3	—	—	3	—	3
Školske godine 1888/9.														
slovničko-historijske.	4	1	3	8	2	1	3	6	2	—	—	2	2	—
prirodoslovne.......	3	—	1	4	1	—	1	2	2	—	—	2	1	1
matematičko-tehničke	2	—	—	2	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Svega..	9	1	4	14	5	1	4	10	4	—	—	4	3	1
Školske godine 1889/90.														
slovničko-historijske.	4	3	6	13	3	2	6	11	1	1	—	2	1	—
prirodoslovne.......	4	2	5	11	—	2	5	7	4	—	—	4	—	4
matematičko-tehničke	1	1	—	2	—	1	—	1	1	—	—	1	1	—
Svega...	9	6	11	26	3	5	11	19	6	1	—	7	2	4

Osim toga osposobljena su u istom razdobju od dotičnih odsjeka rečenoga izpitnoga povjerenstva 2 kandidata za učitelje tjelovježbe u gradjanskih (viših pučkih) školah, 1 kandidat i 2 kandidatkinje za učitelja dotično učiteljice francezkoga i 1 kandidat za učitelja talijanskoga jezika u gradjanskih (viših pučkih) dotično viših djevojačkih školah i privatnih zavodih za te jezike, 1 kandidatkinja pred posebnim u to ime postavljenim izpitnim povjerenstvom za učiteljicu trgovačkoga knjigovodstva i trgovačke aritmetike u ženskih obrtnih školah.

Pred kr. izpitnim povjerenstvom za učiteljsku službu na pučkih i gradjanskih školah u Petrinji polagala su u razdobju od godine 1885|6.—1888|9. izpit za učitelje na gradjanskih školah 22 kandidata, od kojih su 13 na izpitu uspjela. Koliko je pako kandidata svake pojedine godine učiteljski izpit za gradjanske škole pred rečenim izpitnim povjerenstvom polagalo i s kojim uspjehom, vidi se iz sliedećega izkaza:

Godina:	Izpit je polagalo:	Na izpitu je uspjelo:
1886.	9	4
1887.	6	2
1888.	5	5
1889.	2	2.

Odsjek II.

Strukovne učione.

1. Trgovačke škole.

Za obrazovanje mladeži, koja se kani baviti trgovinom, obstoje u zemlji 2 trgovačke s realkami u Zagrebu i Zemunu spojene škole, zatim za trgovačke naučnike 2 sborne trgovačke škole u Zagrebu i Varaždinu a za trgovačku i obrtničku mladež u Senju naukovni tečaj pod upravom tamošnje trgovačko-obrtne komore.

Pomenute s kr. realkami u Zagrebu i Zemunu spojene trgovačke škole otvorene su školske godine 1883|4. na osnovu ustrojnoga štatuta, propisanoga naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 26. listopada 1883. br. 12.268.

Po tom štatutu podjeljivala se je obuka u rečenih trgovačkih školah do konca školske godine 1889/90. u 2 godišnja razreda i učevni predmeti bili su sliedeći:

a) Obligatni:

	U I. razredu:	U II. razredu:
1. Nauk vjere	1 sat	1 sat na tjedan
2. Hrvatski jezik	2 "	2 " " "
3. Njemački jezik	4 "	3 " " "
4. Francezki jezik	3 "	3 " " "
5. Trgovačka geografija, štatistika, historija trgovine	2 "	3 " " "
6. Matematika	3 "	2 " " "
7. Trgovačka aritmetika	4 "	3 " " "
8. Fizika	3 "	— " " "
9. Prirodopis i nauk o robi	3 "	2 " " "
10. Kemija i kem. tehnologija	— "	3 " " "
11. Knjigovodstvo, korespondencija i radnje comptoirske	5 "	4 " " "
12. Trgovačko i mjenbeno pravo	— "	3 " " "
13. Narodno gospodarstvo	— "	2 " " "
14. Kaligrafija	1 "	— " " "

b) Neobligatni predmeti:

Kao neobligatni su se predmeti predavali talijanski jezik u obje pomenute trgovačke škole i stenografija na onoj u Zemunu.

Obuka u tih školah bila je povjerena koje članovom učiteljskoga sbora dotične realke uz godišnju nagradu od 50 for., koje strukovnjakom izvan učiteljskoga sbora uz godišnju nagradu od 60 for za svaki sat na tjedan.

Naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 2. srpnja 1890. br. 6.434. razširene su rečene s kr. velikimi realkami spojene dvorazredne trgovačke škole na trorazredne tako, da će učenici, koji su školske godine 1889/90. s uspjehom svršili I. razred, moći tek nakon svršenoga II. i III. razreda, dakle koncem školske godine 1891/2., polagati zaključni izpit.

Ove trorazredne više trgovačke škole uvrštene su u kategoriju podpunih srednjih učilišta, a glede naukovne osnove izjednačene su sa sličnimi zavodi u austro-ugarskoj monarkiji.

Naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 26. rujna 1890. br. 3.356. propisana je za ove više trgovačke škole nova naučna osnova, po kojoj se već od školske godine 1890/91. podjeljuje obuka u prva 2. a od školske godine 1891/2. podjeljivat će se u sva 3 razreda.

Učevni predmeti i broj odredjenih im učevnih sati na nedjelju nove naučne osnove razabiraju se iz sliedećega pregleda.

	a) Obligatni predmeti:	U razredu			Svega
		I.	II.	III.	
1	Hrvatski jezik	3	3	2	8
2	Njemački jezik	3	3	3	9
3	Francezki jezik	3	3	3	9
4	Trgovački zemljopis	2	2	2	6
5	Trgovačka povjestnica	2	2	2	6
6	Matematička i politička aritmetika	4	2	2	8
7	Trgovačka aritmetika	3	3	2	8
8	Nauk o usancah	—	—	1	1
9	Fizika	2	1	—	3
10	Kemija i kemijska tehnologija	—	2	2	4
11	Prirodopis	3	—	—	3
12	Poznavanje robe	—	2	3	5
13	Nauk o trgovini, komtoarne radnje, knjigovodstvo i trgovačko dopisivanje	4	6	—	10
14	Uzor-poslovnica	—	—	4	4
15	Zakonoslovje	—	2	3	5
16	Nauk narodnoga gospodarstva i nauk financijalni	—	—	2	2
17	Krasnopis	2	—	—	2
	Svega na tjedan	31	31	31	93

b) Neobligatni predmeti:

Kao neobligatni predmeti predavaju se u dva odjela: talijanski jezik po 3, stenografija i tjelovježba po 2 sata preko nedjelje u svakom odjelu.

Preustrojstvom ovim zadovoljeno je davnoj želji trgovačkoga svieta u Hrvatskoj i Slavoniji; jer sada ne mora mladež više polaziti strana trgovačka učilišta, da si pribavi potrebitu znanstvenu i strukovnu naobrazbu iz trgovačkih predmeta, ona si ju može steći kod kuće brže, lakše i temeljitije u svom materinjem jeziku i mnogo manjimi novčanimi žrtvami.

U I. razred tih škola primaju se mladići, koji su svršili s dobrim uspjehom malu realku, malu gimnaziju ili realnu gimnaziju te navršili petnaestu godinu života. U taj razred mogu biti primljeni i onakvi mladići, koji nisu svršili te škole,

ako na prijamnom izpitu dokažu, da posjeduju za trgovačku školu potrebito predznanje.

Prelaz u II. ili III. razred dozvoljen je onim mladićem, koji su povoljnim uspjehom svršili I. dotično II. razred.

Svaki novo primljeni učenik plaća 2 for. u ime primarine. Školarina iznosi u Zagrebu 16 for., a u Zemunu 12 for. na godinu.

S učenici, koji su III. razred s uspjehom svršili, obdržava se koncem školske godine zaključni izpit. Tim se izpitom pokazuje, da li su si učenici pribavili ono obće i strukovno obrazovanje, koje je propisano kao učevni cilj trgovačke škole.

Učenikom rečenih viših trgovačkih škola podieljena je po glasu dopisa kr. ugar. ministra za zemaljsku obranu od 7. rujna 1885. br. 41.406/VIII. pogodnost jednogodišnje dobrovoljačke vojne službe.

Postojale od g. 1883/4.—1889/90. dvorazredne trgovačke škole uzdržavala je kao i dotične realke kr. zemaljska vlada, samo što su za uzdržavanje škole zagrebačke doprinašali: grad Zagreb 1.000 for. i trgovačko-obrtnička komora u Zagrebu 600 for., a za uzdržavanje škole zemunske grad Zemun 500 for. i štediona u Zemunu 100 for. na godinu.

Preustrojstvom dvorazrednih trgovačkih škola u trorazredne poskočili su znatno troškovi.

Kr. zemaljska vlada, bojeći se, da joj kraj inih silnih i veoma važnih potreba u svrhe nastavne ne će biti lako moguće sve te troškove namirivati iz zemaljskih sredstava, obratila se je odpisom od 28. siečnja 1890. br. 13.765. ex 1889. na sve novčane zavode, trgovačko-obrtničke komore i veće gradove u zemlji s molbom, da za uzdržavanje viših trgovačkih škola neku stalnu godišnju svotu doprinose.

S priznanjem se ovdje iztiče, da taj poziv nije ostao bezuspješan.

Grad Zagreb obećaje i nadalje prinos od 1.000 for. na godinu i preuzima još brigu za potrebite prostorije; trgovačko-obrtnička komora u Zagrebu daje 600 for. na godinu, grad Zemun povisio je svoj prinos od 500 for. na 700 for., a zemunska štedionica od 100 for. na 150 for. na godinu, nadalje su obećale uplatiti:

Komercijalna banka u Zagrebu 300 for. u tri jednaka godišnja obroka, „prva hrvatska štedionica“ u Zagrebu 600 for. u tri godišnja obroka i „slavonska zemalj. sredotočna štedionica 500 for. u deset jednakih godišnjih obroka, ter je prvi obrok jur položen.

U gotovom novcu su jedanput za svagda položile: Eskomptna banka u Zagrebu 300 for. i austro-ugarska banka 200 for. Konačno obećaje: Pučka štediona u Zemunu 100 for. na godinu, a štedionice u Virovitici i Varaždinu položile su svaka 50 for., štedionica u Slatini 30 for. te „Zagrebačka štedionica“ 25 for. kao prinos za godinu 1890.

Sborna trgovačka učiona u Zagrebu otvorena je dne 1. siečnja 1851., a ona u Varaždinu dne 11. siečnja 1846. Obje te škole uzdržavaju se troškom dotičnih trgovačkih sborova. Za uzdržavanje škole zagrebačke doprinosi trgovačko-obrtnička komora u Zagrebu 600 for., a I. hrvatska štediona u Zagrebu 100 for. na godinu.

Sborne trgovačke škole imaju svaka po 3 odjela, od kojih svaki traje godinu dana. U svakom odjelu obučava se, i to: u Zagrebu po 5 i u Varaždinu po 3 sata na tjedan. U Zagrebu podjeljuje se obuka svakoga tjedna dva puta, i to: četvrtkom i nedjeljom poslije podne, a u Varaždinu svake nedjelje i svake svetkovine poslije podne.

Obuka podjeljuje se bezplatno.

Naukovne osnove u tih školah udešene su prema razpoloživu za obučavanje vremenu, te se ograničuju samo na najbitnije i svakomu trgovcu najpotrebnije stvari iz trgovačkoga i poslovnoga života.

Naukovni tečaj za trgovačku i obrtničku mladež u Senju otvoren je školske godine 1883/4. na osnovu ustrojnoga štatuta, odobrenoga odpisom kr. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 12. rujna 1883. br. 34.945.

Taj tečaj traje tri godine i dieli se na dva odjela, trgovački i obrtnički, koji svaki ima tri razreda.

Školske godine 1884/5. obstojala su na zavodu prva dva razreda, a počam od godine 1885/6. sva tri razreda.

U svakom razredu toga tečaja traje obučavanje svake godine 9 mjeseci, i to: od 1. listopada do konca lipnja.

U svakom odjelu i razredu podučava se u zimskih mjesecih studenom, prosincu, siečnju i veljači najviše po 12, u ostalih pak mjesecih, naime u listopadu, ožujku, travnju, svibnju i lipnju najviše po 8 sati na tjedan.

Učevne su ure u nedjelju i u sriedu cielu godinu po 3 sata, i to: u nedjelju od 2—5 ure poslije podne, u sriedu pod večer od 5—8 zimi, od $5^1/_2$—$8^1/_2$ ljeti; a u ponedjeljak u navedenih zimskih mjesecih po 2 ure od 5—7 sati na večer, u drugih mjesecih po 2 ure od 6—8 sati na večer.

Obuka je u naukovnom tečaju bezplatna.

Tečaj se uzdržava iz zemaljskih sredstva godišnjom podporom od 1.000 for. uz materijalnu i moralnu pripomoć grada Senja.

U tečaj primaju se obrtnički i trgovački naučnici, koji su svršili obću pučku školu s dobrim uspjehom.

U naukovnom tečaju obučava se u sliedećih predmetih:

a) U trgovačkom odjelu: U hrvatskom i talijanskom jeziku, zemljopisu i poviesti, računstvu, knjigovodstvu, mjenbenom i trgovačkom pravu, carinarstvu, tehnologijskom roboznanstvu, siloslovju i krasopisu.

b) U obrtničkom odjelu: U hrvatskom jeziku, zemljopisu i poviesti, računstvu, knjigovodstvu, obrtnom pravu, tehnologijskom roboznanstvu, siloslovju, risanju i krasopisu.

Predmeti se predaju koje zajednički za oba odjela, koje posebice za svaki odjel.

Spojene s kr. realkami u Zagrebu i Zemunu trgovačke škole smještene su zagrebačka u najmljenoj privatnoj sgradi, a zemunska u sgradi dotične realke, te rabe donekle i njihova učila. Prostorije zagrebačke više trgovačke škole dosta su daleko od realke, što je na veliku štetu i obuci i disciplini. Za nabavu specijalno trgovačkim školam potrebnih knjiga i uredjenje sbirka robe dozvoljava se tim školam svake godine iz zemaljskih sredstva posebna dotacija. Ta je dotacija školske godine 1889/90. iznosila kod trgovačke škole zagrebačke 80 for., a kod

zemunske 100 for. U istu svrhu upotrebljava se i od učenika ubrana primarina, koja je školske godine 1889/90. iznosila kod trgovačke škole u Zagrebu 32 for. i kod one u Zemunu 20 for.

Sborne trgovačke škole u Zagrebu i Varaždinu te naukovni tečaj za trgovačku i obrtničku mladež u Senju smješteni su u sgradah obćih pučkih škola u dotičnih gradovih te rabe i njihova učila. Za specijalno trgovačke predmete i naročito za nauk o robi obskrbljene su te škole posebnimi sbirkami, koje se nabavljaju o trošku dotičnih uzdržavatelja.

U spojenih s kr. realkami u Zagrebu i Zemunu trgovačkih školah podučavali su školske godine 1889/90. učitelji dotičnih realaka i osim njih u dopisivanju, knjigovodstvu i comptoirskih radnjah u Zagrebu računarski činovnik zagr. gradskoga poglavarstva i u Zemunu jedan ondješnji za trgovačku struku izpitani namjestni učitelj, u narodnom gospodarstvu i trgovačkom i mjenbenom pravu u Zagrebu jedan tajnik zagr. gradskoga poglavarstva i u Zemunu u prvom od navedenih predmeta jedan pristav kr. kot. suda, a u trgovačkom i mjenbenom pravu takodjer jedan pristav kr. kot. suda, te je kod obučavanja učestvovalo kod trgovačke škole zagrebačke 11 i kod zemunske 18 učiteljskih sila.

U gremijalnih trgovačkih školah u Zagrebu i Varaždinu bila su osim ravnatelja, kojimi je u Zagrebu sam predsjednik trgovačkoga sbora, i u Varaždinu ravnatelj ondješnje kr. gimnazije, zabavljena po 3 učitelja, i to: u Zagrebu 1 gimnazijski profesor, 1 kr. školski nadzornik za pučke škole grada Zagreba i tajnik trg. sbora i trgovačko-obrtničke komore, a u Varaždinu 1 gimnazijski profesor, 1 ravnatelj štedione i ravnatelj više djevojačke škole.

U naukovnom tečaju za trgovačku i obrtničku mladež u Senju obučavali su: tajnik ondješnje trgovačko-obrtničke komore, koji je zajedno i ravnatelj tečaja, 1 kr. carinarski oficijal i 4 učitelja ondješnje dječačke obće pučke škole.

Učenika bilo je koncem školske godine 1889/90., i to:

A) U spojenih s kr. realkami trgovačkih školah:

	U razredu I.	II.	Svega:
U Zagrebu	16	23	39
„ Zemunu	11	7	18
Svega	27	30	57

B) U sbornih trgovačkih školah:

	U odjelu I.	II.	III.	Svega:
U Zagrebu	41	29	13	83
„ Varaždinu	15	10	7	32
Svega . . .	56	39	20	115

C) U naukovnom tečaju za trgovačku i obrtničku mladež u Senju:

	U razredu I.	II.	III.	Svega:
U odjelu trgovačkom	2	6	1	9
„ „ obrtničkom	2	9	3	14
Svega	4	15	4	23

Uživao je dakle školske godine 1889/90. trgovačko obrazovanje 181 učenik.
Sliedeća tabela pokazuje, koliko je učenika u gore navedenih trgovačkih školah pojedinih školskih godina bilo u razdobju od godine 1885/6. do godine 1889/90.

Školska godina	Koliko je učenika bilo				
	u školah trgovačkih				u trgovačkom odjelu naukovnoga tečaja u Senju
	spojenih s kr. realkami u		sbornih u		
	Zagrebu	Zemunu	Zagrebu	Varaždinu	
1886.	17	15	75	36	10
1887.	18	13	70	45	8
1888.	19	10	61	51	8
1889.	29	15	67	31	9
1890.	39	18	83	32	9

Potanji podatci o trgovačkih s kr. realkami u Zagrebu i Zemunu spojenih školah sadržani su u sliedećem pregledu.

U tih školah bilo je svršetkom školske godine 1889/90. učenika, i to:

	U Zagrebu:	U Zemunu:	Svega:
A) Po vjeroizpoviesti:			
Rimo-katoličkih	21	8	29
Grčko-katoličkih	—	—	—
Grčko-iztočnih	4	7	11
Evangeličkih	3	—	3
Izraelitskih	11	3	14
B) Po zavičaju:			
Iz Hrvatske	31	1	32
„ Slavonije	4	11	15
„ Austrije	2	1	3
„ Ugarske	1	3	4
„ Inozemstva	1	2	3
C. Po dobi:			
Popriečna doba za pojedine razrede u godinah:			
I. razred	16·1	16·2	—
II. „	18·1	18·0	—
D) Po stališu roditelja:			
Sinova posebnika	—	1	1
„ obrtnika i trgovaca .	24	12	36
„ činovnika	6	2	8
„ učitelja	—	1	1
„ seljaka	—	1	1
„ osoba drugoga zvanja	9	1	10

		U Zagrebu:	U Zemunu:	Svega:
E) Po napredku:				
Sa svjedočbom:	I. reda s odl.	1	1	2
	I. „ . .	25	12	37
	II. „ . .	11	5	16
	III. „ . .	1	—	1
Ostalo neizpitanih	. . . .	1	—	1

Zaključnomu izpitu podvrgao se je 31 učenik, i to u Zagrebu 22 redovita učenika II. razreda, 1 učenik od prošle godine i 1 externista, a u Zemunu svih 7 učenika II. razreda. Od tih je proglašeno zrelimi 23 (19 u Zagrebu, a 4 u Zemunu), nezrelimi pako 7 (4 u Zagrebu, a 3 u Zemunu), dočim je 1 učenik od izpita odstupio.

Školarine unišlo je u Zagrebu 272 for. i u Zemunu 204 for.; dakle svega 476 for.

Od plaćanja školarine bilo je u II. poljeću oprošteno u Zagrebu 16 (55·1%), a u Zemunu 2 (11·1%); dakle svega 18 (38·3%) učenika.

Dva učenika trgovačke škole zagrebačke uživali su stipendij od 350 for. na godinu, i to: 1 učenik iz zaklade Ante Jakića godišnjih 100 for., a 1 učenik iz Brigljevićke obiteljske zaklade godišnjih 250 for.

Uzdržavanje trgovačkih s kr. realkami u Zagrebu i Zemunu spojenih škola iziskivalo je školske godine 1889/90. trošak od 6.670 for.; od čega odpada na trgovačku školu u Zagrebu 3.400 for. i na onu u Zemunu 3.270 for.

Sborna trgovačka škola u Zagrebu uzdržavana je godišnjimi prinesci trgovačkoga sbora uz podporu trgovačke komore godišnjom subvencijom od 600 for. i godišnjega prinosa I. hrvatske štedione od 100 for., a ona u Varaždinu godišnjom subvencijom trgovačke komore od 600 for.

2. Gospodarske škole.

a) Kr. gospodarsko i šumarsko učilište u Križevcih.

Kr. gospodarsko i šumarsko učilište u Križevcih osnovano je god. 1860., a preustrojeno godine 1877. zakonom od 21. siečnja 1877.

Po ustanovi toga zakona ima rečeno učilište dva odjela: viši i niži.

Viši odjel, koji spada u red srednjih učilišta, dieli se opet na gospodarski i šumarski, te je uredjen kao eksternat, a zadaća mu je, da teoretički i praktički obrazuje mladež u struci gospodarskoj ili šumarskoj tako, da uzmogne stečeno znanje upotrebiti bud u javnoj ili privatnoj službi, bud u vlastitom gospodarstvu.

Svaki razdjel višeg odjela sastoji od 3 tečaja, od kojih je prvi zajednički za gospodarsku i šumarsku struku.

Učenici višega odjela jesu redoviti ili vanredni.

Tko želi biti primljen kao redoviti učenik, mora da je navršio 15 godina života i da je s dobrim uspjehom izučio barem IV. razred kojega srednjega uči-

lišta. Tko ne može zadovoljiti ovomu drugomu uvjetu, mora se, dobivši dozvolu kr. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, podvrći prijamnomu izpitu.

Od vanrednih učenika ne zahtieva se kvalifikacija, potrebita redovitim učenikom; no moraju imati toliko predznanja, da se može predmnievati, da će predavanja shvaćati moći, te moraju da su navršili 18 godina života.

Učenici višega odjela polažu koncem svakoga poljeća izpite iz pojedinih predmeta, na osnovu kojih dobivaju semestralne svjedočbe; a nakon dovršenih nauka polažu konačni izpit, i na njegovu osnovu dobivaju izučnu svjedočbu o osposobljenju za gospodarsku ili šumarsku struku.

Obseg i način obdržavanja toga izpita uredjen je naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 12. ožujka 1891. br. 9.026.

Nižem odjelu, koji nosi ime „ratarnica“, jest zadaća, da se u njem mladići seljačkoga stališa odgoje i izobraze za valjane seoske gospodare. Ovaj odjel uredjen je kao internat, te sastoji od tri razreda.

U ratarnicu primaju se mladići, koji su navršili 16. godinu života, te su s dobrim uspjehom svršili pučku školu. Ovim učenikom izdaju se nakon dovršenoga trogodišta izučne svjedočbe na temelju uspjeha semestralnih izpita.

Koji se predmeti predavaju u višem odjelu i u ratarnici, kako su porazdieljeni na tečajeve i koliko učevnih sati odpada za svaki predmet na tjedan, razabira se iz sliedećih tabela.

A. Pregled učevnih sati na tjedan za pojedine predmete predavane gospodarom.

Tekući broj	Predmet	Tečaj I. Z. s.	Tečaj I. L. s.	Tečaj II. Z. s.	Tečaj II. L. s.	Tečaj III. Z. s.	Tečaj III. L. s.
1	Aritmetika	3	—	—	—	—	—
2	Algebra	2	4	—	—	—	—
3	Geometrija	2	2	—	—	—	—
4	Fizika	4	—	—	—	—	—
5	Klimatologija i meteorologija	—	2	—	—	—	—
6	Obća zoologija	2	2	—	—	—	—
7	Botanika	2	4	—	—	—	—
8	Mineralogija i geologija	2	2	—	—	—	—
9	Obća kemija	4	4	—	—	—	—
10	Anatomija i fizijologija domaće životinje	2	2	—	—	—	—
11	Risanje prostoručno	2	2	—	—	—	—
12	Risanje tlovidno	2	2	2	2	—	—
13	Trigonometrija	—	—	2	—	—	—
14	Analitička geometrija	—	—	—	2	—	—
15	Mehanika	—	—	—	2	—	—
16	Geodezija	—	—	3	3	—	—
17	Deskriptivna geometrija	—	—	3	3	—	—
18	Agrikulturna kemija	—	—	2	2	—	—
19	Analitička kemija	—	—	2	2	2	2
20	Obći uzgoj bilja	—	—	6	—	—	—
21	Posebni uzgoj gospodarskog bilja	—	—	—	4	—	—
22	Gospodarski strojevi	—	—	2	2	—	—
23	Livadarstvo	—	—	—	2	—	—
24	Vinogradarstvo	—	—	3	2	—	—
25	Voćarstvo	—	—	2	1	—	—
26	Povrtljarstvo	—	—	—	1	—	—
27	Obće živinogojstvo	—	—	5	—	—	—
28	Posebno živinogojstvo	—	—	—	5	—	—
29	Gospodarska zoologija	—	—	2	—	—	—
30	Gospodarsko i šumarsko graditeljstvo	—	—	—	—	2	2
31	Kulturna tehnika	—	—	—	—	1	1
32	Gospodarsko-kemijska tehnologija	—	—	—	—	4	4
33	Pivničarstvo	—	—	—	—	3	2
34	Bolesti gospodarskoga bilja	—	—	—	—	—	2
35	Pčelarstvo i svilarstvo	—	—	—	—	—	1
36	Živinarstvo	—	—	—	—	2	2
37	Narodno gospodarstvo	—	—	—	—	2	2
38	Gospodarska uprava	—	—	—	—	5	—
39	Gospodarska taksacija	—	—	—	—	—	4
40	Obće šumarstvo	—	—	—	—	2	2
41	Poviest i literatura gospodarstva	—	—	—	—	—	1
42	Gospodarska statistika	—	—	—	—	—	1
43	Gospodarsko knjigovodstvo	—	—	—	—	3	3
44	Zakonoslovje	—	—	—	—	2	2
45	Uputa u mikroskopiju	—	—	—	—	2	2
46	Razlaganje zavodskoga gospodarstva	—	—	—	—	—	1
47	Risanje graditeljsko	—	—	—	—	2	2
	Ukupni broj sati	27	26	34	33	32	36

B. Pregled učevnih sati na tjedan za pojedine predmete predavane šumarom.

Tek. broj	Predmet	Tečaj I. Z. s.	Tečaj I. L. s.	Tečaj II. Z. s.	Tečaj II. L. s.	Tečaj III. Z. s.	Tečaj III. L. s.
1	Aritmetika	3	—	—	—	—	—
2	Algebra	2	4	—	—	—	—
3	Geometrija	2	2	—	—	—	—
4	Fizika	4	—	—	—	—	—
5	Klimatologija i meteorologija	—	2	—	—	—	—
6	Obća zoologija	2	2	—	—	—	—
7	Botanika	2	4	—	—	—	—
8	Mineralogija i geologija	2	2	—	—	—	—
9	Obća kemija	4	4	—	—	—	—
10	Anatomija i fiziologija domaće životinje	2	2	—	—	—	—
11	Risanje prostoručno	2	2	—	—	—	—
12	Risanje tlovidno	2	2	2	2	—	—
13	Trigonometrija	—	—	3	—	—	—
14	Analitička geometrija	—	—	—	3	—	—
15	Mehanika	—	—	—	2	—	—
16	Geodezija	—	—	3	3	—	—
17	Deskreptivna geometrija	—	—	3	3	—	—
18	Agrikulturna kemija	—	—	2	2	—	—
19	Šumarska botanika	—	—	—	4	—	—
20	Šumarska zoologija i entomologija	—	—	3	2	—	—
21	Sadjenje i gojenje šuma	—	—	5	4	—	—
22	Čuvanje šuma	—	—	5	—	—	—
23	Dendrometrija	—	—	—	2	—	—
24	Lovstvo	—	—	1	—	—	—
25	Šumarsko i gospodarsko graditeljstvo	—	—	—	—	2	2
26	Kulturna tehnika	—	—	—	—	1	1
27	Šumarska uprava	—	—	—	—	2	—
28	Uredjenje šuma	—	—	—	—	5	4
29	Proračunavanje vriednosti šuma	—	—	—	—	1	1
30	Tehnologija drva i uporaba šuma	—	—	—	—	4	4
31	Šumarsko kućanstvo	—	—	—	—	—	1
32	Poviest i literatura šumarstva	—	—	—	—	—	2
33	Šumarska statistika	—	—	—	—	—	1
34	Šumarsko knjigovodstvo	—	—	—	—	3	3
35	Šumarsko uredovanje	—	—	—	—	1	1
36	Obće gospodarstvo	—	—	—	—	2	2
37	Narodno gospodarstvo	—	—	—	—	2	2
38	Zakonoslovje	—	—	—	—	2	2
39	Uputa u mikroskopiju	—	—	—	—	2	2
40	Risanje graditeljsko	—	—	—	—	2	2
	Ukupni broj sati	27	26	27	27	29	30

C. Razredba naukovnih sati za ratarnicu.

Tekući broj	Predmeti	Tečaj I. Z. s.	Tečaj I. L. s.	Tečaj II. Z. s.	Tečaj II. L. s.	Tečaj III. Z. s.	Tečaj III. L. s.
1	Vjeronauk	1	1	1	1	1	1
2	Krasopis	2	1	—	—	—	—
3	Pismeni i poslovni sastavci	2	1	2	1	2	—
4	Računstvo	4	2	2	2	2	1
5	Mjerstvo	—	—	—	—	2	1
6	Prirodopis	3	2	—	—	—	—
7	Fizika	—	—	2	—	—	—
8	Kemija	—	—	2	—	—	—
9	Naravoslovje domaće životinje	2	—	—	—	—	—
10	Živinarstvo	—	—	—	—	2	2
11	Obće živinogojstvo	—	2	—	—	—	—
12	Posebno živinogojstvo	—	—	2	2	—	—
13	Pčelarstvo i svilarstvo	—	—	—	2	—	—
14	Vinogradarstvo, voćarstvo i povrtljarstvo	2	1	3	1	—	—
15	Ratarstvo, tlo i gnojitba	2	2	2	1	—	—
16	Uzgoj gospodarskoga bilja	—	—	—	—	2	2
17	Gospodarsko obrtničtvo i pivničarstvo	—	—	—	—	1	2
18	Obće šumarstvo	—	—	2	2	—	—
19	Gospodarenje	—	—	—	—	4	2
20	Knjigovodstvo	—	—	—	—	2	1
21	Risanje	2	2	2	2	2	2
	Ukupno	20	14	20	14	20	14

Učevna sredstva.

Sredstva teoretičke i praktičke obuke jesu:

1. Sbirke za pojedine struke, i to: matematički kabinet i sbirke za prostoručno risanje, mekanički i geodetički, prirodoslovni i fizikalni, anatomičko-fiziološki, pivničarski, pomoložko-oenoložki, gospodarski i šumarski kabinet i kemijski laboratorij sa tehnoložkom sbirkom.

2. Knjižnica.

3. Zavodsko dobro s oranicami, livadami, pašnjaci, vinogradi, šumom, botaničkim i šumskim vrtom, gospodarskim pokušalištem, sjemeništem, sadilnjakom, ložnjakom, povrteljištem i voćnjaci, sa ukupnom površinom od 295 hektara.

4. Gospodarska zaliha i strojevi: plugovi, sijala, kosila, kultivatori, trieuri, mlatilo, lokomobila sa sječkarnicom, mlinom, kružnom pilom itd.

5. Zavodska stoka: krave, bikovi i volovi bjelanske i simentalske pasmine, konji, krmad i ovce.

6. Mljekarna, kolarnica i kovačnica.

Od konca godine 1885. do 31. prosinca 1889. izvedeno je i nabavljeno sliedeće:

a) U višem učilištu:

1. Zavodska knjižnica povećala se je za 1.016 komada u vriednosti od 2.938 for. 94 nvč.

2. Učevne sbirke na višem odjelu povećale su se za 743 komada troškom od 1.643 for. 87 nvč.

3. Adaptirane su dvie sobe, koje su služile ravnatelju za stan, kao knjižnica i čitaonica za učiteljski sbor, te su prigodom preuredjenja knjižnice nabavljeni novi ormari troškom od 400 for.

4. Popločen je na novo kemijski laboratorij radi obrane proti gljivi drvojedki (Merulius lacrimans), te je i predavaonica na novo popodjena, ukupnim troškom od 670 for.

b) Na ratarnici:

5. Nabavljene su gasilačke sprave radi vježbe i za prvu pomoć u slučaju vatre troškom od 280 for.; nadalje su nabavljene sprave za pranje rublja troškom od 300 for., a sgrada ratarskoga internata popravljena je izvana, te je nabavljen novi štednjak i kuhinja popločena cementnim pločama i novo uredjena, sve troškom od 2.366 for. Osim toga pretvoren je bivši stan gospodarskoga pristava u radionicu troškom od 200 for.

c) Na gospodarstvu:

6. Osim manjih strojeva nabavljeno je veliko mlatilo za svotu od 1.650 for. i centrifuga (De Lavalov ručni separator) za obiranje mlieka za 170 for.; uredjen je mlin troškom od 700 for.; izkopan je zdenac za obskrbu lokomobile vodom troškom od 450 for.; dogradjena je staja za bikove troškom od 200 for., te je preuredjeno gnojište prema zahtjevom modernog gospodarstva troškom od 380 for.

7. Zavodske livade, koje su iznašale 61·417 Ha, povećale su se kupnjom livade Markovićeve za 5·753 Ha za svotu od 2.400 for.

8. Vriednost zavodskih vinograda poskočila je za 7.412 for. 66 nč., i to time, što je zavod nasliedio iza blagopokojnoga Franje Sviličića vinograd u Greberancu od preko 5 kat. jutara, te što je u novom vinogradu Greberancu, koji se uredjuje na račun Kukovićeve zaklade (koji je za podignuće vinogradarstva i voćarstva oporukom ostavio zavodu 6.000 dukata) trsom zasadjena površina od blizu 7 jutara. Ostala površina u tom vinogradu od 5 jutara priredjuje se za nasad američkom lozom, dočim je ložnjak u tom vinogradu već uredjen. U ovom vinogradu obavljaju se sve radnje na račun Kukovićeve zaklade, te je na taj račun podignut stan za vincilira troškom od 1.700 for. i suša za prešanje groždja za 500 for. Ujedno je zavod zamjenom zemljišta arondirao vinograde Greberanec i Sviličićevac tako, da će imati u jednom kompleksu vinograd od preko 18 kat. jutara.

9. Za zavodski vrt je sastavljena nova osnova, po kojoj će se vrt preurediti. Za sada je osim uredjenja cjepilnjaka i botaničkoga vrta podignuta nova pregrada duž cieloga vrta za obranu cjepilnjaka od zeceva troškom od 300 for.

10. Stočarstvo. Započelo se je uzgojem govedje pasmine simentalske, u koju svrhu je nabavljen bik i 2 junice troškom od 700 for., a u krmadarstvu započeti su pokusi sa uzgajanjem i križanjem suffolkske pasmine.

U cielosti povećala se je zavodska imovina investicijami i nabavami od konca god. 1885. do konca god. 1890. za 25.445 for. 72 nč.

Koncem kalendarske godine 1889. bilo je stanje zavodske imovine, kako sliedi:

A) Pokretna imovina.

I. Nepotrošna glavnica.

a) Na višem učilištu:

Pokućtvo i sprave u pisarni, učionah i kabinetih		799	kom.	vriednost	5.477 for.	63	nč.
Knjižnica		3.577	„	„	12.109 „	90	„
Učevne sbirke:	matematička	80	„	„	181 „	77	„
	prostoručnog risanja	586	„	„	415 „	80	„
	mehanička	135	„	„	666 „	73	„
	geodetička	939	„	„	3.819 „	80	„
	prirodoslovna	1.780	„	„	1.117 „	80	„
	fizikalna	210	„	„	2.078 „	64	„
	živinarska	825	„	„	3.262 „	45	„
	kemička	2.701	„	„	4.991 „	21	„
	gospodarska	1.172	„	„	3.502 „	80	„
	šumarska	1.333	„	„	3.260 „	95	„
	oenoložka	75	„	„	227 „	68	„
	pomoložka	302	„	„	305 „	91	„
	meteoroložka	27	„	„	219 „	74	„
		Svega			41.638 for.	81	nč.

b) Na ratarnici:

Pokućtvo i posteljina	1.197	kom.	vriednost	2.825 for.	29	nč.
Bolničke sprave	22	„	„	83 „	17	„
Učevna sredstva	427	„	„	425 „	22	„
Posudje kuhinjsko i stolno	614	„	„	400 „	99	„
Sprave za pranje rublja	17	„	„	299 „	65	„
	Svega			4.034 for.	32	nč.

c) Na gospodarstvu:

Pokućtvo	1	kom.	vriednost	10 for.	—	nč.
Gospodarsko orudje, strojevi, razne sprave, lokomobila i strojevi na paru	824	„	„	12.287 „	95	„
Orudje i sprave za gospodarske obrte	844	„	„	3.155 „	43	„
Sprave za gašenje vatre	43	„	„	305 „	—	„
	Svega			15.758 for.	38	nč.

II. Kolajuća glavnica.

a) Poljske plodine.

Žitak razni	315·5 hekt.	vriednost	1.248	for.	50	nč.
Okopavine razne	84 „	„	263	„	—	„
Razno sjemenje	3·1 mtc.	„	155	„	—	„
Vrtljarski proizvodi	26·22 „	„	57	„	47	„
Voćarski proizvodi (ciepovi i divljake)	8.919 kom.	„	463	„	49	„
	Svega		2.187	for.	46	nč.

b) Razno vino.

Vino u lagvih	92·51 hktl.	„	1.253	for.	48	nč.
„ „ bocah	130 kom.	„	39	„	—	„
	Svega		1.292	for.	48	nč.

c) Krma.

Sieno i otava	1.564 mtc.	„	3.128	for.	—	nč.
Slama	591 „	„	591	„	—	„
	Svega		3.719	for.	—	nč

d) Šumski proizvodi.

Gradjevno drvo	303 t. m.	„	141	for.	—	nč.
Gorivo drvo	104 p. m.	„	175	„	—	„
Prošće i kolje	70 „ „	„	31	„	60	„
	Svega		347	for.	60	nč.

e) Proizvodi gospodarskih obrta.

Mljekarski proizvodi (razni sir) . .	118	for.	98	nč.
Mlinski proizvodi (brašno, šrot, posija)	108	„	44	„
Pčelarski proizvodi (pčelci)	30	„	—	„
Svega	257	for.	42	nč.

f) Stoka.

Konji, goveda i krmad	137 kom.	vriednost	7.919	for.	—	nč.

g) Razne svakdanje potrebštine.

Na višem učilištu	533	for.	08	nč
Na ratarnici	368	„	—	„
Na gospodarstvu	506	„	50	„
Svega	1.407	for.	58	nč.

h) Novci i tražbine.

Novčana gotovina	1.611	for.	76	nč.
Aktivne tražbine	893	„	35	„
Svega	2.505	for.	11	nč.

B) Nepokretna imovina.

I. Sgrade.

a) Višeg učilišta:

Učilištna sgrada	1	objekt,	vriednost	37.777	for.	—	nč.
Lučbarnica	1	„	„	4.147	„	82	„
Drvarnica i zdenac	2	„	„	450	„	—	„
	Svega			42.374	for.	82	nč.

b) Ratarnice:

Ratarska učiona	1	objekt,	vriednost	40.000	for.	—	nč.
Zdenac	1	„	„	200	„	—	„
	Svega			40.200	for.	—	nč.

c) Gospodarske:

Sgrada za upravitelja, vrtljara i bolnica	1	objekt,	vriednost	10.073	for.	38	nč.
Družinska kuća	1	„	„	4.775	„	—	„
Kovačnica i kolarnica	1	„	„	3.700	„	—	„
Mljekarna	1	„	„	4.002	„	79	„
Vincilirski stanovi	3	„	„	5.277	„	—	„
Gospodarske sgrade	10	„	„	34.833	„	—	„
Kotci	3	„	„	1.388	„	—	„
Zdenci	5	„	„	1.048	„	77	„
	Svega			65.097	for.	94	nč.

II. Zemljišta.

Oranice	63·25	Ha.	vriednost	20.126	for.	88	nč.
Livade	67·17	„	„	19.972	„	60	„
Vrtovi	7·95	„	„	3.164	„	—	„
Voćnjaci	10·82	„	„	3.924	„	43	„
Vinogradi	8·13	„	„	10.562	„	50	„
Šume	121·31	„	„	12.565	„	32	„
Pašnjaci	8·95	„	„	498	„	35	„
Neplodno (dvorište, putevi itd.)	7·53	„	„	—	„	—	„
	Svega			70.814	for.	08	nč.
	Svakolika imovina			299.554	for.	—	nč.

Troškovi uzdržavanja.

Redoviti troškovi uzdržavanja višega odjela i ratarnice pokrivaju se subvencijom iz autonomnoga budgeta, koja je iznašala:

God.	1886.:	34.400	for.
„	1887.:	37.178	„
„	1888.:	37.100	„
„	1889.:	37.000	„
„	1890.:	36.000	„

te je dobiveno tečajem god. 1886.—1890. svega . . . . . 181 678 for.

Sav trošak iznašao je:

God. 1886.	46.910	for. 33	nč.
„ 1887.	44.783	„ 73	„
„ 1888.	47.163	„ 14	„
„ 1889.	45.966	„ 74	„
„ 1890.	46.585	„ 89	„
Sav trošak g. 1886.—1890.	231.409	for. 83	nč.

Trošak iznad subvencije sa 49.731 for. 83 nč. pokriven je zavodskimi prihodi, i to naukovinom, ratarskimi štipendiji i prihodi od gospodarstva.

Vrhovnu upravu zavoda vodi kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, a neposrednim predstojnikom zavoda je ravnatelj, koji skupa sa učitelji višega odjela sačinjava učiteljski sbor.

Ravnatelj, upravitelj, tajnik, jedan učitelj šumarstva, jedan učitelj gospodarstva, učitelj živinarstva, vinogradarstva i pivničarstva, pristav i vrtljar sačinjavaju gospodarski sbor.

Ratarnicom i gospodarstvom upravlja neposredno upravitelj zavodskoga gospodarstva pod nadzorom ravnatelja.

Svršetkom školske godine 1889/90. službovalo je u ovom učilištu sliedeće osoblje:

Ravnatelj *)	—
Pravih učitelja i profesora	9
Asistenta za gospodarstvo i šumarstvo	2
Namjestnih učitelja	1
Upravitelj gospodarstva	1
Tajnik	1
Pristav gospodarski	1
Vrtljar	1
Vjeroučitelja	2
Docent	1
Kućni liečnik	1
Kancelista (izpražnjeno)	—
Ključar	1
Pomoćni podvornik	1

K tomu je bilo namješteno na gospodarstvu i ratarnici sliedeće osoblje: nadvornik, dvornik, mašinista, kuhar, bolničar, sirar, kolar, kovač, konjar, kočijaš, kravar, volar, svinjar i lugar.

*) Od 1. svibnja 1890. upravlja zavodom privremeno jedan učitelj kao upravitelj.

Statistički pregled

učenika za školsku godinu 1889/90.

Ko cem školske godine 1889/90. bilo je učenika:

A. U obće.

a) U višem odjelu: *)

U	I. tečaju	6 gospodara,	28	šumara,	svega	33
„	II. „	6 „	25	„	„	31
„	III. „	8 „	11	„	„	19
Svega . . .		19 „	64	„	„	83

b) Na ratarnici: **)

U I. razredu	24
„ II. „	16
„ III. „	20
Svega . .	60

B. Po vjeroizpoviesti:

	Viši odjel:	Ratarnica:
Rimo-katolika	60	44
Grčko-katoličkih	—	2
Grčko-iztočnih	21	14
Evangeličkih	—	—
Israelitskih	2	—

C. Po dobi:

	Viši odjel	Ratarnica
S navršenom godinom 14 .	—	—
„ 15 .	9	3
„ 16 .	13	5
„ 17 .	19	21
„ 18 .	15	12
„ 19 .	6	15
„ 20 .	5	3
„ 21 .	5	1
„ 22 .	5	—
„ 23 .	4	—
„ 24 .	—	—
„ 25 .	—	—
„ 26 .	1	—
„ 27 .	1	—

*) Početkom školske godine bila su u zavodu upisana 93 učenika. Tečajem I. poljeća izstupiše 2 iz I. šum. teč., a jedan je iz III. šum. tečaja umro; tečajem II. poljeća izstupiše 1 iz I. gosp. tečaja, 2 iz I šum. tečaja, 3 iz II. šum. tečaja, a 1 iz III. šum. tečaja.

**) Početkom školske godine bila su 63 učenika. Tečajem godine umro je 1 iz I. tečaja, dočim je izstupio 1 iz I. tečaja, a 1 iz III. tečaja.

	Viši odjel:	Ratarnica:
D. Po stališu roditelja:		
Sinova vlastele	1	—
„ posjednika	14	—
„ činovnika	45	5
„ svećenika	2	—
„ zanatnika i trgovaca .	11	2
„ posebnika	—	—
„ poljodjelaca	10	53
E. Po zavičaju:		
Rodom iz Hrvatske	41	60
„ „ Slavonije	33	—
„ „ Austrije	5	—
„ „ Ugarske	—	—
„ „ Srbije	1	—
„ „ Bugarske	3	—

E) Po napredku (koncem II. poljeća):

Sa svjedočbom I. reda s odlikom	u višem učilištu	6,	na	ratarnici	17
„ „ I. „	„ „ „	57	„	„	43
„ „ II. „	„ „ „	15	„	„	—
„ „ III. „	„ „ „	—	„	„	—
Neizpitanih	„ „ „	5	„	„	—

U razdobju od god. 1885/6.—1889/90. bilo je učenika:

Školske godine 1885/6.	u višem odjelu	68,	na	ratarnici	65
„ „ 1886/7.	„ „ „	62	„	„	52
„ „ 1887/8.	„ „ „	52	„	„	57
„ „ 1888/9.	„ „ „	69	„	„	55
„ „ 1889/90.	„ „ „	83	„	„	60

Uspjeh konačnih izpita u višem odjelu iz gospodarske i šumarske struke školskih godina 1885/6.—1889/90.

Školska godina	Struka	Broj učenika III. tečaja	Konačnomu izpitu podvrglo se je, i to				Od tih je proglašeno za praksu		
			učenika zavoda	izpit opetujućih	vanjskih	svega	osposobljenimi s odlikom	osposobljenimi	neosposobljenimi
1885/86.	gospodari	6	1	—	—	1	1	—	—
	šumari	14	9	—	—	9	1	8	—
	Svega	20	10	—	—	10	2	8	—
1886/87.	gospodari	7	5	—	—	5	—	3	2
	šumari	13	18	—	—	18	2	14	2
	Svega	20	23	—	—	23	2	17	—
1887/88.	gospodari	8	8	—	—	8	—	8	—
	šumari	9	9	—	—	9	—	8	1
	Svega	17	17	—	—	17	—	16	1
1888/89.	gospodari	3	1	1	—	2	—	2	—
	šumari	10	8	1	—	9	—	8	1
	Svega	13	9	2	—	11	—	11	1
1889/90.	gospodari	8	6	—	—	6	1	4	1
	šumari	11	11	1	—	12	2	10	—
	Svega	19	17	1	—	18	3	14	1

Po tom su u razdobju od g. 1885/6.—1889/90. proglašena za gospodarsku i šumarsku praksu osposobljenimi 72 kandidata (7 s odlikom); od toga odpada na gospodare 19 (2 s odlikom), a na šumare 53 (5 s odlikom).

Ratarnicu izučilo je u razdobju od g. 1885/6.—1889/90.: 98 učenika, i to:

Godine	1885/6.	26
„	1886/7	18
„	1887/8.	17
„	1888/9.	17
„	1889/90.	20

Za polazak višeg odjela i ratarnice kr. gospodarskoga i šumarskoga učilišta križevačkoga osnovana su sliedeća štipendija:

I. Za viši odjel:

1.	Obćine Vinica za gospodara	1 sa 200 for.
2.	Obćine Kutina za gospodara ili ratara	1 sa 120 „
3.	Obćine Čabarske za šumare	2 po 200 „
4.	Obćine Trsat za šumara	1 sa 200 „
5.	Grada Koprivnice za gospodara ili šumara	1 sa 200 „
6.	Grada Osieka za gospodara ili šumara	1 sa 200 „
7.	Grada Siska za gospodara	1 sa 200 „
8.	Grada Zagreba podpora za gospodara ili šumara . .	1 sa 200 „
9.	Trgovišta Krapine za gospodara	1 sa 200 „
10.	Grofa Julija Jankovića za gospodare ili šumare . . .	2 po 150 „
11.	Biskupa Ivana Kralja za gospodara	1 sa 300 „
12.	Petrovaradinske imovne obćine za šumare	2 po 300 „
13.	Brodske imovne obćine za šumare	2 po 200 „
14.	Okružne obćine petrovaradinske za šumara	1 sa 200 „
15.	Krajiške uzgojne, imovne i obrazovne zaklade za gospodare ili šumare	3 po 200 „
16.	Kr. zemaljske vlade za gospodare ili šumare	4 po 200 „

II. Za ratarnicu:

1.	Krajiške imovne, uzgojne i obrazovne zaklade	13
2.	Kr. zemaljske vlade	21
3.	Imovne obćine gjurgjevačke i križevačke	2
4.	Raznih obćina	43

Na zavodu obstoji i družtvo za podupiranje siromašnih učenika višega odjela, koje je koncem školske godine 1889/90. posjedovalo glavnicu od 1.368 for. 45 nč.

b) Ratarnica u Požegi.

Požežka kr. ratarnica ustrojena je na osnovu zakona od 7. kolovoza 1884.

Ratarnica je internat stojeći pod neposrednom vrhovnom upravom kr. zemaljske vlade, odjela za poslove unutarnje. Uredjen je za uzdržavanje do 40 pitomaca, koji su gotovo svi štipendisti obćina ili zemaljski.

Pitomci primaju se u požežku ratarnicu pod iste uvjete kao i u križevačku. U ratarnici požežkoj traje medjutim naukovanje samo dvie godine.

Koji se prodmeti, u kojem tečaju i poljeću i koliko sati na tjedan u ratarnici uče, pokazuje sliedeća tabela.

Tekući broj	Predmet	Broj sati na tjedan			
		u tečaju I.		u tečaju II.	
		u polječu I.	u polječu II.	u polječu I.	u polječu II.
1	Računstvo	2	2	2	2
2	Pismeni sastavci	2	1	1	—
3	Prirodopis i prirodoslovje	2	2	—	—
4	Krasopis	2	—	—	—
5	Vjeronauk	1	1	1	1
6	Obće stočarstvo	3	2	—	—
7	Ratarstvo	3	2	—	—
8	Voćarstvo i povrćarstvo	3	1	—	—
9	Pčelarstvo i svilarstvo	—	1	—	—
10	Posebno stočarstvo	—	—	3	2
11	Vinogradarstvo	—	—	2	2
12	Obrtničtvo i pivničarstvo	—	—	2	1
13	Obće šumarstvo	—	—	2	—
14	Posebno bilinogojstvo	—	—	2	2
15	Gospodarenje i računovodstvo	—	—	3	2
	Svega	18	12	18	12

Risanje svake nedjelje prije podne za oba tečaja po 2 sata.

Svakoga semestra polažu učenici izpite, a nakon svršenoga naukovnoga dvogodišta izdaje se učenikom izučna svjedočba na osnovu uspjeha polugodišnjih izpita.

I. U ratarnicu upisalo se je pitomaca, i to: God. 1885.: 21; god. 1886.: 4; god. 1887.: 22; god. 1888.: 3; god. 1889.: 8; god. 1890.: 17; svega dakle 75.

II. Ratarnicu izučilo je, i to: Škol. godine 1887.: 22; 1888.: 3; 1889.: 22; 1890.: 15; svega dakle 62.

Učila nabavljena su istom za prvu potrebu. Naukovanje u ratarnici vrlo dobro napreduje. Pitomci su vrlo marljivi i uredni, disciplina je izvrstna i pokazuje veliku volju za ratarsko obrazovanje.

Nošnja je pitomcem skroz narodna, a primaju ju od zavoda.

Stanje zdravlja bijaše doslije uviek povoljno, doli jednoga slučaja smrti.

Ratarnica otvorena je u ožujku 1885., pa je bila privremeno smještena u najmljenoj kući „Kamenita vrata“ zvanoj, koja je vlastničtvo gradske obćine, od koje je u najam uzeta, a od 1. svibnja 1887. nalazi se na posjedu, na kojem je i školska t. j. glavna sgrada ratarnice u tu svrhu sagradjena.

Ratarnici predstoji ravnatelj; uz njega namješten je pristav i pomoćni učitelji vjere.

Za liečenje pitomaca uz nagradu odredjen je jedan liečnik, a za liečenje stoke jedan živinar, a budući ratarnica i svoje gospodarstvo vodi, namješten je jedan nadvornik, vrtljar i mliekar uz potreban broj obrtnika i družine.

Zavodsko gospodarstvo.

Uz ratarnicu obstoji zavodsko gospodarstvo, koje služi za praktičnu obuku pitomaca. Potrebno za demonstrativni objekt zemljište darovao je veledušno grad Požega darovnicom od 23. lipnja 1884. U svem ima darovnoga zemljišta 252 jutra 628□°, a kupljenoga zemljišta 21 jutro 1.131□°. Svega 274 jutra 159□° ili 157 hct. 73 ara 43·88 m².

Darovane zemlje ostaju vlastničtvo zemlje, dok bude ratarnica služila svojoj svrsi; inače prešla bi ta zemljišta opet u vlastitost gradske obćine sa svimi amelioracijami i podignutimi na njih sgradami, a zemlja ne bi mogla u to ime tražiti nikakove odštete.

Kao što je već gore navedeno, kupila je zemaljska vlada poradi shodnoga arondiranja zavodskoga posjeda nekoliko zemalja, a nekoliko livada uzela u zakup i djelomičnu košnju, da doskoči nestašici krme.

Gradnje i amelioracije.

Od godine 1885. do konca godine 1890. investirano je u ratarnicu i zavodsko gospodarstvo sliedeće:

1. 1. svibnja 1887. predana je glavna sgrada ratarnice u uporabu, te je seljenje iz „Kamenitih vrata" u Požegi umah sliedilo.

Sgrada dozidana je troškom od	38.000	for.
Vrlo je ukusno i podpuno po higijenskih načelih modernoga zavoda uredjena.		
2. Podignuta je god. 1887. staja za blago troškom od	14.500	„
3. Podignuta je iste godine suša vršilnica i žitnica u vriednosti do	14.000	„
4. Godine 1888. sagradjen je za vrtljara stan troškom od	1.650	„
zatim radionica i ostale nuzsgrade usred vrta u vriednosti do	600	„
5. Iste godine podignut je pčelinjak u vriednosti do .	285	„
6. God. 1885. podignut je stan za kolara i kovača troškom od	1.250	„
7. Godine 1888. podignut je stan za družinu troškom od	2.280	„
i staja za blago u vriednosti do	730	„
8. Godine 1889. podignuta je otvorena šupa, kukuružnjak, žitnica i spremište troškom od	3.600	„
9. Godine 1885. i 1886. izkopana su dva bunara (zdenca) troškom do	800	„
10. Ogradjen je djelomice vrt, voćnjak i vinograd troškom od	500	„
11. Nabavljeno je pokućtvo, razne sprave, učila za ratarnicu, nadalje strojevi, ratila, orudje i ine potrebštine u gospodarstvu u vriednosti do	6.028	„
12. Kupljene su 4 rali zemljišta ili 2 hekt. i 30 ara od grada Požege, ter je nasadjeno trsja 4 vrsti za proizvadjanje vina, a osim toga još i posebice više vrsti stolnoga grozdja na briegu „Vranduku" troškom do	3.000	„

13. Nasadjeno je isto tako do $1\frac{1}{2}$ rali ili 85 ara trsja, i to: do 6 vrsti za proizvadjanje vina, a osim toga i više vrsti stolnoga groždja na posjedu troškom do — 1.000 for.

14. Nasadjen je voćnjak na zavodskom posjedu u izmjeri od 2 rali ili 1 hektar i 15 ara raznimi voćkami, i to: jabukami, kruškami, kajsijami, breskvami, šljivami, trešnjami, tunjami, mušmulami, orasi, lješnjaci, itd do 150 vrsti, troškom do . . . . — 180 „

15. Uredjuje se sveudilj vrt, ter sjemenište i klijalište. Povrće prodaje se u gradu Požegi na sajmištu i u kućah raznim strankam. U vrtu zavodskom nasadjeno je do 500 komada voćaka raznih vrsti i razna oblika i uzgoja kao kordoni, špaliri, piramide u obće, palmete, patuljci itd. troškom do . . . . — 200 „

16. Po poljskih glavnih i nuzgrednih putevih nasadjeno je do 3.000 komada šljiva i 150 oraha troškom do — 100 „

17. Uredjuje se perivoj pred glavnom sgradom. Uredjen je glavni ulazni put sa ceste prema glavnoj sgradi nasadom drvoreda a perivoj nasadom raznoga drveća crnogoričnoga i listnatoga, cvieća itd., a tako i u dvoru troškom od . . . . — 1.000 „

18. Uredjeno je djelomice trkalište za stajom troškom do — 200 „

19. Planiranje i ine radnje proizvedene su troškom od . — 650 „

20. Krčenje šikare i ine amelioracije, gnojenje polja itd. uredjeno je troškom do . . . . — 3.000 „

21. Krčenje i djelomični nasad mlade zavodske šumice obavljen je do danas troškom do . . . . — 300 „

22. Zavod je malim brojem stoke započeo, pak si je kroz ovo 7 godina obstanka, prem je velik broj blaga prodavao, ipak do danas namaknuo i uzgojio dosta znatan broj blaga, tako, da je danas već i uredjena mliekarnica i prodaje se mlieko u gradu Požegi, ter će se doskora i razne vrsti sira proizvadjati Od te grane gospodarstva imade na godinu do 1.000 for. dohodka i znatne kućne potrebštine se namiruju.

Koncem godine 1890. pokazuje se stanje svekolike imovine pripadajuće kr. ratarnici u Požegi, i to:

I. Pokretnine nepotrošive.

1.	U ratarnici: pokućtvo, razne sprave i učila do 1.061 komad u vriednosti od	1.952	for. 95	nč.
2.	U gospodarstvu: pokućtvo, orudje, ratila, strojevi i razne sprave do 2.515 komada u vriednosti od .	4.075	„ 32	„
	Svega 3.576 komada u vriednosti od . .	6.028	for. 27	nč.

II. Kolajuća glavnica.

1.	Stoka 147 glava u vriednosti	7.998	for.
2.	Poljske plodine	6.000	„
3.	Vrtljarske i voćarske plodine	300	„

4.	Vinogradarski proizvodi	200 for.
5.	Livadarske plodine	2.500 „
6.	Proizvodi gospodarskog obrta	100 „
7.	Razne tvari	10 „
8.	Zaliha svagdanjih potrebština	50 „
	Svega	17.158 for.

III. Sgrade.

1.	Ratarnica 1 objekt	38.000 for.
2.	Gospodarske sgrade 11 objekta	39.695 „
	Svega	77.695 „

IV. Zemljišta.

1.	Oranice	158 jut.	900□°	ili 91 hekt.	24·7049 ara
2.	Livade	24 „	1.543 „	„ 14 „	36·6106 „
3.	Vrtovi i voćnjaci	22 „	1.097 „	„ 13 „	05·4766 „
4.	Vinogradi	5 „	800 „	„ 3 „	16·5053 „
5.	Šume i krčevine	50 „	000 „	„ 28 „	77·3212 „
6.	Dvor	4 „	606 „	„ 2 „	51·9814 „
7.	Neplodno zemljište, putevi itd.	8 „	13 „	„ 4 „	60·8390 „
	Svega	274 „	159 „	„ 157 „	73·4390 „

Prema mjestnim cienam (1 for. 46 nč. za 1 ar) vriede zavodska zemljišta po prilici 23.106 for. 58 nč.

Po tom iznosi vriednost svekolike zavodske imovine 123.987 for. 85 nč.

c) Obrtne škole.

1. Kr. zemaljska obrtna škola u Zagrebu.

U „Izvješću o stanju školstva u Hrvatskoj i Slavoniji svršetkom školske godine 1884/5.“ izkazano je stanje obrtne škole počevši od školske godine 1882/3., koje je godine ta škola zasnovana do konca školske godine 1884/5.

Kod osnuća te obrtne škole radilo se je poglavito o tom, da se nadje način, kako bi se obrtničtvo u zemlji pomoćju shodne stručne obuke pridiglo. Na to je kr. zemaljsku vladu sililo ne samo očevidno propadanje većine malih, strukovno slabo obrazovanih obrtnika, već naročito i to, što se je opažalo, da mladež iz svih slojeva pučanstva, ne imajući prilike polaziti u zemlji kakove stručne zavode, hrli u tako zvane učene zavode tolikim brojem, da broj mladeži polazeće gimnazije potrebu humanistički obrazovanoga podmladka u zemlji već sada daleko nadmašuje.

S toga razloga odlučila je kr. zemaljska vlada početkom školske godine 1882/3. otvorenjem obrtne škole u Zagrebu pokušati, da li će pučanstvo zamašaj nove te inštitucije dovoljno shvatiti i da li će ju i kojim interesom susretati.

Živahno učešće kod natjecanja za internatska mjesta u tom zavodu služilo je nepobitnim dokazom, da se je uz obstojeće učevne zavode pokazala potreba za pouku i u inih granah znanja.

A kad se je nakon izmaka prvih četir godina pokazao uspjeh nove te institucije tim, što su svi svršeni abiturienti zavoda našli u svojoj struci namah dobro smještenje, bilo je učešće kod natjecanja za mjesta u obrtnoj školi toliko da se je jedva 15—20% natjecatelja primiti moglo.

To je kr. zemaljsku vladu pobudilo, da započeto djelo nastavi i da oko dalnjega razvoja obrtne škole uznastoji.

S toga je zakonom od 10. prosinca 1889. o ustrojenju zemaljske obrtne škole u Zagrebu za pokus otvorena obrtna škola u Zagrebu proglašena kr. zemaljskom obrtnom školom.

Po tom zakonu ima obrtna škola dva razdjela:

A. Školu i radionice za naučnike (šegrte);

B. Produžnu školu za pomoćnike (djetiće, kalfe).

Obuka za naučnike je cjelodnevna i predaje se u specijalnih školah.

Obuka u školah za naučnike traje četiri (4) godine.

Tko želi biti primljen u prvi razred obrtne škole za naučnike, ima dokazati:

1. Da je tjelesno podpuno zdrav i za rad u obrtnoj školi sposoban;

2. Da je navršio bar 12. a nije prekoračio 15. godinu dobe svoje;

3. Da je s dobrim uspjehom svršio bar nižu pučku školu ili da na prijamnom izpitu dokaže toliko znanja, koliko je propisano za nižu pučku školu.

Tko želi stupiti u viši koji razred obrtne škole za naučnike, valja da teoretičkim i praktičkim prijamnim izpitom dokaže onoliko znanja, koliko je za dotični razred propisano.

Koncem svake školske godine drže se u školi za naučnike godišnji izpiti, na kojih se svaki učenik posebice izpitati ima.

Svršivši s dobrim uspjehom četiri (4) godine obrtne škole za naučnike, dobit će učenik svjedočbu osposobljenja za obrtnoga pomoćnika (djetića, kalfu).

Produžnoj djetićkoj školi je zadaćom, da teoretično i praktično naobraženim pomoćnikom (djetićem, kalfam), koji su jur u praksu stupili, pruži priliku, da stečeno znanje upodpune i da ih za samostalan rad osposobi.

U produžnu djetićku školu mogu se primiti djetići, koji prijamnim izpitom dokažu dovoljno predznanje.

Obuka je na produžnoj djetićkoj školi teoretična i praktična, te traje četiri do šest (4—6) semestara.

Obuka na produžnoj djetićkoj školi je u pravilu samo u zimskom semestru te cjelodnevna ili poludnevna; nu može se prema okolnostim obučavati i u ljetnom semestru, nu tada će se obuka ograničiti na večernje sate i na nedjelje i praznike.

Polaznici produžne djetićke škole dobivaju na koncu svakoga poljeća na zahtjev semestralne svjedočbe.

Polaznici pako, koji su na produžnoj djetićkoj školi svršili s dobrim uspjehom četiri polugodišta, mogu se prijaviti na izpit, kojim se stiče diploma izpitanoga palira ili poslovodje.

Ostane li pako koji polaznik produžne djetićke škole još dalnja dva polugodišnja tečaja na zavodu, t. j. polazi li koji produžnu djetićku školu kroz šest polugodišta, te se s dobrim uspjehom podvrgne i majstorskomu izpitu, dobiva diplomu izpitanoga majstora.

Osim toga postoje na zavodu i javne strukovne risaone, gdje će se strukovno-crtarske nauke njegovati i javna predavanja za obrtnike držati.

Za polazak javne risaone obrtne škole, odnosno za polazak obćenitih predavanja za pomoćnike i obrtnike ne iziskuje se predznanje.

Svaki učenik obrtne škole, koli razdjela za naučnike toli onoga za pomoćnike, kao i svaki polaznik javne risaone obrtne škole plaća tri (3) for. a. vr. naukovine na semestar.

Oprost od naukovine može se podieliti takovim učenikom, koji se izkažu, da su siromašni, te svojom marljivošću, ponašanjem i napredkom dokažu, da su taj oprost zavriedili.

Oprost od naukovine podjeljuje kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, na predlog učiteljskoga sbora.

Školski praznici ustanovljuju se pogledom na teoretičku i risarsku nauku na dva mjeseca, a glede praktičnih vježba u radionah na četrnaest dana u godini.

Nastavni je jezik u obrtnoj školi hrvatski (ili srbski).

Predmeti učevni kao i nastavni red opredieliti će se i urediti naredbenim putem posebnom naukovnom osnovom.

Svi na obrtnoj školi namješteni učitelji dužni su najviše trideset (30) sati na tjedan obuku podjeljivati, poslovodje u radionah pako imaju najviše šestdeset (60) sati na tjedan.

U radionah obrtne škole izvadja se ono, što se pismenim nalogom ravnatelja pojedinim poslovodjam doznači u okviru naukovne osnove.

Što učenici u zavodskih radionah izrade, ima se upotrebiti ili u zavodske svrhe ili se ima u smislu posebnih ustanova, koje će se izdati putem naredbe, u korist zavoda prodati.

Disciplinarnu vlast nad učenici svih odjela obrtne škole vrši ravnatelj zavoda s učiteljskim sborom.

Sastavnim dielom obrtne škole je muzej za umjetnost i obrt, kojemu je svrha, da uzornimi sbirkami obrtnih i umjetno-obrtnih predmeta strukovno-obrtnu naobrazbu promiče.

Učiteljsko osoblje obrtne škole sastoji od ravnatelja, učiteljâ vjere, potrebnoga broja strukovnih i pomoćnih učitelja i prefekta, te poslovodja i pomagača radiona.

Ravnatelja zavoda imenuje Njegovo Veličanstvo.

Strukovne učitelje, učitelje vjere, pomoćne učitelje i prefekte, te poslovodje radiona imenuje ban, sporazumiv se glede učiteljâ vjere sa dotičnimi duhovnimi stolovi.

Definitivno namještene strukovne učitelje obrtne škole ide naslov „profesor".

Poslovodje radiona i pomagači poslovodja postavljaju se redovito samo privremeno uz odkaz.

Teoretično i praktično osobito naobraženi poslovodje mogu se namjestiti i definitivno.

Nu pravo na definitivno imenovanje ima i takav poslovodja samo onda, ako je u obrtnoj školi neprekidno i uspješno služio dvadeset (20) godina.

Ravnatelj obrtne škole stoji u VII. dnevnom razredu, te uživa plaću godišnjih jednu hiljadu četiri sto (1.400) for., stan u zavodskoj sgradi, službeni doplatak od tri sto (300) for. i mjestni od sto petdeset (150) for., te ima pravo na petgodišnje doplatke ustanovljene za učitelje srednjih škola.

Beriva strukovnih učitelja obrtne škole jednaka su sa berivi učitelja srednjih škola.

Za ravnatelja i strukovne učitelje obrtne škole valja glede obskrbe zakon od 8. rujna 1875., kojim se uredjuju mirovine za učitelje srednjih škola.

Dodieljeni na službovanje obrtnoj školi učitelji vjere, te pomoćni učitelji, medju ovimi i prefekti, uživaju uz svoja beriva godišnje doplatke, koji će se prema broju učevnih i poslovnih sati dotičniku ustanoviti putem naredbe.

Poslovodje radiona obrtne škole uživaju plaću godišnjih osam sto (800) for. sa dva desetgodišnja doplatka od sto (100) for., te ih nakon definitivnoga imenovanja ide pravo na mirovinu.

Pomagači poslovodja imaju plaću od šest sto (600) for. na godinu.

U provedbu toga zakona imenovano je početkom godine 1891. učiteljsko osoblje, te osoblje radiona obrtne škole, dočim će se ostale ustanove toga zakona provadjati postupice.

Za sada obstoji na zavodu samo škola za naučnike (šegrte), te će se produžna škola za pomoćnike (kalfe) otvoriti možda tek početkom školske godine 1892/3.

Škola za naučnike (šegrte) ima četiri godišta sa radionicami za: 1. bravariju, 2. stolariju, 3. tokariju, 4. klesariju, 5. drvo- i kamenokiparstvo, 6. lončarstvo i pećarstvo, te 7. keramijsko-dekorativno slikarstvo.

Prve, dotično druge godine rade obično svi naučnici, dok si pribave obćenitu ručnu vještinu, malne u svih spomenutih radionah po stalnom turnusu, te se pri tom obraća osobita pomnja na obuku u risanju i modelovanju, da se u naučnicih pobudi i uzgoji pravo čuvstvo za plastičnost forme. Druge, treće i četvrte godine radi svaki naučnik u radioni izabranoga si zanata; no i sada se pomno vježba u modelovanju, te u strukovnom i geometrijskom risanju.

U svakom godištu imaju pitomci po 66 sati na tjedan, t. j. 11 sati na dan obuku, i to:

5 sati u radionah,

3 sata risanje,

3 sata teoretičnu obuku.

Ova potonja (3 sata na dan ili 18 sati na tjedan) obuhvaća: vjeronauk 1 sat, hrvatski jezik 2 sata, njemački jezik 2 sata, zemljopis 2 sata, poviest 2 sata, prirodoslovje 3 sata, računstvo i geometrija 3 sata, obrtno knjigovodstvo 1 sat, oblike umjetnosti 1 sat, krasopis 1 sat.

Osim toga uči se u zavodu još i gimnastika, pjevanje i donekle glasba.

Ta teoretična obuka pada danomice u vrieme od 6 do 8 sati na večer, i od 7 do 8 sati u jutro. Ostalo pak vrieme dana, naime od 8 do 12 sati prije podne, pa od dva do 6 po podne odredjeno je za risanje, modelovanje i za rad u radionah.

Zavod je smješten u vlastitoj sgradi, te je s njim spojen internat.

Stanje toga zavoda u razdobju od godine 1882/3. do uključivo 1889/90. pokazuje sliedeća tabela.

G. 1883.				G. 1884.				G. 1885.				G. 1886.				G. 1887.				G. 1888.				G. 1889.				G. 1890.			
bilo je pitomaca u tečaju																															
I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.
22	—	—	—	*37	22	—	—	39	37	21	—	15	39	37	20	34	20	34	23	31	25	15	35	33	27	25	15	35	28	28	23
22				59				97				111				122				106				100				114			

* Medju njimi 14 frekventantica keramičko-dekorativnoga odjela.

Iz te se tabele razabira, da je IV. tečaj na zemaljskoj obrtnoj školi od njezina postanka do konca godine 1890. izučilo svega 116 pitomaca, i to: Godine 1886.: 20; 1887.: 23; 1888.: 35; 1889.: 15; 1890.: 23.

Svi ovi učenici ostavili su odmah koncem dotične školske godine zavod osim 4 god. 1890., koji su poradi boljega usavršenja u svojoj struci ostali još godinu dana na zavodu.

Po tom je zavod od njegova postanka do konca godine 1890. ostavilo 112 izučenih pitomaca.

Koliko je novih pitomaca bilo svake godine u obrtnu školu primljeno, i koliko je medju njimi bilo plaćajućih i koliko bezplatnih, razabira se iz sliedećega izkaza:

Godina:	U zavod je primljeno pitomaca:	Od tih je bilo pitomaca plaćajućih dotično štipendista:	Pitomaca bezplatnih:
1883.	22	—	22
1884.	23	12	11
1885.	39	33	6
1886.	15	9	6
1887.	34	25	9
1888.	31	23	8
1889.	33	22	11
1890.	35	27	8

Od izučenih 112 pitomaca obrtne škole, koji su zavod ostavili, ima ih: a) bravara 42; b) klesara 15; c) stolara 29; d) kipara 9; e) dekorativnih slikara 7 i f) lončara i pećara 10.

Ne će biti bez interesa, ako se ovdje izkaže, gdje se dotičnici sada nalaze, da li su svi kod svoga obrta ostali i što si zasluže.

a) Bravari se nalaze, i to:

1. U Pulju u arsenalu vojne mornarice 6 asentiranih;
2. U Beču 7 sa zaslužbom od 9 for. na tjedan;
3. U Zagrebu 5 sa zaslužbom od 1·10 for. do 1·40 for. na dan;
4. U Zürichu 1 sa zaslužbom od 1·60 for. na dan;
5. Na Rieci kod državnih željeznica 5 sa zaslužbom od 1·55 for. na dan;
6. U Augsburgu 1 sa zaslužbom od 2 for. na dan;
7. U Našicah 1 sa zaslužbom od 1·20 for. na dan;

8. U Kapošvaru kod državnih željeznica 6 sa za zaslužbom od 1·40 for. na dan;
9. U Gracu 5 sa zaslužbom od 13 for. na tjedan;
10. U Budimpešti u tvornici Ganz et Comp. 1 sa zaslužbom od 16 for. na tjedan;
11. U Budimpešti (parobrodarsko družtvo) 1 sa zaslužbom od 10 for. na tjedan;
12. U Bosni 1. Zaslužba nepoznata;
13. U Zagrebu je fijaker 1;
14. U Sisku kao urar 1 sa zaslužbom od 4 for. na tjedan i obskrbom.

b) Klesari se nalaze:

1. U Zagrebu 6 sa zaslužbom od 2 for. na dan;
2. U Južnoj Americi 3 sa zaslužbom od 10—12 dolara na tjedan;
3. U Beču 3 sa zaslužbom od 15 for. na tjedan;
4. U Budimpešti 1 sa zaslužbom od 15 for. na tjedan;
5. Asentiran je 1;
6. Umro je 1.

c) Stolari se nalaze:

1. U Zagrebu 7 sa zaslužbom od 1·30 for. na dan;
2. U Parizu 2 sa zaslužbom od 1·90 for. na dan;
3. U Samoboru 1 sa zaslužbom od 7 for. na tjedan;
4. U Velikoj Kaniži 1 sa zaslužbom od 10 for. na tjedan;
5. Na Rieci u tvornici torpeda 1 sa zaslužbom od 1·50 for. na dan;
6. U Valpovu 1 sa zaslužbom od 5 for. na tjedan i obskrbom;
7. U Beču 3 sa zaslužbom od 2 for. na dan;
8. U Salzburgu 1 sa zaslužbom od 10 for. na tjedan;
9. U Budimpešti 2 sa zaslužbom od 10 for. na tjedan;
10. U Ljubljani 1 sa zaslužbom od 9 for. na tjedan;
11. U Gracu 1 sa zaslužbom od 9 for. na tjedan;
12. U Požunu 1 sa zaslužbom od 6 for. na tjedan;
13. U Sisku 1. Zaslužba nepoznata.
14. U Koprivnici 1. Zaslužba nepoznata.
15. U Vukovaru 1. Vodi otčevu trgovinu sa drvi.
16. Asentirana su dva.
17. U Križevcih 1. Prešao na gosp.-šum. učilište.
18. Pisar 1.

d) Kipari se nalaze:

1. U Zagrebu 3 sa zaslužbom od 18 for. na tjedan;
2. U Beču u austr. muzeju 2 uživaju štipendije;
3. U Gracu 1 sa zaslužbom od 15 for. na tjedan;
4. U Pećuhu 1 sa zaslužbom od 18 for. na tjedan;
5. Asentiran je 1;
6. Umro je 1.

e) Dekorativni slikari nalaze se:

1. U Beču u austr. muzeju 3 uživaju štipendije;

2. U Brodu 1. Radi samostalno;
3. U Zagrebu 2 sa zaslužbom od 10—12 for. na tjedan;
4. Asentiran je 1.

f) Lončari i pećari nalaze se:

1. U Zagrebu 3 sa zaslužbom od 1·20 for. na dan;
2. U Pećuhu 5 sa zaslužbom od 10 for. na tjedan;
3. U Zlataru (Konšćina) 1. Radi za sebe;
4. U Egersdorfu (Štajerska) 1 sa zaslužbom od 3·70 for. na tjedan i obskrbom.

B) Uzdržavanje obrtne škole.

1. Potreba.

a) Škola.

Trošak	1883.		1884.		1885.		1886.		1887.		1888.		1889.		1890.	
	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	n.	for.	nč.	for.	n.	for.	nč.
Osobni	2.514	60	9.296	59	12.220	32	15.750	—	16.420	—	16.090	—	17.320	—	17.460	—
Stvarni	4.886	42	20.166	57	10.915	39	9.765	40	9.649	—	10.606	10	6.356	—	7.619	62
Svega	7.401	2	29.463	16	23.135	71	25.515	40	26.069	—	26.696	—	23.676	—	25.079	62
b) Internat.																
Osobni	600	—	1.473	24	899	99	800	—	800	—	800	—	800	—	600	—
Stvarni	9.553	99	16.303	90	15.251	82	16.665	28	18.941	—	18.819	26	18.001	31	20.071	5
Svega	10.153	99	17.777	14	16.151	81	17.465	28	19.741	—	19.619	26	18.801	31	20.671	5
c) Obrtni muzej.																
Osobni	—	—	470	—	320	—	320	—	320	—	320	—	320	—	400	—
Stvarni	—	—	1.970	—	2.180	—	2.180	—	1.680	—	1.680	—	1.680	—	1.600	—
Svega	—	—	2.440	—	2.500	—	2.500	—	2.000	—	2.000	—	2.000	—	2.000	—
Skupa	17.555	01	49.680	30	41.787	52	45.480	68	47.810	—	48.315	36	44.477	31	47.750	67

2. Pokriće.

Oznaka prihoda	1883.		1884.		1885.		1886.		1887.		1888.		1889.		1890.	
	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	nč.
Dotacija iz zem. budgeta	—	—	19.558	31	8.314	11	11.190	68	10.000	—	10.000	—	10.000		10.000	—
Dotacija iz sirotinjske zaklade	17.110	21	20.000	—	20.000	—	20.000	—	20.000	—	20.000	—	20.000	—	20.000	—
Prinos grada Zagreba za školu	—	—	2.000	—	2.000	—	2.000	—	2.000	—	2.000	—	2.000	—	2.000	—
Prinos grada Zagreba za obrt. muzej	—	—	—	—	—	—	500	—	500	—	500	—	500	—	500	—
Prinosi plaćajućih pitomaca.	324	80	7.974	99	10.033	41	11.214	—	14.528	—	15.580	—	14.550	—	16.800	—
Školarina	120	—	147	—	1.440	—	576	—	782	—	900	—	500	—	500	—
Svega..	17.555	1	49.680	30	41.787	52	45.480	68	47.810	—	48.980	—	47.550	—	49.800	—

Ovaj pregled troška za obrtnu školu izkazuje, da je u internatu i obrtnom muzeju malo ne sav trošak samo stvarni, a za školu samu da je prosjekom svake godine do 30% i više bio trošak stvarni. Ne će s toga biti suvišno, ako se ovdje izporedi stvarni trošak prama trošku osobnom na obrtnih školah u Austriji.

Proračun sliedećih državnih obrtnih škola u Austriji za godinu 1891. izkazuje:

Oznaka	Beč		Brno		Inšpruk		Prag		Grac		Trst		Plzenj		Černovica	
	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	nč.
Osobni trošak (plaća učitelja i sluga).....	58.750	—	53.337	-	29.200	—	53.372	—	55.000	—	39.520	—	42.860	—	21.000	—
Najamnina za sgrade (uzdržavanje sgrada)	1.800	—	12.725	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7.080	—	400	—
Režija (stvarni trošak)......	8.250	—	6.800	—	2.100	—	10.548	—	9.000	—	3.980	—	6.160	—	1.500	—
Svega.	68.800	—	72.862	—	31.300	—	63.920	—	64.000	—	43.500	—	56.100		22.900	—
U Zagrebu osobni trošak.	18.460	—														
Trošak internata........	20.071	05														
Dotatija obrtn. muzeja......	1.600	—														
Režija (stvarni trošak)......	7.619	62														

= svega 47.750 for. 67 nvč.

C) Imetak obrtne škole.

1. Inventar obrtne škole.

Inventar obrtne škole izkazuje vriednost od 39.273 for. 53 nč., i to:

Inventar kućni	2.249	for.	78	nč.
„ pisarne ravnateljstva	668	„	20	„
„ internata	9.300	„	17	„
„ stolarije I.	551	„	71	„
„ „ II.	1.694	„	68	„
„ tokarije	1.039	„	12	„
„ bravarije I.	1.284	„	31	„
„ „ II.	2.826	„	66	„
„ klesarije	1.257	„	25	„
„ modelaone	239	„	80	„
„ drvorezbarije	482	„	36	„
„ kamenokiparije	336	„	02	„
„ slikaone	643	„	92	„
„ lončarije	4.440	„	34	„
„ risaone za prostoručno risanje	208	„	25	„
„ „ „ geometrijsko „	353	„	45	„
„ „ „ plastično „	205	„	30	„
„ „ „ tehničko „	398	„	10	„
„ kabineta fizikalnoga	232	„	05	„
„ „ kemičkoga	69	„	24	„
„ „ prirodoslovnoga	300	„	35	„
„ razredâ	717	„	80	„
„ prefekture	123	„	85	„
„ knjižnice	746	„	82	„
„ kuhinje	587	„	12	„
„ skladišta orudja	337	„	52	„
„ drva za tehničku porabu	7.979	„	36	„
Svega	39.273	„	53	„

2. Inventar muzeja za umjetnost i obrt.

Inventar muzeja za umjetnost i obrt ima vriednost od 16.734 for. 01 nč., te se dieli na sliedećih 7 skupina.

1. Skupina A. Textilni predmeti.

Sadržaj: Starije i novije domaće i strane tkanine, ćilimi, odiela, veziva, čipke, pletiva i gumbarske radnje. Vriednost . . . . 7.739 for. 44 nč.

2. Skupina B. Tehnika kože te stari uvezi knjiga.

Sadržaj: Tapeti, opanci i stare korice (od knjiga). Vriednost 273 „ 35 „

3. Skupina C. Keramički predmeti.

Sadržaj: Domaće i strane zemljane posude, zatim posude od starije i novije majolike i porculana, te od terra-

kotte. Maurijske i razne moderne ploče i staklarske tvorine. Vriednost . . . . 1.943 for. 78 nč.

4. Skupina D. Tehnički proizvodi drva, kamena i kosti.

Sadržaj: Stolarske i drvorezbarske obrtnine, narodna glasbila, modeli narodnih strojeva, šatovane tikvice i palice, razno drveno posudje te ini predmeti kućnog obrta. Vriednost . . . . 2.846 „ 97 „

5. Skupina E. Proizvodi metalotehnički.

Sadržaj: Razno kovno posudje, nakiti, kopče itd. Vriednost 1.378 „ — „

6. Skupina F. Sadreni odlievi.

Sadržaj: Medalje i reliefi francezke, njemačke i talijanske škole. Sadreni odlievi gradjevnih sastavina, zatim odtisci skulpturnih i drugih plastičnih radnja. Vriednost 1.059 „ 47 „

7. Skupina G. Oružje.

Sadržaj: Kratke i dugačke puške, handžari, noževi i dr. Vriednost . . . . 371 „ — „

Pokućtvo . . . . 1.122 „ — „

Svega . . . 16.734 for. 01 nč.

3. Knjižnica muzeja za umjetnost i obrt.

Knjižnica muzeja za umjetnost i obrt ima vriednost od 7.254 for. 55 nč. i sastoji od djela sliedećih struka, i to:

Razni časopisi u vriednosti od	1.653	for.	70 nč.
Arhitektura	1.128	„	71 „
Slikarstvo	927	„	13 „
Poviest umjetnosti	562	„	85 „
Ornamentika	585	„	48 „
Grafička umjetnost	321	„	60 „
Tehnologija	255	„	65 „
Radnje u kovini	229	„	— „
Njemačka nar. literatura	200	„	80 „
Arheologija i mitologija	190	„	71 „
Textilnost	186	„	05 „
Keramika	181	„	87 „
Radnje u drvu	175	„	01 „
Risarska umjetnost	166	„	43 „
Razno: zdravoslovje, heraldika, zakoni, kulturna poviest, statistika, biografija i beletristika	91	„	21 „
Izložbena književnost	88	„	04 „
Radnje u kamenu	83	„	— „
Nastava	71	„	96 „
Nošnja narodnosti	80	„	30 „
Filosofija	52	„	41 „
Nauk o bojah	22	„	64 „
Svega . .	7.254	for.	55 nč.

Po tom je ukupna vriednost musejalnih predmeta i knjižnice koncem godine 1890. iznosila 23.988 for. 56 nč.

4. Savkoliki imetak obrtne škole.

Savkoliki imetak obrtne škole iznosio je koncem godine 1890.: 306.215 for. 81 nvč., i to:

a) Inventar obrtne škole	39.273	for.	53 nč.
b) Inventar i knjižnica muzeja za umjetnost i obrt	23.988	„	56 „
c) Sgrada obrtne škole podignuta troškom od	231.624	„	69 „
d) Gradilište za tu sgradu nabavljeno troškom od	11.329	„	03 „
Svega . .	306.215	for.	81 nč.

2. Škole za drvorezbarstvo, pletenje košara, urarstvo i škole tkalačke.

U „Izvješću o stanju školstva u Hrvatskoj i Slavoniji svršetkom školske godine 1884/5." razloženo je u kratko osnuće košaračkih i drvorezbarskih škola, urarske škole u Ogulinu i tkalačke škole u Brodu.

Stanje tih škola u razdobju od g. 1885/6 do 1889/90. bijaše sliedeće:

A. Drvorezbarske škole.

Mjesto škole	Koliko je učenika školu polazilo godine				
	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.
Zemun	10	10	10	6	12
Stara Gradiška	11	11	11	11	17
Križevci	10	10	12	7	4
Marija-Bistrica	6	6	8	8	10
Otočac	11	10	16	7	9
Gospić.	12	9	7	10	12
Svega. . . .	60	56	64	49	64

Pošto su drvorezbarske škole uredjene samo za 10 frekventanta, to je naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 13. srpnja 1885. br. 5.883 odredjeno, da te škole može polaziti najviše 10, i to samo mužkih frekventanta.

S toga je dakle polazak tih škola bio u cjelosti dosta povoljan.

Uspjeh je u obće polučen dosta dobar, a što je u tih školah osim radnja za vježbe izradjeno, izkazano je kod pojedinih škola u sliedećem pregledu.

a) Drvorezbarska škola u Zemunu.

U drvorezbarskoj školi u Zemunu izradjeno je, i to:

Školske god. 1885/6.: 196 kom. predmeta u vriednosti od 127 for. 63 nč.

Od tih su iste godine prodana 153 predmeta za 103 for. 38 nč., a ostala su 43 predmeta, vriedna 24 for. 25 nč.

Od utržka za prodane predmete pripalo je gradskoj obćini 50 for. 89 nč., učitelju 18 for. 74 nč., a učenikom 33 for. 75 nč.

Školske godine 1886/7. izradjeno je 320 predmeta vriednih 253 for. 83 nč., a prodano je 199 predmeta za 144 for. 36 nč., te su ostala zajedno sa prošle godine neprodanimi predmeti 164 kom., vriedna 133 for. 72 nč.

Od utržka za prodane predmete pripalo je gradskoj obćini 67 for. 65 nč., učitelju 27 for. 39 nč., a učenikom 49 for. 32 nč.

Školske godine 1887/8. izradjeno je 335 predmeta vriednih 340 for. 76 nč., a prodano je 422 predmeta za 474 for. 48 nč., te je ostalo neprodanih 78 predmeta u vriednosti od 112 for. 45 nč.

Od utržka za prodane predmete pripalo je gradskoj obćini 265 for. 40 nč., učitelju 74 for. 64 nč., a učenikom 134 for. 34 nč.

Školske god. 1888/9. izradjeno je 105 predmeta vriednih 58 for. 77 nč., a prodano je sa predmeti iz prošlih godina preostalimi za 58 for. 77 nč., te je ostalo neprodanih predmeta za 112 for. 45 nč.

Od utržka za prodane predmete pripalo je gradskoj obćini 35 for. 59 nč., učitelju 8 for. 28 nč., a učenikom 14 for. 90 nč.

Jedan od frekventanta, koji je školske godine 1887/8. tečaj svršio, a godine 1888/9. u školi dalje za sebe radio, zaslužio si je 125 for.

Obzirom na to, što se je izkusilo, da si drvorezbari ne će moći dovoljno zaslužiti, ako će praviti samo igračke, stavio je strukovni odbor predlog, da se toj školi dodieli još koji vješt stolar, da učenike podučava i u stolarstvu, te ih osposobi, da si izradjivanjem predmeta domaće industrije što više zasluže. Predlog je prihvaćen i školi pridieljen jedan stolar.

Školske god. 1889/90. podučavano je svaki dan po podne četiri sata u stolarstvu, dočim se je prije podne učilo drvorezbarstvo, tokarstvo, strukovno risanje, modelovanje i obrtno knjigovodstvo.

Tečajem iste godine izradjeno je 186 predmeta vriednih 124 for. 15 nč. za prodaju. Za tim je za gradsku obćinu napravljeno 30 rezbarskih okvira, za košaračku školu u mjestu jedna drvorezbarska klupa, za drvorezbarstvo jedna stolarska klupa i alata u vriednosti od 13 for. 75 nč.

Od predmeta za prodaju prodalo se je za 64 for. 30 nč., a ostalo je još neprodanih predmeta za 59 for. 85 nč. Od utržka pripalo je gradskoj obćini 34 for. 18 nč., učitelju 10 for. 8 nč., a učenikom 20 for. 4 nč.

U obće je u toj školi proizvedeno predmeta u vriednosti od 1.160 for. 14 nč. Od tih je prodano u vriednosti od 845 for. 29 nč., a ostalo neprodano u vriednosti od 314 for. 85 nč. Od utržka pripalo je obćini 425 for. 85 nč., učitelju 149 for. 84 nč., a učenikom 269 for. 60 nč.

Proizvodi prodani su većinom u Zemunu i Biogradu; no nekoji predmeti prodani su u Erdelj, Kranjsku, Bugarsku i Crnugoru.

Do sada je trogodišnji tečaj na toj školi svršilo 9 frekventanta. Od tih je sada jedan gostioničar, te se nuzgredno bavi drvorezbarstvom, radeći razne popravke za svoju kuću; no za prodaju ne radi.

Jedan radi samostalno tokarske, stolarske i drvorezbarske predmete, prima

naručbe, te napravi predmeta za više od 300 for. u vriednosti na godinu, od čega živi.

Jedan je prešao u Biograd, gdje se bavi trgovinom.

Jedan je bio po svršenom tečaju godinu dana u Biogradu kao drvorezbar kod dvorskog tokara; sada radi samostalno u Zemunu, te izradi toliko raznih predmeta, da mu čista zaslužba iznosi 300 for. na godinu.

Jedan se bavi trgovinom u Zemunu, a drvorezbarstvo mu je nuzgredno zanimanje. Izradjuje predmete za svoju kuću; no prima i naručbe.

Jedan se bavi ličilarstvom, a drvorezbarstvo tjera samo nuzgredno; isto radi i jedan, koji se u glavnom bavi limarstvom.

Jedan je u stolarskom poslu u Osieku, a deveti je krčmar, te se drvorezbarstvom bavi samo nuzgredno.

Za uzdržavanje škole davala je gradska obćina prostorije, podvorbu, drva za ogriev i za tehničku porabu, te je nabavljala i razna učila i orudje, u koju je svrhu u proračun gradske obćine uvršteno na godinu 300 for.

Svršenim frekventantom darovano je orudje, koje je za bezplatno podieljenje kr. zemaljska vlada nabavila, i to za ovu drvorezbarsku školu 8 garnitura za 312 for.

Za tu školu utemeljene su tri podpore godišnjih 150 for. od petrovaradinske imovne obćine, koje su učenikom te škole iz područja rečene imovne obćine podieljene.

Po inventaru ima ta škola:

Namještaja . . .	53	kom.	u	vriednosti	od	503	for.	97 nč.
Orudja	898	„	„	„	„	404	„	81 „
Strukovnih knjiga .	18	„	„	„	„	68	„	44 „
Modela	111	„	„	„	„	90	„	25 „
Materijala	66	„	„	„	„	71	„	63 „
Svega . . .	1.146	kom.	u	vriednosti	od	1.139	for.	10 nč.

Od toga je nabavljeno od kr. zem. vlade za 969 for. 03 nč., a od gradske obćine za 170 for. 7 nč.

b) Drvorezbarska škola u Staroj Gradiški.

U drvorezbarskoj školi starogradiškoj bio je napredak prve tri godine povoljan; no godine 1888/9. bio je uspjeh loš; jer je bivši učitelj te škole nakanio drvorezbarsku struku napustiti; uslied čega je on i na jednu obću pučku školu premješten, te na njegovo mjesto postavljen drvorezbar, naobražen zemaljskim troškom u drvorezbarskoj školi u Bjelaku.

Od tada je uspjeh vrlo dobar, što pokazuje, da su za to vrieme izradjena 272 predmeta u vriednosti od 736 for. 80 nč.

No pošto većina tih predmeta nije još razprodana, nije utržak dosada niti porazdieljen.

Za uzdržavanje te škole daje obćina bezplatan stan, te je i za nabavu materijala priniela god. 1886.: 5 for. 75 nč.; god. 1887.: 40 for. 4 nč.; god. 1888. i 1889. po 20 for.; a od godine 1890. uvršćuje u to ime u svoj proračun 10 for.

Ta je obćina privažala svake godine bezplatno i sav drveni materijal, što ga imovna obćina gradiška toj školi bezplatno doznačuje.

Ista imovna obćina daje za tu školu svake godine i 6 hvati drva za ogriev, a razne druge potrebe nabavlja za tu školu djelomice predsjednik strukovnog odbora župnik Krunoslav Bešlić iz vlastitih sredstva.

Trgovac sa drvi Antun Bauer darovao je jedne godine toj školi više topolovih stabala.

Uz ovu školu osnovan je internat za djecu okolice.

Taj je internat smješten u obćinskoj jednoj sgradi, te ima sobu i jedno predsoblje, koje prostorije svrsi prilično odgovaraju.

Namještaj internata, nabavljen po kr. zemaljskoj vladi, nalazi se u dobru stanju, a postelje, kojih je 10, imadu podpunu posteljinu.

U internatu ima sada 11 pitomaca, a da je više razpoloživih sredstva u to ime, bilo bi i puno više internista; jer neprestance stižu molbenice iz raznih obćina za primitak djece u internat.

Iz obćine starogradiške ne uživa niti jedan učenik drvorezbarske škole pogodnosti internata, niti kakove druge pripomoći, premda 6 učenika te obćine strukovnu tu školu redovito polaze.

Nadzor nad internatom ima strukovni učitelj te rezbarske škole, a upravu internata vodi predsjednik strukovnoga odbora, župnik Krunoslav Bešlić.

Trošak za uzdržavanje internata iznaša za 11 učenika godimice 1.100 for.

Za pokriće toga troška doprinaša kr. zemaljska vlada godišnje 500 for., imovna obćina gradiška 300 for.; dočim se ostatak mora sabrati po okolišnih obćinah.

Ogriev i razsvjetu daje bezplatno predsjednik strukovnog odbora župnik Kr. Bešlić sam. Posredovanjem njegovim lieči liečnik iz Okučana Mirko Matijević, te liečnik iz Bos. Gradiške dr. Bela Veselovski učenike internata bezplatno; dočim liekove nabavlja župnik Kr. Bešlić.

Uru za internat nabavio je posebnik i član strukovnoga odbora Ignjat Kraus, a prvo podpuno odielo za 11 pitomaca internata nabavila su gg. Bešlić, Ignjat Kraus i Jos. Mayer.

Disciplina, red i čistoća u internatu je dobra.

Prostorije, u kojih je ta škola smještena, dosta su tiesne, no inače shodne. Najpotrebnije orudje je tu, ali pošto ima 17 učenika, to se ipak nedostatak orudja za toliki broj učenika vrlo osjeća.

Materijalom je škola dovoljno obskrbljena, te ima u zalihi hrastova, kruškova, orahova, topolova, vrbova, javorova, jasenova, jelova i brestova drva.

Glavni materijal (hrastovo drvo), iz kojega se najviše predmeta izradjuje, nabavio je predsjednik strukovnoga odbora sam.

Od dosadanjih frekventanta škole svršilo je tečaj 8; jedan je umro, a 7 njih rade s dobrim uspjehom za sebe, te se uz rezbarstvo usavršuju i u stolarstvu, u koju je svrhu na nekoje vrieme toj školi pridieljen jedan stolarski pomoćnik.

Inventarna vriednost u porabi nalazećega se školskoga namještaja i orudja iznaša 1.036 for. 46 nč.

Školske godine 1889/90. podieljeno je svršenim frekventantom te škole 8 garnitura orudja, nabavljena troškom zemaljskim od 308 for. 80 nč.

c) Drvorezbarska škola u Križevcih.

Školska godina	Vriednost predmeta u školi proizvedenih		Od tih je prodano u vriednosti od		Ostalo neprodano u vriednosti		Od utržka pripalo je					
							učitelju		obćini		učenikom	
	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.
1885/6.	122	15	84	—	38	15	21	—	25	20	37	80
1886/7.	161	35	138	40	22	95	34	60	41	52	62	28
1887/8.	140	15	93	35	46	80	23	35	28	—	42	—
1888/9.	70	20	58	70	11	50	14	67	17	61	26	42
1889/90.	89	30	59	60	29	70	14	90	17	88	26	82
Svega	583	15	434	05	149	10	108	52	130	21	195	32

Gradska obćina daje za školu bezplatan stan, drvo za ogriev, razsvjetu, podvorbu, nabavlja sav materijal, a osim toga uvrštuje još godimice za stvarne potrebe škole 200 for. u proračun.

Školske su prostorije svrsi shodno uredjene i svim potrebnim obskrbljene.

Za tehničku porabu škola ima dovoljne zalihe bukova, hrastova, topolova i kruškova drva.

Školske godine 1887/8. darovala je štediona u Križevcih novčanu svotu od 15 for., za koju je gotovinu za školske prostorije nabavljena ura.

Do sada je ovu školu svršilo 8 frekventanta, od kojih se 6 bave s dobrim uspjehom rezbarstvom; jedan je radi bolesti očiju morao zanat napustiti, a jedan je asentiran.

Svršenim frekventantom nabavljeno je o zemaljskom trošku 6 garnitura orudja, te je u tu svrhu izdano 228 for.

Inventarna vriednost škole izkazana je iznosom od 1.006 for.

d) Drvorezbarska škola u Marija-Bistrici.

U drvorezbarskoj školi u Marija-Bistrici izradjeno je predmeta, i to:

Godine:	Komada:	U vriednosti od:
1885/6.	394	60 for. 90 nč.
1886/7.	246	104 „ 95 „
1887/8.	142	58 „ 80 „
1888/9.	535	169 „ 70 „
1889/90.	239	179 „ 31 „
Svega . . .	1.556	573 „ 66 „

Od utržka pripalo je obćini 30%, učitelju 25%, a učenikom 45%.

Za stvarne potrebe škole priniela je obćina: God. 1886.: 122 for. 49 nč.; god. 1887.: 76 for. 13 nč.; god. 1888.: 95 for. 14 nč.; 1889.: 110 for. 97 nč.; god. 1890.: 106 for. 98 nč.; svega 511 for. 71 nč.

Školske su prostorije sasma neshodne, pošto su tiesne, vlažne do skrajnosti, te ne imaju ni dovoljna svjetla.

Materijala ima dostatno, i to: orahovine, kruškovine, klenovine, grabrovine i nešto javorovine.

Dosada je ovu školu izučilo 5 frekventanta, za koje je po kr. zemaljskoj vladi nabavljeno orudje za 152 for.

Četvorica svršenih učenika bavi se s uspjehom drvorezbarstvom, a jedan je primljen u internat zemaljske obrtne škole radi daljne naobrazbe.

Inventar škole izkazuje na orudju 752 komada u vriednosti od 811 for. 31 nč.

e) Drvorezbarska škola u Otočcu.

Godina	U školi je izradjeno predmeta			Od tih predmeta prodano je u vriednosti		Od utržka pripalo je					
	komada	u vriednosti od				obćini		učitelju		učenikom	
		for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.
1886.	130	76	60	36	85	15	5	7	67	14	13
1887.	144	118	18	52	48	24	5	10	16	18	27
1888.	176	124	68	90	58	38	55	18	48	33	55
1889.	51	30	30	15	75	6	7	3	45	6	23
1890.	95	250	5	216	5	60	84	26	2	129	19
Svega..	596	599	81	411	71	144	56	65	78	201	37

Obćina plaća za školu stan, daje ogriev i razsvjetu, te plaća podvornika.

Imovna obćina otočka votirala je za tu školu svake godine 200 for., a godine 1890. dala je za školu dapače 400 for.

Školske su prostorije svrsi shodne.

Materijala bilo je svake godine dovoljno, a tečajem god. 1890. zaliha je još nadopunjena.

Do sada je tečaj na školi svršilo 10 učenika.

Kućnim obrtom bave se trojica, dva su asentirana, dva se u Zagrebu usavršuju u stolarstvu, a trojica se rezbarstvom ne bave, tobože što nisu dobili orudja.

Za svršene frekventante te škole nabavljeno je po kr. zem. vladi 8 garnitura orudja troškom od 308 for. 80 nč.

Inventar škole izkazuje 908 kom. orudja u vriednosti od 930 for. 74 nč.

f) Drvorezbarska škola u Gospiću.

U toj školi bio je uspjeh manje povoljan.

Do konca godine 1890. proizvedeno je predmeta u vriednosti od 816 for 53 nč. Od tih je prodano u vriednosti od 452 for. 57 nč., a ostalo je u zalihi u vriednosti od 363 for. 96 nč.

Od utržka pripalo je obćini 244 for. 7 nč., učitelju 69 for. 77 nč., a učenikom 138 for. 73 novč.

Dovoljan i dobar uspjeh polučen je u ovoj školi s onimi frekventanti, koji su u školi uztrajali 3 godine; no većina ih je izstupila još prije, nego što su se uvježbali u početnih radnjah.

Obćina je za tu školu svake godine u svoj proračun uvršćivala 200—300 for., kojim se je prinosom stvarni trošak škole pokrivao.

Uz tu školu obstoji internat, a taj je i doprinašao, da je ta škola u obće imala frekventanta; jer se do sada nije niti jedan mladić izjavio, da bi o svom trošku dotično o trošku svojih roditelja tu školu polaziti htio.

U internatu bili su smješteni svi frekventanti.

Taj je internat smješten u županijskoj bolnici uz razmjernu odštetu prama broju internista.

Trošak internata podmirivaju obćine županije ličko-krbavske godišnjimi prinosi, te je u to ime:

Godine:	Unišlo:	Potrošeno:
1886.	272 for. 90 nč.	274 for. 10 nč.
1887.	572 „ 30 „	688 „ 17 „
1888.	1.009 „ 75 „	330 „ 90 „
1889.	411 „ 34 „	271 „ — „
1890.	847 „ — „	498 „ 73 „
Svega . . .	3.113 for. 29 nč.	2.062 for. 90 nč.

Blagajnom internata upravlja kr. županijska oblast u Gospiću.

Od svršenih dosada u toj školi 6 frekventanta bavi se samo jedan drvorezbarstvom, a i taj samo s neznatnim uspjehom, premda je za svršene frekventante te škole po kr. zem. vladi nabavljeno 8 garnitura orudja troškom od 308 for. 80 nč.

Inventarna vriednost te škole izkazuje se sa 863 for. 37 nč.

B) Škole za pletenje košara.

Mjesto škole	Školu je polazilo školske godine										Opazke
	1885/6.		1886/7.		1887/8.		1888/9.		1889/90.		
	mužkih	ženskih	mužkih	ženskih	mužkih	ženskih	mužkih	ženskih	mužkih	ženskih	
Zemun	6	12	7	10	17	2	9	—	14	—	
Petrovaradin	10	2	8	1	7	1	4	2	3	1	
Osiek	19	5	18	5	21	2	16	2	20	3	Početkom školske godine 1889. premještena vukovarska u Jasenovac, da se i u tom predjelu pokuša; bi li se ondje dalo košaračtvo udomiti. God. 1887/8. otvorena je škola u Krapini, a god. 1888/9. prmještena u Samobor.
Vukovar	3	12	4	11	5	9	—	—	—	—	
Jasenovac........	—	—	—	—	—	—	10	5	8	2	
Krapina	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	
Samobor........	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	
Svega...	38	31	37	27	55	14	39	9	47	7	

Škole za pletenje košara uredjene su za 20—24 frekventanta, te je taj normalni broj frekventanta dosada polučen samo kod škola u Osieku i Zemunu.

a) Košaračka škola u Zemunu.

U toj školi bio je polučen uspjeh:
Vrlo dobar kod 32 frekventanta,
dobar „ 37 „
a dovoljan „ 8 „

Školska godina	U školi je izradjeno predmeta u vriednosti od		Od tih je prodano u vriednosti od		Od utržka pripalo je					
					obćini		učitelju		učenikom	
	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.
1886.	412	9	412	9	295	24	53	11	63	74
1887.	409	75	409	75	247	24	73	84	88	67
1888.	390	–	390	—	247	15	65	27	77	58
1889.	256	40	256	40	173	99	37	47	44	94
1890.	327	54	327	54	212	72	52	19	62	63
Svega...	1.795	78	1.795	78	1.176	34	281	88	337	56

Svi dosada u toj školi napravljeni predmeti prodani su, a svakim se danom traže dalnji proizvodi, naročito za Biograd.

Obćina daje za školu prostorije, ogriev, razsvjetu, podvorbu, materijal, te nabavlja i potrebito orudje. S toga je u gradski proračun uvršteno za tu školu godimice 300 for.

Školske su prostorije shodno uredjene i svim potrebnim obskrbljene.

Materijala svake vrsti školi ne manjka, a imade ga u školi uviek u dovoljnoj zalihi.

Imovna obćina u Mitrovici osnovala je za tu školu tri, a imovna obćina u Vinkovcih jedan štipendij po 150 for.

Vrbik je na površini od jednoga jutra zasadjen, napreduje liepo i nosi školi jur korist. No u neposrednoj blizini grada Zemuna ima dobre vrsti vrbe u polukulturi u izobilju, koju sada Zemunčani već više uvažavaju i unovčuju, naročito nalazi ta vrba puno prodje u Biograd.

Dosada je tečaj na ovoj školi svršilo 14 frekventanta, koji svi uspješno za sebe rade, dotično rade za jednoga trgovca u Biogradu, koji robu dalje razprodaje.

U Zemunu ima škola za pletenje košara svakako još liepu budućnost, samo će biti od potrebe, da se tu što više skrbi za proizvod samoga materijala; jer ga neuradjena ima tu izobilje, te bi se dao dobro unovčiti.

b) Košaračka škola u Petrovaradinu.

Školska godina	U školi je izradjeno predmeta	Vriednost izradjenih predmeta		Od tih je prodano			Od utržka pripalo je					
				komada	vriednih		obćini		učitelju		učenikom	
		for.	nč.		for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.
1886.	726	439	94	606	368	70	266	7	36	65	65	98
1887.	381	210	41	324	188	18	115	01	26	5	47	12
1888.	244	190	7	218	165	40	103	63	21	99	39	78
18 9.	198 393	167 252	14 8	198 388	248	6	19	58	—	—	219 9	44*) 4
1890.	158 441	132 336	45 85	150 424	333	71	7	54	18	22	260 47	50*) 45
Svega	2.541	1.728	94	2 316	1.304	5	511	83	102	91	689	31

*) To su zaslužili učenici, koji su godine 1888. tečaj na školi savršili, a god. 1889. i 1890. pod nadzorom učitelja samostalno za sebe radili; s toga je i sav utržak pripao njima.

Gradska obćina davala je za školu prostorije, ogriev i razsvjetu. Osim toga bilo je u proračunu gradske obćine uvršteno za stvarne potrebe te škole god. 1886. i 1887. po 300 for., godine 1888. i 1889. po 100 for., a godine 1890.: 50 for.

Školske su prostorije za košaračku radnju shodne i potrebnim namještajem te orudjem dobro obskrbljene. Materijala ima dovoljno.

Vrbik zasadjen je god. 1886. na poplavi izvrženom zemljištu, te je uslied toga i propao. Nešto se je malo održalo, no to je uviek pristupno marvi. U ostalom ne ima tu ni prave potrebe za poseban kultivirani vrbik; jer vrba iz gradske Ade tako je dobra, da može konkurirati sa svakom kultiviranom, a te se tu može dobiti na stotine met. centi.

Dosada je ovu košaračku školu svršilo 12 frekventanta, koji se sveudilj bave pletenjem košara.

Šestorica bave se pletenjem samo, kad su prosti od prečih poslova, a druga šestorica bave se pletenjem košara kao zanatom.

Ovi namiruju djelomice potrebe Novogasada i Petrovaradina.

Dvojica tih frekventanta smještena su u srbskoj tvornici košara u Biogradu, te je jedan njih tamo najstarijim radnikom. Maksimum njihove zaslužbe tamo varira izmedju 1 for. 30 nč. do 2 for. na dan.

Ostali frekventanti ne rade obično sami, već im pomažu članovi obitelji.

Imade tu i mnogo samouka, koji se takodjer bave pletenjem dviju, triju vrsti košara, a dadu si pokazivati po gdjekoju drugu vrst od izučenih u školi frekventanata.

Inventarna vriednost škole izkazuje se sa 524 for. 40 nč.

c) Košaračka škola u Osieku.

U toj školi bio je uspjeh vrlo dobar, kako se vidi iz sliedećega izkaza izradjenih u njoj predmeta.

Školska godina	U školi je izradjeno predmeta	Vriednost izradjenih predmeta		Od tih je prodano			Od utržka pripalo je					
				komada	vriednih		obćini		učitelju		učenikom	
		for.	nč.		for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.
1886.	310	205	35	310	205	35	133	73	23	50	48	12
1887.	790	738	85	790	738	85	302	52	140	35	295	98
1888.	1.530	937	82	1.530	937	82	419	77	131	—	387	5
1889.	1.780	1.671	23	1.780	1.671	23	749	66	194	8	727	49
1890.	1.601	1.158	92	1.601	1.158	92	453	4	190	13	515	75
Svega	6.011	4.712	17	6.011	4.712	17	2.058	72	679	06	1.974	39

Gradska obćina davala je za školu stan, ogriev, razsvjetu, podvorbu i nabavljala je sav potrebiti materijal.

Brodska imovna obćina utemeljila je za tu školu tri štipendija od godišnjih 150 for.

Školske prostorije, za koje gradska obćina plaća 400 for. najamnine, odgovaraju svrsi sasma, te su i svim potrebitim obskrbljene.

Materijala ima dovoljno u zalihi, a prema potrebi se isti nadobavlja.

Vrbik zasadjen je godine 1886. na površini od ½ jutra, god. 1887. na površini od 1½ jutra, god. 1888. na površini od 2½ jutra, god. 1889. na površini od 3 jutra i god. 1890. na površini od 4 jutra, stoji dobro, i daje školi jur toliko materijala, te nije potrebno, da ga od drugud nabavlja; dapače je iz toga vrbika prodano sadjenica do 250.000, pa i oguljenih vrba do 25.000 kom.

Dosada su tu školu podpuno svršila samo 4 učenika i jedna učenica; dvojica njih rade kao pomoćnici, a ostala trojica tjeraju košaračtvo samostalno sa sasma dobrim uspjehom. Većina pako frekventanta iz trogodišnjega tečaja ostala je i dalje u školi, te radi pod nadzorom učitelja.

Inventarna vriednost te škole izkazuje se sa 475 for. 29 nč.

d) Košaračka škola u Vukovaru dotično u Jasenovcu.

Dok je škola bila u Vukovaru izradjeno je u njoj predmeta u vriednosti od 808 for. 86 nč., koji su svi razprodani.

U Jasenovcu pako izradjeno je godine 1889. i 1890. predmeta samo za 260 for.

Obćina Jasenovac daje za školu stan, koji je pako sasma neprikladan; za nabavu materijala potrošila je obćina 65 for., dočim drva za ogriev daje II. banska imovna obćina.

*

Materijala ima dovoljno u zalihi.

Pošto je ta škola u Jasenovcu otvorena tek godine 1889., te se nalazi stoprv u početcih, ne može se za sada još kazati, da li će i u koliko uspjeti, te se ondje košarački obrt udomiti.

e) Košaračka škola u Krapini dotično u Samoboru.

Pošto se je već tečajem prve, t. j. godine 1887/8, kada je košaračka škola u Krapini bila ustrojena, pokazalo, da se ondje neće dati košaračtvo udomiti, napuštena je ta škola koncem školske godine 1888/9., jer je imala samo 5 frekventanta, a i ti su školu polazili tako nemarno, da tako rekuć školskoga polazka nije ni bilo.

U Samoboru pako, gdje se je otvorenje takove škole svestrano željelo, i gdje je dakle početkom školske godine 1889/90. škola za pletenje košara i osnovana, pokazalo se je takodjer već prve godine, da i tu takovoj školi ne ima obstanka; jer nije u istoj bilo više no 3 učenika.

S toga se je i tu košaračka škola koncem školske godine 1889/90. napustila, te je mjesto nje dozvoljeno, da se u Staroj Gradiški počevši od školske godine 1890/91. otvori košaračka radiona, koja ima izgleda, da će dobro uspjevati, jer je polazak iste dosada sasma povoljan.

C) Urarska škola u Ogulinu.

Ta škola ima dva odjela, odjel za rezbarstvo kao pripravni tečaj za urarstvo i specijalni odjel za urarstvo.

Odjel za rezbarstvo uredjen je za 20 učenika, dočim se je odjel za urarstvo mogao za sada urediti samo za 6 frekventanta; jer je uredjenje urarske radione skopčano sa znatnim troškom.

Godina	Broj učenika			Opazke
	upisanih	izostalih	koncem škol. godine	
1886.	18	6	12	
1887.	14	1	13	
1888.	19	3	16	Medju njimi 3 urara.
1889.	24	3	21	Medju njimi 4 urara.
1890.	25	2	23	Medju njimi 5 urara.

Dosada su tu školu izučila 3 drvorezbara koji su do konca godine 1888. polazili naučni, a ostale dvie godine praktični rezbarski tečaj.

Podieljeno im je orudje od nabavljenih po kr. zem. vladi za tu školu 8 garnitura, te rade sva trojica za sebe sa vrlo dobrim uspjehom.

Godine 1890. svršila su tu školu 3 urara, polazeći dvie godine pripravni rezbarski tečaj, a 3 godine tečaj urarski. Od njih se za sada ni jedan ne bavi urarstvom, jer su sva trojica asentirana.

Školska godina	U školi je izradjeno i prodano predmeta u vriednosti od		Od utržka pripalo je							
			občini		učitelju		učenikom		frekventantom praktičnoga tečaja	
	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.
1886.	16	58	—	—	—	—	16	58	—	—
1887.	191	16	57	35	47	79	86	02	—	—
1888.	254	73	76	42	63	71	114	60	—	—
1889.	380	38	28	56	41	13	80	54	230	15
1890.	460	23	78	92	80	91	125	90	174	50
Svega...	1.303	08	241	25	233	54	423	64	404	65

Od toga utržka ide na proizvode urarstva 691 for., a na proizvode rezbarstva 612 for. 8 nč.

Većinom izradjivali su se predmeti naručeni, koji su se namah i prodali.

Prvih godina radilo se je mnogo predmeta za samu školu, kao pokućtvo, orudje itd.

U zalihi imade proizvoda u vriednosti od 84 for. 90 nč.

Za stvarne potrebe škole prinieli su, i to: Upravna občina ogulinska 2.226 for. (g. 1886.: 250 for.; g. 1887.: 472 for.; g. 1888.: 564 for.; g. 1889.: 470 for.; g. 1890.: 470 for.), imovna občina ogulinska 1.000 for. (svake godine po 200 for.). Štediona u Ogulinu darovala je tečajem istoga petgodišta 273 for. 29 nč.

Osim toga darovali su školi: Trgovac u Ogulinu Gjuro Blašković jedan pisaći stol, inžinir u Ogulinu Ant. Koštjal 67 bukovih dužica, posjednik u Ogulinu Antun Blašković 2 kom. orahovine, upravna občina Plaški 74 kom. topolovih, a Felix Neuberger u Jasenku 62 kom. jelovih piljenica.

Tvornica soda-vode u Ogulinu darovala je za nabavu odiela učenikom 32 for. 84 nč.

Materijala ima ova škola, i to koli odjel za rezbarstvo, toli i odjel za urarstvo dovoljno.

Škola je smještena u stanu županijskog školskog nadzornika, a občina ogulinska plaća tomu školskomu nadzorniku stanarinu.

Inventarna vriednost ove škole izkazuje se:

na orudju i pokućtvu sa	3.648	for.	08 nč.
na materijalu sa	285	„	30 „
Svega	3.933	for.	38 nč.

D) Tkalačke škole.

a) Tkalačka škola u Zagrebu.

Ta je škola bila školske godine 1885. otvorena u Brodu na Savi, te je s njom bio spojen internat za 10 učenica.

Počela se je dosta dobro razvijati. No mjeseca srpnja 1887. bukne vatra u sgradi, gdje je ta škola bila smještena, te izgori malo ne sav inventar.

Uslied toga premještena je ta škola u Zagreb, gdje je uprava iste povjerena družtvu za umjetnost i umjetni obrt uz godišnju subvenciju od 1.200 for.

Nakon što je izgorjeli inventar te škole nadobavom iz zem. sredstva dopunjen, otvorilo je družtvo umjetnosti tu školu početkom školske godine 1887/8.

Tu je školu polazilo god. 1888.: 16; god. 1889.: 12 i god. 1890. takodjer 12 učenica. Sve te učenice bile su Zagrebčanke.

Od svršenih do sada učenica rade samostalno za sebe jedna u Lašćini, jedna u Samoboru, a jedna je namještena na osnovanoj po petrovaradinskoj imovnoj obćini putujućoj tkalačkoj školi sada u Martincih, dočim se za ostale ne zna, gdje su, pošto su se nekoje udale.

Koliko je robe izradjeno i prometnuto, vidi se iz sliedećega izkaza.

Školska godina:	Robe je izradjeno u vriednosti od:	prometnuto za:
1888.	1.700 for.	1.200 for.
1889.	2.100 „	1.960 „
1890.	2.300 „	1.840 „
Svega	6.100 for.	5.000 for.

Učenice dobivaju za svaki □ metar izradjenih ćilima smyrnanske tehnike 5 for. zaslužbe, a za □ metar narodnih ćilima 3 for. 50 nč., te si tako može vješta tkalja zaslužiti mjesečno do 25 for., dočim je minimum zaslužbe 10 for. mjesečno.

Trošak te škole izkazuje se kako sliedi:

Plaća učiteljice	500	for. na godinu.
Najamnina za školske prostorije . . .	360	„ „ „
Razsvjeta	45	„ „ „
Ogriev	60	„ „ „
Podvorba	100	„ „ „
Zaslužba učenica po prilici	1.000	„ „ „
Učiteljici u ime tantieme od prodane robe po prilici	120	„ „ „
Materijal oko 300 do	400	„ „ „
Svega	2.585	for. na godinu.

A pošto za pokriće toga troška stoji na razpolaganje subvencija iz zemaljskih sredstva u iznosu od . . . . 1.200 for.
Utržak za prometnutu robu oko . . . . 1.200 „

Dakle svega . . . 2.400 for.,

ostaje manjak od 185 for., koji se mora pokriti sredstvi družtva, ako mu ne podje za rukom, proizvode škole prometnuti uz što povoljnije ciene.

Vriednost namještaja te škole, t. j. 13 stanova, i to:

5 velikih po 160 for.	800	for.
4 srednja po 80 for.	320	„
4 mala po 50 for.	200	„
Svega	1.320	for.,

te ima škola osim toga u zalihi gotove robe u vriednosti od 1.100 for. i materijala u vriednosti od 250 for.

b) Tkalačka škola u Martincih.

Ta je škola početkom školske godine 1891. kao putujuća tkalačka škola otvorena na trošak petrovaradinske imovne obćine za sada u Martincih, te će se odanle premjestiti u Surčin, eventualno i kamo drugamo.

Uspjeva sasma dobro, te će se o njoj potanje izviestiti sliedećom sgodom.

Uzdržavanje strukovnih škola

za rezbarstvo, košaračtvo, urarstvo i škole tkalačke u Zagrebu.

Pošto stvarni trošak tih škola nose dotične obćine uz pripomoć imovnih obćina, dotično za tkalačku školu u Zagrebu družtvo umjetnosti, izkazat će se ovdje u prvom redu samo osobni troškovi tih škola.

A) Drvorezbarske škole.

Oznaka troška	Kolik je bio trošak za drvorezbarsku školu u												Svega	
	Zemunu		Staraj Gradiški		Križevcih		Marija-Bistrici		Otočcu		Gospiću			
	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.
Plaće strukovnih učitelja	600	—	420	—	450	–	420	—	400	—	400	—	2.690	—
Stanarina	150	—	—	—	100	—	—	—	100	—	100	—	450	—
5godišnji doplatci	180	—	—	—	85	—	—	—	85	—	85	—	435	—
Službovni doplatak	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nagrada stolarskomu pomoćniku . .	300	—	—	—	50	—	—	—	300	—	—	—	650	—
Svega	1.230	—	420	—	685	—	420	—	885	—	585	—	4.225	—

B) Škole za pletenje košara.

Oznaka troška	Kolik je bio trošak za košaračku školu u										Svega	
	Zemunu		Osieku		Petrovaradinu		Jasenovcu		Samoboru			
	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.	for.	n.
Plaće strukovnih učitelja	500	—	420	—	600	—	420	—	420	—	2.360	—
Stanarina	100	—	—	—	150	—	—	—	—	—	250	—
5godišnji doplatak	135	—	—	—	—	—	—	—	—	—	135	—
Službovni doplatak	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svega	735	—	420	—	750	—	420	—	420	—	2.745	—

C) Za urasku školu u Ogulinu izdano je:

Plaća strukovnomu učitelju	600	for.
Stanarina strukovnomu učitelju	150	„
Petgodišnji doplatci strukovnomu učitelju	180	„
Službovni doplatak strukovnomu učitelju	180	„
Nagrada stolarskomu pomoćniku	300	„
Svega	1.410	for.

D) Tkalačka škola u Zagrebu.

Subvencija tkalačkoj školi u Zagrebu iznosi 1.200 for.

Izkazani osobni trošak naznačenih strukovnih škola u ukupnom iznosu od 9.580 for. pokriva se dotacijom 10.000 for., koja se u zemaljski autonomni budget svake godine uvrštuje.

Stvarni trošak tih škola nose same obćine uz pripomoć imovnih obćina, kako je to jur kod svake škole napose izkazano.

4. Kr. nautička škola u Bakru.

Za obrazovanje mladića, koji žele, da podju k trgovačkoj mornarici, obstoji u Bakru nautička učiona.

Ta učiona ima 3 tečaja s posebnim jednogodišnjim pripravnim tečajem i smještena je u prikladnoj novo sagradjenoj školskoj sgradi.

Potanji podatci glede poviesti, razvitka i ustrojstva toga učevnoga zavoda nalaze se u „Izvješću o stanju školstva“, što ga je za god. 1884/5. kr. zemaljska vlada izdala. Ovdje se iztiče njegovo stanje koncem školske godine 1889/90.

1. Za uzdržavanje i podpunjavanje učiteljske knjižnice i sbirke učila odredjena je iz zemaljskih sredstva redovita dotacija od 400 for. na godinu. Osim redovite dotacije bila je zavodu iz zemaljskih sredstva za nabavu učila dozvoljena vanredna dotacija od 1.170 for., i to: Školske godine 1888/9. u iznosu od 70 for., a školske godine 1889/90. u iznosu od 1.100 for.

Stanje učiteljske knjižnice i pojedinih sbirka učila bilo je koncem školske godine 1889/90. sliedeće:

Učiteljska knjižnica imala je 676 djela u 905 svezaka.

Učila bilo je, i to:

Za zemljopis i poviest: stjenih zemljovida 67 komada, atlanta 8 komada, globa 3 komada.

Za matematiku i geometriju: modela 29 komada, instrumenta 3 komada.

Za prirodopis: preparata za zoologiju 746 komada i inih predmeta 220 komada, učila za botaniku 474 (list. herb.), učila za mineralogiju 546 naravnih komada, slika 93 komada.

Za fiziku: aparata 143 komada, sprava 33 komada, slika 18 komada

Za lučbu: sprava 41 komad.

Za nautiku: aparata 48 komada, instrumenta 26 komada, pomorskih znakova 21 komad.

Za nauk o parostroju: aparata 11 komada.

Za meteorologiju i oceanologiju: aparata 20 komada, karta 3 komada, atlanta 2 komada.

Za brodogradnju: modela 2 komada, slika 10 komada.

Za zdravstvo: 1 čovječji kostur.

2. Učiteljsko osoblje:

poslovodja ravnateljstva (profesor)	1
profesora (pravih učitelja)	4
namjestnih učitelja	2
pomoćni učitelj	1
nuzučitelja	3
Svega	11

3. Učenika bilo je:

	Upisanih:	Koncem škol. g.1889/90.
U pripravnom razredu	12	7
„ I. nautičkom razredu	12	10
„ II. „ „	7	5
„ III. „ „	6	6
Svega	37	28

Od 37 upisanih učenika dragovoljno ih je tečajem te godine izstupilo 9.
Svi su učenici vjere rimo-katoličke.

Poprieča doba iznosila je:

U pripravnom razredu	14 god.
„ I. nautičkom razredu	15 „
„ II. „ „	16 „
„ III. „ „	17 „

Po zavičaju bilo je učenika rodom iz:

Hrvatske i Slavonije	27
Dalmacije	1

Po stališu roditelja bilo je:

sinova pomoraca	16
„ činovnika	3
„ trgovaca i obrtnika	4
„ osoba drugoga zvanja	5

4. Disciplinarno stanje bilo je u obće pohvalno.

5. Uspjeh obuke bio je sliedeći, i to:

Učenika sa svjedočbom	I. reda s odlikom	5
„ „ „	I. „	22
„ „ „	II. „	1

Zaključnomu izpitu podvrglo se je u posljednjem petgodištu svega 35 učenika III. nautičkoga razreda. Od tih proglašeno je zrelimi s odlikom 5, a zrelimi 27, dočim su 3 kandidata reprobovana na godinu dana.

Pojedinih pako godina podvrglo se je zaključnom izpitu, i to: God. 1886.: 6 (zrelim s odlikom 1, zrelima 3 a 2 reprobovana na 1 godinu); god. 1887.: 9 (zrelim s odlikom 1, zrelimi 8); god. 1888.: 6 (zrelimi 5 a 1 reprobovan na 1 godinu); god. 1889.: 8 (zrelim s odlikom 1, zrelimi 7), a god. 1890.: 6 (zrelimi s odlikom 2, zrelimi 4).

6. Štipendije dotično podpore uživalo je 16 učenika u iznosu od 1.364 for.

Osim toga uživao je 1 učenik godišnju podporu od 100 for. od družtva za podporu siromašnih učenika zavoda, a 20 učenika nadareno je potrebnimi školskimi knjigami i učili.

Uz zavod obstoji družtvo za podporu siromašnih i vriednih učenika (utemeljeno godine 1884/5.) te je imovina toga družtva iznosila koncem škol. godine 1889/90. svotu od 4.789 for. 20 nč.

7. Troškovi za uzdržavanje zavoda iznosili su, i to:

Osobni	10.000 for.
Stvarni	1.830 „
Svega . .	11.830 for.

Po tom je školske godine 1889/90. stajala obuka 1 učenika 422 for. 50 nč na godinu.

Napokon budi ovdje još navedeno, koliko je učenika u zavodu bilo posljednjih pet godina, i to:

Škol. godina:	U pripravnom razredu:	U nautičkoj školi:	Svega:
1886.	11	25	36
1887.	8	21	29
1888.	14	22	36
1889.	13	21	34
1890.	7	21	28

5. Primaljsko učilište u Zagrebu.

Primaljsko učilište u Zagrebu ustrojeno je na osnovu zakona od 29. listopada 1876.

Učilište je spojeno s internatom i smješteno privremeno u bolnici ss. milosrdnica u Zagrebu.

U to učilište prima se kao učenica svaka žena, koja je dvadesetu godinu života navršila, a četrdesete nije prekoračila, koja je u ponašanju ćudoredna, duševno i tjelesno podpuno zdrava te čitanju i pisanju vješta.

Seoske se žene tečajem nauka na učilištu uzdržavaju koje o trošku obćina, koje o trošku zemlje, te dobivaju za to vrieme u zavodu bezplatno obskrbu i nakon dovršenih nauka potrebno primaljsko orudje.

Primaljski tečaj traje pet mjeseci. Svake godine drže se redovito dva tečaja, od kojih prvi počinje dne 1. studenoga, a drugi dne 1. travnja.

Godine 1887/8. nije bilo ljetnoga tečaja.

Poslije dovršena tečaja mora se svaka učenica, ako želi baviti se primaljstvom, podvrći strogomu izpitu, da dokaže sposobnost za primaljsku službu.

Za učiteljevanje na primaljskom učilištu odredjen je profesor primaljstva, koji je zajedno i predstojnik primaljskoga rodilišta. Osim njega službuje na zavodu još i učilištna primalja.

Primaljsko učilište otvoreno je dne 1. studenoga 1877.

Trošak za primaljsko učilište podmiruje se iz zemaljskih sredstva te iznosi redovito na godinu 5.180 for. Od toga odpada na osobne troškove učiteljskoga osoblja 2.180 for., stvarne troškove 400 for., a za uzdržavanje i obrazovanje seoskih primalja 2.600 for.

Koliko je učenica primaljsko učilište polazilo za posljednjih 5 godina, o čijem trošku i s kojim uspjehom, pokazuje sliedeća tabela.

Iz te se tabele razabira, da su zavod za to vrieme polazile 122 učenice.

Od tih je učenica učilo o trošku:

zemaljskom	71	ili	58·2%
obćinskom	5	„	4·1%
vlastitom	46	„	37·7%

Položilo je izpit s uspjehom:

veoma dobrim	99	ili	81·1%
dobrim	19	„	15·6%
dovoljnim	3	„	2·5%
nedovoljnim	1	„	0·8%

Po zavičaju bilo je rodom iz:

Hrvatske	66	ili	54·1%
Slavonije	52	„	41·7%
Ugarske	1	„	0·8%
Bosne	1	„	0·8%
Srbije	2	„	1·6%

Po vjeroizpoviesti bilo je, i to:

rimo-katoličkih	92	ili	75·4%
grčko-iztočnih	29	„	23·8%
izraelitskih	1	„	0·8%

Školska godina	Tečaj	U tečaju bilo je učenica	Od tih je učilo o trošku			Položilo je izpit s uspjehom				Po zavičaju bilo je učenica rodom iz					Po vjeroizpoviesti bilo je učenica				Opazka
			zemaljskom	občinskom	vlastitom	veoma dobrim	dobrim	dovoljnim	nedovoljnim	Hrvatske	Slavonije	Srbije	Bosne	Ugarske	rimo-katol.	grčko-iztoč.	evangeličk.	izraelitsk.	
1885/6.	I.	12	8	1	3	11	1	—	—	7	5	—	—	—	10	2	—	—	
	II	11	8	1	2	9	2	—	—	5	6	—	—	—	8	3	—	—	
1886/7.	I.	11	5	—	6	10	1	—	—	4	7	—	—	—	6	5	—	—	
	II.	12	10	—	2	11	1	—	—	8	4	—	—	—	10	2	—	—	
1887/8.	I.	15	10	—	5	13	1	1	—	8	6	1	—	—	12	3	—	—	G. 1887/8. nije bilo ljetnoga tečaja.
	II.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1888/9.	I.	15	9	—	6	13	—	1	1	9	5	—	—	1	10	4	—	1	
	II.	15	6	1	8	12	3	—	—	8	5	1	1	—	13	2	—	—	
1889/90.	I.	15	9	—	6	11	3	1	—	8	7	—	—	—	11	4	—	—	
	II.	16	6	2	8	9	7	—	—	9	7	—	—	—	12	4	—	—	
Svega...		122	71	5	46	99	19	3	1	66	52	2	1	1	92	29	—	1	

6. Škole za ženski ručni rad.

Za obrazovanje nižoj pučkoj školi odraslih djevojaka u ženskih ručnih radnjah bilo je školske godine 1889/90. u Hrvatskoj i Slavoniji 8 škola za ženski ručni rad, i to: u Zagrebu gradska ženska obrtna škola i ženska obrtna škola za umjetne radnje u samostanu ss. milosrdnica, zatim 2 škole za ženski ručni rad u Belovaru i 1 u Rumi, po jedna u Koprivnici, Osieku i Daruvaru.

Od školske godine 1884/5. nastala je u stanju škola za ženski ručni rad ta promjena, da je škola za ženski ručni rad u Karlovcu god. 1888., a škola u Križevcih god. 1889. napuštena, a osnovane su nove škole za ženski ručni rad, i to: god. 1888. dvie u Belovaru i god. 1889. jedna u Koprivnici.

Gradska ženska obrtna škola u Zagrebu i škola za ženski ručni rad u Rumi uzdržavaju se troškom grada Zagreba dotično trgovišta Rume, te su kao takove javna učilišta.

Ostale gore navedene škole privatni su zavodi.

1. Gradska ženska obrtna škola zagrebačka organizovana je ustrojnim štatutom, odobrenim odpisom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 18. lipnja 1885. br. 5.523.

Po tom je štatutu toj školi zadaća, da djevojkam svih stališa pruži priliku, da si u svakoj vrsti ženskoga ručnoga rada pribave toliko znanja i vještine, koliko im treba bud za kuću, bud za obrt, ili drugu samosvojnu privredu.

Nauk na ženskoj obrtnoj školi dieli se na obćeniti i strukovni. Obćeniti nauk obsiže one vrsti ručnoga rada, koje su u gradjanskom životu za svagdanju porabu neobhodno potrebne. Obćeniti nauk traje dvie godine, t. j. ima dva razreda.

U I. godini uči se plesti, promaljivati, bilježiti, mrežkati i šupljikati.

U II. godini krojiti i šiti rublje rukom i na stroju.

U strukovnih se tečajih uči krojiti i šiti haljine; vezti rubeninu; umjetno vezti; krojiti i šiti rublje; plesti na stroju i praviti čipke na balantiće; praviti umjetno cvieće i kartonisati.

Risanje je za sve učenice obligatan predmet. Obveznim predmetom za učenice obćenitoga tečaja jesu još i nauk vjere, hrvatski jezik, računstvo, krasopis, kućanstvo i zdravstvo. Za učenice strukovnih tečaja prema naravi stvari jesu obvezni predmeti osim risanja još knjigovodstvo i poslovno dopisivanje.

U obćeniti tečaj primaju se učenice, koje dokažu, da su zakonom pripisanoj školskoj dužnosti zadovoljile.

U strukovne se tečaje mogu primati djevojke, koje su 13. godinu života navršile, a nisu prekoračile 17. godinu, te koje su svršile obćeniti tečaj ili šesti razred više djevojačke škole, a povrh toga i one, koje dokažu, da imadu u ženskih ručnih radnjah toliko vještine, koliko je propisano za obćeniti tečaj; tu vještinu treba dokazati posebnim prijamnim izpitom.

Učenice strukovnih tečaja mogu biti redovite ili izvanredne.

Redovite učenice dužne su pribivati cielo za nauk odredjeno vrieme školskoj obuci, a izvanredne samo stanovito po učiteljskom sboru odredjeno vrieme prema tomu, koliko im treba, da nauče odabranu si struku ženskoga ručnoga rada.

Školske godine 1889/90. imala je škola osim 2 obćenita još 5 strukovnih tečaja, i to:

1. Tečaj za krojenje i šivanje ženskih haljina.
2. Tečaj za krojenje i šivanje rubenine.
3. Tečaj za vezenje rubenine.
4. Tečaj za umjetno vezenje.
5. Tečaj za čipkanje, umjetno cvieće i kartonažu.

Na školi bile su namještene iste godine 4 stalne učiteljice, 1 pomoćni učitelj, 3 pomoćne učiteljice i 1 namjestna učiteljica.

Školu je polazilo, i to:

obćeniti tečaj I.	23	učenice
„ „ II.	22	„

Strukovne tečaje:

a) za haljine	6	„
b) „ šivanje rubenine	26	„
c) „ za vezenje rubenine	6	„
d) „ umjetno vezenje	3	„
e) „ za čipkanje, cvieće i kartonažu	7	„
Svega	93	učenice.

Umnožio se je dakle broj učenica prema god. 1884/5. za 26 učenica.

Od tih učenica bilo je po vjeroizpoviesti, i to:

Rimo-katoličke	85	učenica
Grčko-iztočne	4	„
Izraelitske	4	„

Po dobi:

Sa 11 godina	9	učenica
„ 12 „	16	„
„ 13 „	28	„
„ 14 „	18	„
„ 15 „	17	„
„ 16 „	3	„
„ 17 „	1	„
„ 18 „	1	„

Po zavičaju:

Iz Hrvatske	77	učenica
„ Slavonije	7	„
„ Austrije	8	„
„ Ugarske	1	„

Po napredku:

Sa svjedočbom I. reda s odlikom	43	učenice
„ „ I. „	38	„
„ „ II. „	8	„
Neizpitanih	4	„

Tečajem školske godine izradile su učenice, i to:

	Za sebe:	Za školu:	Zaslužba:
U tečaju I. obćenitom:	467 komada	91 komad	13 for. 14 nč.
„ „ II. „ :	98 „	44 „	11 „ 59 „
„ „ strukovnom za rubeninu:	350 „	298 „	42 „ 72 „
„ „ „ „ haljine: .	63 „	51 „	31 „ 20 „
„ „ „ „ za vezenje rublja i umjetno vezenje:	83 „	2 „	6 „ 51 „
„ „ za čipkanje, pletenje, kartonažu i cvieće	77 „	123 „	11 „ 66 „
Svega	1.138 komada	609 komada	116 for. 82 nč.

Troškovi za uzdržavanje toga učevnoga zavoda proračunani su na 4.959 for. na godinu; dakle za 714 for. više nego li godine 1884/5., te je obuka 1 učenice stojala 53 for. 32 novč. Ovi se troškovi podmiruju iz blagajne grada Zagreba.

2. U ženskoj obrtnoj školi za umjetne radnje u samostanu ss. milosrdnica u Zagrebu bilo je školske godine 1889/90. u I. odjelu 6, u II. odjelu 17, a u III. odjelu 16 učenica; svega dakle 39 učenica.

Umanjio se je dakle broj učenica prema školskoj god. 1884/5. za 5 učenica.

Po vjeroizpoviesti bilo ih je:

Rimo-katoličkih . . . . 38 učenica
Grčko-iztočnih . . . . . 1 „

Po napredku bilo ih je:

Sa svjedočbom I. reda s odlikom . 22 učenice
„ „ I. „ . . . . . 17 „

3. Škola za ženski ručni rad u trgovištu Rumi organizovana je ustrojnim štatutom, odobrenim odpisom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 24. prosinca 1887. br. 12.365.

Po tom je štatutu toj školi propisana zadaća kao i gradskoj ženskoj obrtnoj školi zagrebačkoj.

Škola uzdržava se troškom trgovištne obćine Ruma.

Učiteljsko osoblje ote škole imenuje se, postavlja i umirovljuje po ustanovah školskoga zakona.

Neposrednu upravu te škole vodi jedan od ondješnjih ravnajućih učitelja obćih pučkih škola, kojega školski odbor odredi, a nadzor nad školom dotične školske oblasti.

Ova se škola dieli na četiri tečaja, od kojih svaki ima trajati deset mjeseci t. j. jednu školsku godinu.

U školu primaju se učenice, koje dokažu, da su zakonom propisanoj školskoj dužnosti zadovoljile i koje nisu 17. godinu prekoračile.

Domaće učenice uživaju obuku bezplatno. Učenice sa strane, koje žele ovu školu polaziti, moraju platiti u ime upisnine 1 for., a u ime školarine 4 for. za svako godište.

Ovaj se novac upotrebljuje za nabavu učila, uzoraka, pomodnih listova itd. Materijal za radnje kao i obične sprave (igle, nožice itd.) dužne su si učenice same o svom trošku nabavljati.

Naručbe radnja prima razredna učiteljica. Od naručenih i prodanih radnja pripada 50% čiste zaslužbe učenici, 30% dobiva učiteljica, a 20% ostaje školi za nabavu materijala i inih potreba škole.

Na koncu školske godine priredjuje se izložba radnja i risarija.

Svjedočbe o ćudorednom ponašanju, polazku škole, marljivosti i uspjehu u naucih dobivaju učenice na koncu svake školske godine.

U rumskoj školi za ženski ručni rad bilo je 62, u Belovaru 39, u Koprivnici 7, u Osieku 21 i u onoj u Daruvaru 13 učenica.

Sliedeća tabela pokazuje, koliko je učenica svaku pojedinu od rečenih škola za ženski ručni rad pojedinih godina u razdobju od g. 1885/6.—1889/90. polazilo, te se iz nje razabira, da je takovih učenica bilo 274 i da se je njihov broj od god. 1885. umnožio za 20.

Školska godina	Koliko je učenica polazilo školu za ženski ručni rad u																				
	Zagrebu gradsku obrtnu tečaj								Zagrebu u samostanu ss. milosrdnica				Karlovcu	Osieku	Rumi	Zemunu	Daruvaru	Belovaru	Koprivnici	Križevcih	Svega
	obćeniti I.	obćeniti II.	za ženske haljine	za vezenje rubenine	za umjetno vezenje	za krojenje i šivanje rubenine	za umjetno cvieće i kartonažu	Svega	tečaj I.	tečaj II.	tečaj III.	Svega									
1885.	—	—	15	21	19	8	4	67	27	17	—	44	8	35	80	20	—	—	—	—	254
1886.	18	18	7	1	3	6	4	57	9	15	6	20	8	12	30	15	—	—	—	—	152
1887.	25	17	8	2	2	6	5	65	13	20	17	50	8	17	40	18	—	—	—	—	198
1888.	40	39	10	8	6	3	—	106	5	31	15	51	—	18	38	20	—	31	—	—	264
1889.	25	25	2	30	6	3	4	98	6	18	26	50	—	13	67	20	15	32	13	7	312
1890.	23	22	6	26	6	3	7	93	6	17	16	39	—	21	62	—	13	39	7	—	274

7. Glasbene škole.

Za obrazovanje mladeži u glasbi i pjevanju obstoji u Zagrebu narodni zemaljski glasbeni zavod i glasbene škole u Senju, Karlovcu, Petrinji, Varaždinu i Osieku.

Narodni zemaljski glasbeni zavod u Zagrebu. Godine 1827. osnovalo se u Zagrebu družtvo prijatelja glasbe s namjerom, da u zemlji goji i širi glasbenu umjetnost.

A da to uzmogne, otvorilo je početkom školske godine 1827/8. posebnu glasbenu školu, u kojoj se je poučavalo u teoriji glasbe, u pjevanju i guslanju. Potrebni za uzdržavanje te škole troškovi podmirivani su dobrovoljnimi prinesci družtvenih članova. Obuka se je kroz više godina podjeljivala u sgradi gimnazijskoj, zatim u sgradi u tu svrhu najmljenoj, a od godine 1876. podjeljuje se obuka u vlastitoj veleliepoj sgradi družtvenoj.

Družtvo a s njim i glasbena škola počelo je znatnije napredovati istom za pokroviteljstva biskupa i poslije nadbiskupa i kardinala Gjure Haulika Várallyskoga, koji je družtvo ne samo svake godine većimi svotami podupirao, nego mu je za osiguranje budućnosti i glavnicu od 6000 for. darovao.

Razvitak družtva i škole iziskivao je, da se družtvena pravila od godine 1827. promiene, školski sustav podpuni i broj učiteljskih sila umnoži.

Nova družtvena pravila odobrena su previšnjim riešenjem od 12. siečnja 1855.

Po ustanovi §. 58. tih pravila uzdržava družtvo o svom trošku i iz svojih prihoda posebnu glasbenu školu za mladež obojega spola.

Škola ima dva razdjela, niži i viši, svaki traje po tri godine; dakle cielo vrieme naukovanja traje 6 godina.

Svaki od tih razdjela sastoji od nekoliko tečaja. Takovih tečaja bilo je školske godine 1889/90. šest, i to:

1. Tečaj za pjevanje. 2. Tečaj za glasoviranje. 3. Tečaj za guslanje. 4. Tečaj za gudjenje. 5. Tečaj za sviranje i 6. Tečaj za teoretičnu obuku u glasbi.

Tečaj za teoretičnu obuku u glasbi polaze svi učenici (učenice) ostalih tečaja. Obuka se u njem podjeljuje napose za učenike i napose za učenice.

Za primanje u zavod propisani su sliedeći uvjeti, i to:

1. Takovo obćenito obrazovanje, koje omogućuje uspjeh u obučavanju;

2. Podpuno tjelesno zdravlje;

3. U tečaju za pjevanje navršena dvanaesta i u ostalih tečajih navršena deseta a u svih neprekoračena šestnaesta godina života.

Za polazak zavoda plaća se školarina, koja iznosi za djecu članova u tečaju za glasovir 2 for. i u ostalih tečajih po 1 for., a za djecu nečlanova u tečaju za glasovir 3 for. i u ostalih tečajih po 2 for. na mjesec.

Osim toga plaća svaki učenik (učenica) prigodom upisivanja 1 for. upisnine.

Posve siromašni učenici (učenice), koji u naucih dobro napreduju, mogu biti od školarine oprošteni, te je tu blagodat školske godine 1889|90. uživalo 56 pitomaca.

Školske godine 1889/90. djelovao je na zavodu 1 ravnatelj, 1 učiteljica pjevanja i 7 učitelja.

Troškovi uzdržavanja iznosili su godine 1890.: 9.810 for., te su podmireni družtvenimi dohodci i subvencijom iz zemaljskoga budgeta u iznosu od 4.000 for.,

zatim prinosom iz komercijalne zaklade od 800 for. i prinosom grada Zagreba od 210 for. na godinu.

Koliko je učenika i učenica zavod polazilo u posljednjem petgodištu, razabira se iz sliedeće tabele.

Godina	Koliko je polazilo tečaj za												Svega
	pjevanje		glasoviranje		guslanje		gudjenje		sviranje		svega		
	učenika	učenica	učenika	učenica	učenika	učenica	učenika	učenica	učenika	učenica	učenika	učenica	
1886.	—	24	12	64	34	3	14	—	6	—	66	91	157
1887.	—	31	13	73	39	7	15	—	4	—	71	111	182
1888.	—	27	7	77	37	9	14	—	8	—	64	115	179
1889.	—	21	9	85	42	7	15	—	9	—	75	113	188
1890.	—	26	8	82	33	5	12	—	9	—	72	113	175

Glasbena škola u Senju zasnovana je godine 1842. ponajviše poticanjem tadanjega gradskoga fizika dra. Klemenčića i podporom po grad Senj velezaslužnoga biskupa Mirka pl. Ožegovića.

Da se obstanak toj školi osigura i sredstva za njezino uzdržavanje namaknu, osnovano je u Senju malo zatim posebno glasbeno družtvo. Tomu je družtvu odmah od njegova obstanka bila svrha, da njeguje glasbu i pjevanje i da za obrazovanje glasbenika i pjevača uzdržava posebnu glasbenu učionu.

Za osiguranje obstanka tomu glasbenomu družtvu i za uzdržavanje glasbene i pjevačke škole doprinosi obćina grada Senja po zaključku gradskoga zastupstva od 18. lipnja 1873. svake godine 1.000 for.

Glasbena i pjevačka škola stoji pod nadzorom ravnateljstva glasbenoga družtva, koje joj skrbi za prostorije i za sve ostale potrebštine.

Učenici glasbe i pjevanja obučavaju se svaki napose. Vrieme nauka za glasbenu i pjevačku učionu ustanovljeno je sa 8 sati na tjedan.

Družtveni kapelnik zajedno je i učitelj glasbene i pjevačke škole i njemu u pripomoć pridjeljuje ravnateljstvo glasbenoga družtva za praktično vježbanje učenika u glasbi potreban broj učitelja izmed najsposobnijih družtvenih glasbenika. Tim se učiteljem za takovo obučavanje daje iz družtvene blagajne primjerena mjesečna nagrada.

Školske godine 1889/90. obučavano je 6 učenika na glasoviru, 9 na guslah a 7 na raznih drugih glasbilih.

Od god. 1885/6.—1889/90. obučavano ih je na glasoviru, guslah i raznih glasbilih 59.

Za obučavanje plaća se nagrada od 2—3 for. na mjesec.

Glasbena škola u Karlovcu obstoji po prilici 45 godina. Zasnovateljem bio joj je kapelnik glasbe bivšega karlovačkoga gradjanskoga kora Otto Hauska.

Škola ima 5 godišnjih razreda te se u njoj obučava u igri na guslah, violoncellu, bassu i raznih sopilih.

Škola se uzdržava troškom grada Karlovca i unišlom školarinom, u koje ime plaća svaki učenik mjesečno 50 nč.; posve siromašne oprašta gradsko poglavarstvo od plaćanja.

Školske godine 1889/90. obučavala su u toj školi 2 učitelja s godišnjom plaćom od 500 i 400 for.; jedan učitelj uživa stan u naravi.

Koncem iste školske godine bilo je u školi 56 učenika, i to:

U odjelu za gusle 42 i u odjelih za ostala glasbila 14 učenika.

Prostorije glasbene škole nalaze se u gradskoj školskoj sgradi.

Škola je obskrbljena prikladnim pokućtvom i učili.

Obuka je teoretična i praktična, te se podjeljuje 3 puta na tjedan po 2 sata.

Uprava zavoda povjerena je posebnomu odboru, sastojećemu od gradskih zastupnika i drugih glasbenih vještaka, izabranih od gradskoga zastupstva.

Glasbeni zavod u Petrinji osnovan je godine 1843. od ondješnjega glasbenoga družtva, te je od njega uzdržavan sve do godine 1877. Te je godine uzdržavanje toga zavoda po zaključku gradskoga zastupstva od 10 lipnja 1877., odobrena odpisom c. kr. glavnoga zapovjedničtva kao krajiške zemaljske upravne oblasti u Zagrebu od 28. srpnja 1877. br. 10.056., preuzeto na trošak grada Petrinje.

Zavod ima 3 razreda i obuka traje u svakom razredu jednu godinu.

Obučavanje je teoretično i praktično. Uz teoriju glasbe poučava se mladež u pjevanju svjetskom i crkvenom, te u sviranju na glasoviru i guslah.

Prostorije glasbenoga zavoda nalaze se u gradskoj školskoj sgradi te su u veoma dobrom stanju i obskrbljene prikladnim pokućtvom i dobrimi učili.

U zavodu službuje jedan učitelj glasbenik, koji je zajedno i organista u rimo-katoličkoj župnoj crkvi.

Školske godine 1889/90. polazilo je zavod mladeži obojega spola, i to:

I. razred	20
II. „	19
III. „	12
Svega . .	51

Od ovih bijaše 5 učiteljskih pripravnika ondješnje kr. mužke učiteljske škole, 42 učenika i učenice dječačke i djevojačke pučke škole a 4 ne-učenika.

U crkvenom sboru za instrumentalne mise bijaše 18 osoba, a u sboru za pučko-crkveno pjevanje 18 osoba i 17 glasbenika.

Glasbena škola u Varaždinu. Ta je škola u Varaždinu obstojala od davnih vremena, te je u njoj ravnatelj crkvenoga kora mladež za gradsku glasbu poučavao.

Kada je iza otvorenja novo sagradjena gradskoga kazališta gradska glasba preustrojena, preustrojena je zajedno s njom i glasbena škola.

U sjednici gradskoga zastupstva od 16. prosinca 1874. odobren je za tu školu školski red, ustanovljena uprava sastojeća od 5 članova gradskoga zastupstva i uvedena školarina u iznosu od 12 for. na godinu za svako glasbilo.

Obuka je teoretična i praktična te se podjeljuje 3 puta na tjedan po 2 sata.

Prostorije glasbene škole nalaze se u gradskoj školskoj sgradi te su u posve dobrom stanju i obskrbljene prikladnim pokućtvom i potrebitimi učili.

Kapelnik gradske kapele je ravnateljem i glasbenici te kapele su učitelji u glasbenoj školi.

Uzdržavanje glasbene škole ne iziskuje od gradske obćine nikakovih posebnih troškova; jer su glasbenici gradske kapele ugovorom vezani, da mladež u glasbi bez svake posebne nagrade obučavaju, a troškovi za glasbila podmiruju se iz unišle školarine.

Školske godine 1889/90. polazilo je glasbenu školu 26 učenika, od kojih su 20 učila guslanje, a 6 razna sopila. Gusle su svojina dotičnih učenika, dočim se trošak za sopila podmiruje iz unišle školarine.

Glasbena škola u Osieku osnovana je godine 1878. poticajem uprave nutarnjo-gradske župne crkve. Te je naime godine za tu crkvu namješten posebni organista s plaćom od 600 for. na godinu uz obvezu, da za tu plaću bez svake ine nagrade takodjer poučava mladež u guslanju i pjevanju po tri puta na tjedan, svaki put po 2 sata. God. 1888. povišena je plaća učitelju na 800 for. uz obvezu, da uz gore navedene dužnosti obligatno obučava učenice više djevojačke škole u pjevanju.

Troškovi u tu svrhu potrebni podmiruju se iz crkvene blagajne rečene nutarnjo-gradske crkve, iz blagajne obstojaloga u Osieku pjevačkoga družtva (Liedertafel) i osječke gradske blagajne.

Obuka u guslanju podjeljuje se u gimnazijskoj sgradi, a obuka u pjevanju u sgradi više djevojačke škole.

Potrebna muzikalija i glasbila nabavljuju se o trošku grada Osieka.

Školske godine 1889/90. bilo je u odjelu za guslanje 14, a u odjelu za pjevanje 20 učenika (učenica).

Odsjek III.

Srednja učilišta.

1. Broj srednjih učilišta, njihovo smještenje i nutarnji razvitak.

Koliko je i kakovih srednjih učilišta bilo u Hrvatskoj i Slavoniji od osnutka njihova pak sve do konca školske godine 1884/5., razloženo je potanko u „Izvješću o stanju školstva u Hrvatskoj i Slavoniji svršetkom školske godine 1884/5." str. 198.—220. u „Povjestnom uvodu".

Školske godine 1889/90. bilo je u Hrvatskoj i Slavoniji 16 srednjih učilišta:

1. Osam velikih gimnazija, i to: u Zagrebu, Varaždinu, Rieci, Osieku, Požegi, Gospiću, Vinkovcih i u Karlovcih.

Gimnazija gospićka, koja se je uslied previšnje odluke od 9. kolovoza 1878. od školske godine 1878/9. od četverorazredne realke pretvorila u podpunu veliku gimnaziju, imala je školske godine 1884/5. istom sedam razreda. Od školske godine 1885/6. je taj zavod podpuna velika gimnazija s osam razreda.

2. Četiri realne gimnazije: u Rakovcu, Belovaru, Senju i Mitrovici.

Od ovih je jedina rakovačka realna gimnazija podpuna, ostale su tri male realne gimnazije s četiri razreda.

Glede tih realnih gimnazija budi navedeno, da je sadašnja mala realna gimnazija senjska školske godine 1884/5. bila još podpuna velika gimnazija; no previšnjom odlukom od 19. kolovoza 1885. odredjeno je podpuno ukinuće četiriju gornjih razreda uz istodobno pretvorenje četiriju dolnjih razreda u malu realnu gimnaziju. Ovo postupno pretvorenje obavilo se podpuno godine 1889.

I mala realna gimnazija u Mitrovici nastala je sličnim načinom iz nekadašnje male realke. Za taj je naime zavod bilo previšnjim riešenjem od 11. svibnja 1887. odredjeno, da se počevši od školske godine 1887/8. postupno pretvori u malu realnu gimnaziju. Školske godine 1889/90. bio je samo još četvrti razred realan, dočim su ostala tri razreda bila realno-gimnazijska.

3. Četiri realke: u Zagrebu, Osieku, Zemunu i Petrinji.

Prva tri zavoda su podpune velike realke sa sedam, a petrinjska je mala realka s četiri razreda.

Uz kr. velike realke u Zagrebu i Zemunu ustrojene su dozvolom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 15. listopada 1883. br. 10.545.

trgovačke škole sa dva tečaja, od kojih je prvi otvoren početkom školske godine 1883/4., a drugi početkom školske godine 1884/5.

No naredbom od 2. srpnja 1890. br. 6,434. razširene su te trgovačke škole na tri tečaja, ter je prema tomu i naučna osnova naredbom od 26. rujna 1890. br. 3.356. preinačena. Treći tečaj otvorit će se u oba zavoda početkom školske godine 1891/2.

Iz ovoga se pregleda vidi, da se broj srednjih učilišta od godine 1885. nije promienio, ali se je promienila vrst ili karakter nekih zavoda.

Dočim je naime svršetkom školske godine 1884/5. bilo u Hrvatskoj i Slavoniji devet gimnazija (u Zagrebu, Osieku, Varaždinu, Rieci, Požegi, Senju, Gospiću, Vinkovcih i Karlovcih), dvie realne gimnazije (velika u Rakovcu i mala u Belovaru) i pet realaka (velike u Zagrebu, Osieku i Zemunu i male u Petrinji i Mitrovici), to je koncem školske godine 1889/90. bilo, kako je gore razloženo: osam gimnazijâ, četiri realne gimnazije i četiri realke, dakle za jednu veliku gimnaziju i jednu malu realku manje; ali za to za dvie male realne gimnazije više nego li školske godine 1884/5.

Uslied ovih promjena nastale su i neke (ali neznatne) promjene glede broja razredâ.

Dočim su koncem školske godine 1884/5. srednja učilišta u gradjanskoj Hrvatskoj i Slavoniji imala skupa s paralelkami 76 razreda, a u bivšoj Vojnoj Krajini 52, dakle u cieloj zemlji svega 128 razreda (i to 85 gimnazijskih, 9 realno-gimnazijskih i 34 realna razreda), to je svršetkom školske godine 1889|90. bilo svega 129 razreda (naime 80 gimnazijskih, 17 realno-gimnazijskih i 32 realna).

Po tom se je broj gimnazijskih razreda umanjio za 5 a realnih za 2 razreda, broj pak realno-gimnazijskih razreda umnožio se za 8; dakle cjelokupni broj razreda u svih srednjih učilištih umnožio se prama škol. godini 1884/5. za jedan razred.

Ova razlika dolazi ne samo odatle, što se je karakter nekih srednjih učilišta promienio, kako je prije razloženo, nego i odatle, što se broj paralelnih razreda u nekih zavodih umnožio (u kr. gimnazijah zagrebačkoj i riečkoj i kr. realci zagrebačkoj za 2, u kr. maloj realnoj gimnaziji belovarskoj za 1 razred), u drugih umanjio (u kr. gimnaziji varaždinskoj i kr. realnoj gimnaziji rakovačkoj).

Svi su ti zavodi javni zemaljski ter se uzdržavaju troškom zemaljskim osim gimnazije u Karlovcih, koja je privatan zavod, ali (od god. 1873.) s pravom javnosti ter se uzdržava koje iz svoje posebne, koje iz srbskih narodnih crkvenih zaklada.

Osim toga obvezani su gradovi Zagreb i Osiek, da za uzdržavanje ondješnjih realaka prinose, i to Zagreb 2.940 for. a Osiek 3.000 for. na godinu, a obćina grada Belovara za uzdržavanje male realne gimnazije 2.500 for. na godinu.

Povrh toga dužan je grad Zagreb, da se brine za prostorije kr. realke zagrebačke, a gradovi Varaždin, Osiek i Belovar obvezani su isto tako skrbjeti za prostorije ondješnjih srednjih učilišta.

Sva su srednja učilišta bila tečajem školskih godina 1884/5.—1889/90. smještena u prikladnih i većinom novih školskih sgradah osim kr. realaka zagrebačke i osječke i gimnazije karlovačke, kojih prostorije nisu nikako odgovarale zahtjevom srednjih škola. Ali i tomu je sada već doskočeno, do jedine zagrebačke kr.

realke i s njom spojene trgovačke škole. No i grad Zagreb se sprema, da za taj zavod što prije podigne novu školsku sgradu.

Grad Osiek sagradio je uz pripomoć iz zemaljskih sredstava godine 1890. novu liepu sgradu za ondješnju kr. realku, te se je zavod već početkom školske godine 1890/91. u nju preselio.

A što se gimnazije karlovačke tiče, to su blagopokojni patrijarh i mitropolit srbski German i njegov brat prota mitrovački Stevan Angjelić veledušno poklonili znamenitu svotu od 120.000 for. za gradnju nove gimnazijske sgrade. Temelj te sgrade bi 12. svibnja 1890. položen, a Njegova Svetost sadašnji patrijarh Georgije Branković osveti ju svečano isti dan. U novu sgradu preselio se je zavod početkom školske godine 1891/2. Budući da se nova gimnazijska sgrada gradi na onom istom mjestu, gdje je bila stara gimnazija, to je zavod medjutim privremeno od II. poljeća 1889/90. do svršetka školske godine 1890/91. smješten bio u pet raznih privatnih kuća.

Pripominje se još, da kr. riečka gimnazija ne ima svoje vlastite sgrade, nego da je smještena u najmljenih ali ipak dosta prikladnih prostorijah.

Kako gimnazije tako su i realke ustrojene u svojih bitnih načelih na osnovu ustrojnoga nacrta, koji je kod reorganizacije srednjih učilišta u austrijsko-ugarskoj monarkiji počevši od god. 1853. u obće bio mjerodavan.

No budući da su srednja učilišta u gradjanskomu dielu Hrvatske i Slavonije s jedne a u postojaloj Vojnoj Krajini s druge strane tečajem tolikih godina od svoje reorganizacije dotično od svoga osnutka sve do razvojačenja i utjelovljenja Vojne Krajine materi zemlji bila pod dvostrukom vladom i raznom upravom i budući da je u krajiških zavodih hrvatski jezik kao nastavni jezik mnogo kasnije bio uveden, nego u zavodih gradjanske Hrvatske i Slavonije; to su za to vrieme nastale kako u naučnih osnovah tako u drugih ustanovah i odredbah tičućih se što uprave što nastave same znatnije razlike pak s ovimi i mnoge neprilike tako, da je kr. zemaljska vlada u interesu napredka, intenzivnijega rada i nuždne jednoličnosti u upravi najviše imala nastojati, da se ti učevni zavodi što prije posvema izjednače.

U tom smjeru počela je doduše kr. zemaljska vlada raditi odmah, čim su prigodom razvojačenja Vojne Krajine i srednja učilišta prešla pod njezinu upravu, ali glavni joj rad u tom pravcu pada u vrieme od g. 1886.—1890. U tu svrhu nije ona ustanovâ i naredaba, koje su u jednom upravnom području bile u kreposti, na prosto protegnula na zavode drugoga područja, nego je u interesu napredka i skladnoga razvitka zavoda samih smatrala za nuždno, da se prigodom toga izjednačivanja dotične odredbe što više prilagode prokušanim ustanovam, što no postoje u drugih naprednijih zemljah, ali upravo tako i posebnim zahtjevom i osebujnim potrebam i mjestnim prilikam zemlje same.

U nizu mnogobrojnih odredaba, koje su u to ime god. 1886.—1890. učinjene, treba svakako u prvom redu spomenuti naredbu od 30. kolovoza 1886. br. 9.454., kojom se propisuje jedna naučna osnova za sve hrvatske gimnazije.

Ova se naredba popunjuje dvjema naredbama od 14. lipnja 1889. br. 6.049., kojom se krasnopis u I. i II. razred gimnazijâ kao obligatan predmet uvodi, i 19. lipnja 1890. br. 6.006., kojom se matematična obuka u nižih razredih donekle preinačuje.

Jedinstvena naučna osnova pak za sve hrv.-slavonske realke uvedena je naredbom od 10. listopada 1886. br. 6.211.

Upravo tako imaju od god. 1890. i realne gimnazije svoju stalnu naučnu osnovu.

U tih naredbah nisu samo naučne osnove sadržane, po kojih u pojedinih razredih treba predavati pojedine predmete, nego se podjedno davaju potanji didaktički naputci za pojedine predmete poimence za hrvatski jezik, historiju i geografiju i matematiku. Ovi se didaktički naputci i instrukcije popunjavahu tečajem ovih pet godina prigodom pojedinih specijalnih slučajeva i opažanja posebnimi naredbami i uputami naročito glede klasičke filologije naredbom od 30. listopada 1890. br. 11.982.

Ni vjeroučna nastava mladeži grčko-iztočne vjeroizpoviesti nije bila do novijega doba jedinstvena u svih hrv.-slavonskih srednjih učilištih niti prema važnosti predmeta samog svrsi shodno uredjena. Tomu se nedostatku doskočilo time, što su se sporazumno s eparhijskimi konsistorijami ustanovile stalne naučne osnove i odredile podjedno školske knjige, po kojih treba da se u napredak ta vjeroučna obuka podjeljuje.

Naredbom od 10. rujna 1888. br. 8.931. propisuje se jedinstvena naučna osnova za grčko-iztočnu vjeroučnu obuku u svih hrv.-slav. srednjih učilištih, u kojih su posebni vjeroučitelji namješteni, ter se kao kod rimo-katoličke mladeži vjeronauk u dva sata na nedjelju u svakom razredu predaje; a to su gimnazije u Gospiću, Vinkovcih i Karlovcih, zatim realne gimnazije u Rakovcu i Mitrovici i realke u Zemunu i Petrinji. U ostalih srednjih učilištih predavaju, i to: u zagrebačkoj gimnaziji i realci poseban sa kr. mužkom učiteljskom školom zajednički vjeroučitelj, a u gimnaziji i realci osječkoj, u gimnaziji varaždinskoj i riečkoj i u realnih gimnazijah belovarskoj i senjskoj dotični dušobrižnici sbog manjeg broja učenikâ iste vjeroizpoviesti po posebnih manjemu broju nedjeljnih sati prilagodjenih naučnih osnovah.

Dotični dušobrižnici, koji tu vjeroučnu obuku podjeljuju, uživaju posebne sustavne nagrade iz zemaljskih sredstava.

Za mladež rimo-katoličke i grčko-iztočne vjeroizpoviesti odredjeno je nadalje naredbom od 29. prosinca 1887. br. 12.645., da se s njom iz nauka vjere pod predsjedanjem posebnog biskupskoga ili eparhijskoga povjerenika odnosno zavodskoga ravnatelja koncem II. poljeća svake školske godine obdržavaju semestralni izpiti.

Upravo tako uredjena je sporazumno s dotičnimi bogoštovnimi obćinami naredbenim putem vjeroučna obuka za izraelitičku mladež u kr. gimnaziji i realci u Zagrebu, u gimnaziji i realci osječkoj, u gimnazijah varaždinskoj i vinkovačkoj, u realnoj gimnaziji belovarskoj i u realci zemunskoj, ter su i posebne učevne knjige na hrvatskom jeziku uvedene. I ti vjeroučitelji uživaju iz zemaljskih sredstava posebne sustavne nagrade.

Da se uspjeh i napredak i obće cielo stanje pojedinih zavoda tečajem svake školske godine u svako doba valjano nadgledati može, dužni su ravnatelji koncem I. poljeća o uspjehu klasifikacije učenika izviestiti, a koncem II. poljeća o cielom stanju zavoda glavno godišnje izvješće podnašati. Kako treba da budu ta izvješća sastavljena, ustanovljeno je naredbom od 21. ožujka 1888. br. 2.977.

U svrhu intenzivnijega vrhovnoga nadzora pak sa strane zemaljske vlade same imenovana su na osnovu zakona od 13. veljače 1887. „o ustroju vrhovnoga nadzora srednjih i pučkih škola u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji“ dva nadzornika, od kojih u smislu istoga zakona jedan zastupa humanističke a drugi realne struke. Nadzor podieljen je medju njima tako, da jedan nadzira gimnazije, a drugi realne gimnazije i realke i s realkami spojene trgovačke škole pak nautičku školu u Bakru; no jedan i drugi ipak tako, da prvi uz glavni svoj nadzor gimnazijâ nadgleda još i rad učiteljâ filologičke struke u realnih gimnazijah i realkah, a drugi uz svoj specijalni nadzor takodjer i rad učitelja matematično-prirodoslovnih struka u gimnazijah.

Od ove uredbe vrhovnoga nadzora, koja je obilnim izkustvom ne samo u inozemskih srednjih učilištih nego takodjer u ostaloj austrijsko-ugarskoj monarkiji prokušana, nadati se je pouzdano takodjer u hrvatskih srednjih učilištih dobromu uspjehu. Ne ima sumnje, da se strožim nadgledanjem što ukupnoga rada cielih zavoda, što pojedinih učiteljskih sila, osobnim obćenjem, neposrednimi upućivanji i izmjenjivanjem misli u pedagogijsko-didaktičkih pitanjih, koja se prigodom pregledavanja zavoda u učiteljskih sborovih pretresuju, ne samo revnost pojedinih učitelja pobudjuje na izpravniji i intenzivniji rad, nego se takvom prilikom i druge potrebe zavoda neposredno bolje upoznaju te im se tako može i laglje zadovoljiti.

Da se razlike, koje su glede izpitâ zrelosti srednjih učilišta gradjanske Hrvatske i Slavonije i bivše Vojne Krajine u mnogih bitnih ustanovah postojale, odstrane, izdan je o obdržavanju izpita zrelosti na hrv.-slavonskih gimnazijah naredbom od 11. veljače 1888. br. 1.614. poseban propis, u kojemu se zahtjevi iz pojedinih učevnih predmeta i druge nuždne ustanove potanko normiraju. Dopunjak tomu izpitnomu propisu glede externista nalazi se u naredbi od 10. svibnja 1890. br. 4.119. Za realke izdan je za te izpite izpitni propis naredbom od 9. svibnja 1888. br. 5.137.

Ocjene za klasifikaciju, odredbe glede lokacije učenika, glede prijamnoga (primateljnoga) i glede ponovnoga (popravnoga) izpita normiraju se posebnimi naredbami.

Školski praznici pod školskom godinom ustanovljuju se obzirom na razne vjeroizpoviesti potanko naredbom od 10. siečnja 1888. br. 436., a za realku zemunsku i malu realnu gimnaziju mitrovačku, u kojih mladež grčko-iztočne vjeroizpoviesti gdjekojih godina nadmašuje broj učenika drugih vjeroizpoviesti, posebnimi naredbami. U svih tih naredbah išlo se prije svega za tim, da se praznici obzirom na vjerske odnošaje u zemlji u svih srednjih učilištih po mogućnosti izjednače, ali se podjedno strogo pazilo na to, da se od vremena za školski rad opredieljena preko mjere ne odkida.

Kako treba bilježiti satove, koje učenici izbivaju od obuke vršeći vjerske svoje dužnosti, ustanovljeno je naredbom od 18. siečnja 1888. br. 684.

Velika se je nejednakost takodjer pokazivala u ustanovah glede pobiranja primarine, glede opraštanja učenika od plaćanja školarine, glede iznosa, pobiranja i zaračunavanja iste ne samo u srednjih učilištih bivše Vojne Krajine i gradjanske Hrvatske i Slavonije, nego takodjer u pojedinih zavodih jednoga te istoga upravnoga područja. Sve to uredjeno je sada naredbami od 25. listopada 1888. br. 10.540., 12. siečnja 1889. br. 482. i 17. ožujka 1889. br. 329.

Što se tiče školarine, to se je ona doduše nešto povisila (u gimnaziji, realci zagrebačkoj i s ovom spojenoj trgovačkoj školi iznosi ona 8 for., u svih ostalih zavodih 6 for. na poljeće), ali se je kod odmjerivanja iste uzeo pravedan obzir na posebne prilike i imućtvene okolnosti zemaljske tako, da je i najveća školarina u hrv.-slavonskih srednjih učilištih još uviek manja nego li najmanja u ostaloj austrijsko-ugarskoj monarkiji (u Ugarskoj 18 for., u zemljah zastupanih u carevinskom vieću 30 for. na godinu).

Uslied većega dohodka, koji se time polučuje, mogla se je obuka u neobligatnih predmetih, za koju su po prijašnjih ustanovah učenici morali većinom sami nagradjivati učitelje, učiniti sasvim bezplatnom, ter se dotični učitelji bez iznimke nagradjuju od toga vremena iz zemaljskih sredstava.

Na obuku u neobligatnih predmetih obratila je kr. zemaljska vlada i tečajem ovoga razdobja svoju osobitu skrb, te ju je u svih pojedinostih potanko uredila naredbom od 22. studenoga 1888. br. 7.293. iz 1887.

Medju neobligatnimi predmeti mislila je ova kr. zemaljska vlada, da zaslužuje njezinu osobitu pažnju gimnastika.

Dočim je taj predmet u zagrebačkih srednjih učilištih već od školske godine 1883/4. obligatan, nastoji sada kr. zemaljska vlada, da taj po zdravlje i tjelesni razvoj mladeži tako važni predmet takodjer u drugih zavodih, u kojih to iole mjestne prilike dopuštaju, bude obligatnim predmetom, i da se što više razširi i od vještih i osposobljenih učiteljskih sila podjeljuje. U tu svrhu proglasila je kr. zemaljska vlada tu obuku u zagrebačkih srednjih učilištih, u kojih su učenici do sada plaćali prinesak od 2 for. na godinu, od školske godine 1890/91. bezplatnom, ter je zagrebačkomu družtvu za tjelovježbu „Hrvatskomu Sokolu“, u čijih prostorijah se mladež taj predmet uči, dopitala odštetu od 2.000 for. na godinu uz obvezu, da povrh prostorija, gombalačkih sprava, razsvjete i ogrieva ima za obuku srednjoškolske mladeži zagrebačke na svoj trošak držati barem četiri gombanju vješta učitelja pomagača, i to izmedju kandidata za gimnazijsko i realno učiteljstvo na zagrebačkom sveučilištu.

Time postizava se ne samo bolji red i povoljniji uspjeh kod pomenute obuke same, nego će se tako — na što zemaljska vlada osobitu važnost stavlja — s vremenom stvoriti za taj predmet vješt i sposoban učiteljski podmladak, koji će u drugih zavodih, u kojih će u svoje vrieme kao učitelji djelovati, s kud kamo boljim uspjehom moći poučavati u tom tako važnom predmetu, nego li je to dosada bivalo, gdje se u nekih zavodih sbog nedostatka valjanih učiteljskih sila gombanje ili u obće nije moglo učiti ili pak uz dosta slab i nepovoljan napredak.

I razvitak učeničkih knjižnica bijaše zemaljskoj vladi predmetom sviestne pažnje i brige, znajući, od kolike je važnosti po moralni i intelektualni razvoj mladeži prikladna dobra lectura što poučnih što zabavnih knjiga za vrieme praznih dana, gdje mladež školskim radom nije tako zaokupljena, i od kolike je koristi, ako siromašniji učenici, kojim je često nabava najnuždnijih školskih knjiga težka, mogu što strogo školske što pomoćne knjige iz takvih učeničkih knjižnica za svoju porabu dobivati. Gotovo u svih srednjih učilištih ustrojene su učeničke knjižnice, ter su pod nadzorom kojega zavodskoga učitelja kao knjižničara. Za uzdržavanje tih knjižnica imaju imućniji učenici doprinašati neznatan prinos,

dočim se knjižničari nagradjuju iz zemaljskih sredstava; jedno i drugo uredjeno je posebnimi naredbami.

Da bude za popunjivanje učiteljskih mjesta na srednjih učilištih valjan učiteljski podmladak osiguran, podupire kr. zemaljska vlada vrstnije učiteljske kandidate posebnimi razmjerno dosta znatnimi podporami iz zemaljskih sredstava. Ovi zemaljski podpornici uče ili na zagrebačkom sveučilištu, ili pak iz struka, za koje u zagrebačkom sveučilištu nisu sistemizovana profesorska mjesta (njemački i francezki jezik i tehničke struke), na kojem drugom sveučilištu ili politehnici.

Nekoliko učiteljskih kandidata za francezki jezik poslala je kr. zemaljska vlada na zemaljske troškove u Pariz na nauke, da se tako u francezkom govoru što više i praktički usavrše. Osim toga poslano je tečajem ovih posljednjih pet godina nekoliko darovitih na zagrebačkom sveučilištu jur osposobljenih mladjih učitelja na jedno vrieme na inostrana sveučilišta, da se u svojih strukah što više izobraze i usavrše, ter im je i inače kr. zemaljska vlada svakim joj mogućim načinom u njihovih znanstvenih studijah išla na ruku.

I za potrebite školske knjige pobrinula se je kr. zemaljska vlada tečajem ovih pet godina, u koliko to već prije nije bilo učinjeno. U tom pogledu polučen je posve povoljan uspjeh, budući da sada gotovo za sve učevne predmete ima školskih knjiga na hrvatskom jeziku. Uspjeh se taj može smatrati povoljnim ne samo obzirom na broj školskih knjiga, nego takodjer i obzirom na nutarnju vriednost njihovu. Dokazom za to neka služi medju ostalim to, da su iste malo ne bez iznimke sve u Dalmaciji pak u Bosni i Hercegovini kao školske uvedene.

No ne samo za strogo školske knjige pobrinula se je zemaljska vlada, nego je takodjer što novčano podupirala što inače podpomagala izdavanje pomoćnih školskih knjiga po privatnih nakladnicih.

Videći ova kr. zemaljska vlada, kako se raznoliko i nedosljedno, pak češće i nepodpuno i slabo tehničko nazivlje upotrebljava pri obuci, i znajući, od kako je štetna utjecaja to za napredak, izdala je naredbenim putem posebne naputke o tom, ter je učiteljske sborove pozvala, da učine glede pojedinih predmeta shodne predloge. Učiteljski sborovi odazvaše se tomu pozivu pripravno, te se kr. zemaljska vlada nada, da će se iz obilate te gradje valjana i jedinstvena terminologija do skora moći uvesti u školske knjige, ter da će time ne malo i obuci koristiti i školskoj literaturi samoj.

Još s jednim i to vrlo važnim predmetom bavila se ozbiljno ova kr. zemaljska vlada, naime s pitanjem o školskom pravopisu. Poznato je, da se u posljednje vrieme živo pretresuje pitanje o hrvatskom pravopisu. Dočim se s jedne strane zagovara etimologički pravopis, pristaju drugi uz fonetički, a treći opet uz neki srednji pravac izmedju oba ova pravopisa. Svi ti pravopisi i k tomu još i neke druge sitnije nuance imaju ne samo u javnih glasilih nego takodjer u liepoj knjizi i u znanstvenoj literaturi svoje sljedbenike, te se ni škola nije mogla oteti utjecaju raznih tih struja, koje se izvan škole u tom pogledu opažaju.

Da se u sve pučke i srednje škole jedinstven pravopis, osnovan na sigurnih rezultatih znanosti novijega vremena, uvesti uzmogne, sazvala je kr. zemaljska vlada enketnu komisiju od stručnih učitelja, ter je razpravivši u nekoliko sjednica to pitanje u glavnih momentih zrelo i svestrano, dala jednomu stručnjaku nalog, neka u posebnom podnesku predloži ovoj kr. zemaljskoj vladi nacrt školskoga

pravopisa. Taj će nacrt kr. zemaljska vlada predložiti u svoje vrieme na izučavanje nekim u toj struci priznanim učenjakom, ter će ga, ako ga ovi odobre, izdati štampom, pak ga kao „školski pravopis“ službeno uvesti u učilišta ter i u školskih knjigah postupice provesti.

Tako je kr. zemaljska vlada i u drugih iole važnijih pitanjih svoga područja vazda svojski nastojala, da srednja učilišta, na koja se podpunim pravom i u drugih zemljah velika važnost polaže, ne zaostaju za istoimenimi zavodi ostale austrijsko-ugarske monarkije.

Ta težnja njezina za napredkom u srednjem školstvu vidjet će se takodjer u sliedećih odsjecih ovoga izvješća, u kojih će se na osnovu potanjih statističkih podataka pokazivati slika o razvitku srednjih učilišta u ovih kraljevinah u petogodištu 1886.—1890.

Pošto su se pak za tih pet godina razlike, koje su u srednjih učilištih gradjanske Hrvatske i Slavonije i bivše Vojne Krajine postojale, sasvim izjednačile ter tako u njih skroz jedinstven sustav proveden, ne će se ti statistički podatci napose predočivati za zavode gradjanske Hrvatske i Slavonije a napose opet za zavode postojale Vojne Krajine, kako je to učinjeno u „Izvješću o stanju školstva svršetkom školske godine 1884/5.“, nego jedinstveno skupa za sve zavode bez obzira na nekadašnja posebna upravna područja njihova.

2. Učila.

U svakom srednjem učilištu obstoje posebne sbirke učila. Tako isto obstoje u tih učilištih stalne učiteljske i posebne učeničke knjižnice.

Naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 26. prosinca 1883. broj 13.070. dozvoljena je za uzdržavanje i umnažanje rečenih sbirka kao i za podpunjivanje učiteljskih knjižnica uz sustavni broj razreda sliedeća normalna dotacija, i to:

a) Za podpunu gimnaziju (8 razreda) . . . . 450 for.
b) Za podpunu realku (7 razreda) . . . . 560 „
c) Za podpunu realnu gimnaziju (11 razreda) . . . . 600 „
d) Za malu realnu gimnaziju (4 razreda) . . . . 280 „
e) Za malu realku (4 razreda) . . . . 290 „

Za svaki razred preko ustanovljenoga broja (paralelke) povisuje se normalna dotacija za 30 for.

Te svote upotrebljavaju se, kako sliedi:

U zavodu pod:	a)	b)	c)	d)	e)
Za knjižnicu i geografiju for. . . .	200	200	220	100	100
„ fiziku	160	140	160	70	70
„ prirodopis	60	60	60	30	30
„ kemiju	—	100	100	40	50
„ risanje	30	60	60	40	40

Za pokriće ustanovljenih tim potreba svakoga zavoda odredjeni su ponajprije njihovi vlastiti dohodci, naime primarina, takse za duplikate svjedočba, zakladni ili ini većinom stalni prinosi.

Učilište, kojemu vlastiti dohodci za pokriće tih potreba ne dosižu, dobiva potrebni mu iznos iz zemaljskih sredstva.

Za uzdržavanje i podpunjivanje učeničke knjižnice pobiraju se od učenika posebni kr. zemaljskom vladom dozvoljeni prinesci. Koliko su ti prinesci iznosili školske godine 1889/90., navedeno je malo niže.

U sliedećoj tabeli izkazano je stanje učiteljskih i učeničkih knjižnica kao i stanje pojedinih sbirka učila u ovozemaljskih srednjih učilištih koncem školske godine 1889/90., te je odatle lako razabrati, kako je svako pojedino učilište u tom obziru bilo obskrbljeno.

Koliko ima		Kr. gimna- Zagrebu	Gospiću	Rieci	Varaždinu	Požegi
Knjižnica učiteljska	djela	2.075	1.196	2.396	2.725	1.490
	svezaka	5.041	2.032	4.065	4.524	3.270
Knjižnica učenička	djela	1.199	481	928	571	660
	svazaka	1.999	657	1.189	986	969
U sbirci geografsko-historičkoj	stjenih zemljovida	120	68	63	78	65
	atlanta	10	17	13	17	27
	globa	3	4	5	2	2
	telurija	1	1	2	1	1
	slika	22	16	32	27	—
U sbirci fizikalnoj	aparata	292	229	298	241	161
	sprava	55	27	73	1	29
	slika	25	—	—	24	18
	razno	—	—	—	—	—
U sbirci kemijskoj	aparata	132	125	22	—	—
	sprava	—	—	—	47	—
	preparata	—	—	—	—	—
	slika	—	—	—	—	—
U sbirci prirodopisnoj:						
a) zooložkoj	kralježnjaka	304	159	380	336	194
	inih životinja	826	1.152	2.503	1.454	5
	inih predmeta	sitnozor	14	—	9 knjiga	21
	slika	100	7 i 3 atlasa	182 i 6 atl.	—	190
b) botaničkoj	listova herbara	1.596	523	1.429	950	582
	inih predmeta	—	69	46	42	4
	slika	—	27 i 1 atlas	—	—	4
c) mineraložko-geoložkoj	naravnih komada	279	467	665	645	336
	ledačnih modela	231	201	331	358	221
	inih predmeta	3	134	25	121	1
	slika	328	—	—	210	—
U sbirci matematičko-geometrijskoj	aparata	—	15	—	—	—
	modela	69	48	—	30	55
	sprava	—	—	—	—	—
	slika	—	—	—	—	—
U sbirci za risanje	predložaka	—	924	290	270	125
	modela	—	171	9	89	—
	inih predmeta	—	—	—	1 knjiga	—
U sbirci numismatičkoj	mangura	—	82	12	2.770	147
„ „ „	medalja	—	—	1	109	—
Inih učila		—	53	8	208	—
Glasovir		—	1	—	—	—
Harmonij		—	—	—	—	—

zija u			Kr. realna gimnazija u				Kr. realka u			
Osieku	Vinkovcih	Karlovcih (srbska)	Rakovcu	Belovaru	Senju	Mitrovici	Zagrebu	Osieku	Zemunu	Petrinji
3.489	2.429	2.608	2.945	1.708	967	414	935	771	1.299	369
4.092	5.308	2.848	6.043	812	2.336	905	1 832	2.409	2.130	745
908	914	490	1.678	796	757	682	275	564	1.233	225
1.315	1.362	193	2.318	275	1.138	853	409	825	1.825	319
151	97	37	112	32	65	39	103	58	42	50
38	25	8	8	1	5	8	18	17	15	1
6	2	3	2	2	2	4	2	2	3	1
1	—	1	1	1	2	2	2	1	2	1
8	76	140	30	—	3	30	19	11	35	34
428	361	214	395	71	340	279	—	306	—	192
65	110	—	92	134	38	41	830	86	295	84
18	—	30	23	—	18	—	34	31	3	1
—	—	—	—	—	—	—	—	tokara	21	15
19	—	39	234	123	5	—	—	71	—	21
—	—	—	—	—	58	1.093	252	503	69	302
—	—	—	—	—	124	—	—	420	—	237
—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	5
331	63	—	232	134	254	73	1.018	191	184	47
1.473	67	251	1.000	238	2.645	262	43	536	1.457	104
100	1.474	—	621	228	114	527	—	98	401	14
—	—	63	140	—	64	—	46	—	—	120
1.141	1.913	5.306	605	229	8.010	278	—	293	1.228	663
144	273	11	150	3	43	14	10	94	458	—
—	—	—	26	—	155	—	—	—	—	25
1.152	946	1.010	4.876	516	1.279	677	1.243	843	1.633	457
198	60	120	526	108	277	126	185	119	77	65
271	222	53	31	40	108	103	—	55	90	1
172	105	46	23	—	—	70	—	249	197	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
86	—	45	300	—	27	174	—	102	118	84
—	—	—	—	—	13	67	—	59	—	32
—	—	14	—	—	14	386	—	—	—	—
34	68	—	2.545	1.759	1.215	1.735	5.221	1.932	1.471	1.827
—	9	—	257	159	88	103	520	208	379	181
2	—	—	3	18	30	12	277	6	42	28
1.941	3.177	2.345	402	127	1.224	—	—	546	623	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	32	287	—	—	24	—	—	125	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—

Kolika je bila novčana vriednost učiteljskim i učeničkim knjižnicam kao i sbirkam učila u pojedinih zavodih koncem školske godine 1889/90., razabira se iz ove skrižaljke.

Vrst i mjesto učilišta	Novčana vriednost							
	učiteljske knjižnice		učeničke knjižnice		učila		Svega	
	u austr. vriednosti							
	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.
A. Gimnazije.								
Kr. gimnazija u Zagrebu	6.587	68	1.195	58	5.715	45	13.498	71
„ „ „ Gospiću	3.938	11	279	53	6.133	38	10.351	02
„ „ „ Rieci	3.519	22	278	31	4.293	67	8.091	20
„ „ „ Varaždinu	4.792	28	745	05	3.503	12	9.040	45
„ „ „ Požegi	3.443	62	639	03	4.552	18	8.634	83
„ „ „ Osieku	12.725	67	1.215	36	6.035	34	19.976	37
„ „ „ Vinkovcih	5.793	45	393	90	2.833	16	9.020	51
Srbska gimnazija u Karlovcih	5.000	—	500	—	4.200	—	9.700	—
Kr. vel. realna gimnazija u Rakovcu	12.368	88	508	19	15.731	22	28.608	29
„ mala „ „ „ Belovaru	2.640	30	530	18	4.621	50	7.791	98
„ „ „ „ „ Senju	3.296	87	325	32	5.711	57	9.333	76
„ „ „ „ „ Mitrovici	1 178	97	383	09	3.596	48	5.158	54
Svega	65.285	05	6.993	54	66.927	07	139.205	66
B. Realke.								
Kr. vel. realka u Zagrebu	5.371	66	266	80	18.480	23	24.118	69
„ „ „ „ Osieku	4.581	86	558	62	7.002	04	12.142	52
„ „ „ „ Zemunu	4.427	57	1.130	13	9.945	60	15.503	30
„ mala „ „ Petrinji	1.807	—	154	26	4.322	80	6.284	06
Svega	16.188	09	2.109	81	39.750	67	58.048	57
Svega u srednjih učilištih	81.473	14	9.103	35	106.677	74	197.254	23

Za koliko je novčana vriednost učiteljskih i učeničkih knjižnica kao i sbirka učilâ u pojedinih zavodih tečajem školskih godina 1885/6.—1889/90. ponarasla, razabira se iz sliedeće tabele.

Vrst i mjesto učilišta	Novčana vriednost							
	učiteljske knjižnice		učeničke knjižnice		učila		Svega	
	pomnožila se je od školske godine 1885/6. do 1889/90. za							
	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.
A. Gimnazije.								
Kr. gimnazija u Zagrebu	1.218	30	1.195	58	1.616	98	4.030	86
„ „ „ Gospiću	860	24	279	53	397	13	1.536	90
„ „ „ Rieci	469	22	278	31	1.593	67	2.341	20
„ „ „ Varaždinu	977	70	166	72	905	28	2.049	70
„ „ „ Požegi	1.072	42	327	08	1.171	83	2.571	33
„ „ „ Osieku	1.995	04	10	80	598	16	2.604	—
„ „ „ Vinkovcih	856	45	287	40	647	23	1.791	08
Srbska gimnazija u Karlovcih	1.000	—	100	—	500	—	1.600	—
Kr. vel. realna gimnazija u Rakovcu	905	57	42	19	1.172	05	2.119	81
„ mala „ „ „ Belovaru	440	30	80	18	621	50	1.141	98
„ „ „ „ „ Senju	530	91	— 45	14	323	36	809	13
„ „ „ „ „ Mitrovici	378	97	— 16	91	283	48	645	54
Svega	10.705	12	2.705	74	9.830	67	23.241	53
B. Realke.								
Kr. velika realka u Zagrebu	743	47	266	80	600	48	1.610	75
„ „ „ „ Osieku	1.104	41	61	12	1.421	17	2.586	70
„ „ „ „ Zemunu	927	57	— 20	41	1.299	62	2.206	78
„ mala „ „ Petrinji	330	49	14	65	341	26	686	40
Svega	3.105	94	322	16	3.662	53	7.090	63
Svega u srednjih učilištih	13.811	06	3.027	90	13.493	20	30.332	16

Koncem školske godine 1884/5. bila je vriednost učiteljskim knjižnicam 67.662 for. 08 nč., učeničkim knjižnicam 6.075 for. 45 nč., sbirkam učila 93.184 for. 54 nč., a knjižnicam i sbirkam učila zajedno 166.922 for. 07 nč.

Po tom umnožila se je tečajem petogodišta 1885/6.—1889/90. vriednost učiteljskim knjižnicam za 13.811 for. 6 nč. ili 20·4%, učeničkim knjižnicam za 3.027 for. 90 nč. ili 49·8%, sbirkam učila za 13.493 for. 20 nč. ili 14·5%, a knjižnicam i sbirkam učila zajedno za 30.382 for. 16 nč. ili 18.2%.

Da je pako novčana vriednost učeničkim knjižnicam u nekih zavodih (Senj, Mitrovica, Zemun) bila koncem školske godine 1889/90. manja nego li školske godine 1884/5., ima svoj razlog u tom, što se dotične knjige čestim posudjivanjem učenikom veoma troše i što su sredstva za umnažanje i uzdržavanje te knjižnice u slabo posjećenih zavodih neznatna.

3. Učiteljsko osoblje.

Vrst i mjesto učilišta	Broj učiteljskoga osoblja: ravnatelja	vjeroučitelja	profesora i učitelja	namjestnih učitelja	nuzučitelja	Svega
A. Gimnazije.						
Kr. gimnazija u Zagrebu	1	3	19[1]	10	5	38
„ „ „ Gospiću	1	2	7	3	2	15
„ „ „ Rieci	1	1	10	4	3	19
„ „ „ Varaždinu	1	1	11	3	5	21
„ „ „ Požegi	1	1	9	2	3	16
„ „ „ Osieku	1	1	10	2	4	18
„ „ „ Vinkovcih	1	2	8	3	4	18
Srbska gimnazija u Karlovcih	1	2	8	3	1	15
Kr. velika realna gimnazija u Rakovcu	1	2	16	2	2	23
„ mala „ „ „ Belovaru	1	1	6	1	2	11
„ „ „ „ „ Senju	1	1	6	—	3	11
„ „ „ „ „ Mitrovici	—[2]	2	5	2	1	10
Svega	11	19	115	35	35	215
B. Realke.						
Kr. velika realka u Zagrebu	1	1	12[3]	10[4]	3	27
„ „ „ „ Osieku	1	1	9	2	3	16
„ „ „ „ Zemunu	1	2	10	3	3	19
„ mala „ „ Petrinji	—[2]	2	5	1	1	9
Svega	3	6	36	16	10	71
Svega u srednjih učilištih	14	25	151	51[4]	45[4]	286[4]

[1] Jedan pridieljen na službovanje kr. zemaljskoj vladi, jedan na trajnom dopustu kao urednik rječnika hrvatskoga ili srbskoga jezika, koji izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i jedan bio je dodieljen kr. učiteljskoj školi u Zagrebu. Zavodu na službovanje pridieljena trojica, po jedan sa kr. gimnazije gospićke, riečke i požežke.

[2] Ravnateljsko mjesto nepopunjeno; ravnateljske poslove vodi jedan član učiteljskoga sbora.

[3] Jedan na dopustu kao upravitelj saborske brzopisne pisarne a jedan na dopustu u svrhu, da si svoje stručno znanje popuni slušanjem na nekim vanjskim sveučilištima.

[4] Jedan namjestni učitelj kr. gimnazije zagrebačke zajednički je s kr. realkom zagrebačkom. Jedan nuzučitelj kr. gimnazije zagrebačke i jedan nuzučitelj kr. gimnazije osječke su ujedno i profesori dotičnim realkam a dva nuzučitelja kr. gimnazije zagrebačke zajednički su s kr. realkom zagrebačkom; s toga je ukupni broj namjestnih učitelja 50 a ne 51, a ukupni broj nuzučitelja 41 a ne 45 i ukupni broj učitelja 281.

Osim toga poučava učitelj tjelovježbe na kr. mužkoj učiteljskoj školi zagrebačkoj u tjelovježbi i učenike kr. gimnazije i realke zagrebačke, a za obučavanje grčko-iztočnih učenika na kr. gimnaziji i realci te učiteljskih pripravnika na kr. mužkoj učiteljskoj školi zagrebačkoj namješten je posebni učitelj vjere (profesor), koji je uračunan u broj učiteljskog osoblja kr. gimnazije zagrebačke.

Po tom je dakle školske godine 1889|90. u srednjih učilištih bilo učiteljskih sila 281, i to:

Na gimnazijah i realnih gimnazijah 210 ili 74·7%, a na realkah 71 ili 25·3%.

Odbivši od svega učiteljskoga osoblja 41 nuzučitelja, ostane 240 učiteljskih sila, koje se mogu jedino u užem smislu nazvati učitelji srednjih učilišta. Izmedju tih bilo je:

Redovitih učitelja (ravnatelja, vjeroučitelja, profesora i pravih učitelja) 190 ili 79·1%, a namjestnih učitelja 50 ili 20·9%.

Od rečenih 50 namjestnih učitelja bilo ih je 19 za učiteljsku službu koje podpuno koje za male gimnazije osposobljeno, te je školske godine 1889|90. u srednjih učilištih službovala u obće samo 31 (12·9%) za učiteljsku službu neosposobljena učiteljska sila.

Školske godine 1884|5. bile su u srednjih učilištih bez nuzučitelja 232 učiteljske sile, i to: 175 ili 75·4% redovitih učitelja i 57 ili 24·6% namjestnih učitelja. Po tom se je broj učiteljskog osoblja na srednjih učilištih od rečene školske godine umnožio za 8 ili 3·4%, i to: broj redovitih učitelja umnožio se je za 15 ili 8·5%, a broj namjestnih učitelja umanjio se je za 7 ili 12·2%.

I razmjerje medju redovitimi i namjestnimi učitelji postalo je od školske godine 1884|5. povoljnije; jer dočim su prvi sačinjavali školske godine 1884|5. samo 75·4, a drugi 24·6%, sačinjavaju prvi školske godine 1889|90.: 79·1%, a drugi 20·9%.

I medju namjestnimi učitelji bilo ih školske godine 1889|90. razmjerno više za učiteljsku službu osposobljeno nego školske godine 1884|5.; jer je potonje školske godine služilo na srednjih učilištih još 39 (16·8% svega učiteljskoga osoblja) za učiteljsku službu neosposobljenih namjestnih učitelja, a školske godine 1889/90. ima takovih samo 31 (12·9% svega učiteljskoga osoblja).

Medju nuzučitelje uvršteno je u prvom redu 19 dušobrižnika grčko-iztočne, evangeličke i izraelitske vjeroizpoviesti, koji su učenike svoje vjeroizpoviesti u dotičnih učilištih u nauku vjere obučavali. U kojih je predmetih obučavao ostali 21 nuzučitelj, pribrojivši k njim 31 gimnazijskoga i realnoga učitelja, koji su se uza svoju redovitu učiteljsku dužnost bavili obučavanjem učenika u neobligatni predmetih, navedeno je malo niže.

Sliedeća tabela pokazuje trajanje službovanja redovitih u srednjih učilištih namještenih učitelja (ravnatelja, vjeroučitelja, profesora i pravih učitelja) u obće kao i u svakom pojedinom zavodu napose.

Vrst i mjesto učilišta	Koliko je redovitih učitelja služilo						
	izpod 5	5—10	10—15	15—20	20—25	25—30	preko 30
	g o d i n a						
A. Gimnazije.							
Kr. gimnazija u Zagrebu	2	5	4	6	—	—	1
„ „ „ Gospiću	1	7	1	—	—	2	—
„ „ „ Rieci	—	4	6	1	2	—	—
„ „ „ Varaždinu	—	—	6	3	2	—	2
„ „ „ Požegi	1	1	6	—	1	1	—
„ „ „ Osieku	3	4	2	1	1	1	—
„ „ „ Vinkovcih	4	3	4	—	—	—	—
Srbska gimnazija u Karlovcih	1	1	3	—	3	1	1
Kr. velika realna gimnazija u Rakovcu	—	2	8	7	—	2	—
„ mala „ „ „ Belovaru	—	2	4	—	1	1	—
„ „ „ „ „ Senju	1	—	3	1	—	1	1
„ „ „ „ „ Mitrovici	1	1	1	3	1	—	—
Svega	14	30	48	22	11	9	5
B. Realke.							
Kr. velika realka u Zagrebu	—	2	3	4	—	1	3
„ „ „ „ Osieku	—	5	3	—	1	1	1
„ „ „ „ Zemunu	1	4	4	2	1	—	—
„ mala „ „ Petrinji	—	4	1	—	2	—	—
Svega	1	15	11	6	4	2	4
Svega u srednjih učilištih	15	45	59	28	15	11	9

4. Učenici.

a) Učenici u obće.

Vrst i mjesto učilišta	Broj učenika škol. godine 1889/90. upisanih	Broj učenika škol. godine 1889/90. svršetkom godine	Broj učenika svršetkom školske godine 1884/5.	Prema školskoj godini 1884/5.
A. Gimnazije.				
Kr. gimnazija u Zagrebu	780	703	620	+ 83
„ „ „ Gospiću	162	138	194	— 56
„ „ „ Rieci	350	326	195	+ 131
„ „ „ Varaždinu	274	246	306	— 60
„ „ „ Požegi	205	184	166	+ 18
„ „ „ Osieku	289	258	259	— 1
„ „ „ Vinkovcih	202	187	185	+ 2
Srbska gimnazija u Karlovcih	282	267	195	+ 72
Kr. velika realna gimnazija u Rakovcu	278	253	298	— 45
„ mala „ „ „ Belovaru	171	140	101	+ 39
„ „ „ „ „ Senju	78	69	133	— 64
„ „ „ „ „ Mitrovici	102	88	54	+ 34
Svega	3.173	2.859	2.706	+ 153
B. Realke.				
Kr. velika realka u Zagrebu	350	294	205	+ 89
„ „ „ „ Osieku	203	181	138	+ 43
„ „ „ „ Zemunu	184	172	168	+ 4
„ mala „ „ Petrinji	131	115	67	+ 48
Svega	868	762	578	+ 184
Svega u srednjih učilištih	4.041	3.621	3.284	+ 337

Po tom je u srednja učilišta školske godine 1889/90. u obće primljen 4.041 učenik, i to: u gimnazije i realne gimnazije 3.173 ili 78·52%, a u realke 868 ili 21·48% svih učenika.

Od tih je učenika tečajem školske godine 1889/80. zavode ostavilo 420 ili 10·39%, a u zavodih do svršetka školske godine ostalo 3.621 ili 89·61%.

Od 3.173 učenika, koji su u gimnazije i realne gimnazije primljeni, ostavilo je tečajem školske godine 1889/90. zavode 314 ili 9·89%, a ostalo do kraja školske godine u zavodih 2.859 ili 90·11%, a od 868 u realke primljenih učenika ostavilo je tečajem školske godine 1889/90. zavode 106 ili 12·21%, a ostalo je do kraja školske godine u zavodih 762 ili 87·79%.

Kr. malu realku u Petrinji polazilo je škol. god. 1889/90. u sva 4 razreda ukupno 15 djevojčica, a IV. još realni razred kr. male realne gimnazije u Mitrovici 2 djevojčice, svega 15 djevojčica; no počam od 1. listopada školske godine 1890/91. prestalo je novo upisivanje djevojčica kod tih zavoda.

Od onih 420 učenika, koji su tečajem školske godine 1889/90. zavode ostavili, izstupilo ih je svojevoljno 383, bilo je izključeno 26 i umrlo 11. Koliko od tih učenika odpada na pojedine zavode, pokazuje sliedeća tabela.

Vrst i mjesto učilišta	Tečajem školske godine ostavilo zavod			Svega
	svojevoljno	izključeno	umrlo	
A. Gimnazie.				
Kr. gimnazija u Zagrebu	74	1	1	76
„ „ „ Gospiću	19	4	1	24
„ „ „ Rieci	22	1	1	24
„ „ „ Varaždinu	27	1	—	28
„ „ „ Požegi	19	2	—	21
„ „ „ Osieku	24	5	2	31
„ „ „ Vinkovcih	14	1	—	15
Srbska gimnazija u Karlovcih	13	2	1	16
Kr. velika realna gimnazija u Rakovcu	22	1	2	25
„ mala „ „ „ Belovaru	27	2	2	31
„ „ „ „ „ Senju	9	—	—	9
„ „ „ „ „ Mitrovici	14	—	—	14
Svega	284	20	10	314
B. Realke.				
Kr. velika realka u Zagrebu	51	4	1	56
„ „ „ „ Osieku	22	—	—	22
„ „ „ „ Zemunu	10	2	—	12
„ mala „ „ Petrinji	16	—	—	16
Svega	99	6	1	106
Svega u srednjih učilištih	383	26	11	420

Svršetkom školske godine 1889/90. bio je, kako je gore rečeno, u srednjih učilištih 3.621 učenik, i to: u gimnazijah 2.309 (63·8%), u realnih gimnazijah 550 (15·2%) i u realkah 762 (21·0%), dotično, ako se 16 učenika realnoga odjela kr. velike realne gimnazije rakovačke i onih 12 učenika IV. razreda (realnog) kr. male realne gimnazije mitrovačke pribroje učenikom realnim, a ostali učenici tih zavoda kao i učenici kr. male realne gimnazije belovarske i senjske učenikom gimnazijskim, bilo je učenika gimnazijskih i realno-gimnazijskih 2.831 (78·2%), a učenika realnih 790 (21·8%).

Školske godine 1884/5. bila su u srednjih učilištih 3.284 učenika, i to: u gimnazijah 2.253 (68·6%), u realnih gimnazijah 399 (12·1%) i u realkah 632 (19·3%), dotično, ako se 50 učenika realnoga odjela u kr. velikoj realnoj gimnaziji rakovačkoj pribroji učenikom realnim, a ostali učenici toga zavoda kao i učenici kr. male realne gimnazije belovarske učenikom gimnazijskim, bilo je učenika gimnazijskih 2.602 (79·2%), a učenika realnih 682 (20·8%).

Po tom bio je dakle broj učenika u srednjih učilištih školske godine 1889/90. prema školskoj godini 1884/5. u obće veći za 337 ili 9·3%, i to: u gimnazijah za 56 ili 2·5%, u realnih gimnazijah za 151 ili 37·8%, u realkah za 130 ili 20·5%, te se je u razdobju od god. 1884/5.—1889/90. absolutno i relativno najviše umnožio broj učenika na realnih gimnazijah, a najmanje na čistih gimnazijah. To potječe u prvom redu odatle, što je u tom petgodištu, kako je već gore napomenuto, provedeno podpuno pretvorenje velike gimnazije senjske a djelomično pretvorenje realke mitrovačke u male realne gimnazije. I broj učenika realnih znatno je poskočio. Taj će se broj donekle sniziti, ako se za osnovu izporednje uzme gore navedeni broj učenika gimnazijskih i realnih. No i u tom slučaju čini prirast kod učenika realnih 108 ili 15·8%, a kod učenika gimnazijskih 229 ili 8·8%.

Medju učenici srednjih učilišta bilo je školske godine 1889/90. njih 26, a školske godine 1884/5. samo 13 privatista. Po tom se je broj privatista školske godine 1889/90. prema godini 1884/5. znato povećao.

Od onih 26 privatista, koji su školske godine 1889/90. u srednjih učilištih bili, odpada ih 5 na kr. gimnaziju zagrebačku, 6 na srbsku gimnaziju karlovačku, 4 na kr. gimnaziju gospićku, 3 na kr. gimnaziju varaždinsku, po 2 na kr. gimnaziju riečku i kr. veliku realnu gimnaziju rakovačku, a po 1 na kr. gimnaziju osječku, kr. malu realnu gimnaziju mitrovačku, kr. veliku realku zagrebačku i kr. veliku realku zemunsku.

Pošto je u gimnazijah i realnih gimnazijah skupa s paralelkami bilo 97 razreda i 177 učitelja (ne računajući ovamo 3 učitelja kr. gimnazije zagrebačke, koji su inako upotrebljeni), a u realkah 32 razreda i 59 učitelja (ne računajući ni ovamo 2 učitelja kr. realke zagrebačke, koji su te godine inako upotrebljeni), svega dakle u srednjih učilištih 129 razreda i 236 službujućih učitelja, ide na jedan razred gimnazijski 29, na 1 razred realni 25 i na jedan razred srednjih učilišta u obće 28—29 učenika; a na jednoga učitelja u gimnazijah ide 15—16 u realkah 13 i u srednjih učilištih u obće 15—16 učenika.

Koliko je to razmjerje bilo na pojedinih učilištih, vidi se iz sliedećega izkaza:

Učilište:	Koliko učenika ide na 1 razred:	1 učitelja:
Kr. gimnazija u Zagrebu	44	21
„ „ „ Gospiću	17	10

Učilište:	Koliko učenika ide na 1 razred:	1 učitelja:
. na Rieci	32	20
u Varaždinu	27	15
„ Požegi	23	14
„ Osieku	28	18
„ Vinkovcih	23	13
ınazija u Karlovcih	33	19
realna gimnazija u Rakovcu . .	21	11
realna gimnazija u Belovaru . .	28	15
„ „ „ Senju . . .	17	8
„ „ „ Mitrovici . .	22	9
ı realka u Zagrebu	29	12
„ „ Osieku	26	14
„ „ Zemunu	24	11
a realka u Petrinji	28	14

ıko se je broj učenika srednjih učilišta u razdobju od god. 1884/5.—1889/90. linih srednjih učilištih mienjao, pokazuje sliedeća tabela.

Školska godina	Broj učenika																		
	gimnazije u									realne gimnazije u				realke u					u srednjih učilištih u obće
	Zagrebu	Gospiću	Senju	Rieci	Varaždinu	Požegi	Osieku	Vinkovcih	Karlovcih	Rakovcu	Belovaru	Senju	Mitrovici	Zagrebu	Osieku	Zemunu	Petrinji	Mitrovici	
1886.	605	195	114	228	299	198	288	190	195	264	113	—	—	242	144	164	79	68	3.386
1887.	601	184	93	241	275	217	279	187	219	293	127	—	—	271	141	163	77	79	3.447
1888.	622	164	—	256	270	194	265	191	254	251	153	73	—	287	165	161	88	98	3.492
1889.	671	145	—	282	254	209	271	173	245	249	168	65	103	310	167	162	99	—	3.573
1890.	703	138	—	326	246	184	258	187	267	253	140	69	88	294	181	172	115	—	3.621

Sliedeća tabela pokazuje, koliko je učenika bilo u pojedinih razredih, te se iz nje zajedno razabira, kako broj učenika od razreda do razreda pada i kako je broj učenika u najvišem razredu prama broju istih u najnižem razredu razmjerno veoma neznatan.

Vrst i mjesto učilišta	Broj učenika u razredu								Svega
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
A. Gimnazije.									
Kr. gimnazija u Zagrebu	176[1]	131[1]	133[1]	81[2]	62[2]	51	42	27	703
„ „ „ Gospiću	36	29	21	13	14	10	7	8	138
„ „ „ Rieci	79[2]	60[2]	34	31	47	27	19	29	326
„ „ „ Varaždinu	68[2]	50	30	33	24	17	11	13	246
„ „ „ Požegi	36	38	26	36	23	13	4	8	184
„ „ „ Osieku	68[2]	45	44	32	24	14	18	13	258
„ „ „ Vinkovcih	61	30	24	19	15	10	16	12	187
Srbska gimnazija u Karlovcih	88	43	42	29	25	20	11	9	267
Kr. velika realna gimnazija u Rakovcu	65[2]	53	46	24	10[3] 9	20[3] 3	9[3] 4	10	253
„ mala „ „ „ Belovaru	58[2]	34	31	17	—	—	—	—	140
„ „ „ „ „ Senju	24	22	10	13	—	—	—	—	69
„ „ „ „ „ Mitrovici	31	26	19	12[4]	—	—	—	—	88
Svega	790	561	460	340	253	185	141	129	2.859[5]
B. Realke.									
Kr. velika realka u Zagrebu	77[2]	73[2]	61[2]	44	16	10	13	—	294
„ „ „ „ Osieku	62	38	23	20	15	12	11	—	181
„ „ „ „ Zemunu	52	31	29	30	13	10	7	—	172
„ mala „ „ Petrinji	45	36	21	13	—	—	—	—	115
Svega	236	178	134	107	44	32	31	—	762[5]
Svega u srednjih učilištih	1.026	739	594	447	297	217	172	129	3.621

[1] Dvie paralelke.

[2] Jedna paralelka.

[3] Gornji brojevi naznačuju učenike gimnazijskoga, a dolnji učenike realnoga odjela.

[4] Ovaj broj naznačuje učenike realke.

[5] Realne razrede na realnih gimnazijah u Rakovcu i Mitrovici polazilo je 28 učenika, s toga je ukupni broj učenika na gimnazijah i realnih gimnazijah 2.821, a na realkah 790, a ne 2.859 dotično 762.

Koliko jz učenika bilo u pojedinih razredih gimnazijskih, realno-gimnazijskih i realnih, pokazuje sliedeća tabela, te se zajedno iz nje razabira, da su naročito četir najniža razreda realke razmjerno mnogo više posjećena nego dotična četiri razreda gimnazijska i realno-gimnazijska, i da u gimnazijah i realnih gimnazijah razmjerno nešto više učenika u gornje razrede dolazi nego u realkah, ali da je kako u gimnazijah tako i u realkah razmjerno jednak broj učenika najviše razrede zavoda dostigao.

Učilišta	U razredu								Svega
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
U gimnazijah i realnih gimnazijah	790	561	460	328	244	182	137	129	2.821
U postotcih (%)...........	28·0	19·9	16·3	11·6	8·5	6·4	4·8	4·5	100
U realkah	236	178	134	119	53	35	35	—	790
U postotcih (%)...........	29·9	22·5	17·0	15·1	6·7	4·4	4·4	—	100
Svega..	1.026	739	594	447	297	217	172	129	3.621
U postotcih (%)...........	28·3	20·4	16·4	12·3	8·2	6·0	4·8	3·6	100

Ako se broj učenika, koji su školske godine 1889/90. pojedine razrede gimnazija, realnih gimnazija, realaka i srednjih učilišta u obće polazili, poredi s brojem učenika u istih razredih školske godine 1884/5., vidi se, da se je broj učenika gimnazijskih i realno-gimnazijskih školske godine 1889/90. prama školskoj godini 1884/5. u I.—III. razredu povećao, a u IV.—VIII. razreda u obće umanjio; dočim se je broj učenika realnih u I. i II. razredu umanjio, u III. i IV. povećao, a u V.—VII. opet umanjio.

U srednjih učilištih u obće se je broj učenika u nižih razredih znatno povećao, a u viših razmjerno pao.

Učilišta	Školska godina	U razredu								Svega
		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
U gimnazijah i realnih gimnazijah	1884/5.	646	467	420	331	245	216	153	124	2.602
		24·8%	18·0%	16·1%	12·7%	9·4%	8·3%	5·9%	4·8%	—
	1889/90.	780	561	460	320	244	182	137	129	2.821
		28·0%	19·9%	16·3%	11·6%	8·5%	6·4%	4·8%	4·5%	—
U realkah	1884/5.	235	162	103	68	49	32	34	—	682
		34·4%	23·8%	15·1%	10·0%	7·2%	4·7%	4·8%	—	—
	1889/90.	236	178	134	119	53	35	35	—	790
		29·9%	22·5%	17·0%	15·1%	6·7%	4·4%	4·4%	—	—
U srednjih učilištih u obće	1884/5.	881	629	523	399	294	248	186	124	3.284
		26·8%	19·2%	15·9%	12·1%	9·0%	7·6%	5·6%	3·8%	—
	1889/90.	1.026	739	594	447	297	217	172	129	3.621
		28·3%	20·4%	16·4%	12·3%	8·2%	6·0%	4·8%	3·6%	—

b) Učenici po vjeroizpoviesti.

Vrst i mjesto učilišta	Broj učenika vjeroizpoviesti					Svega
	katoličke	grčko-iztoč.	evangeličke	izraelitske	muhame-dovske	
A. Gimnazije.						
Kr. gimnazija u Zagrebu	601[1]	41	2	59	—	703
„ „ „ Gospiću	78	60	—	—	—	138
„ „ „ Rieci	318	7	—	1	—	326
„ „ „ Varaždinu	208	11	1	26	—	246
„ „ „ Požegi	147[2]	21	—	16	—	184
„ „ „ Osieku	165	51	2	39	1	258
„ „ „ Vinkovcih	129[3]	39	3	16	—	187
Srbska gimnazije u Karlovcih	21	246	—	—	—	267
Kr. velika realna gimnazija u Rakovcu	189[2]	55	1	8	—	253
„ mala „ „ „ Belovaru	105	24	1	10	—	140
„ „ „ „ „ Senju	65	4	—	—	—	69
„ „ „ „ „ Mitrovici	38	48	—	2	—	88
Svega....	2.064	607	10	177	1	2.859
B. Realke.						
Kr. velika realka u Zagrebu	232	21	5	36	—	294
„ „ „ „ Osieku	103	15	4	59	—	181
„ „ „ „ Zemunu	65	76	3	28	—	172
„ mala „ „ Petrinji	72	40	—	3	—	115
Svega....	472	152	12	126	—	762
Svega u srednjih učilištih	2.536	759	22	303	1	3.621

[1] Medju njimi 29 grčko-katoličke vjeroizpoviesti.
[2] „ „ 1 „ „ „
[3] „ „ 6 „ „ „

Po tom je dakle koncem školske godine 1889/90. u srednjih učilištih bilo:

Učenika	vjeroizpoviesti	katoličke	2.536	ili	70·03%,
„	„	grčko-iztočne . .	759	„	20·96%,
„	„	evangeličke . . .	22	„	0·61%,
„	„	izraelitske . . .	303	„	8·37%,
„	„	muhamedovske .	1	„	0·03%.

Pošto pako u Hrvatskoj i Slavoniji od svega stanovničtva ima sljedbenika vjeroizpoviesti katoličke 72·6%, grčko-iztočne 24·9%, evangeličke 1·5%, a izraelitske 1·0%, polazilo je srednja učilišta razmjerno najviše sljedbenika vjeroizpoviesti izraelitske a njamanje od pripadnika vjeroizpoviesti evangeličke. To se još bolje vidi odatle, što 1 učenik srednjih učilištah dolazi kod sljedbenika vjeroizpoviesti katoličke na 613, grčko-iztočne na 767, evangeličke na 1.259 a izraelitske već na 54 stanovnika.

Školske godine 1884/5. bilo je u srednjih učilištih učenika vjeroizpoviesti katoličke 2.366 ili 72·1%, grčko-iztočne 655 ili 19·9%, evangeličke 20 ili 0·6% i izraelitske 243 ili 7·4%. Po tom se je umnožio broj učenika vjeroizpoviesti katoličke za 170 ili 7·2%, grčko-iztočne za 104 ili 15·8%, evangeličke za 2 ili 10·0%, izraelitske za 60 ili 24·7%.

c) Učenici po zavičaju.

Vrst i mjesto učilišta	Po zavičaju bilo je učenika rodom iz										Broj učenika, kojim roditelji stanuju u mjestu učilišta
	Hrvatske	Slavonije	zemalja zastupanih u carevinskom vieću: Kranjske	Štajerske	austr. Primorja	inih zemalja	Ugarske	Bosne i Hercegovine	Inozemstva	Svega	
A. Gimnazije.											
Kr. gimnazija u Zagrebu.......... ...	592	54	3	6	7	14	26	1	—	703	348
„ „ „ Gospiću	127	6	—	1	1	—	3	—	—	138	75
„ „ „ Rieci................	218	3	6	1	91	5	1	—	1	326	70
„ „ „ Varaždinu	203	12	1	9	—	2	19	—	—	246	116
„ „ „ Požegi	44	126	—	—	1	3	7	2	1	184	66
„ „ „ Osieku	17	215	—	2	—	7	15	2	–	258	138
„ „ „ Vinkovcih	10	156	—	—	—	1	13	6	1	187	56
Srbska gimnazija u Karlovcih.........	23	167	—	—	—	1	62	8	6	267	80
Kr. velika realna gimnazija u Rakovcu	225	4	13	2	1	3	4	1	--	253	128
„ mala „ „ „ Belovaru	123	9	—	—	—	5	3	—	—	140	26
„ „ „ „ „ Senju...	64	—	—	—	3	—	1	—	1	69	28
„ „ „ „ „ Mitrovici	6	76	—	—	—	—	5	—	1	88	55
Svega......	1.652	828	23	21	104	41	159	20	11	2.859	1.186
B. Realke.											
Kr. velika realka u Zagrebu..........	230	27	2	4	6	12	10	2	1	294	174
„ „ „ „ Osieku	1	142	—	2	1	4	24	1	6	181	109
„ „ „ „ Zemunu	10	131	—	—	—	—	11	—	20	172	114
„ mala „ „ Petrinji	101	11	—	—	—	3	—	—	—	115	72
Svega	342	311	2	6	7	19	45	3	27	762	469
Svega u srednjih učilištih	1.994	1.139	25	27	111	60	204	23	38	3.621	1.635

Po tom je dakle svršetkom školske godine 1889/90. u srednjih učilištih bilo učenika, i to rodom iz:

Hrvatske	1.994	ili	55·07%.
Slavonije	1.139	„	31·45%.
Kranjske	25	„	0·69%.
Štajerske	27	„	0·75%.
Austr. Primorja	111	„	3·06%.
Inih zemalja zastupanih u carev. vieću	60	„	1·65%.
Ugarske	204	„	5·64%.
Bosne i Hercegovine	23	„	0·64%.
Inozemstva	38	„	1·05%.

Od učenika nadošlih iz inozemstva bilo je iz Rumunjske 7 (riečka gimnazija 1, osječka realka 4, zemunska realka 2), iz Srbije 23 (vinkovačka gimnazija 1, karlovačka gimnazija 5, mitrovačka realna gimnazija 1, osječka realka 1, zemunska realka 15), iz Crne Gore 1 (karlovačka gimnazija), iz Italije 1 (senjska realna gimnazija), iz Njemačke 1 (zagrebačba realka), iz Bavarske 1 (zemunska realka), iz Švicarske 2 (osječka realka 1, zemunska realka 1), iz Saske 2 (požežka gimnazija 1, zemunska realka 1).

Učenika, kojim roditelji stanuju u mjestu učilišta bilo je školske godine 1884/5. u srednjih učilištih 1.494 ili 45·5% svih učenika, dočim je školske godine 1889/90. bilo takovih 1.655 ili 45·7%; dakle se je broj tih učenika absolutno i relativno umnožio.

d) Učenici po stališu roditelja.

Vrst i mjesto učilišta	Po stališu roditelja bilo je sinova: veleposjednika i vlastele u obće	velikih obrtnika, veletržaca, bankira i posebnika	obrtnika, trgovaca i kramara	državnih i zemaljskih činovnika	občinskih i privatnih činovnika	odvjetnika, liečnika i privat. mjernika	svećenika, profesora, učitelja u obće, privatnih književnika i umjetnika	častnika vojske i mornarice	vojnika i mornara	seljaka	sluga i nadničara	osoba drugoga zvanja i zanimanja	Svega	Broj učenika, kojim otac više ne živi
A. Gimnazije.														
Kr. gimnazija u Zagrebu	16	33	166	128	76	61	85	22	11	82	23	—	703	131
„ „ „ Gospiću	—	—	22	36	2	5	21	11	1	17	—	23	138	20
„ „ „ Rieci	2	14	58	25	43	3	17	1	29	66	67	1	326	54
„ „ „ Varaždinu	5	7	98	32	17	14	26	3	1	35	8	—	246	42
„ „ „ Požegi	—	2	62	28	23	8	24	3	4	24	6	—	184	25
„ „ „ Osieku	1	10	115	40	27	5	24	5	—	22	5	4	258	45
„ „ „ Vinkovcih	—	5	67	36	10	2	15	4	—	40	4	4	187	18
Srbska gimnazija u Karlovcih	—	1	86	16	31	6	64	—	3	57	1	2	267	52
Kr. vel. realna gimn. u Rakovcu	2	5	78	46	24	8	24	13	3	39	7	4	253	28
„ mala „ „ „ Belovaru	2	—	44	15	14	7	19	1	—	30	1	7	140	27
„ „ „ „ „ Senju	1	4	22	8	8	—	9	1	7	3	3	3	69	14
„ „ „ „ „ Mitrovici	—	—	29	20	10	5	8	—	—	10	4	2	88	15
Svega	29	81	847	430	285	124	336	64	59	425	129	50	2.859	471
U postotcih (%)	1·0	2·9	28·0	15·1	10·1	4·4	12·0	2·3	2·1	15·1	5·0	2·0	100	16·5
B. Realke.														
Kr. velika realka u Zagrebu	18	12	105	52	14	16	12	18	1	4	17	25	294	51
„ „ „ „ Osieku	—	15	96	18	23	—	2	6	2	4	3	12	181	26
„ „ „ „ Zemunu	—	10	67	20	28	2	13	2	—	18	11	1	172	23
„ mala „ „ Petrinji	—	1	32	19	11	—	17	4	9	16	5	1	115	23
Svega	18	38	300	109	76	18	44	30	12	42	36	39	76[illegible]	123
U postotcih (%)	2·3	5·0	39·4	14·3	10·0	2·4	5·8	3·9	1·6	1·5	4·7	5·1	100	16·1
Svega u srednjih učilištih	47	119	1.147	539	361	142	380	94	71	467	165	89	3.621	594
U postotcih %	1·2	3·3	31·7	14·9	10·0	3·9	10·5	2·6	2·0	12·8	4·6	2·5	100	16·4

Pojedini stališi redjaju se po tom, kako su u srednjih učilištih zastupani po svojih sinovih, ovako:

Obrtnici, trgovci i kramari sa učenika	1.147	ili	31·7%
Državni i zemaljski činovnici sa učenika	539	„	14·9%
Seljaci sa učenika	467	„	12·8%
Svećenici, profesori, učitelji u obće, privatni književnici i umjetnici sa učenika	380	„	10·5%
Obćinski i privatni činovnici sa učenika	361	„	10·0%
Sluge i nadničari sa učenika	165	„	4·6%
Odvjetnici, liečnici i privatni mjernici sa učenika . .	142	„	3·9%
Veliki obrtnici, veletržci, bankiri i posebnici sa učenika	119	„	3·3%
Častnici vojske i mornarice sa učenika	94	„	2·6%
Osobe drugoga zvanja i zanimanja sa učenika . .	89	„	2·5%
Vojnici i mornari sa učenika	71	„	2·0%
Veleposjednici i vlastela u obće sa učenika	47	„	1·2%

e) Učenici po dobi.

Po naredbi kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 30. ožujka 1878. br. 1.903. dotično po naredbi od 6. rujna 1884. br. 9.789. može učenik u srednje učilište stupiti s navršenom desetom godinom. Popriečna pak, dakle nekim načinom i normalna doba, u kojoj učenici u I. razred srednjih učilišta stupaju, jest navršena jedanaesta godina. Po tom može učenik u najpovoljnijem slučaju I. razred svršiti s navršenom jedanaestom, u manje ali svakako još povoljnom slučaju s navršenom dvanaestom i nepovoljnom slučaju ili zakašnjeno u dobi od preko 12 godina i dosljedno tomu postupno i ostale razrede ter izučiti u najpovoljnijem slučaju realku sa 17 a gimnaziju sa 18 godina, u manje ali svakako još povoljnom slučaju realku sa 18 a gimnaziju sa 19 godina, u nepovoljnom slučaju ili zakašnjeno realku u dobi od preko 18 i gimnaziju u dobi od preko 19 godina.

Ako se učenici srednjih učilišta na te 3 kategorije podiele, odpada ih, i to:

Na kategoriju	I.			II.			III.		
U gimnazijah i realnih gimnazijah	847	ili	29·9%	973	ili	34·4%	1.011	ili	35·7%
„ realkah	261	„	33·0%	273	„	34·6%	256	„	32·4%
„ srednjih učilištih u obće .	1.108	„	30·6%	1.246	„	34·4%	1.267	„	35·0%

Svršetkom školske godine 1884/5. bilo ih je:

U gimnazijah i realnih gimnazijah	816	ili	30·8%	698	ili	26·3%	1.138	ili	42·9%
„ realkah	159	„	25·2%	199	„	31·5%	274	„	43·3%
„ srednjih učilištih u obće .	975	„	29·7%	897	„	27·3%	1.412	„	43·0%

Odatle se razabira, da je u I. kategoriji t. j. u kategoriji takovih učenika, koji nauke prije normalne dobe svršavaju, bilo školske godine 1889/90.: 3·1% više realnih nego gimnazijskih i realno-gimnazijskih učenika i da je gimnazijskih i realno-gimnazijskih učenika, koji nauke prekasno svršavaju, bilo za 3·3% više nego u realkah; nauke pak da su svršili na vrieme (učenici I. i II. kategorije) u gimnazijah i realnih gimnazijah 64·3%, u realkah 67·6%, a u srednjih učilištih u obće 65·0%; prekasno pako u gimnazijah 35·7%, u realkah 32·4%, a u srednjih učilištih u obće 35·0% svih učenika.

U pojedinih razredih bilo je to razmjerje sliedeće:

Dobna kategorija	Vrst učilišta	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
		razred							
I.	Srednja u obće	30·6%	29·4%	30·7%	30·7%	27·6%	31·8%	33·7%	—
	Gimnazije i realne gimnazije	29·8%	29·4%	28·2%	30·5%	26·6%	30·8%	34·3%	38·0%
	Realke	33·4%	29·2%	38·0%	31·1%	32·1%	37·2%	31·4%	—
II.	Srednja u obće	33·9%	36·1%	36·3%	34·8%	33·0%	30·9%	29·7%	—
	Gimnazije i realne gimnazije	33·5%	36·4%	35·9%	35·4%	32·8%	31·9%	30·7%	33·3%
	Realke	35·2%	35·4%	38·8%	33·6%	33·9%	25·7%	25·7%	—
III.	Srednja u obće	35·5%	34·5%	33·0%	34·5%	39·4%	37·3%	36·6%	—
	Gimnazije i realne gimnazije	36·7%	34·2%	35·9%	34·1%	40·6%	37·3%	35·0%	28·7%
	Realke	31·4%	35·4%	23·2%	35·3%	34·0%	37·1%	42·9%	—

Koliko je učenika tim dobnim kategorijam u pojedinih razredih svakoga srednjega učilišta napose pripadalo, pokazuje sliedeća tabela.

Vrst i mjesto učilišta	U raz-								
	I.			II.			III.		
	U do-								
	od 11 godina	od 12 godina	preko 12 godina	od 12 godina	od 13 godina	preko 13 godina	od 13 godina	od 14 godina	preko 14 godina
							A. Gim-		
Kr. gimnazija u Zagrebu	50	59	67	29	45	57	24	67	42
„ „ „ Gospiću	7	12	17	11	12	6	5	8	8
„ „ „ Rieci	29	24	26	20	27	13	12	9	13
„ „ „ Varaždinu	26	26	16	17	14	19	13	9	8
„ „ „ Požegi	13	12	11	16	8	14	11	7	8
„ „ „ Osieku	26	22	20	14	17	14	13	15	16
„ „ „ Vinkovcih	18	22	21	5	14	11	7	9	8
Srbska gimnazija u Karlovcih	13	25	50	17	11	15	10	17	15
Kr. velika realna gimnazija u Rakovcu	12	27	26	11	21	21	18	5	23
„ mala „ „ „ Belovaru	19	21	18	12	15	7	7	9	15
„ „ „ „ „ Senju	13	7	4	8	9	5	2	6	2
„ „ „ „ „ Mitrovici	9	8	14	5	11	10	8	4	7
Svega	235	265	290	165	204	192	130	165	165
							B. Re-		
Kr. velika realka u Zagrebu	32	26	19	16	26	31	28	21	12
„ „ „ „ Osieku	10	24	28	10	11	17	6	11	6
„ „ „ „ Zemunu	26	13	13	15	11	5	14	10	5
„ mala „ „ Petrinji	11	20	14	11	15	10	4	9	8
Svega	79	83	74	52	63	63	52	51	31
Svega u srednjih učilištih	314	348	364	217	267	255	182	216	196

[1] Medju učenici gimnazija i realnih gimnazija bilo je 16 učenika (V., VI. i VII. razreda) vačke, svega 28 učenika realnih razreda; po tom je broj učenika gimnazijskih i realno-gimnazijskih

r e d u

b i

IV. od 14 godina	IV. od 15 godina	IV. preko 15 godina	V. od 15 godina	V. od 16 godina	V. preko 16 godina	VI. od 16 godina	VI. od 17 godina	VI. preko 17 godina	VII. od 17 godina	VII. od 18 godina	VII. preko 18 godina	VIII od 18 godina	VIII od 19 godina	VIII preko 19 godina	Svega
n a z i j e.															
21	34	26	4	27	31	12	20	19	9	20	13	15	8	4	703
4	2	7	5	3	6	2	2	6	3	2	2	4	3	1	138
9	14	8	17	11	19	12	6	9	8	3	8	7	9	13	326
14	7	12	10	6	8	7	3	7	4	2	5	3	3	7	246
12	11	13	8	10	5	5	4	4	1	1	2	2	3	3	184
15	11	6	6	6	12	6	4	4	9	3	6	6	6	1	258
4	7	8	6	6	3	3	4	3	8	4	4	8	3	1	187
6	9	14	8	5	12	3	7	10	1	5	5	2	3	4	267
7	8	9	1 1	6 3	3 5	6 —	8 —	6 3	4 —	2 1	3 3	2	5	3	253
2	10	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	140
6	3	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69
3	4	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88
103	120	117	66	83	104	56	58	71	47	43	51	49	43	37	2..859[1]
a l k e.															
9	15	20	5	10	1	4	3	3	7	3	3	—	—	—	294
4	8	8	3	5	7	3	3	6	3	2	6	—	—	—	181
15	10	5	8	—	5	6	3	1	1	3	3	—	—	—	172
6	3	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	115
34	36	37	16	15	13	13	9	10	11	8	12	—	—	—	762
137	156	154	82	98	117	69	67	81	58	51	63	49	43	37	3.621

kr. vel. realne gimnazije rakovačke i 12 učenika (IV. razreda) kr. male realne gimnazije mitro-
2.831 a realnih 790, a ne 2 859 dotično 762.

Koliko je godina najmladjemu i koliko najstarijemu učeniku u pojedinih razredih svakoga srednjega učilišta napose i koliko u zavodu u obće, pokazuje slieđeća tabela.

Vrst učilišta	Doba učenika	U razredu I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.		U zavodu u obće	
		god.	m.	god.	m.	god.	m.	god.	m.	god.	m.	god.	m.	god.	m.	god.	m.	god.	m.
A. Gimnazije.																			
Kr. gimnazija u Zagrebu	najmladjega	10	3	11	2	12	5	14	1	14	8	15	3	15	2	16	—	10	3
	najstarijega	15	2	16	—	16	10	17	6	18	8	26	6	20	6	19	11	26	6
„ „ „ Gospiću	najmladjega	11	—	12	3	13	6	13	9	14	3	16	6	17	2	17	2	11	—
	najstarijega	14	9	16	9	16	4	20	4	18	7	21	2	20	1	20	2	21	2
„ - „ Rieci	najmladjega	10	8	11	9	13	—	13	6	14	8	15	6	17	—	16	3	10	8
	najstarijega	16	2	16	3	19	4	19	11	19	2	21	1	21	4	24	5	24	5
„ „ „ Varaždinu	najmladjega	10	9	11	9	12	2	13	6	14	6	15	5	16	9	17	4	10	9
	najstarijega	14	9	16	11	17	5	19	1	18	10	20	10	21	4	22	—	22	—
„ „ „ Požegi	najmladjega	10	9	11	10	12	2	13	8	14	8	15	11	16	—	18	—	10	9
	najstarijega	15	2	15	5	16	11	17	9	18	—	21	3	19	6	23	4	23	4
„ „ „ Osieku	najmladjega	10	7	11	9	13	—	13	11	14	5	15	6	16	2	17	10	10	7
	najstarijega	15	3	16	3	17	9	16	11	19	3	18	11	21	5	23	7	23	7
„ „ „ Vinkovcih	najmladjega	10	7	11	7	12	7	13	9	14	4	16	3	16	6	17	7	10	7
	najstarijega	15	4	16	3	16	1	17	4	17	5	18	8	21	2	23	5	23	5
Srbska gimnazija u Karlovcih	najmladjega	10	1/2	12	1 1/2	12	9	13	11	14	10	16	—	17	6	17	1	10	1/2
	najstarijega	16	6	16	7	17	11	17	10	18	9 1/2	20	5 1/2	22	—	23	7	23	7
Kr. vel. realna gimn. u Rakovcu	najmladjega	10	5	11	6	12	7	13	9	14	9	14 17	9 7	16 18	2 5	17	6	10	5
	najstarijega	15	2	16	11	17	6	20	5	16 18	10 9	20 19	7 11	21 22	2 —	22	4	22	4
Kr. mala realna gim. u Belovaru	najmladjega	10	9	11	8	12	8	13	11	—	—	—	—	—	—	—	—	10	9
	najstarijega	14	10	15	10	16	10	16	9	—	—	—	—	—	—	—	—	16	9
„ „ „ „ „ Senju	najmladjega	10	9	11	9	13	2	13	11	—	—	—	—	—	—	—	—	10	9
	najstarijega	14	6	16	2	15	1	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	—
„ „ „ „ „ Mitrovici	najmladjega	10	10	11	8	12	6	13	8	—	—	—	—	—	—	—	—	10	10
	najstarijega	14	6	15	6	15	8	20	10	—	—	—	—	—	—	—	—	20	10
B. Realke.																			
Kr. velika realka u Zagrebu	najmladjega	10	8	11	7	12	5	13	6	14	4	15	5	17	6	—	—	10	8
	najstarijega	15	9	17	5	16	6	24	5	17	5	20	4	21	6	—	—	24	5
„ „ „ „ Osieku	najmladjega	10	4	11	8	12	7	13	9	15	1	16	—	16	10	—	—	10	4
	najstarijega	14	11	17	5	16	11	18	3	17	11	22	1	21	4	—	—	22	1
„ „ „ „ Zemunu	najmladjega	10	5	11	3	12	7	13	4	13	9	15	9	17	5	—	—	10	5
	najstarijega	14	2	16	2	16	9	18	5	18	7	18	10	21	3	—	—	21	3
Kr. malarealka u Petrinji	najmladjega	10	9	11	7	12	8	14	2	—	—	—	—	—	—	—	—	10	9
	najstarijega	14	2	15	10	18	3	18	4	—	—	—	—	—	—	—	—	18	4

5. Disciplina i uspjeh obuke.

a) Disciplina.

Vrst i mjesto učilišta	Iz vladanja dobilo je učenika ocjenu: uzorno	pohvalno	prema propisom	pokudno	loše	Svega
A. Gimnazije.						
Kr. gimnazija u Zagrebu	143	395	137	23	—	698
„ „ „ Gospiću	11	69	46	8	—	134
„ „ „ Rieci	43	122	123	33	1	322
„ „ „ Varaždinu	29	127	78	9	—	243
„ „ „ Požegi	19	107	47	10	—	183
„ „ „ Osieku	56	121	65	10	1	253
„ „ „ Vinkovcih	6	118	52	10	1	187
Srbska gimnazija u Karlovcih	9	154	95	1	2	261
Kr. velika realna gimnazija u Rakovcu	33 2	133 10	55 3	12	2	250
Kr. mala realna gimnazija u Belovaru	41	62	28	9	—	140
„ „ „ „ „ Senju	9	46	12	2	—	69
„ „ „ „ „ Mitrovici	4 3	47 6	25 2	—	—	87
Svega...	408	1517	768	127	7	2.827
U postotcih (%)	14·4	53·7	27·2	4·5	0·2	100
B. Realke.						
Kr. velika realka u Zagrebu	38	181	61	11	2	293
„ „ „ „ Osieku	20	103	54	4	—	181
„ „ „ „ Zemunu	18	99	48	6	—	171
Kr. mala realka u Petrinji	18	54	36	6	—	114
Svega..	94	437	199	27	2	759
U postotcih (%)	12·4	57·6	26·2	3·6	0·2	100
Svega u srednjih učilištih...	502	1.954	967	154	9	3.586
U postotcih (%)	13.9	54·5	27·0	4·3	0·3	100

Po tom je od 3.586 javnih i izpitanih učenika iz vladanja dobilo, i to:

prva dva stupnja ocjene . . . 2.456 ili 68·4%
treći stupanj ocjene . . . . . 967 „ 27·0%
posljednja dva stupnja ocjene 163 „ 4·6%

Prema tomu može se vladanje učenika srednjih učilišta u obće nazvati hvale vriednim.

Koliko je učenika i kakvom kazni tečajem školske godine 1889/90. u pojedinih srednjih učilištih bilo kažnjeno po zaključku dotičnih učiteljskih sborova, pokazuje ova tabela.

Vrst i mjesto učilišta	Učenikâ bilo je kažnjeno										
	zatvorom od								šibami	izključenjem	Svega
	2 sata	4 sata	6 sati	8 sati	10 sati	12 sati	14 sati	16 sati			
A. Gimnazije.											
Kr. gimnazija u Zagrebu	—	—	19	10	—	—	—	7	6	1	43
„ „ „ Gospiću	—	—	7	14	—	6	1	3	1	4	36
„ „ „ Rieci	—	—	12	15	—	1	—	5	4	1	38
„ „ „ Varaždinu	—	—	—	11	—	5	—	—	5	1	22
„ „ „ Požegi	—	—	3	11	—	3	6	9	2	2	36
„ „ „ Osieku	2	25	5	5	1	5	—	5	—	5	53
„ „ „ Vinkovcih	2	11	4	9	3	1	—	6	2	1	39
Srbska gimnazija u Karlovcih	10	25	1	3	—	—	—	—	2	2	43
Kr. velika realna gimn. u Rakovcu	—	7	6	11	—	2	—	9	1	1	37
Kr. mala realna gimn. u Belovaru	—	4	3	1	3	—	—	3	6	2	22
„ „ „ „ „ Senju	3	3	4	2	—	2	—	—	—	—	14
„ „ „ „ „ Mitrovici	2	2	5	3	—	—	—	2	—	—	14
Svega	19	77	69	95	7	25	7	49	29	20	397
B. Realke.											
Kr. velika realka u Zagrebu	—	7	5	12	—	—	—	2	1	4	31
„ „ „ „ Osieku	—	5	1	5	—	1	—	3	—	—	15
„ „ „ „ Zemunu	—	3	3	2	—	—	—	1	—	2	11
Kr. mala realka u Petrinji	9	3	1	1	—	—	—	1	7	—	22
Svega	9	18	10	20	—	1	—	7	8	6	79
U svih srednjih učilištih	28	95	79	115	7	26	7	56	37	26	476

Kazan izključenja bila je odredjena u 9 slučajeva radi posvemašnje moralne izkvarenosti, u 5 slučajeva radi kradje, u 5 slučajeva radi neopravdanoga izostanja od škole preko 8 dana, a u 7 slučajeva radi obćega nemara i nepopravljivosti.

Povod ostalim kaznim bila je bud opornost, neposlušnost ili nemar, bud javno pušenje i nepristojno vladanje, bud neuredan polazak škole i crkve itd.

b) Uspjeh obuke.

α) U obće.

Vrst i mjesto učilišta	Po napredku bilo je učenika					Svega
	reda				bez svjedočbe	
	I. s odlikom	I.	II.	III.		
A. Gimnazije.						
Kr. gimnazija u Zagrebu	191	445	43	24	—	703
„ „ „ Gospiću	27	82	17	11	1	138
„ „ „ Rieci	34	239	33	18	2	326
„ „ „ Varaždinu	22	173	34	13	4	246
„ „ „ Požegi	39	126	10	8	1	184
„ „ „ Osieku	25	171	30	29	3	258
„ „ „ Vinkovcih	28	130	18	11	—	187
Srbska gimnazija u Karlovcih	40	192	26	8	1	267
Kr. velika realna gimnazija u Rakovcu	47	161	34	9	2	253
„ mala realna gimnazija u Belovaru	24	87	20	9	—	140
„ „ „ „ „ Senju	13	42	14	—	—	69
„ „ „ „ „ Mitrovici	7	65	5	11	—	88
Svega	497	1.913	284	151	14	2.859
B. Realke.						
Kr. velika realka u Zagrebu	40	196	39	17	2	294
„ „ „ „ Osieku	22	135	13	11	—	181
„ „ „ „ Zemunu	16	120	21	15	—	172
„ mala realka u Petrinji	12	76	20	6	1	115
Svega	90	527	93	49	3	762
Svega u srednjih učilištih	587	2.440	377	200	17	3.621

Po tom je bilo školske godine 1889/90. u srednjih učilištih:

Učenika sa svjedočbom I. reda s odlikom .	587	ili	16·21%
„ „ „ I. „	2.440	„	67·39%
„ „ „ II. „	377	„	10·41%
„ „ „ III. „	200	„	5·52%
„ bez svjedočbe	17	„	0·47%

Uvaživši samo izpitane učenike, bilo je dakle rečene školske godine u srednjih učilištih učenika, koji su u naucih izkazali napredak povoljan 3.027 ili 83·9%, i to: u gimnazijah i realnih gimnazijah 2.410 ili 84·8%, u realkah 617 ili 81·3%, a nepovoljan 577 ili 16·1%, i to: u gimnazijah i realnih gimnazijah 435 ili 15·3%, a u realkah 142 ili 18·7%.

Učenika popravnika bilo je u rečenih srednjih učilištih 413, i to: u gimnazijah i realnih gimnazijah 310, a u realkah 103. Od tih je popravni izpit s uspjehom položilo 323 ili 78·2%, i to: u gimnazijah i realnih gimnazijah 246 ili 79·3%, a u realkah 77 ili 74·8%.

Koliko je učenika popravnika bilo na pojedinih zavodih i koliko ih je na popravnom izpitu uspjelo, vidi se iz sliedećega izkaza.

A. Gimnazije.

	Učenika popravnika bilo je:	Na izpitu uspjelo je:
Kr. gimnazija u Zagrebu	68	63
„ „ „ Gospiću	12	7
„ „ „ Rieci	44	39
„ „ „ Varaždinu	21	14
„ „ „ Požegi	14	10
„ „ „ Osieku	38	32
„ „ „ Vinkovcih	19	14
Srbska gimnazija u Karlovcih	21	18
Kr. velika realna gimnazija u Rakovcu . .	39	29
Kr. mala „ „ „ Belovaru . .	17	11
„ „ „ „ „ Senju . . .	14	7
„ „ „ „ „ Mitrovici . .	3	2
Svega . . .	310	246

B. Realke.

Kr. velika realka u Zagrebu	40	34
„ „ „ „ Osieku	24	16
„ „ „ „ Zemunu	28	22
„ mala realka u Petrinji	11	5
Svega . . .	103	77
Svega u srednjih učilištih . . .	413	323

β) Na izpitu zrelosti.

Vrst i mjesto učilišta	Broj učenika u VIII. dotično u VII. razredu	Broj učenika, koji su se izpitu zrelosti podvrgli, i to:				Od tih su proglašeni		
		učenika zavoda	izpit opetujućih	vanjskih	Svega	zrelimi s odlikom	zrelimi	nezrelimi
A. Gimnazije.								
Kr. gimnazija u Zagrebu	27	27	3	18	48	11	35	2
„ „ „ Gospiću	8	8	—	—	8	5	3	—
„ „ „ Rieci	29	25	1	—	26	5	19	2
„ „ „ Varaždinu	13	12	1	2	15	5	10	—
„ „ „ Požegi	8	7	—	—	7	2	5	—
„ „ „ Osieku	13	13	1	1	15	3	9	3
„ „ „ Vinkovcih	12	12	—	3	15	4	11	—
Srbska gimnazija u Karlovcih	9	9	—	1	10	1	9	—
Kr. velika realna gimn. u Rakovcu	14	12	2	2	16	4	12	—
Svega	133	125	8	27	160	40	113	7
B. Realke.								
Kr. velika realka u Zagrebu	13	12	1	1	14	1	10	3
„ „ „ „ Osieku	11	10	—	—	10	1	9	—
„ „ „ „ Zemunu	7	7	—	—	7	—	3	4
Svega	31	29	1	1	31	2	22	7
Svega u srednjih učilištih	164	154	9	28	191	42	135	14

Po tom su se školske godine 1889/90. od 164 učenika VIII. gimnazijskoga dotično VII. realnoga razreda izpitu zrelosti podvrgla 154 učenika ili 93·9%, i to: u gimnazijah i realnoj gimnaziji rakovačkoj od 133 učenika pomenutih razreda 125 ili 93·9%, a u realkah od 31 učenika 29 ili 93·5%.

Svega se je izpitu zrelosti rečene školske godine podvrglo 191 abiturient, i to: u gimnazijah i realnoj gimnaziji rakovačkoj 160 ili 83·8%, a u realkah 31 ili 16·2% svih izpitnika.

Od tih je izpitnika za polazak sveučilištnih dotično tehničkih nauka proglašeno zrelimi 177 ili 92·7%, a nezrelimi 14 ili 7·3%.

U gimnazijah i realnoj gimnaziji rakovačkoj proglašeno je zrelimi 153 ili 95·6%, a u realkah 25 ili 77·4%; nezrelimi pak u gimnazijah i realnoj gimnaziji rakovačkoj 7 ili 4·4%, a u realkah 7 ili 22·6%.

Po tom se na izpitu zrelosti po samu uspjehu izpita pokazuje u gimnazijah i realnoj gimnaziji rakovačkoj povoljniji rezultat nego u realkah.

Koje su zvanje i u kojem broju nakanili odabrati oni učenici, koji su na izpitu proglašeni zrelimi, vidi se iz sliedeće tabele.

Vrst i mjesto učilišta	Od učenika proglašenih zrelimi nakanilo poprimiti se: bogoslovja	pravo- i državoslovja	liečničtva	povjestno-filozofijskih nauka	matematičko-naravoslovnih nauka	poljodjelstva i šumarstva	tehničkih nauka	drugoga zvanja	ostalo neodlučnih	Svega
A. Gimnazije										
Kr. gimnazija u Zagrebu	19	15	6	3	—	—	—	3	—	46
„ „ „ Gospiću	2	2	3	1	—	—	—	—	—	8
„ „ „ Rieci	11	6	5	1	—	—	—	1	—	24
„ „ „ Varaždinu	6	3	2	1	—	—	—	3	—	15
„ „ „ Požegi	1	4	1	—	—	—	—	1	—	7
„ „ „ Osieku	—	3	4	2	—	1	—	2	—	12
„ „ „ Vinkovcih	6	3	3	2	—	—	—	1	—	15
Srbska gimnazija u Karlovcih	5	2	3	—	—	—	—	—	—	10
Kr. velika realna gimnazija u Rakovcu	4	1	4	2	—	3	1	1	—	16
Svega	54	39	31	12	—	4	1	12	—	153
B. Realke.										
Kr. velika realka u Zagrebu	—	—	—	—	—	1	4	6	—	11
„ „ „ „ Osieku	—	—	—	—	—	—	3	7	—	10
„ „ „ „ Zemunu	—	—	—	—	—	2	1	—	—	3
Svega	—	—	—	—	—	3	8	13	—	24
Svega u srednjih učilištih	54	39	31	12	—	7	9	25	—	177

Sliedeća tabela pokazuje, koliko je učenika u srednjih učilištih posljednjega petgodišta proglašeno zrelimi u pojedinih zavodih.

Školske godine	Broj učenika, koji su na izpitu zrelosti proglašeni zrelimi u gimnaziji dotično realnoj gimnaziji: zagrebačkoj	gospićkoj	riečkoj	varaždinskoj	požežkoj	osječkoj	vinkovačkoj	srbskoj karlovačkoj	rakovačkoj	realci: zagrebačkoj	osječkoj	zemunskoj	Svega
1886.	62	10	14	14	4	16	13	5	20	7	3	6	174
1887.	43	8	14	16	5	25	10	6	26	7	9	6	173
1888.	40	11	18	7	8	12	7	14	21	7	5	9	159
1889.	46	8	22	16	5	19	15	13	14	10	6	7	181
1890.	46	8	24	15	7	12	15	10	16	11	10	3	177

6. Neobligatna obuka.

Vrst i mjesto učilišta	Broj učenika obučavanih u						
	francezkom jeziku	talijanskom jeziku	magjarskom jeziku	pjevanju	risanju	gimnastici	stenografiji
A. Gimnazije.							
Kr. gimnazija u Zagrebu	39	12	—	117	60	624	4
„ „ „ Gospiću	—	—	—	82	33	61	—
„ „ „ Rieci	23	—	—	55	91	—	41
„ „ „ Varaždinu	25	—	—	61	46	114	—
„ „ „ Požegi	18	12	—	77	—	—	—
„ „ „ Osieku	27	32	—	109	61	—	—
„ „ „ Vinkovcih	12	—	—	68	53	80	15
Srbska gimnazija u Karlovcih	35	—	19	38	—	—	—
Kr. velika realna gimnazija u Rakovcu	—	7	—	12	9	140	22
Kr. mala realna gimnazija u Belovaru	—	—	—	41	—	—	27
„ „ „ „ „ Senju	—	23	—	39	—	56	—
„ „ „ „ „ Mitrovici	—	—	—	85	—	49	—
Svega	179	86	19	784	353	1.124	109
B. Realke.							
Kr. velika realka u Zagrebu	—	21	—	26	—	293	—
„ „ „ „ Osieku	—	—	—	93	—	—	—
„ „ „ „ Zemunu	—	—	—	72	—	107	—
Kr. mala realka u Petrinji	—	—	—	53	—	97	—
Svega	—	21	—	244	—	497	—
Svega u srednjih učilištih	179	107	19	1028	353	1.621	109

Već je gore navedeno, koliko je nuzučitelja kao i koliko je gimnazijskih i realnih učitelja učestvovalo kod obučavanja učenika u neobligatnih predmetih; predjašnja pak tabela pokazuje, koji su se neobligatni predmeti u pojedinih zavodih predavali i koliko je učenika obuci u svakom predmetu u pojedinih zavodih kao i u svih zavodih u obće pribivalo.

Tako isto je već gore navedeno, da je podjeljivanje obuke u neobligatnih predmetih na srednjih učilištih uredjeno naredbom kr. zemaljske vlade od 22. studenoga 1888. br. 7.293. iz 1887. i da se nagrade za podjeljivanje te obuke sada namiruju podpuno iz zemaljskih sredstva.

Naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 5. rujna 1883. broj 4.651. odredjeno je, da su svi učenici kr. gimnazije i realke zagrebačke počevši od školske godine 1883/4. dužni učestvovati kod obučavanja u tjelovježbi.

Oprost od učestvovanja kod te obuke može ravnateljstvo zavoda podieliti samo na osnovu liečničke svjedočbe.

Ocjena iz tjelovježbe neutječe na ustanovljenje obćega reda i nedovoljan napredak u tom predmetu nije uz inače povoljnu svjedočbu zaprekom prelazu učenika u viši razred.

Obuka podjeljivala se je učenikom u prostorijah družtva za tjelovježbu „Hrvatski Sokol" u Zagrebu, i to počam od školske godine 1889/90. bezplatno, te su joj pribivala 624 gimnazijska i 293 realna učenika.

Naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 14. lipnja 1889. broj 6.049. uvedena je počam od školske godine 1889/90. obuka u krasopisu u I. i II. razredu svih hrvatsko-slavonskih gimnazija i realnih gimnazija obligatnim predmetom.

7. Štipendiji i podpore.

Vrst i mjesto učilišta	Broj štipendista	Iznos štipendija	Družtvo za podporu siromašnih učenika			Zaklada za podporu siromašnih učenika		
			godina osnovanja	iznos		broj	iznos	
				imovine koncem	podieljenih podpora tečajem		temeljne glavnice koncem	podieljenih podpora tečajem
				školske g. 1889/90.			školske g. 1889/90.	
		forinti		forinti			forinti	
A. Gimnazije.								
Kr. gimnazija u Zagrebu	35	6.410·00	1854	6.660·00	596·06	2	1.050·00	48·83
„ „ „ Gospiću	30	4.056·40	1881	619·91	34·85	4	9.209·80	341·80
„ „ „ Rieci	31	4.061·87	1879	3.325·34	186·83	2	7.720·00	362·37
„ „ „ Varaždinu	10	1.522·50	1865	4.656·48	243·80	3	3.850·00	177·06
„ „ „ Požegi	5	1.000·00	1874	5.376·00	386·00	2	1.976·00	96·70
„ „ „ Osieku	20	2.156·24	1874	11.110·77	532·00	9	24.870·00[1]	344·00
„ „ „ Vinkovcih	21	3.066·20	1861	7.699·31	471·56	1	50·00	—
Srbska gimnazija u Karlovcih	53	5.424·50	—	1.356·05	—	—	—	—
Kr. vel. real. gimn. u Rakovcu	26	3.726·60	1864	6.877·26[2]	393·25	1	500·00[1]	—
„ mala real. gimn. u Belovaru	8	1.280·00	1878	1.862·00	76·00	3	600·00	11·00
„ „ „ „ „ Senju	4	660·00	—	—	—	1	550·00	24·00
„ „ „ „ „ Mitrovici	4	520·00	—	—	—	—	—	—
Svega	247	33.884·31	—	49.543·12	2.920·35	28	50.375·80	1.405·76
B. Realke.								
Kr. velika realka u Zagrebu	10	1.445·00	1862	5.621·32	307·45	1	1.300·00	54·60
„ „ „ „ Osieku	2	400·00	1884	3.395·69	68·33	5	10.910·00	574·70
„ „ „ „ Zemunu	11	2.310·00	1881	2.152·00	251·00	—	—	—
„ mala realka u Petrinji	9	860·00	1887	818·04	221·23	—	—	—
Svega	32	5.015·00	—	11.987·05	848·01	6	12.210·00	629·30
Svega u srednjih učilištih	279	38.899·31	—	61.530·17	3.768·36	34	62.585·80	2.035·06

[1] Prihod te zaklade zaračunan je kod štipendija.

[2] Od te svote odpada na družtvo za podporu siromašnih realaca 4.233 for. 70 nč., a na družtvo sv. Ćirila i Metoda 2.643 for. 56 nč., prvo je ustrojeno godine 1864., a drugo god. 1867.

Kako se iz nazočne tabele razabira, uživalo je školske godine 1889/90. štipendije 279 učenika u ukupnom iznosu od 38.899 for. 31 nč.

Školske godine 1884/5. bilo je na srednjih učilištih 279 štipendista, koji su uživali štipendije u iznosu od 35.052 for. 16 nč., te je broj štipendista od rečene školske godine ostao nepromienjen, ali je iznos štipendija narasao za 3.837 for. 15 nvč.

Iz iste se tabele takodjer razabira, da je tečajem iste školske godine na podpore siromašnim učenikom srednjih učilišta izdano od obstojećih na pojedinih zavodih družtva za podporu siromašnih učenika 3.768 for. 36 nč., a iz zaklada u istu svrhu utemeljenih 2.035 for. 6 nč.; izdano je dakle svega na štipendije i podpore učenikom srednjih učilišta 44.702 for. 73 nč.

Ukupna imovina družtva za podporu siromašnih učenika iznosila je svršetkom školske godine 61.530 for. 17 nč., a glavnica zaklada 62.585 for. 80 nč.; svega dakle 124.115 for. 97 nč.

Školske godine 1884/5. iznosila je imovina družtva za podporu siromašnih učenika na srednjih učilištih 49.496 for., a podpora je podieljeno iznosom od 3.768 for. 36 nč. Zaklade za podporu siromašnih učenika iznosile su iste godine 32.398 for. 76 nvč., a podieljene odatle podpore 1.226 for. 79 nč. Umnožila se je dakle u posljednjem petgodištu imovina pomenutih družtva za 13.034 for. 17 nč., a zaklada za 30.187 for. 4 nč. Za podpore siromašnim učenikom izdano je školske godine 1889/90. prema školskoj godini 1884/5. više, i to: od družtva za podporu siromašnih učenika 843 for. 68 nč., a iz zaklada 808 for. 27 nvč.; svega dakle 1.651 for. 95 nč.

Podpore od družtva za podporu siromašnih učenika davane su ponajviše, a iz zaklada dieloma u odjeći i obući. Osim toga dobivali su učenici od družtva za podporu siromašnih učenika bezplatno za porabu potrebne školske knjige.

Osim gore navedenih podpora uživali su neki učenici još i druge pripomoći, i to: U kr. gimnaziji gospićkoj 5 učenika podporu po 100 for., a 3 učenika po 120 for., svega 860 for. iz krajiške imovne, uzgojne i obrazovne zaklade, 2 učenika podporu od 150 for. uživali su od Rudolfa i Hermine Petrović iz Gospića, jedan mjesečno po 10 for., a drugi po 5 for.; u kr. realnoj gimnaziji rakovačkoj 1 učenik 150 for., a 11 učenika po 100 for., svega 1.250 for. od kr. zem. vlade, 1 učenik od obćine banijanske godišnju pripomoć od 90 for., a od družtva za podupiranje realaca 1 učenik 50 for., 1 učenik 22 for., 1 učenik 12 for. i 1 učenik 10 for.; u kr. maloj realnoj gimnaziji belovarskoj 1 učenik pripomoć od 30 for. od kr. zem. vlade; u kr. maloj realnoj gimnaziji mitrovačkoj 1 učenik pripomoć od 100 for. iz krajiške imovne, uzgojne i obrazovne zaklade; u kr. velikoj realci osječkoj 1 učenik pripomoć od 100 for. iz krajiške imovne, uzgojne i obrazovne zaklade; a u kr. velikoj realci zemunskoj 2 učenika pripomoć po 100 for. iz krajiške imovne, uzgojne i obrazovne zaklade, zatim su dobili neki učenici školske knjige i razni pisaći pribor u vriednosti od 40 for. iz zaklade pok. Marka Nikolića, a 8 učenika bez razlike vjere iz zaklade Lazara Uroševića, i to 4 po 6 for. 83 nč., a ostala 4 po 6 for. 82 nč.

Na kr. gimnaziji riečkoj nadareno je 6 siromašnih učenika rodom iz Istre podporom „Pokrajinskoga odbora istarskoga“ u iznosu od 200 for., a 12 učenika podporom od „Bratovštine hrvatskih ljudi u Istri“ u iznosu od 180 for., 1 uče-

nik obćine trsatske sa 60 for., 1 učenik obćine bašćanske sa 50 for., 4 učenika po župniku u Poljanah u Istri sa 95 for. 4 nč.

Na kr. gimnaziji vinkovačkoj dobilo je podporu od imovne obćine brodske 18 učenika (4 njih po 50 for, a 14 po 100 for.), svega u iznosu od 1.600 for., a 1 učenik od biskupskoga duhovnoga stola u Križevcih u iznosu od 25 for.

Na srbskoj gimnaziji u Karlovcih nadareno je na sam božić 10 siromašnih učenika odielom u vriednosti od 87 for. poklonom Visokopreosveštenoga gospodina Vasilija Petrovića, episkopa bačkoga i bivšega administratora arhiepiskopije i metropolije srbske, a poklonom od 40 for. Visokoprečastnog gospodina dra. Emilijana pl. Radića, protosingjela i rektora bogoslovnog učilišta u Karlovcih 3 učenika novim odielom, a 2 učenika po 13 for., zatim 53 učenika prihodom „Besede“ u iznosu od 455 for. (3 učenika po 15 for., 32 učenika po 10 for. i 18 učenika po 5 for.). Osim toga uživalo je 111 učenika do kraja godine bezplatnu hranu u ondješnjem blagodjejanju. Arsa Pajević, štampar u Novom Sadu, poklonio je 100 komada odabranih knjiga i 46 slika patrijarha Georgija, da se njimi obdare najbolji učenici toga zavoda.

Osim toga bilo je u kr. gimnaziji zagrebačkoj, požežkoj i osječkoj, te maloj realnoj gimnaziji senjskoj medju učenici 199 pitomaca (129 bezplatnih i 70 plaćajućih) odgojnih zavoda, od kojih odpada na kr. gimnaziju zagrebačku 128, na kr. gimnaziju požežku 37, na kr. gimnaziju osječku 2, a na kr. malu realnu gimnaziju senjsku 32 učenika.

Od onih 128 učenika, koji se u kr. gimnaziji zagrebačkoj kao pitomci odgojnih zavoda navode, bilo ih je smješteno u kr. pl. konviktu 39 (17 plaćajućih), u nadbiskupskom sirotištu 51 (12 plaćajućih), u grčko-katoličkom sjemeništu 38 (14 plaćajućih), dočim su svi gore navedeni učenici kr. male realne gimnazije senjske bili pitomci ondješnjega Ožegovićeva konvikta (5 bezplatnih). Isto tako bili su svi gore navedeni učenici kr. gimnazije požežke pitomci ondješnjega nadbiskupskoga sirotišta, a gore navedena 2 učenika kr. gimnazije osječke bila su pitomci ondješnjega sirotišta.

Zatim su imala 22 učenika bezplatno cielu obskrbu, i to: 4 učenika kr. gimnazije zagrebačke kod dobrotvora mladeži, 8 učenika kr. gimnazije varaždinske (3 kod oo. Franjevaca, 1 kod oo. Kapucina, 3 kod ss. Uršulinka a 1 u privatnoj kući), 2 učenika kr. gimnazije požežke kod oo. Franjevaca, 8 učenika kr. gimnazije osječke (3 kod oo. Franjevaca, 3 kod nutarnjogradskoga i 2 kod gornjogradskoga župnika).

Bezplatnu hranu imalo je 109 učenika, i to: 61 učenik kr. gimnazije zagrebačke (2 u kr. pl. konviktu, 7 u nadbiskupskom sirotištu, 2 u grčko-katoličkom sjemeništu, 34 u katoličkom sjemeništu, 5 kod oo. Franjevaca, 5 kod oo. milosrdnika, 5 kod ss. milosrdnica i 1 u pučkoj kuhinji), 33 učenika kr. gimnazije riečke (5 kod oo. Kapucina, 8 kod oo. Franjevaca na Trsatu i 20 u privatnih kućah); 12 učenika kr. gimnazije varaždinske (1 kod oo. Kapucina, 2 kod ss. Uršulinka i 9 u privatnih kućah), 3 učenika kr. gimnazije požežke (2 u nadbiskupskom sirotištu i 1 kod ss. milosrdnica).

Samo objed imalo je 14 učenika kr. gimnazije riečke (3 kod oo. Kapucina, 8 kod ss. sv. Benedikta, 1 kod oo. Franjevaca na Trsatu i 2 u privatnih kućah), a samo večeru 5 učenika iste gimnazije (2 kod oo. Kapucina, 1 kod ss. sv. Benedikta i 2 u privatnih kućah).

8. Školarina, primarina i prinesci za učeničke knjižnice.

Vrst i mjesto učilišta	Prinesci za učenićku knjižnicu	Iznos		Broj učenika od školarine oproštenih u poljeću		Koliko je % učenika bilo od školarine oprošteno u II. poljeću?
		primarine	školarine			
	forinti u austr. vr.			I.	II.	
A. Gimnazije.						
Kr. gimnazija u Zagrebu	114·00	456·00	5.352·00	358	441	62·73
„ „ „ Gospiću	22·40	100·00	900·00	70	85	61·59
„ „ „ Rieci	70·80	230·20	2.014·80	146	198	60·77
„ „ „ Varaždinu	81·40	176·00	1.536·00	118	142	57·72
„ „ „ Požegi	56·00	102·00	1.032·00	98	116	63·04
„ „ „ Osieku	69·00	158·00	1.866·00	106	127	49·88
„ „ „ Vinkovcih	60·00	144·00	1.380·00	70	90	48·13
Srbska gimnazija u Karlovcih	—	186·90	1.374·70	100	131	49·06
Kr. velika realna gimnazija u Rakovcu	77·20	184·00	1.446·00	123	163	64·43
„ mala „ „ „ Belovaru	55·20	140·00	996·00	66	80	57·14
„ „ „ „ „ Senju	15·40	62·00	489·60	22	33	47·83
„ „ „ „ „ Mitrovici	30·90	70·00	564·00	45	46	52·28
Svega	652·90	2009·10	18.951·10	1.322	1.652	57·43
B. Realke.						
Kr. velika realka u Zagrebu	98·10	208·00	2.904·00	114	130	44·22
„ „ „ „ Osieku	63·30	150·00	1.488·00	63	73	40·34
„ „ „ „ Zemunu	49·30	116·00	1.248·00	68	82	47·67
„ mala „ „ Petrinji	42·40	108·00	690·00	53	73	63·48
Svega	253·10	582·00	6.330·00	298	358	46·98
Svega u srednjih učilištih	906·00	2591·10	25.281·10	1.620	2.010	55·51

Naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 12. siečnja 1889. br. 482. odredjeno je, da počam od školske godine 1889/90. iznosi školarina u kr. gimnaziji i velikoj realci ter s ovom spojenoj trgovačkoj školi u Zagrebu osam (8) forinti, a u svih ostalih ovozemaljskih kr. gimnazijah, realkah i s ovimi spojenih trgovačkih školah ter realnih gimnazijah bez razlike šest (6) forinti za svako poljeće.

Siromašne učenike, koji se ćudoredno vladaju i u naucih dobro napreduju, može kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, od plaćanja školarine oprostiti.

Naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 17. ožujka 1889. br. 329. odredjeno je, da počam od školske godine 1889/90. primarina iznosi u svih kr. hrv.-slavonskih gimnazijah, realnih gimnazijah, realkah ter s realkami spojenih trgovačkih školah dva (2) forinta, te ju je dužan platiti svaki u zavod novo primljeni učenik.

Prinesci za učeničke knjižnice nisu u svih zavodih jednaki; ali se ponajviše u to ime pobira od učenika, koji prvi put u zavod stupaju, 50 nč., a od ostalih učenika, koji nauke na zavodu nastavljaju, 20 nvč.

Svršetkom školske godine 1889/90. bilo je u srednjih učilištih od školarine oprošteno 2.010 ili 55·51% svih učenika.

U gimnazijah i realnih gimnazijah bilo je oprošteno 1.652 učenika ili 57·43%, a u realkah 358 učenika ili 46·98%; po tom je u realkah bilo razmjerno mnogo manje učenika od školarine oprošteno nego u gimnazijah i realnih gimnazijah, te se čini, da samo imućniji roditelji svoju djecu davaju na nauke realne, dočim se djeca siromašnih roditelja velikom većinom obraćaju k naukam gimnazijskim.

Po tom, koliko je % učenika bilo od školarine oprošteno, redjaju se pojedina učilišta, kako sliedi, i to:

1.	Kr. velika realna gimnazija u Rakovcu sa	64·42%
2.	„ mala realka u Petrinji sa	63·48%
3.	„ gimnazija u Požegi sa	63·04%
4.	„ gimnazija u Zagrebu sa	62·73%
5.	„ gimnazija u Gospiću sa	61·59%
6.	„ gimnazija na Rieci sa	60·77%
7.	„ gimnazija u Varaždinu sa	57·72%
8.	„ mala realna gimnazija u Belovaru sa	57·14%
9.	„ mala realna gimnazija u Mitrovici sa	52·28%
10.	„ gimnazija u Osieku sa	49·88%
11.	Srbska gimnazija u Karlovcih sa	49·06%
12.	Kr. gimnazija u Vinkovcih sa	48·13%
13.	„ mala realna gimnazija u Senju sa	47·83%
14.	„ realka u Zemunu sa	47·67%
15.	„ realka u Zagrebu sa	44·22%
16.	„ velika realka u Osieku sa	40·34%

Školarina izniela je rečene školske godine 25.281 for. 10 nč., i to: u gimnazijah i realnih gimnazijah 18.951 for. 10 nč., a u realkah 6.330 for.

U ime primarine unišlo je 2.591 for. 10 nvč., i to: u gimnazijah i realnih gimnazijah 2.009 for. 10 nč., a u realkah 582 for.

U ime prinesaka za učeničke knjižnice unišlo je 906 for., i to: u gimnazijah i realnih gimnazijah 652 for. 90 nč., a u realkah 253 for. 10 nč.

Školske godine 1884/5. iznosila je školarina 12.480 for. 70 nč., primarina 2.129 for. 13 nč., a prinesci za učeničke knjižnice 844 for. 34 nč.

Umnožila se je dakle školske godine 1889/90. prema školskoj godini 1884/5. školarina za 12.800 for. 40 nč., primarina za 461 for. 97 nč., a prinesci za učeničke knjižnice za 61 for. 66 nč. Znatnije umnoženje školarine potječe poglavito odatle, što je, kako je već gore spomenuto, školarina na srednjih učilištih od 8 for. 40 nč. na godinu povišena na 12 for., dotično na zagrebačkih zavodih na 16 for. na godinu.

9. Troškovi uzdržavanja.

Vrst i mjesto učilišta	Troškovi osobni	Troškovi stvarni	Troškovi skupa	Koliko stoji obuka 1 učenika?
	for. austr. vriedn.			
A. Gimnazije.				
Kr. gimnazija u Zagrebu	35.082·00	3.170·92	38.189·92	54·32
„ „ „ Gospiću	16.549·00	1.392·98	17.941·98	130·01
„ „ „ Rieci	22.517·50	4.209·06	26.726·56	81·98
„ „ „ Varaždinu	23.274·00	1.153·52	24.427·52	93·85
„ „ „ Požegi	17.319·95	1.349·01	18.668·96	101·46
„ „ „ Osieku	20.461·14	1.850·60	22.311·74	86·48
„ „ „ Vinkovcih	17.183·00	1.331·34	18.514·34	99·01
Srbska gimnazija u Karlovcih	18.981·00	1.600·00	20.581·00	77·08
Kr. velika realna gimnazija u Rakovcu	30.361·66	1.378·68	31.740·34	125·46
„ mala „ „ „ Belovaru	10.865·00	886·51	11.751·51	83·94
„ „ „ „ „ Senju	11.908·00	1.138·43	13.046·43	189·08
„ „ „ „ „ Mitrovici	9.438·00	751·44	10.189·44	115·79
Svega	233.940·25	20.149·49	254.089·74	88·87
B. Realke.				
Kr. velika realka u Zagrebu	31.421·35	1.949·50	33.367·85	123·85
„ „ „ „ Osieku	17.748·00	2.385·42	20.133·42	111·23
„ „ „ „ Zemunu	19.747·90	1.972·40	21.720·30	126·28
„ mala „ „ Petrinji	8.548·00	440·24	8.988·24	78·15
Svega	77.465·25	6.744·56	84.209·81	110·51
Svega u srednjih učilištih	311.405·50	26.894·05	338.299·55	93·42

Po tom je stajalo uzdržavanje svih srednjih učilišta u Hrvatskoj i Slavoniji školske godine 1889/90. 338.299 for. 55 nč., od čega odpada na osobne troškove 311.405 for. 50 nč. (91·8%), a na stvarne troškove 26.894 for. 5 nč. (8·2%).

Uzdržavanje gimnazija i realnih gimnazija stojalo je 254.089 for. 74 nč. ili 75·1%, a uzdržavanje realaka 84.209 for. 81 nč. ili 24·9% svihkolikih troškova.

Obuka 1 učenika u srednjih učilištih u obće iziskavala je troška 93 for. 42 nč., obuka pak 1 učenika u gimnazijah i realnih gimnazijah 88 for. 87 nč., a u realkah 110 for. 51 nč.

Najskuplje došla je obuka 1 učenika u kr. maloj realnoj gimnaziji senjskoj (189 for. 8 nč.), a najjeftinije u kr. gimnaziji zagrebačkoj (54 for. 32 nč.).

Po tom, koliko obuka 1 učenika na godinu stoji, redjaju se pojedina učilišta ovako:

1.	Kr. gimnazija zagrebačka sa	54	for.	32	nč.
2.	Srbska gimnazija karlovačka sa	77	„	08	„
3.	Kr. mala realka petrinjska sa	78	„	15	„
4.	„ gimnazija riečka sa	81	„	98	„
5.	„ mala realna gimnazija belovarska sa .	83	„	94	„
6.	„ gimnazija osječka sa	86	„	48	„
7.	„ gimnazija varaždinska sa	93	„	85	„
8.	„ gimnazija vinkovačka sa	99	„	01	„
9.	„ gimnazija požežka sa	101	„	46	„
10.	„ velika realka osječka sa	111	„	23	„
11.	„ mala rel. gimnazija mitrovačka sa . .	115	„	79	„
12.	„ velika realka zagrebačka sa	123	„	85	„
13.	„ velika real. gimn. rakovačka sa . . .	125	„	46	„
14.	„ velika realka zemunska sa	126	„	28	„
15.	„ gimnazija gospićka sa	130	„	01	„
16.	„ mala realna gimnazija senjska sa . .	189	„	08	„.

Školske godine 1884/5. izdano je za uzdržavanje srednjih učilišta 319.506 for. 69 nč., a škol. godine 1889/90. 338.299 for. 55 nč. Po tom se je broj troškova za uzdržavanje srednjih učilišta u tom razdobju umnožio za 18.792 for. 86 nč. ili 5·88%.

Uzrok tomu umnoženju troškova za uzdržavanje srednjih učilišta treba tražiti poglavito u tom, što su velikomu dielu učiteljskoga osoblja u tom razdobju dozvoljeni novi petgodišnji doplatci.

Napokon budi ovdje još navedeno, da je na mirovine učiteljskomu osoblju srednjih učilišta, njihovim udovam te na odgojne prinose njihovoj sirotčadi i na milostinje školske godine 1889/90. izdano 46.342 for. 61 nč., i to: na mirovine gimnazijskoga učiteljskoga osoblja, njegovih udova te na uzgojne prinose njegove sirotčadi 29.871 for. 45 nč. ili 64·46%, a na učiteljsko osoblje realaka i na njegove udove i sirotčad 16.471 for. 16 nč. ili 35·54%.

Potanji u tom obziru podatci sadržani su u sliedećem izkazu.

Oznaka	Gimnazije i realne gimnazije			Realke			Svega		
		iznos			iznos			iznos	
	broj	for.	nč.	broj	for.	nč.	broj	for.	nč.
Mirovine učiteljskoga osoblja	17	21.900	45	12	14.248	—	29	36.148	45
Mirovine učiteljskih udova....	23	7.116	—	6	1.896	34	29	9.012	34
Mirovine i odgojni prinosi učiteljske sirotčadi................................	12	555	—	6	326	82	18	881	82
Milostinje...........	1	300	—	—	—	—	1	300	—
Svega........	53	29.871	45	24	16.471	16	77	46.342	61

Školske godine 1884/5. potrošilo se je na mirovine učiteljskoga osoblja, njegovih udova i na uzgojne prinose njegove sirotčadi 35.702 for. 16 nč., a školske godine 1889/90. 46.342 for. 61 nč. Po tom umnožio se je taj izdatak u razdobju od 1885/6. do 1889/90. za 10.640 for. 45 nč. ili za 29·8%.

Popriečno dolazi na 1 učitelja 1.246 for. 50 nč., na 1 učiteljsku udovu 310 for. 77 nč. mirovine, a na 1 sirotče 48 for. 99 nč. odgojnoga prinosa.

10. Zemaljska naklada školskih knjiga za srednja učilišta.

Koncem godine 1885. ostalo je u zemaljskoj nakladi školskih knjiga za srednja učilišta u zalihi 85 knjiga sa 112.868 primjeraka u prodajnoj vriednosti od 99.306 for. 13 nč.

Od tih je knjiga kao zastarjelih i neuporabivih izlučeno 8 sa 7.600 primjeraka u prodajnoj vriednosti od 6.444 for. 4 nč.

Ostalo je za razprodaju prikladnih knjiga 77 sa 105.268 primjeraka u prodajnoj vriednosti od 92.862 for. 9 nč.

Tečajem posljednjega petgodišta izdano je 19 novih školskih knjiga, te je u tom petgodištu u zemaljskoj nakladi školskih knjiga za srednja učilišta bilo za razprodaju 96 školskih knjiga.

Od tih su knjiga tečajem rečenoga petgodišta 3 knjige zemljopisnoga sadržaja razprodane i novimi zamienjene te ostaju koncem godine 1890. u zalihi 93 školske knjige.

Osim gore navedenih 19 novih školskih knjiga, koje su izašle u 51.300 primjeraka izdano je u petgodištu 1886.—1890. zemaljskom nakladom školskih knjiga za srednja učilišta još 28 školskih knjiga u novih prema potrebi preradjenih i priudešenih izdanjih u 94.000 primjeraka.

Izdano je dakle u pomenutom petgodištu tiskom svega 47 knjiga u 145.300 primjeraka. Pribrojiv k tomu gore izkazanih 105.268 primjeraka stare zalihe, bilo je u rečenom petgodištu svega na razprodaju 250.568 primjeraka školskih knjiga.

Od tih knjiga prodano je pako u tom petgodištu svega 117.617 primjeraka za čist utržak od 74.050 for. 45 nč., a ostao je koncem god. 1890. u zalihi neprodan 132.951 primjerak u vriednosti od 113.532 for. 32 nč.

Po tom se je zaliha u posljednjem petgodištu umnožila za 16 knjiga i 27.683 primjerka u prodajnoj vriednosti od 20.670 for. 23 nč.

Osim toga bile su koncem godine 1885. u zalihi još sliedeće knjige, i to: „Dra. Erasma Schwaba Školski vrt“ u 1.109 primjeraka, „Naputak za uredjenje školskih vrtova“ u 1.428 primjeraka i „Gimnastika za učitelje pučkih učiona i učiteljske pripravnike od A. S. Löfflera“ u 2.110 primjeraka u prodajnoj vriednosti od 2.072 for.

Od tih je knjiga u razdobju od 1886.—1890. što prodano, što bezplatno razdieljeno, i to: prve knjige 34, druge 8 a treće 294 primjerka za čist utržak od 176 for. 20 novč. Ostalo je pako koncem godine 1890. u zalihi od prve knjige 1.075, druge 1.420 a treće 1.816 primjeraka u prodajnoj vriednosti od 1.891 for. 30 nvč.

Osim toga ostalo je od Modčeva „Rukovodnika za početnicu i bukvar“ koncem godine 1885. u zalihi 2.368 primjeraka, a prodano je od te knjige tečajem posljednjih pet godina 675 primjeraka za 405 for.; ostala su dakle koncem godine 1890. u zalihi 1.693 primjeraka u prodajnoj vriednosti od 1.269 for. 75 nč.

Po tom je od potonjih triju knjiga i Modčeva „Rukovodnika“ do konca godine 1890. prodano 1.011 primjerka, za koje je utrženo, ne računajući ovamo utržak za razprodane primjerke Modčeva „Rukovodnika“, koji je već uvršten u utržak za razprodane knjige za pučke škole, 176 for. 20 nč., a ostala su u za-

lihi koncem rečene godine 6.004 primjerka u prodajnoj vriednosti od 3.161 for. 5 nvč.

Ako se ovdje izkazani broj prodanih i u zalihi se nalazećih knjiga pribroji k knjigam, koje su u razdobju od god. 1886.—1890. tiskane, prodane i koncem godine 1890. u zalihi ostale, bit će prvih 257.583, drugih 118.628, a trećih 138.955 primjeraka.

Čist utržak za razprodane knjige iznosi 74.226 for. 65 nč., a vriednost zalihe 116 693 for. 37 nč.

Prodajna pak vriednost zalihe školskih knjiga za pučke učione iznosila je koncem god. 1890. 19.917 for. 78 nč. Pribrojiv k tomu gore izkazanu vriednost zalihe školskih knjiga za srednja učilišta sa 116.693 for. 37 nč., pokaže se, da je koncem godine 1890. iznosila prodajna vriednost cjele zalihe zemaljskom nakladom izdanih knjiga svotu od 136.611 for. 15 nč.

Po tom se je prodajna vriednost svekolike zalihe izdanih nakladom kr. zemaljske vlade školskih knjiga od god. 1885., u kojoj je iznosila 116.094 for. 56 nvč., povećala za 20.516 for. 59 nč.

Koliko je u razdobju od god. 1886.—1890. svake pojedine godine izdano školskih knjiga i u koliko primjeraka, kao i koliko je od tih knjiga primjeraka prodano a za prodane utrženo, pokazuje sliedeća tabela.

Godina	Tiskano je		Prodano je primjeraka	Bijaše čist utržak	
	knjiga	primjeraka		for.	novč.
1886.	3	8.500	18.951	11.435	17
1887.	10	35.000	21.624	14.042	37
1888.	10	29.000	22.890	14.954	53
1889.	13	35.300	25.551	16.444	01
1890.	11	37.500	28.601	17.174	37
Svega...	47	145.300	117.617	74.050	45

Napokon se ovdje uvršćuje potanki izkaz o tom, koliko je od svake pojedine zemaljskom nakladom za srednja učilišta izdane školske knjige koncem godine 1885. bilo primjeraka u zalihi, koliko ih je u razdobju od god. 1886.—1890. tiskano, koliko svake pojedine godine prodano i konačno koliko ih je koncem godine 1890. ostalo u zalihi.

Tekući broj	Naslov knjige	Zaliha koncem g. 1885. primjeraka
1	**Josip Torbar**: Životinjstvo t. j. nauka o životinjah za više gimnazije i realke. Zagreb 1863.	741
2	**Ž. Vukasović**: Rudoslovje i zemljoznanstvo za više gimnazije. Zagreb 1864.	290
3	**V. Jagić**: Primjeri starohrvatskoga jezika za VII. i VIII. gimn. razred. I. dio. Zagreb 1864.	560
4	**V. Jagić**: Primjeri starohrvatskoga jezika za VII. i VIII. gimn. razred. II. dio. Zagreb 1866.	1.075
5	**V. Jagić**: Gramatika jezika hrvatskoga osnovana na starohrvatskoj slovnici. I. dio. Zagreb 1864.	1.158
6	**P. Žulić**: Obća kemija za male realke. Zagreb 1866.	258
7	Dr. **P. Matković**: Statistika austr. carevine za viša učilišta. Zagreb 1866.	481
8	**F. B. Kořinek**: Obća povjestnica za srednje škole. III. dio. Novi viek. Zagreb 1867.	245
	Povjestnica novoga vieka za više razrede srednjih učilišta. II. izdanje. Priredio Vjekoslav Klaić. Zagreb 1889.	—
9	**V. Pacel**: Logika ili misloslovje. Zagreb 1868.	503
10	Dr. **G. Curtius**: Slovnica jezika grčkoga. Preveo Fr. Petračić. III. izdanje. Zagreb 1881.	537
	Slovnica jezika grčkoga od dr. Augusta Musića. Zagreb 1887.	—
11	**Fr. Bradaška**: Sravnjivajući zemljopis za više razrede srednjih učilišta. Zagreb 1867.	471
12	Dr. **K. Schenkl**: Grčka početnica za III. i IV. gimnazijski razred. III. izdanje. Preveo A. Musić. Zagreb 1882.	924
	IV. izdanje. Prigotovio dr. A. Musić. Zagreb 1889.	—
13	Dr. **Fr.** vitez **Močnik**: Pouka u računici za gimnazije. II. razdjel. III. izdanje. Preveo V. M. Golub. Zagreb 1880.	1.150
	IV. izdanje. Prigotovio V. M. Golub. Zagreb 1889.	—
14	Dr. **Fr.** vitez **Močnik**: Pouka u računici i algebri za više razrede srednjih učilišta. III. izdanje. Preveo V. M. Golub. Zagreb 1876.	1.030
15	Dr. **V. Pokorny**: Prirodopis bilinstva sa slikami. III. izdanje. Priredio Josip Janda. Zagreb 1883.	1.978
16	Dr. **Antun Majer**: Fizika za više škole. Preveo J. Pexider. Zagreb 1871.	84
17	Dr. **V. Pokorny**: Prirodopis životinja za niže razrede srednjih učilišta. III. izdanje. Priredio Fr. Furlić. Zagreb 1881.	1
	IV. izdanje. Priredio Fr. Furlić. Zagreb. 1886.	—
18	**C. Rubetić**: Kratka poviest crkve Isusove za preparandije, gradj. i više djevojačke škole. II. izdanje. Zagreb 1880.	1.647
	Iznos	**13.133**

Od god. 1885. do konca god. 1890. tiskano je primjeraka	Svega primjeraka	Prodano je primjeraka godine						Zaliha koncem g. 1890. primjeraka
		1886.	1887.	1888.	1889.	1890.	Svega	
—	741	1	—	—	4	1	6	735
—	290	4	—	—	4	4	12	278
—	560	59	52	54	56	29	250	310
—	1.075	49	40	44	48	24	205	870
—	1.158	10	6	12	19	2	49	1.109
—	258	48	13	5	2	1	69	189
—	481	7	9	4	10	2	32	449
2.000	2.245	79	110	56	124	261	630	1.615
—	503	—	—	—	2	1	3	500
3.000	3.537	298	307	510	495	557	2.167	1.370
—	471	2	—	3	3	13	21	450
3.000	3.924	273	365	286	647	581	2.152	1.772
3.000	4.150	283	316	313	434	482	1 828	2.322
—	1.030	155	248	238	245	144	1.030	—
—	1.978	353	310	311	344	375	1.693	285
—	84	57	27	—	—	—	84	—
5.000	5.001	218	896	737	801	794	3.446	1.555
—	1.647	187	185	171	282	157	982	665
16.000	29.133	2.083	2.884	2.744	3.500	3.428	14.659	14.474

Tekući broj	Naslov knjige	Zaliha koncem g. 1885. primjeraka
	Prenos . . .	13.133
19	**Fr. B. Kořínek**: Obća povjestnica za srednje škole. II. dio. Srednji viek. Zagreb 1874.	275
	II. izdanje od Vj. Klaića. Zagreb 1888.	—
20	Dr. **P. Matković**: Geografsko-statistički nacrt austro-ugarske monarkije. II. izdanje. Zagreb 1882.	692
21	**E. Streer**: Zemljopisna početnica za I. razred srednjih učilišta. III. izdanje. Zagreb 1883.	2.302
	IV. izdanje. Zagreb 1889.	—
22	Dr. **Fr. Marković**: Čitanka za IV. razred gimnazijski. II. izd Zagreb 1886.	1.336
23	**Kostić**: Grčko-hrvatski riečnik. Zagreb 1875.	1.097
24	Dr. **Petar Matković**: Zemljopis za niže razrede srednjih učilišta. III. izdanje. Zagreb 1883.	1.597
25	**T. Smičiklas**: Hrvatska čitanka za I. razred gimnazijski. III. izdanje. Zagreb 1881.	1.829
	IV. izdanje. Preradio M. Divković. Zagreb 1887.	—
26	**T. Smičiklas**: Hrvatska čitanka za II. razred gimnazijski. III. Izdanje. Iznova priredio dr. T. Maretić. Zagreb 1884.	2.639
	IV. izdanje. Priredio dr. T. Maretić. Zagreb 1891.	—
27	Dr. **Franjo vitez Močnik**. Pouka u računici za gimnazije. I. razdjel. IV. izdanje. Prirodio V. M. Golub. Zagreb 1880.	759
	V. izdanje. Priredio V. M. Golub. Zagreb 1887.	—
28	Dr. **Bogoslav Šulek**: Hrvatsko-niemačko-talijanski rječnik znanstvenoga nazivlja. Dva diela. Zagreb 1876.	1.629
29	**Mirko Divković**: Latinske vježbe za I. razred gimnazijski. II. izdanje. Zagreb 1883.	1.788
	III. izdanje. Zagreb 1888.	—
30	**Mirko Divković**: Latinska vježbenica za II. razred gimnazijski. II. izdanje. Zagreb 1884.	2.463
31	**Pavao Žulić**: Uputa u kemiju za velike realke. Dio I. Anorganička kemija. Zagreb 1877.	436
32	**V. Křížek**: Latinsko-njemačko-hrvatski rječnik. Beč 1862.	1.726
33	**Franjo Petračić**: Hrvatska čitanka za više gimnazije i nalike jim škole. Zagreb 1877.	223
	II. izdanje. Priredili Badalić i Broz. Zagreb 1888.	—
34	**Ivan Pavec**: Njemačko-hrvatski riečnik za niže gimnazije. Zagreb 1877. . .	1.360
35	**Josip Janda**: Počela botanike za više razrede srednjih učilišta. Zagreb 1878.	1.853
	Iznos . . .	37.137

Od god. 1876. do konca god. 1890. tiskano je primjeraka	Svega primjeraka	Prodano je primjeraka godine						Zaliha koncem g. 1890. primjeraka
		1886.	1887.	1888.	1889.	1890.	Svega	
16.000	29.133	2.083	2.884	2.744	3.500	3.428	14.659	14.474
— 2.500	2.775	101	112	144	235	214	806	1.969
—	692	222	252	218	—	—	692	—
— 1.000	3.302	787	747	760	718	290	3.302	—
—	1.336	184	243	247	306	272	1.252	84
—	1.097	78	114	75	98	86	451	646
—	1.597	492	535	438	132	—	1.597	—
6.000	7.829	1.013	899	1.226	1.134	826	5.098	2.731
5.000	7.639	685	545	402	545	563	2.740	4.899
4.000	4.759	759	588	592	78 5	702	3.426	1.333
—	1.629	4	7	6	27	3	47	1.582
6.000	7.788	667	697	763	827	820	3.774	4.014
—	2.463	350	359	387	423	413	1.932	531
—	436	46	19	16	33	25	139	297
—	1.726	96	53	63	81	105	398	1.328
3.000	3.223	146	77	347	397	419	1.386	1.837
—	1.360	10	12	11	27	6	66	1.294
—	1.853	93	68	59	89	41	350	1.503
43.500	80.637	7.816	8.211	8.498	9.377	8.213	42.115	38.522

Tekući broj	Naslov knjige	Zaliha koncem g. 1885. primjeraka
	Prenos . . .	37.137
36	**Vj. Klaić-Hanak**: Poviest staroga vieka za niže gimnazijske razrede. II. izdanje. Zagreb 1882.	2.216
37	**Ivan Hoić**: Poviest novoga vieka za niže razr srednjih učilišta. Zagreb 1878.	772
	II. izdanje. Zagreb 1889.	—
38	**Vjekoslav Klaić**: Poviest srednjega vieka za niže razrede srednjih učilišta. Zagreb 1878.	241
	II. izdanje. Zagreb 1887.	—
39	**Lhomond**: Urbis Romae viri illustres a Romulo ad Augustum. Priredio Fr. Marn. Zagreb 1878.	840
	Lhomond: De viris illustribus urbis Romae. Za III. razred. Zagreb 1890. .	—
40	Dr. **Vj. Pokorny**: Prirodopis za pučke i gradjanske škole. Prvi stupanj Preveo Josip Janda. II. izdanje. Zagreb 1883.	1.743
	III. izdanje. Zagreb 1888.	—
41	**Cvjetko Rubetić**: Katolička liturgika ili obredoslovje. Zagreb 1879. . . .	3.132
42	Dr. **Franjo Iveković**: Biblijska poviest starozavjetne objave božje za srednja učilišta. Zagreb 1879.	3.093
43	Dr. **Franjo Iveković**: Biblijska poviest novozavjetne objave božje za srednja učilišta. Zagreb 1879.	3.524
44	**Ivan Hoić**: Obća poviest za gradjanske škole. Zagreb 1879.	530
	II. izdanje. Zagreb 1888.	—
45	Dr. **Vjekoslav Pokorny**: Prirodopis za pučke i gradjanske škole. II. stupanj. Preveo Josip Janda. Zagreb 1880.	950
	II. izdanje. Priredio J. Janda. Zagreb 1888.	—
46	**Ivan Hoić**: Zemljopis za gradjanske škole. Zagreb 1880.	894
47	**Franjo Petračić**: Hrvatska čitanka za više gimnazije i nalike jim škole. II. knjiga. Zagreb 1880.	1.359
48	**T. Smičiklas**: Hrvatska čitanka za III. razred gimnazijski. Zagreb 1880. .	996
	II. izdanje. Priredio Mirko Divković. Zagreb 1889.	—
49	Dr. **Franjo** vitez **Močnik**: Računica za niže razrede realke. Preveo Ivan Stražnicki. Zagreb 1880.	1
	II. izdanje. Zagreb 1887.	—
50	Veliki katolički katekizam za I. razred srednjih škola. Zagreb 1880. . . .	3.730
	II. izdanje. Zagreb 1890.	—
51	**Cvjetko Rubetić**: Kratka katolička dogmatika za preparandije i gradjanske škole. Zagreb 1880..	1.605
52	**Dr. K. Schenkl**: Chrestomatija iz Xenophonta za hrvatske gimnazije. Priredio Leonardo Jurmić. Zagreb 1881.	1.798
	Iznos . . .	64.561

Od god. 1886. do konca god. 1890. tiskano je primjeraka	Svega primjeraka	Prodano je primjeraka godine						Zaliha koncem g. 1890. primjeraka
		1886.	1887.	1888.	1889.	1890.	Svega	
43.500	80.637	7.816	8.211	8 498	9.377	8.213	42.115	38.522
—	2.216	355	400	327	458	465	2.005	211
— 4.000	4.772	159	206	262	267	429	1.323	3.449
— 3.500	3.741	222	281	280	439	363	1.585	2.156
— 3.000	3.840	228	212	192	208	334	1.174	2.666
— 2.000	3.743	777	665	633	727	662	3.464	279
—	3.132	244	217	260	308	305	1.334	1.798
—	3.093	207	179	219	279	246	1.130	1.963
—	3.524	130	142	171	179	247	869	2.655
3.000	3.530	157	220	241	228	278	1.124	2.406
2.000	2.950	378	427	296	358	386	1.845	1.105
—	894	132	293	210	259	—	894	—
—	1.359	137	166	121	164	141	729	630
4.000	4.996	320	302	358	709	467	2.156	2.840
4.000	4.001	1	467	894	428	428	2.218	1.783
2.500	6.230	531	740	830	835	702	3.638	2.592
—	1.605	66	47	63	72	91	339	1.266
—	1.798	102	92	81	106	62	443	1.355
71.500	136.061	11.962	13.267	13.936	15.401	13.819	68.385	67.676

Tekući broj	Naslov knjige	Zaliha koncem g. 1885. primjeraka
	Prenos . .	64.561
53	Latinsko-hrvatski rječnik za škole. Zagreb 1881.	2.451
54	**Dr. Antun Gindely**: Poviest staroga vieka za više gimnazijske razrede. Preveo Vj. Klaić. Zagreb 1881.	1.285
55	**Ivan Pavec**: Latinska slovnica za gimnazije. II. izdanje. Zagreb. 1885. . .	4.638
56	**Franjo Marn**: Njemačka vježbenica za I. razred srednjih škola po Karlu Kunzu. Zagreb 1882.	1.540
	II. izdanje. Zagreb 1888.	—
57	**Dr. Vj. Pokorny**: Prirodopis za pučke i gradjanske škole. III. stupanj. Preveo J. Janda. Zagreb 1882.	2.245
58	**Dr. Ferdinand Belaj**: Poviest crkve Kristove za srednja učilišta. Zagreb 1882. . . . . :	536
59	**Franjo Marn**: Njemačka vježbenica za II. razred srednjih škola po Karlu Kunzu. Zagreb 1882.	2.133
60	**Franjo Marn**: Njemačka slovnica za srednja učilišta. I. izdanje. Zagreb 1882.	1.967
	II. izdanje. Zagreb 1889.	—
61	**Ivan Hoić**: Zemljopis austro-ugarske monarkije za gradjanske škole. Zagreb 1882.	2.273
62	**Dr. Franjo Maixner**: Latinska vježbenica za VII. i VIII. gimnazijski razred. Zagreb 1882.	1.033
63	**Mirko Divković**: Oblici staroslovjenskoga jezika za školu. Po Franji Miklošiću. Zagreb 1883.	455
	Oblici staroslovjenskoga jezika za VII. i VIII. razred gimnazijski. Priugotovio dr. Ivan Broz. Zagreb 1889.	—
64	**Franjo Marn**: Njemačka vježbenica i čitanka za III. i IV. razred srednjih učilišta. Zagreb 1883.	2.258
65	**Dr. Feliks Suk**: Katolička Apologetika za više razrede srednjih učilišta. Zagreb 1883.	1.886
66	**Dr. Gustav Janeček**: Rukovodnik za praktične vježbe u kvalitativnoj kemijskoj analazi anorganskih tjelesa. Zagreb 1883.	918
67	**Ivan Hoić**: Zemljopis za više djev. škole. I. stupanj. Zagreb 1883. . . .	1.108
	II. izdanje I. i II. stupanj. Zagreb 1889.	—
68	**Ivan Hoić**: Slike iz obće poviesti za više djevojačke škole. I. stupanj. Zagreb 1883.	1.115
	II. izdanje. Zagreb 1890.	—
69	**Cvjetko Rubetić**: Katolička dogmatika (posebni dio) za više razrede srednjih učilišta. Zagreb 1884.	1.636
	Iznos . . .	94.038

Od god. 1886. do konca god. 1890. tiskano je primjeraka	Svega primjeraka	Prodano je primjeraka godine						Zaliha koncem g 1890. primjeraka
		1886.	1887.	1888.	1889.	1890.	Svega	
71.500	136.061	11.962	13.267	13.936	15.401	13.819	68.385	67.676
—	2.451	165	144	155	152	128	744	1.707
—	1.285	175	157	141	191	201	865	420
—	4.638	876	769	786	859	838	4.128	510
4.000	5.540	494	732	982	1007	974	4.189	1.351
—	2.245	150	243	241	189	221	1.044	1.201
—	536	47	109	94	90	85	425	111
—	2.133	311	304	294	416	494	1.819	314
5 000	6.967	527	598	521	664	905	3.215	3.752
—	2.273	171	99	108	126	94	598	1.675
—	1.033	60	64	114	98	88	424	609
1.500	1.955	113	105	210	44	357	829	1.126
—	2.258	436	354	241	345	486	1.862	396
—	1.886	103	97	104	114	96	514	1.372
—	918	13	21	12	32	9	87	831
3.000	4.108	306	347	280	494	419	1.846	2.262
2.500	3.615	267	258	272	309	312	1.418	2.197
—	1.636	109	124	76	104	56	469	1.167
87.500	181.538	16.285	17.792	18.567	20.635	19.582	92.861	88.677

Tekući broj	Naslov knjige	Zaliha koncem g. 1885. primjeraka
	Prenos . . .	94.038
70	**Cvjetko Rubetić**: Malo katoličko obredoslovje za prep. i više djev. i gradj. škole. Zagreb 1884.	1.741
71	**Leonardo Jurmić**: Izabrane pjesme P. Ovidija Nasona za gimnazije. Zagreb 1884.	1.728
72	**Josip Vitanović**: Hrvatska čitanka za V. razred viših djevojačkih škola. Zagreb 1884.	1.436
73	**Ivan Hoić**: Slike iz obće poviesti za više djevojačke škole. II. stupanj. Zagreb 1884.	1.131
74	**Franjo Marn**: Njemačka vježbenica za V. i VI. razred viših djev. škola. Zagreb 1885.	1.223
	II. izdanje. Zagreb 1887.	—
75	**Ivan Hoić**: Povjestnica hrvatska za VIII. gimn. razred. Zagreb 1885. . .	1.757
76	**Dr. Ivan N. Woldřich**: Zoologija za više razrede sred. učilišta. Preveo dr. M. Kišpatić. Zagreb 1885.	2.214
77	**Josip Vitanović**: Hrvatska čitanka za VI. razred viših djevojačkih škola. Zagreb 1886.	—
78	**Ivan Hoić**: Zemljopis za VII. razred viših djevojačkih škola. Zagreb 1886.	—
79	**Franjo Marn**: Njemačka čitanka za srednja učilišta. I. svezka za V. i VI. razred gimnazija i nalike razrede srednjih učilišta. Zagreb 1887.	—
80	**Franjo Marn**: Njemačka vježbenica i čitanka za VII. i VIII. razred viših djevojačkih škola. Zagreb 1887.	—
81	Dr. **Antuna Kauera**: Kemija za niže razrede srednjih učilišta. Izradio Gustav Pexider. Zagreb 1887.	—
82	Dr. **Franjo Močnik**: Pouka u mjerstvu za više razrede srednjih učilišta. Prigotovio V. M. Golub. Zagreb 1887.	—
83	**Franjo Kuralt**: Pouka u gospodarstvu za preparandije I. dio. Poljodjelstvo i povrćarstvo. Zagreb 1888.	—
84	Dr. **Gjuro Arnold**: Logika za srednja učilišta. Zagreb 1888.	—
85	**Franjo Marn**: Njemačka čitanka za VII. i VIII. razred gimnazija. Zagreb 1888.	—
86	**Franjo Kuralt**: Pouka u gospodarstvu za preparandije. II. dio. Zagreb 1889.	—
87	**Vjenceslav Novak**: Priprava k nauci o glasbenoj harmoniji za učiteljske škole. Zagreb 1889.	—
88	Dr. **Antun Lobmajer**: Primaljstvo. Učevna knjiga za primalje. II. Preradjeno izdanje. Zagreb 1889.	—
	Iznos . . .	105.268

Od god. 1886. do konca god. 1890. tiskano je primjeraka	Svega primjeraka	Prodano je primjeraka godine						Zaliha koncem g. 1890. primjeraka
		1886.	1887.	1888.	1889.	1890.	Svega	
87.500	181.538	16.285	17.792	18.567	20.635	19.582	92.861	88.677
—	1.741	222	229	237	341	255	1.284	457
—	1.728	291	117	94	109	138	749	979
—	1.436	235	242	242	286	228	1.233	203
—	1.131	184	157	154	222	151	868	263
— 3.500 }	4.723	866	707	568	777	697	3.615	1.108
—	1.757	252	260	172	199	181	1.064	693
—	2.214	178	151	120	160	142	751	1.463
2.000	2.000	261	190	220	158	141	970	1.030
1.500	1.500	177	140	60	98	111	586	914
3.000	3.000	—	597	214	196	164	1.171	1.829
2.000	2.000	—	295	230	185	208	918	1.082
3.000	3.000	—	152	289	187	152	780	2.220
3.000	3.000	—	595	372	236	152	1.355	1.645
2.000	2.000	—	—	679	92	53	824	1.176
2.000	2.000	—	—	322	153	135	610	1.390
2.500	2.500	—	—	350	166	99	615	1.885
3.000	3.000	—	—	—	922	97	1.019	1 981
2.000	2.000	—	—	—	153	130	283	1.717
800	800	—	—	—	86	46	132	668
117.800	223.068	18.951	21.624	22.890	25.361	22.862	111.688	111.380

Tekući broj	Naslov knjige	Zaliha koncem g. 1885. primjeraka
	Prenos . . .	105 268
89	**Ivan Steklasa**: Zemljopis i statistika austr. ugarske monarkije. Zagreb 1889.	—
90	**Petar Nenin**: Počela geometrije za niže razrede realaka. I. dio za II razred. Zagreb 1890.	—
91	**Petar Nenin**: Počela geometrije za niže razrede realaka. II. dio za III. razr. Zagreb 1890.	—
92	**Petar Nenin**: Počela geometrije za niže razrede realaka. III. dio za IV. razr. Zagreb 1890.	—
93	**Vjenceslav Novak**: Nauk o glasbenoj harmoniji za učiteljske škole. Zagreb 1890.	—
94	Dr. **Umlaufta**: Zemljopis I. dio za I. razred srednjih učilišta. Prigotovio G. Manojlović. Zagreb 1890.	—
95	Dr. **Umlaufta**: Zemljopis II. dio za II. i III. razred. srednjih učilišta. Prigotovio G. Manojlović. Zagreb 1890.	—
96	Dr. **Fr. Hočevar**: Mjerstvo za niže gimnazije. Preveo Ivan Kenfelj. Zagreb 1890.	—
	Iznos . . .	105.268

Od god. 1886. do konca god. 1890. tiskano je primjeraka	Svega primjerka	Prodano je primjeraka godine						Zaliha koncem g. 1890. primjeraka
		1886.	1887.	1888.	1889.	1890.	Svega	
117.800	223.068	18.951	21.624	22.890	25.361	22.862	111.688	111.380
3.000	3.000	—	—	—	190	801	991	2.009
2.000	2.000	—	—	—	—	395	395	1.605
1.500	1.500	—	—	—	—	310	310	1.190
1.000	1.000	—	—	—	—	270	270	730
1.000	1.000	—	—	—	—	110	110	890
6.000	6.000	—	—	—	—	1.155	1.155	4.845
6.000	6.000	—	—	—	—	1.421	1.421	4.579
7.000	7.000	—	—	—	—	1.277	1.277	5.723
145.300	250.568	18.951	21.624	22.890	25.551	28.601	117.617	132.951

Odsjek IV.

Bogoslovni zavodi.

Kr. sveučilište u Zagrebu.

Poglavje I.

Bogoslovni zavodi.

Za obrazovanje katoličkoga svećenstva obstoje osim bogoslovnoga fakulteta na kr. sveučilištu zagrebačkom, o kojem će biti govora u sliedećem poglavju, još biskupski bogoslovni zavodi u Djakovu i Senju; a za obrazovanje grčko-iztočnoga svećenstva skrbljeno je bogoslovnim zavodom u Karlovcih.

1. Bogoslovni zavod u Djakovu.

Nestašica klera dušobrižnoga, zatim udaljenost strukovnih zavoda (Zagreb i Pečuh), gdje su se tada odgajali bogoslovi i filozofi, potakla je biskupa Mandića, da u sielu bosansko-djakovačke biskupije osnuje zavod za uzgoj svećeničkoga podmladka. Dozvolom kr. ug. namjestničkoga vieća dade za sjemenište adaptirati dotadanju sgradu samostana oo. Franjevaca, koji se bijahu preselili u Brod, te u njoj smjesti tečaj bogoslovni i filozofijski (VII. i VIII. razred). To je sve obavljeno tečajem godine 1806., a zavod nakon dobivene dozvole otvoren dne 1. studenoga 1806.

Bogoslovni tečaj traje četiri godine; naukovni jezik je za sve predmete latinski, samo se postoral predaje hrvatski. Naukovni sustav je posve istovjetan s onim inih bogoslovnih zavoda u austro-ugarskoj monarkiji. U današnjem obliku uveden je u Djakovu g. 1815., a tako ga je odobrila i narodna sinoda ostrogonska g. 1822.

Izpiti drže se svršetkom svakoga poljeća.

U bogoslovnom zavodu predaju četiri profesora, a isto toliko u VII. i VIII razredu liceja. Najstariji profesor ima plaće 420 for., a ostali 330 dotično 294 for. na godinu, a osim toga svi stan i hranu u sjemeništu.

U naukovnom pogledu stoji na čelu sjemeništa pro-direktor, a u domaćem i disciplinarnom pogledu rektor sjemeništa uz tri najmladja profesora kao prefekta.

Trošak za uzdržavanje sjemeništa iznosio je za god. 1890. 12.000 for. Taj se trošak podmiruje:

a) Dohodci raznih zaklada biskupije iznosom od	4.000 for.
b) Godišnjom podporom iz zaklade vjerozakonske iznosom od	6.300 for.
c) Godišnjom podporom biskupovom iznosom od	1.600 for.
Svega	11.900 for.

Bogoslova bijaše na zavodu, i to:

Godine:	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.
	29	30	30	34	33.

2. Bogoslovni zavod u Senju.

I u senjskoj biskupiji bilo je biskupom mnogo muke s odgojem klera; sjemeništa nije bilo, nego se po koji mladić slao u Italiju, Gradac, Zagreb ili Sombotelj na nauke bogoslovne. Napokon bijaše odpisom kr. ug. namjest. vieća od 23. studenoga 1804. br. 11.430. ustrojeno senjsko sjemenište i smješteno u sgradi prije samostana franjevačkoga, koja bijaše u tu svrhu priredjena.

Bogoslovni zavod ima četiri godišnja tečaja kao i ostali te vrsti zavodi u monarkiji austro-ugarskoj.

Na čelu zavoda u naukovnom pogledu stoji pro-direktor, koji mora biti kanonik i doktor bogoslovja ili barma osoba u bogoslovnoj nauci odlična; osim toga još četiri redovita profesora, koji su doktori bogoslovja ili su barma za predavanje bogoslovja od kojega bogoslovnoga fakulteta kojega sveučilišta osposobljeni.

Dva starija profesora dobivaju 600 fr. plaće i 100 fr. stanarine, dva mladja 500 fr. plaće i 100 fr. stanarine, peti je izvanredni profesor, koji predaje katehetiku uz plaću od 300 for.

Za uzdržavanje sjemeništa i podmirivanje svih njegovih potreba bijaše odpisom od 7. studenoga 1816. br. 4.325. odredjen paušal od 10.495 for. sr. iz erara bivše Vojne Krajine. Tu svotu u iznosu od 11.020 for. a. vr. dobiva sjemenište i sada iz autonomnoga budgeta zemaljskoga.

Na zavodu bijaše bogoslova:

Godine:	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.
	28	30	30	36	29.

3. Bogoslovni zavod u Karlovcih.

Na srbskih crkveno-narodnih saborih prošloga vieka (g. 1769., 1774. i 1790.) radilo se je o uvedenju i uredjenju klerikalnih učilišta, a naročito radilo se je na saboru g. 1790., držanom u Temišvaru, o osnovanju generalnoga seminara za obrazovanje kandidata svećeničkoga stališa, a zauzimala se je za to revno i tadanja ilirska dvorska kancelarija. No ako sve te osnove i sva ta nastojanja nisu imala željena uspjeha, podje ipak metropoliti Stefanu Stratimiroviću za rukom, da pomoćju gradjana karlovačkih iznova u život privede gimnaziju u Karlovcih, koja bje otvorena mjeseca listopada 1791.

Na dvor istoga metropolite dodje Petar Jovanović Vidak, čovjek obrazovan na univerzitetu u Jeni, gdje je takodjer i bogoslovske nauke izučavao, te postade, zadovoljiv propisanim uvjetom, svećenikom. Uz odobrenje više oblasti počeo je on podučavati kandidate svećeničkoga stališa. Tim je udaren temelj i omogućeno otvorenje klerikalne škole za bogoslove u Karlovcih (god. 1794.), koja je poznata pod imenom „karlovačka bogoslovija". Imala je dva tečaja. A pošto su ti bogoslovi bili najvećim dielom siromasi, postara se metropolita i za njihovo uzdržavanje, čim je opet udaren temelj alumneu ili „blagodjejaniju", pod kojim je imenom taj zavod u svietu poznat. Bogoslovija ta bijaše zavod privatan; dolazili su u nju na nauke i mladići iz drugih dijeceza, a ne samo iz arhidijeceze karlovačke.

Učitelji u tom zavodu počev od g. 1794. do 1865. nisu imali nikakove posebne plaće, te su osim učiteljskoga zvanja obavljali još i druge dužnosti n. pr. kao bilježnici konsistorijalni, kao aktuari, zamjenici sekretara itd., pak su kao takovi brali svoju plaću.

Uslied opetovanih poziva ugarskoga namjestničkoga vieća, da izradi osnovu ob uvedenju generalnoga seminara, metropolita Stratimirović dokazivaše, da se takov zavod „sbog raznih fizičkih i moralnih“ prepona ne može uvesti; nego predlagaše, da se mjesto generalnoga seminara ustroje u pojedinih dijecezah bogoslovne škole kao što je ona u Karlovcih. Taj predlog bijaše napokon prihvaćen i predložena osnova odobrena. Po toj osnovi imale su se ustrojiti bogoslovske škole još u Pakracu za dijeceze pakračku i gornjo-karlovačku, u Aradu, Temišvaru i Vršcu. Uvjet za primanje bijaše, da je kandidat svršio gimnaziju ili više nauke; no pošto je kraj tadanjega stanja srednjih učilišta bilo težko zadovoljiti tomu zahtjevu, primali su se i kandidati, koji su svršili niže t. j. normalne ili glavne škole, te nekoliko godina obavljali učiteljsku službu, ili koji su se po starom običaju kao sinovi svećenički kod svojih otaca ili protopresbitera u čitanju i pojanju vježbali i obučavali, a pri tom su bili dobra vladanja i pokazivali volje za svećenički stališ.

Za učitelje namještale su se osobe monaškoga reda, koji su pri episkopih kao pridvorni svećenici služili, a gdje takovih nije bilo, mogli su se kao pomoćni učitelji za neke predmete upotrebiti i mjestni dušobrižnici.

Za te učitelje bogoslovske bile su odredjene plaće sa 600 for. za starije, a sa 500 for. za mladje i eventualno kao naknada za stan i hranu svakomu 250 for. na godinu.

Tečaj je trajao s početka dvie, a od školske godine 1825/6. tri godine.

Karlovačka bogoslovija zaključila je svoje djelovanje u svojem ovdje navedenom ustrojstvu god. 1872., a na njezino mjesto stupilo je bogoslovsko učilište u Karlovcih, uredjeno u smislu previšnjega reskripta od 10. kolovoza 1868., u kojem se obrazuju bogoslovi za cielu metropoliju.

Sbog raznih prepona nije se moglo to s nova organizovano učilište otvoriti odmah, nego tek školske godine 1875/6.

To bogoslovsko učilište ima 4 godišnja tečaja, a mjesta profesora popunjavaju se natječajem.

Koncem školske godine 1889/90. predavala su u tom bogoslovnom učilištu 3 redovna profesora, 1 suplent i 2 pomoćnika. Plaća je profesorom 1.400 for., suplentu 700 for., a plaća pomoćnikova iznosi 400 for. na godinu.

U bogosloviju primaju se samo oni kandidati, koji su svršili cielu gimnaziju i položili izpit zrelosti s dobrim uspjehom.

Za podporu 33 učenika bogoslovja iz pakračke i gornjo-karlovačke dijeceze dozvoljeno je 3.960 for. na godinu, koja je svota kasnije povišena te učenici bogoslovja i iz ostalih eparhija dobivaju za svoje uzdržavanje podporu od 120 for. na godinu.

Za uzdržavanje zavoda izdaje klerikalni fond oko 10.000 forinti.

U zavodu bilo je, i to:

Godine:	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.
	149	133	121	134	142.

Sva tri bogoslovna zavoda u Djakovu, Senju i Karlovcih polazilo je djaka školskih godina, i to:

	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.
U Djakovu	29	30	30	34	33
U Senju	28	30	30	36	29
U Karlovcih	149	133	121	134	142
Svega	206	193	181	204	204.

Ako se k tomu uzme broj slušatelja bogoslovnoga fakulteta na kr. sveučilištu zagrebačkom, bilo je rečenih školskih godina bogoslova, i to:

Godine:	Vjeroizpoviesti katoličke:	Vjeroizpoviesti grčko-iztočne:	Svega:
1886.	149	149	298
1887.	151	133	284
1888.	157	121	278
1889.	173	134	307
1890.	166	142	308

Poglavje II.

Kr. sveučilište Franje Josipa I. u Zagrebu.

1. Ustrojstvo sveučilišta.

Kr. sveučilište Franje Josipa I. u Zagrebu otvoreno je svečano dne 19. listopada 1874.

Ustroj sveučilišta u bitnosti jest jednak ustroju sveučilištâ u kraljevinah i zemljah zastupanih u carevinskom vieću.

Sveučilište sastoji po zakonu od 5. siečnja 1874. od četiri fakulteta, naime bogoslovnoga, pravo- i državoslovnoga, liečničkoga i mudroslovnoga; liečničkoga fakulteta zagrebačko sveučilište za sada još ne ima, kao što ga ne imaju mnoga druga sveučilišta n. pr. lavovsko, černovičko i dr.

Svaki fakultet na zagrebačkom sveučilištu ima profesorski sbor, komu na čelu stoji dekan, kojega funkcije traju jednu godinu, te koji je zatim sliedeće godine prodekan. Najviša je akademijska i disciplinarna oblast akademijski senat, koji sastoji od rektora i prorektora, zatim od dekana i prodekana svih fakulteta.

Rektor je predstojnik sveučilišta, ter se svake godine bira izmedju redovitih profesora drugoga fakulteta po delegatih profesorskih sborova svih triju fakulteta. Tko je jedne godine rektor, sliedeće je godine prorektor. Izbor rektora uredjen je zakonom od 26. kolovoza 1875.

Slušalaca ima kako na ostalih sveučilištih tako na zagrebačkom sveučilištu redovitih i izvanrednih. Redoviti su slušaoci oni, koji su izpit zrelosti u gimnaziji položili te su imatrikulovani t. j. upisani u sveučilištnu maticu. Kao izvanredni slušaoci mogu se upisati oni, koji su navršili barem 17. godinu i koji se o pripravnih naucih na toliko izkažu, te se može uzeti, da će im predavanja koristna biti. Inostranci mogu se upisati na zagrebačkom sveučilištu, ako su po propisih svoje države pripravne nauke svršili, ili ako došavši s inostranoga sveučilišta pokažu dovoljnu sveučilištnu svjedočbu.

Nauci predavaju se na svjetovnih fakultetih svi hrvatskim jezikom, dočim se neki kolegiji na bogoslovnom fakultetu drže u hrvatskom a neki opet u latinskom jeziku.

Kako na svih sveučilištih austrijsko-ugarske monarkije tako postoji i na zagrebačkom institucija naukovine, koju svi slušaoci, ako nisu od nje opro-

šteni, moraju plaćati. Naukovina iznosi na zagrebačkom sveučilištu za svakoga slušaoca onoliko forinti na poljeće, koliko sati na tjedan sluša predavanja.

Bogoslovci polažu tečajem svojih nauka semestralne izpite, koje prave koncem svakoga semestra, i to iz onih predmeta, koji se tekom dotičnoga semestra predaju.

Pravnici polažu nakon prva četiri semestra prvi t. j. pravnopovjestni državni izpit. Taj se izpit može praviti ili koncem mjeseca srpnja u IV. semestru ili početkom listopada u V. semestru. Kandidati reprobovani u srpanjskom ili listopadskom roku mogu se pravno-povjestnomu državnomu izpitu opetovano podvrći istom nakon godine dana u sliedećem srpanjskom roku, pošto su izvanredni rokovi za ponavljanje (na svršetku zimskoga semestra) naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 22. lipnja 1887. br. 5.631. ukinuti. Reprobovanim se kandidatom označuju predmeti, koje treba da još jednu godinu slušaju prije, nego li će ponoviti izpit, a ta im se godina ne uračunava u četverogodište. Na koncu četverogodišta (posljednjih šest tjedana osmoga semestra) polažu pravnici drugi t. j. sudstveni državni izpit, a nakon svršenoga četverogodišta treći t. j. državoznanstveni državni izpit.

Slušaoci filozofije, koji žele biti osposobljeni za gimnazijsko ili realno učiteljstvo, polažu nakon absolviranoga četverogodišta učiteljski izpit, koji se sastoji od tri stadija: od domaćih pismenih radnja, od klauzurnih pismenih radnja pod strogim nadzorom izpitnih povjerenika i od ustmenoga izpita. Za obdržavanje učiteljskih izpita izdan je na osnovu previšnjega riešenja od 19. kolovoza 1885. naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 1. rujna 1885. br. 8.876. izpitni propis. Ovaj je izpitni propis nadopunjen na temelju previšnjega riešenja od 4. veljače 1890. naredbom kr. zemaljske vlade od 3. lipnja 1890. br. 1.568. izdanima „dodatcima“, kojimi se osim dotadanjih još ustanovljuju neke nove skupine izpitnih predmeta, naročito iz moderne filologije ter opisnoga mjerstva i mjerstvenoga risanja.

Previšnjim riešenjem od 7 prosinca 1877., koje je proglašeno naredbom od 20. prosinca 1877. br. 7.009. dozvoljeno je, da se k učiteljskomu izpitu iz matematičko-prirodoslovnih nauka pripuste i takvi sveučilištni slušatelji, koji su izpit zrelosti u kojoj realci položili ter propisana kolegija ne kao redoviti nego kao izvanredni slušatelji na mudroslovnom fakultetu zagrebačkoga sveučilišta slušali.

Osim ovih temeljnih izpita mogu slušaoci svjetovnih fakulteta a štipendiste i oni, koji od plaćanja naukovine žele biti oprošteni, moraju koncem svakoga semestra polagati t. zv. kolokvija iz svojih glavnih ili pak što glavnih što sporednih predmeta.

Pobliže ustanove glede kolokvijâ sadržavaju se u naredbah od 5. rujna 1874. br. 3.715. i 24. travnja 1876. br. 2..012. uz neke preinake za pravnike III. i IV. tečaja uslied naredbe od 6. ožujka 1881. br. 926. i za slušatelje mudroslovnoga fakulteta uslied naredbe od 28. rujna 1889. br. 7.196.

Tko želi postati doktorom bogoslovja, prava ili filozofije na zagrebačkom sveučilištu, mora položiti stroge izpite (rigoroze), i to sve redom na tom sveučilištu. Za doktorat bogoslovja traže se četiri stroga izpita, za doktorat pravâ tri, a za doktorat filozofije dva stroga izpita. Ti su izpiti javni i ustmeni, samo kandidati doktorata filozofije obvezani su, da prije polaganja ustmenih stro-

gih izpita predlože bud pisanu bud štampanu znanstvenu razpravu (disertaciju) u hrvatskom ili latinskom jeziku.

Naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 18. ožujka 1875. br. 1.152. proglašen je red strogih izpita na bogoslovnom ter pravo- i državoslovnom fakultetu, a naredbom od 3. kolovoza 1878. br. 4.100. red strogih izpita na mudroslovnom fakultetu.

Za nostrifikaciju doktorata bogoslovja, prava i filozofije (ili prirodnih znanosti ili kojegod nauke na mudroslovnom fakultetu) polučenog na kojem sveučilištu izvan austrijsko-ugarske monarkije sadržava propise naredba kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 16. kolovoza 1882. br. 7.624.

Uslied previšnjega riešenja od 4. listopada 1882. ustrojen je na kr. sveučilištu zagrebačkom učevni tečaj za farmaceute; a naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 11. listopada 1882. br. 10.882. izdana je naučna osnova i izpitni red za taj tečaj.

Uslied novoga pravilnika za obrazovanje ljekarničkih vježbenika odobrenog previšnjim riešenjem od 22. rujna 1889. ter izdanog naredbom od 28. listopada 1889. br. 37.872. primat će se u buduće u farmaceutički učevni tečaj samo takvi ljekarnički pomoćnici, koji su s uspjehom svršili barem šest razreda koje austrijsko-ugarske gimnazije ili realke a dotični realci povrh toga dokazali propisano za šesti gimn. razred znanje latinskoga jezika. Ovim pravilnikom, koji je stupio u krepost danom proglasa, promienjen je §. 1. naučne osnove i izpitnoga reda za magisterij farmacije, po kojem su se mogli u farmaceutički tečaj upisivati pomoćnici i sa svršenim četvrtim razredom.

Slušaoci farmaceutičkoga učevnoga tečaja, koji žele postati magistri farmacije, polažu tri stroga izpita, i to dva teoretička, a jedan praktičan. Prvi strogi izpit može se polagati već na koncu prvoga godišta, drugi praktični u zadnjem mjesecu drugoga godišta, a treći odmah poslije zaključka drugoga naukovnoga tečaja. Nakon položenih strogih izpita pripušta se kandidat k polaganju prisege i dobiva diplomu kao magister farmacije.

Naredbami kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 14. lipnja 1886. br. 5.820. i 2.324. ustrojeni su seminari, i to na pravo- i državoslovnom fakultetu jedan, a na mudroslovnom fakultetu četiri: za staroklasičku filologiju u dva odjela (jedan za latinski, a drugi za grčki jezik), za hrvatski jezik, za historiju (i to za obću historiju i za hrvatsku historiju) i za matematiku.

Broj odjelâ u pravo- i državoslovnom seminaru opredjeljuje se svakoga polugodišta prema stanju učiteljskih sila i potrebam djakâ.

Svrha je seminarom, da se slušaoci što predavanjem i znanstvenim razpravljanjem zadanih pitanja što izradjivanjem pismenih radnja pod rukovodstvom dotičnih stručnih profesora upute u samostalan znanstven rad, a s druge strane da si donekle i steku neku pripravu za budući praktični rad u javnoj svojoj službi. Ovimi seminari ravnaju profesori dotičnih struka, a članovi mogu biti samo takvi redoviti slušaoci odnosnih fakulteta, koji izkažu, da su s uspjehom slušali glavna predavanja dotične struke, a u mudroslovnom fakultetu barem dva poljeća s uspjehom polazili predavanja iste struke.

Potanje ustanove seminarâ sadržavaju se u „privremenih štatutih“, koji su pomenutimi vladnimi naredbami od 14. lipnja 1886. proglašeni i to za pravo- i državoslovni fakultet pod br. 5.820., za mudroslovni pak pod br. 2.394. U smislu

ovih štatuta odredjene su medju ostalim za članove seminara, koji uz osobitu revnost u izvršivanju ostalih svojih dužnosti podnesu najbolje pismene radnje, posebne nagrade, i to u pravo- i državoslovnom seminaru 10 godišnjih nagrada po 40 for. a u seminarih mudroslovnoga fakulteta takodjer 10 po 25 for. za svako poljeće.

Osim toga imaju članovi seminara i drugih nekih pogodnosti naročito glede posudjivanja knjigâ iz sveučilištne knjižnice, a na mudroslovnom fakultetu takodjer glede polaganja kolokvija i uračunanja seminarskih vježba u zakonito propisani broj urâ.

Disciplinarni red za sveučilištne slušatelje izdan je naredbom od 29. travnja 1876. (br. 50. Sbornika zakona za godinu 1876.).

Da se sveučilištni slušaoci s akademičkimi propisi bolje upoznati mogu, izdaje akademički senat od vremena do vremena za porabu slušateljâ te propise. Drugo popunjeno izdanje tih akademičkih propisa izašlo je dozvolom kr. zemaljske vlade od 12. kolovoza 1887. br. 6.080.

Da se zaprieči nepozvanim elementom pristup u sveučilištne prostorije, ter da se sveučilištni gradjani u javnosti u svako doba kao takvi pravovaljano izkazati mogu, uvedene su naredbom kr. zemaljske vlade od 30. kolovoza 1887. br. 6.952. počevši od naukovne godine 1887/8. za sveučilištne slušatelje svjetovnih fakulteta t. zv. „izkaznice“ ili legitimacionalne karte.

Pošto je ustanovom §. 25. zakonskoga članka VI. od god. 1889. „o obranbenoj sili“ pridržano vrieme djelatne službe jednogodišnjih dobrovoljaca izključivo samo vojničkoj naobrazbi, ter s toga oni ne mogu istodobno naukâ nastavljati, dozvoljela je kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, sveučilištnim slušaocem, koji obavljaju jednogodišnju (dotično dvogodišnju) dobrovoljačku vojnu službu, glede imatrikulacije, štipendijâ i izpitâ mimo postojećih propisa neke pogodnosti. Dotične odredbe izdane su naredbom od 13. listopada 1889. br. 6.426.

2. Sveučilištni znanstveni zavodi.

Na sveučilištu obstoje te su s njim spojeni ovi znanstveni zavodi: fizikalni kabinet, kemijski laboratorij, zoologijsko-zootomički zavod, botaničko-fiziologijski zavod i mineralogijsko-geologijski zavod.

Fizikalni kabinet smješten je u sveučilištnoj sgradi. Dotacija iznosi redovito 800 for. na godinu.

Aparata, naručenih ponajviše iz Francezke, Njemačke i zadnjih godina takodjer iz Englezke, bilo je koncem god. 1890.: 693 komada, orudja 139 komada.

Priručna knjižnica broji 258 svezaka njemačkih, francezkih i englezkih djela.

Vriednost sbirke, aparata, orudja i knjižnice koncem god. 1890. iznosila je okolo 13.250 for. (Nominalna vriednost je znatno veća, ali svake godine se odbija od vriednosti orudja 10%, od vriednosti aparata i knjiga 5%).

Kemijski laboratorij obskrbljen je zadnjih godina pomagali za veći broj vježbenika, i razvila se je u djačkoj radionici hvalevriedna radinost. I zavodska knjižnica znatno se je umnožala, poglavito strukovnimi časopisi, ali i pojedinimi strukovnimi djeli na hrvatskom (srbskom), ruskom, češkom, poljskom, francuzkom, talijanskom, englezkom i njemačkom jeziku.

Našastar pokretnina zaključuje za god. 1890. svotom od 12.596 for. 30 nč.; od toga odpada na zavodsku knjižnicu 2.068 for. 30 nč. Godišnja dotacija iznosi 800 for., plina troši se osim toga za jedno 500 for.

Lučbeni zavod služi takodjer kao zemaljska lučbarnica potrebam javnih oblasti i sudova, pa se je ta uredba pokazala veoma koristnom. Osobito valja u tom pogledu iztaknuti sudjelovanje zavoda u nizu nekih znatnijih kriminalnih parnica.

Da se stečeno pri tom izkustvo sačuva i drugim pristupnim učini, pripravlja sadanji predstojnik za tisak sbirku najzanimivlivijih takvih slučajeva, te mu je u to ime na mjerodavnom mjestu obećana izdašna podpora.

Botanički zavod smješten je u sveučilištnoj sgradi, te zaprema sada, pošto je god. 1889. kr. zemaljska vlada dozvolila, da se sbog nedostatka dovoljnoga prostora za još jednu dvoranu poveća, cio drugi kat iztočnoga krila sveučilištne sgrade.

U prvoj je sobi smješten veliki herbar, kome je temelj položio bivši profesor botanike, dr. B. pl. Jiruš, darovavši kr. sveučilištu svoju privatnu sbirku, koja je obsizala od prilike 5.600 vrsti sušenoga bilja. Danas taj herbar broji do 14.000 vrsti, a zastupane su u njem flore svih krajeva svieta, najpodpunije dakako flora Evrope. U istoj sobi nalazi se nadalje herbar, što ga je god. 1885. zavodu poklonio g. Ljudevit pl. Vukotinović. Taj herbar broji do 5.000 pretežno hrvatskih vrsti, te je god. 1889. na novo uredjen. Nadalje čuvaju se tu pomanje sbirke hrvatskih bilina, onda dosta bogata sbirka algâ jadranskoga mora, koje je zavod u svoje doba preuzeo od narodnoga muzeja.

Druga velika dvorana uredjena je kao mikroskopsko-fiziložki laboratorij, u kom rade predstojnik i asistent zavoda te naprednji kandidati. Tu se nalaze svi potrebni optički i drugi fizikalni, fiziložki i kemijski instrumenti i aparati, sva u mikroskopskoj tehnici potrebna pomagala, nadalje malena priručna biblioteka (ostala botanička literatura smještena je u kr. sveučilištnoj biblioteci), mikroskopski i drugi preparati, razna učila, slike itd. Laboratorij podpuno je uredjen i za provedbu bakterijoložkih iztraživanja.

U trećoj sobi uredjen je maleni kemijski laboratorij, u kom se mogu izvoditi važnije botaničko-kemijske radnje i analize, naročito pak takove, koje se ne smiju obavljati u velikoj dvorani, gdje bi nazočnost mnogih kemikalija štetno utjecala na druge skupocjene, naročito optičke instrumente.

U četvrtoj dvorani smještena je dosta bogata farmakognostička sbirka, nadalje sbirka plodova, drvlja, modela i drugih učila. Tu se nalazi i nekoliko radnih stolova sa potrebnimi mikroskopi i drugimi pomagali, kod kojih kandidati početnici obavljaju praktične svoje radnje.

Peta je dvorana predavaonica za botaniku i farmakognoziju.

Kr. sveučilištu, napose botaničko-fiziložkomu zavodu pripada i botanički vrt, koji se je ove godine (1891.) po nalogu kr. zem. vlade stao uredjivati, te će nakon dviju godina biti sasvim uredjen. Potrebno je zemljište u tu svrhu bezplatno odstupio grad Zagreb. Zemljište se stere na južnoj strani grada u podobi pravilne pačetvorine, a mjeri malne šest i pô rali. Vrtlarska je kuća već god. 1890. dogradjena, a do jeseni god. 1891. obavit će se zemljištne radnje, gradnja staklenika (željezne konstrukcije) i jedan dio nasadâ. Vrt se uredjuje od svote,

koju je kr. zemaljska vlada kroz više godina parcijalno uvrštivala u zemaljski proračun, dočim će se za uzdržavanje vrta poslije odmjeriti stalna godišnja dotacija.

Botaničko-fizioložki zavod ima godišnju dotaciju od 800 for.

Predstojnikom zavoda je prof. botanike, a samo farmakognostičkom sbirkom upravlja prof. farmakognosije, koji za popunjenje iste ima godišnju dotaciju od 100 for.

Ukupna vriednost inventara bot.-fiziołožkoga dosegla je danas svotu od 10.000 for., ne računajući ovamo vriednost inventara botaničkoga vrta.

Sveučilištna biblioteka razvijala se je u posljednjem petgodištu (od g. 1886. do 1890.) posve normalno, te je potrošeno uz godišnju redovitu knjižničnu dotaciju od 5.000 for. i godišnji prihod od knjižnične glavnice, koja sad iznosi 3.326 for. 79 nč., u ovom razdobju za nabavu i uvez knjiga ukupna svota od 25.812 for. 98 nč. Ova biblioteka se je pomnožala što kupom što dužnimi otisci i darovi za ovo vrieme za 9.628 svezaka knjiga, tako da je koncem god. 1890. brojila u svem 80.447 svezaka knjiga, te je sada u glavnom obskrbljena svim onim znanstvenim književnim materijalom, koji za obuku na ovom sveučilištu treba.

Poraba biblioteke u dvjema čitaonicama svaki dan kroz šest sati i posudjivanjem knjiga kući u ovom je razdobju znatno ponarasla, te je god. 1889. dosegla broj od 29.347 svezaka knjiga. Bibliotečno osoblje, koje je sastojalo od bibliotekara i pisara, pomnožano je koncem god. 1889. jednom osobom, i to bibliotečnim pristavom, te je u ovom prošlom petogodištu započeto i novo katalogisovanje čitave bibliotečne sastojine, i sastavljen, uredjen i porabi predan već i posve novi alfabetički katalog u deset velikih folianta; u ovu svrhu potrošeno je vanredne bibliotečne dotacije 2.600 for.

Što se tiče zoologijsko-zootomičkoga i mineralogijsko-geologijskoga zavoda, treba spomenuti, da ti zavodi ne pripadaju sveučilištu t. j. nisu sveučilištni posebni zavodi, koji bi služili jedino sveučilištnim svrham; već su to odjeli narodnoga zemaljskoga muzeja, kojimi se sveučilište služi, i čije sbirke sveučilište rabi za poučavanje i vježbanje u zoologijskoj dotično geologijskoj i mineralogijskoj struci.

Potanje izvješće o sbirkah i sredstvih ovih zavoda priobćuje se u odsjeku o kulturnih zavodih.

3. Učiteljsko osoblje.

Školska godina	Fakultet	Broj: predavanja (kolegija)	učiteljskih sila u obće	redovitih profesora	izvanrednih profesora	namjestnih profesora	privatnih docenata	honoriranih docenata	učitelja u užem smislu
1885/6.	Bogoslovni	31	8	6	2	—	—	—	—
	Pravo- i državoslovni	48	12	8	—	—	2	2	—
	Mudroslovni	102	22	13	1	—	4	—	4
	Svega	181	42	27	3	—	6	2	4
1886/7.	Bogoslovni	27	8	6	2	—	—	—	—
	Pravo- i državoslovni	53	12	8	1	—	1	2	—
	Mudroslovni	95	21	12	2	1	3	—	3
	Svega	175	41	26	5	1	4	2	3
1887/8.	Bogoslovni	23	8	5	2	1	—	—	—
	Pravo- i državoslovni	51	14	8	1	—	3	2	—
	Mudroslovni	103	25	11	2	3	6	—	3
	Svega	177	47	24	5	4	9	2	3
1888/9.	Bogoslovni	29	8	6	1	1	—	—	—
	Pravo- i državoslovni	48	13	8	1	—	3	1	—
	Mudroslovni	103	25	12	1	3	6	—	3
	Svega	180	46	26	3	4	9	1	3
1889/90.	Bogoslovni	29	8	6	1	1	—	—	—
	Pravo- i državoslovni	48	13	8	1	—	3	1	—
	Mudroslovni	103	26	12	3	2	5	—	4
	Svega	180	47	26	5	3	8	1	4

Iz gornje tabele se vidi, da je broj učiteljskih sila u kr. sveučilištu zagrebačkom od godine 1884/5. do 1889/90. narasao za pet. Taj višak dolazi najviše odatle, što se je broj privatnih docenata na oba svjetovna fakulteta nešto umnožio (svega za tri) i što su godine 1889/90. na mudroslovnom fakultetu dva namjestna profesora predavala kolegije, što ih inače predavaju redoviti odnosno izvanredni profesori.

Ako se uzme u obzir službeno svojstvo pojedinih učiteljskih sila te potraži razmjer izmedju redovitih profesora s jedne te izvanrednih i namjestnih profesora, privatnih i honorovanih docenata ter učitelja u užem smislu s druge strane, to sačinjavaju prvi 55·3%, a potonji 44·7%. Po tom je postotak redovitih profesora na sveučilištu zagrebačkom neznatno veći, nego li na sveučilištih u Gracu, Innsbrucku i Krakovu, manji pak nego li na sveučilištu u Černovicah, u kojem je 69·2% redovitih profesora, i u Kološvaru, gdje redoviti profesori sačinjavaju 66·6%; dočim je na svih ostalih sveučilištih austrijsko-ugarske monarkije broj redovitih profesora znatno manji nego li broj ostalih učiteljskih sila. To dolazi većinom odatle, što je na tih sveučilištih broj privremenih docenata veoma znamenit.

4. Polazak sveučilišta.

a) Broj slušatelja u obće.

Školska godina	Polječe	Koliko je bilo na fakultetu bogoslovnom slušatelja: redovitih	izvanrednih	svega	fakultetu pravo- i državoslovnom: redovitih	izvanrednih	svega	fakultetu mudroslovnom: redovitih	izvanrednih	farmaceuta	svega	cielom sveučilištu: redovitih	izvanrednih	farmaceuta	svega
1885/86.	I.	26	70	96	183	18	201	24	62	10	96	233	150	10	393
	II.	24	68	92	182	2	184	20	15	8	43	226	85	8	319
1886/87.	I.	35	62	97	211	21	232	32	14	17	63	278	97	17	392
	II.	31	60	91	202	1	203	30	20	15	65	263	81	15	359
1887/88.	I.	40	60	100	193	31	224	40	46	28	114	273	137	28	438
	II.	37	60	97	199	1	200	40	25	27	92	276	86	27	389
1888/89.	I.	35	71	106	175	19	194	45	43	25	113	255	133	25	413
	II.	34	69	103	174	1	175	46	21	23	90	254	91	23	368
1889/90.	I.	41	68	109	170	18	188	56	27	24	107	267	113	24	404
	II.	39	65	104	171	—	171	51	13	24	88	261	78	24	363

Po tom su dakle svršetkom školske godine 1889/90. bila 363 slušatelja, i to:
redovitih slušatelja . . . . 261 ili 71·9%
izvanrednih slušatelja . . . . 102 „ 28·1%
medju potonjimi 24 farmaceuta.

Pošto je svršetkom školske godine 1884/5. bio 321 slušatelj, i to redovitih slušatelja 224 (ili 69·8%), a izvanrednih slušatelja 97 (medju njimi 14 farma-

ceuta) ili 30·2%, to se je broj sveučilištnih slušatelja od školske godine 1884/5. umnožio za 42. Od ovoga viška odpada na redovite slušatelje 37 i na farmaceute 10, dočim je ostalih izvanrednih slušatelja za 5 manje.

Na pojedine pak fakultete ide slušateljâ u II. poljeću 1889/90., i to:

1. Na fakultet bogoslovni	104	ili 28·6%,	od kojih je bilo:
redovitih slušatelja	39	„ 37·5%	
izvanrednih „	65	„ 62·5%	
2. Na fakultet pravo- i državoslovni .	171	„ 47·1%,	od kojih je bilo:
redovitih slušatelja	171	„ 100%	
3. Na fakultet mudroslovni	88	„ 24·3%,	od kojih je bilo:
redovitih slušatelja	51	„ 57·9%	
izvanrednih „ sa farmaceuti	37	„ 42·1%	

farmaceuta pak bijaše 24 ili malone 65% svih izvanrednih slušatelja.

Kako se je broj slušatelja na sveučilištu u obće i na pojedinih fakultetih napose svakoga pojedinoga poljeća u razdobju od školske godine 1885/6. do god. 1889/90. mienjao, pokazuje gornja skrižaljka.

Što se razmjerja tiče medju učitelji i slušatelji, to u zagrebačkom sveučilištu dolazi na jednoga učitelja u zimskom poljeću školske godine 1889/90. 8·6 slušatelja, a u ljetnom poljeću 7·7 slušatelja; na pojedinih pak fakultetih dolazi u ljetnom semestru na jednoga učitelja, i to:

na fakultetu bogoslovnom	13	slušatelja,
„ „ pravo- i državoslovnom	13·6	„
„ „ mudroslovnom	3·4	„

Pošto je u II. poljeću šk. godine 1884/5. na bogoslovnom fakultetu poprečno došlo na jednoga učitelja 10·7 slušatelja, na pravo- i državoslovnom 15·4, a na mudroslovnom 2·4 slušatelja, to se godine 1890. razmjerje promienilo u prilog bogoslovnoga i mudroslovnoga fakulteta, dočim je na pravo- i državoslovnom fakultetu nešto nepovoljnije.

b) Slušatelji po vjeroizpoviesti.

Fakultet		Poljeće	Broj slušatelja vjeroizpoviesti: katoličke	grčko-iztočne	evangeličke	izraelitske	Svega
Bogoslovni		I.	109[1]	—	—	—	109
		II.	104[2]	—	—	—	104
Pravo- i državoslovni		I.	156	27	—	5	188
		II.	146	20	—	5	171
Mudroslovni	filozofi	I.	69	14	—	—	83
		II.	51	13	—	—	64
	farmaceuti	I.	20	3	—	1	24
		II.	20	3	—	1	24
Svega		I.	354	44	—	6	404
		II.	321	36	—	6	363

[1] Medju njima 2 grčko-katoličke vjeroizpoviesti.
[2] " " 2 " " "

Po tom je dakle u II. poljeću školske godine 1889/90. na sveučilištu bilo, i to:

slušatelja vjeroizpoviesti katoličke . . . . . . 321 ili 88·4%
" " grčko-iztočne . . . . 36 " 9·9%
" " izraelitske . . . . . 6 " 1·7%

U II. poljeću školske godine 1884/5. bilo je u zagrebačkom sveučilištu 276 (ili 86·0%) slušateljâ katoličke vjeroizpoviesti, 31 (ili 9·7%) slušatelj grčko-iztočne, 1 (ili 0·3%) evangeličke i 13 (ili 4·0%) slušatelja izraelitske vjeroizpoviesti. Po tom se je umnožio broj slušatelja vjeroizpoviesti katoličke za 45 i slušatelja grčko-iztočne vjeroizpoviesti za 5, a umanjio se broj slušatelja izraelitske vjeroizpoviesti za 7, a evangelikâ u obće nije ni bilo.

c) Slušatelji po materinjem jeziku.

Fakultet	Poljeće	Po materinjem jeziku bilo je					Svega
		Hrvata i Srba	Slovenaca	Bugara	Magjara	inih	
Bogoslovni	I.	106	3	—	—	—	109
	II.	102	2	—	—	—	104
Pravo- i državoslovni	I.	183	—	2	3	—	188
	II.	167	—	1	3	—	171
Mudroslovni	I.	101	3	2	—	1[1]	107
	II.	81	2	2	—	1[1]	88
Svega	I.	390	6	4	3	1	404
	II.	352	4	3	3	1	363

[1] Čeh.

Po tom je dakle u II. poljeću školske godine 1889/90. u sveučilištu zagregrebačkom bilo slušatelja po materinjem jeziku, i to:

Hrvata i Srba . . . . 352 ili 97·0%
Slovenaca . . . . . . 4 „ 1·1%
Bugara . . . . 3 „ 0·8%
Magjara . . . . 3 „ 0·8%
inih . . . . 1 „ 0·3%

Pošto je u II. poljeću školske godine 1884/5. u sveučilištu bilo:

Hrvata i Srba . . . . 305 ili 95·0%
Slovenaca . . . . . . 8 „ 2·5%
Bugara . . . . 5 „ 1·6%
Magjara . . . . 1 „ 0·3%
inih . . . . 2 „ 0·6%

to se vidi, da se je u obziru materinjega jezika broj slušateljâ samo glede Hrvatâ i Srbâ znatnije umnožio (za 47) i nešto malo glede Magjarâ (za 2), dočim se je glede Slovenaca (za 4) i Bugara (za 2) umanjio.

d) Slušatelji po zavičaju.

Fakultet		Poljeće	Po zavičaju bilo je slušatelja rodom iz: Hrvatske	Slavonije	Rieke	Ugarske	Dalmacije	ostale Austrije	Bosne i Hercegovine	inozemstva	Svega
Bogoslovni		I.	86	19	—	1	—	3	—	—	109
		II.	84	17	—	1	—	2	—	—	104
Pravo- i državoslovni		I.	136	30	5	4	10	1	—	2	188
		II.	121	28	5	4	9	3	—	1	171
Mudroslovni	filozofi	I.	57	17	1	2	1	2	—	3	83
		II.	43	14	1	2	1	1	—	2	64
	farmaceuti	I.	16	2	—	1	2	2	—	1	24
		II.	16	2	—	1	2	2	—	1	24
Svega		I.	295	68	6	8	13	8	—	6	404
		II.	264	61	6	8	12	8	—	4	363

Po tom je dakle školske godine 1889/90. u II. poljeću bilo slušat elja, i to

Rodom iz Hrvatske . . . . . 264 ili 72·8% } ili skupa 325 ili 89·6%
„ „ Slavonije . . . . 61 „ 16·8% }
„ „ Rieke . . . . . . 6 „ 1·6%
„ „ Ugarske . . . . . 8 „ 2·2%
„ „ Dalmacije . . . . 12 „ 3·3%
„ „ ostale Austrije . . 8 „ 2·2%
„ „ inozemstva . . . . 4 „ 1·1%

U II. poljeću pak školske godine 1884/5. bilo je na istom sveučilištu, i to:

Rodom iz Hrvatske i Slavonije (skupa s bivšom Vojnom Krajinom):
271 ili 84·5%
„ „ Rieke . . . 6 „ 1·9%
„ „ Ugarske . 11 „ 3·4%
„ „ Dalmacije . 12 „ 3·7%
„ „ ostale Austr. 15 „ 4·6%
„ „ inozemstva 6 „ 1·9%

Prispodobe radi navodi se, da je na sveučilištu budimpeštanskom u II. poljeću 1889/90. iz Ugarske i Erdelja bio 3.441 slušatelj, a na kološvarskom 519 slušatelja.

Na sveučilištih austrijskih bilo je iste godine inozemaca, i to na sveučilištu bečkom od 4.985 inskribiranih 1.271 inozemac, na gradačkom od 1.193 upisana 237 inozemaca, insbručkom od 817 upisanih 220 inozemaca; na sveučilištih pako

u Pragu (češkom i njemačkom), u Krakovu, Lavovu i Černovicah broj je stranih slušatelja manji, nego na sveučilištu zagrebačkom.

No iz Hrvatske i Slavonije polazi znatan broj mladića austro-ugarska sveučilišta, kako to pokazuje sliedeća tabela:

Sveučilšte	Školske godine 1889/90. poljeće	Broj slušatelja na fakultetu					Svega
		bogoslovnom	pravo- i državoslovnom	medicinskom	mudroslovnom: filozofi	mudroslovnom: farmaceuti	
U Beču	I.	1	39	67	17	2	126
	II.	1	38	47	17	3	106
U Gradcu	I.	2	20	76	7	8	113
	II.	2	20	54	5	6	87
U Pragu (njem.)	I.	—	—	3	—	—	3
	II.	—	—	3	—	—	3
U Budimpešti	I.	4	10	2	2	1	19
	II.	5	9	2	—	3	19
U Insbrucku	I.	3	—	3	—	—	6
	II.	3	—	3	—	—	6
Svega	I.	10	69	151	26	11	267
	II.	11	67	109	22	12	221

Iz nazočne se tabele vidi, da je navedena sveučilišta u zimskom poljeću 1889/90. iz Hrvatske i Slavonije polazilo 267 slušatelja, a u ljetnom poljeću 221.

Ako se ovim slušateljem, koji su u ljetnom poljeću školske godine 1889/90. polazili ostala sveučilišta austrijsko-ugarske monarkije (221), prida broj slušateljâ sveučilišta zagrebačkoga rodom iz Hrvatske i Slavonije, iznosi broj svih sveučilištnih slušatelja iz Hrvatske i Slavonije u ljetnom poljeću rečene školske godine, i to:

na fakultetu bogoslovnom	112
„ pravo- i državoslovnom	221
„ medicinskom	109
„ mudroslovnom	80
„ farmaceutâ	30
Svega . . .	552.

Od tih je polazilo:

a) Sveučilište zagrebačko . . . . 331 ili 60%

b) Ina sveučilišta austro-ugarske monarkije . . . 221 „ 40%.

U ljetnom poljeću školske godine 1884/5. bilo je na ostalih sveučilištih austrijsko-ugarske monarkije iz Hrvatske i Slavonije 246 slušatelja, i to:

na fakultetu	bogoslovnom	10
„ „	pravo- i državoslovnom	94
„ „	medicinskom	103
„ „	mudroslovnom	26
farmaceuta	. . . .	13.

Po tom se je broj slušatelja iz Hrvatske i Slavonije, koji sveučilištne nauke izvan domovine polaze, od šk. godine 1884/5. umanjio za 25. No manjak pokazuje se samo u pravo- i državoslovnom za 27 i mudroslovnom fakultetu za 4 i kod farmaceuta za 1, dočim se kod medicinskoga i bogoslovnoga fakulteta opaža prirast, i to kod prvoga za 6 a kod drugoga za 1 slušatelja.

Osim toga polazila su iz Hrvatske i Slavonije 52 slušatelja visoke škole tehničke i to politehnike austrijske 35*), budimpeštansku 5 i visoku školu za kulturu tla u Beču 12.

Po tom su iz Hrvatske i Slavonije u obće više nauke na visokih školah (osim zagreb. sveučilišta) u austrijsko-ugarskoj monarkiji polazila 273 slušateljâ prema 304 školske god. 1884/5.

Ako se broj slušateljâ visokih škola poredi s brojem pučanstva, dolazi jedan slušatelj u Hrvatskoj i Slavoniji na 3.615**) prema 3.662 šk. god. 1884/5.

Sliedeća skrižaljka pokazuje razmjerje, u kojem pojedine županije učestvuju pri polazku kr. sveučilišta zagrebačkoga.

*) Ovaj broj vriedi za šk. godinu 1888/9., pošto za šk. godinu 1889/90. nisu bili podatci za razpolaganje.

**) Primjećuje se, da se je ovdje, kao što i u sliedećoj skrižaljci uzeo za podlogu broj žitelja po stanju pučanstva od 31. prosinca 1890.

Fakultet		Poljeće	Školske godine 1889/90. bilo je na sveučilištu zagrebačkom slušatelja rodom iz									
			grada		županije							
			Zagreba	Rieka	ličko-krbavske	modruško-riečke	zagrebačke	varaždinske	belovarsko-križevačke	požežke	virovitičke	sriemske
Bogoslovni		I.	1	—	5	7	27	24	18	18	1	3
		II.	1	—	5	6	27	23	18	18	1	2
Pravo- i državoslovni		I.	25	5	26	18	27	17	15	19	6	14
		II.	23	5	25	17	24	16	13	15	6	11
Mudroslovni	filozofi	I.	8	1	11	8	13	3	12	5	3	10
		II.	6	1	9	6	11	2	8	5	2	7
	farmaceuti	I.	3	—	1	1	6	2	2	1	1	1
		II.	3	—	1	1	6	2	1	2	—	1
Svega		I.	37	6	43	34	73	45	47	43	11	28
		II.	33	6	40	30	68	43	40	40	9	21

Pojedine županije te gradovi Zagreb i Rieka prema tomu, koliko dolazi njihovih stanovnika na jednoga slušatelja zagrebačkoga sveučilišta, redjaju se ovako:

Jedan slušalj dolazi:

U gradu Zagrebu na	1.137	stanovnika.
U ličko-krbavskoj županiji	4.763	„
U gradu Rieci	4.833	„
U požežkoj županiji	5.065	„
U varaždinskoj županiji	5.981	„
U zagrebačkoj županiji	6.557	„
U belovarsko-križevačkoj županiji	6.645	„
U modruško-riečkoj županiji	7.342	„
U sriemskoj županiji	16.521	„
U virovitičkoj županiji	24.090	„

Najmanje slušatelja ima na zagrebačkom sveučilištu iz virovitičke i sriemske županije.

Prama ostalim županijam iztiče se osobito velik broj slušatelja na bogoslovnom fakultetu iz županije zagrebačke i varaždinske, zatim požežke i belovarsko-križevačke. Što je na tom fakultetu iz ostalih županija malo djakâ, valja pripisati tomu, što iz ostalih županija polaze mnogi djaci bogoslovne zavode što u Senju i Djakovu, što u Karlovcih.

e) Slušatelji po starišu roditelja.

Fakultet	Poljeće	Po starišu roditelja bilo je sinova												
		veleposjednika i vlastele u obće	velikih obrtnika, veletržaca, bankira i posebnika	obrtnika, trgovaca i kramara	državnih i zemaljskih činovnika	občinskih i privatnih činovnika	odvjetnika, liečnika i privatnih mjernika	svećenika, profesora, učitelja u obće, privat. književnika i umjetnika	častnika vojske i mornarice	vojnika i mornara	seljaka	sluga i nadničara	osoba drugoga zvanja i zanimanja	Svega
Bogoslovni	I.	1	3	21	6	1	—	10	1	—	50	—	16	109
	II.	1	3	21	6	1	—	10	1	—	45	—	16	104
Pravo- i državoslovni	I.	2	8	37	38	10	11	15	8	2	29	—	28	188
	II.	2	8	34	35	9	11	12	8	2	27	—	23	171
Mudroslovni	I.	—	4	26	17	2	4	13	4	1	21	3	12	107
	II.	—	4	17	17	1	4	13	4	1	14	3	10	88
Svega	I.	3	15	84	61	13	15	38	13	3	100	3	56	404
	II.	3	15	72	58	11	15	35	13	3	86	3	49	363

Dočim su podatci za rubriku „osobe drugoga zvanja i zanimanja“ za šk. godinu 1884/5. bili nepodpuni i nedostatni, mogli su se za školsku godinu 1889/90. nešto tačnije izkazati, jer su ovamo uvršteni starišı, koji nisu u drugih rubrikah navedeni, kao n. pr. dnevničari, nadglednici brzojavnih prugâ, priglednici financijalni, vodiči poštâ i brzojavâ (kondukteri), cestari, lugari, nadziratelji uzâ, trgovački i privatni agenti i t. d.

Pojedini stališi redjaju se po tom, kako su u sveučilištu zagrebačkom u II. poljeću šk. godine 1889/90. zastupani po svojih sinovih, ovako:

Seljaci sa slušatelja	86	ili 23·7%
Obrtnici, trgovci i kramari sa slušatelja	72	„ 19·9%
Državni i zemaljski činovnici sa slušatelja	58	„ 15·9%
Svećenici, profesori, učitelji u obće, privatni književnici i umjetnici sa slušatelja	35	„ 9·9%
Veliki obrtnici, veletržci, bankiri i posebnici sa slušatelja	15	„ 4·1%
Odvjetnici, liečnici i privatni mjernici sa slušatelja .	15	„ 4·1%
Častnici vojske i mornarice sa slušatelja	13	„ 3·5%
Obćinski i privatni činovnici sa slušatelja	11	„ 3·0%
Veleposjednici i vlastela u obće sa slušatelja . . .	3	„ 0·8%
Vojnici i mornari sa slušatelja	3	„ 0·8%
Sluge i nadničari sa slušatelja	3	„ 0·8%.

Ostatak od 49 slušatelja ili 13·5% svih slušatelja odpada na osobe drugoga zvanja i zanimanja.

5. Naukovina, štipendiji i podpore.

Fakultet	Poljeće	Broj slušatelja: plaćajućih naukovinu: cielu	Broj slušatelja: plaćajućih naukovinu: polovinu	Broj slušatelja: od naukovine oproštenih	Broj slušatelja: štipendista	Iznos: naukovine (u forintih)	Iznos: štipendija (u forintih)
Bogoslovni	I.	—	—	109	4	—	50
	II.	—	—	104		—	50
Pravo- i državoslovni	I.	107[1]	31	50	52	2.203	10.263
	II.	102	38	31		2.105$\frac{1}{2}$	
Mudroslovni	I.	52[2]	20	35[3]	34	1.590$\frac{1}{2}$	6.680
	II.	48[4]	21	19[5]		1.192	
Svega	I.	159	51	194	90	3.793$\frac{1}{2}$	17.043
	II.	150	59	154		3.297$\frac{1}{2}$	

[1] U ovom se broju nalazi 17 izvanrednih slušalaca, koji ne mogu biti oprošteni.
[2] „ „ „ „ „ 24 farmaceuta.
[3] „ „ „ „ „ 18 izvanrednih slušalaca, polazećih lektorska predavanja, koja su bezplatna.
[4] „ „ „ „ „ 24 farmaceuta.
[5] „ „ „ „ „ 7 izvanrednih slušalaca, polazećih lektorska predavanja, koja su bezplatna.

Od unišle naukovine odbio se je u ime 5% iznos od 354 for. 55 novč. na korist sveučilištne zaklade, kojoj je pritekla i svota od 51 for. 30 nč., uplaćena za kolegije namjestnih profesora, kojim u smislu zakona ne pripada naukovina, već teče u spomenutu zakladu; ostatak pako od 6.685 for. 15 nč. razdieljen je medju pojedine docente.

Godine 1889/90. ubrano je dakle naukovine više za 94 for. nego g. 1884/5.

Oprost od naukovine iznosio je školske godine 1889/90. i to:

	U I. poljeću:	U II. poljeću:
Na pravo- i državoslovnom fakultetu	1.639 for.	886 for.
„ mudroslovnom „	613 „ 50 nč.	437 „
„ oba fakulteta	2.252 „ 50 nč.	1.323 „

Po tom je oproštena u oba poljeća školske godine 1889/90. naukovina iznosila 3.575 for. 50 nč.

U tom se razmjeru ne oprašta naukovina na nijednom sveučilištu austro-ugarske monarkije. Na budimpeštanskom sveučilištu n. p. oprošteno je bilo u I.

semestru od upisanih 2.013 pravnika i slušalaca filozofije što od ciele što od polovine naukovine ukupno 245 slušatelja, a oproštena naukovina iznosila je 4.457 for. 17 nč.; u II. pako semestru oprošteno ih je bilo 296 od upisanih 1.928 slušalaca, dotično oprošten iznos od 5.484 for. 67 nč.

Na kološvarskom sveučilištu oprošteno je bilo u oba semestra što od ciele što od polovine naukovine 177 pravnika i filozofa, a oproštena je naukovina ovih iznosila 2.473 for. 40 nč.

Drugdje je to razmjerje još nepovoljnije, n. p. na sveučilištu u Černovicah bilo je u ljetnom poljeću iste naukovne godine (1889/90.) od naukovine oprošteno na pravo- i državoslovnom fakultetu (173 slušatelja) 8 od ciele, a 14 od polovine; na mudroslovnom fakultetu (35 djaka) samo 3 od ciele, a od polovice nijedan.

Štipendistâ bilo je obzirom na pojedine fakultete u II. poljeću školske godine 1889/90. na bogoslovnom fakultetu 4 sa cjelogodišnjim iznosom štipendija od 100 for.; na pravo- i državoslovnom fakultetu 52 sa cjelogodišnjim iznosom štipendija od 10.263 for.; a na mudroslovnom fakultetu 34 štipendista sa cjelogodišnjim iznosom od 6.680 for.; na cielom sveučilištu bijaše svega 90 štipendista sa 17.043 for. štipendija i podpora.

Dolazi dakle 1 štipendista:

Na fakultetu bogoslovnom na	20·8	slušatelja.
„ „ pravo- i državoslovnom na	3·3	„
„ „ mudroslovnom*) na	1·9	„
„ cielom sveučilištu*) na	3·7	„

Na jednoga pak štipendistu dolazi na godinu:

Na fakultetu bogoslovnom	25	for.		
„ „ pravo- i državoslovnom	193	for.	51	novč.
„ „ mudroslovnom	196	„	47	„
„ cielom sveučilištu	189	„	36	„

Od izkazanih gore štipendista ponajviše odpada na krajišku imovnu, uzgojnu i obrazovnu zakladu (16 pravnika i 5 slušalaca filozofije s iznosom od 3.450 for.), zatim na imovne obćine (8 pravnika i 4 slušatelja filozofije s iznosom od 3.800 for.), nadalje na „štipendijalnu zakladu", stvorenu pri otvorenju sveučilišta (2 bogoslova, 3 pravnika i 7 filozofa), konviktorske zaklade (4 pravnika i 4 filozofa); zemaljske podpore za učiteljske kandidate srednjih učilišta (6 filozofa); zlatne štipendije Njihovih Veličanstva (2 pravnika i 1 slušatelj filozofije, svaki po 300 for. u zlatu); napokon na globarinsku zakladu (3 pravnika) kao i ostale zaklade, utemeljene što od pojedinaca što od gradova.

Na korist slušatelja zagrebačkoga sveučilišta osnovane su sliedeće stalne štipendijske i u naučnu svrhu opredieljene zaklade te humanitarne djačke udruge:

1. Zlatni štipendiji Franje Josipa i Jelisave, osnovani Njeg. ces. i kr. apoštolskim Veličanstvom povodom slave previšnjega srebrnoga pira dne

*) Tu farmaceuti, kojih je bilo 24, nisu uračunani; kada bi se i ovi uračunali, onda bi na mudroslovni fakultet došao 1 štipendista na 2·6 slušatelja, a na cielom sveučilištu na 4 slušatelja.

24. travnja 1879. Za zagrebačko sveučilište odredjena su tri takova štipendija po 300 for. na godinu.

2. Štipendijska zaklada carice i kraljice Marije Terezije. Dva štipendija, jedan po 157 for. 50 novč., a drugi po 105 for., uživaju pravnici.

3. Štipendijalna zaklada grofa Iv. Draškovića od 10.000 for. Jedan štipendij iz te zaklade u iznosu od 105 for. uživa uviek jedan slušatelj prava.

4. Štipendijska zaklada c. i kr. pukovnika auditora Ljudevita Granšćaka od 4.000 for.

5. Štipendijska zaklada c. i kr. podpukovnika Ivana Eduarda Gregurića od 1.520 for.

6. Štipendijska zaklada Antuna Jakića, gradjanina zagrebačkoga, od 4.000 for.

7. Štipendijska zaklada za uboge slušatelje na sveučilištu Franje Josipa I. (darovana glavnica po biskupu J. J. Strossmayeru od 10.000 for. za slušaoce bogoslovnoga i mudroslovnoga fakulteta, a rodoljubivimi darovi osnovana od 2.320 for. 70 nč. za slušaoce svih triju fakulteta).

8. Štipendijska zaklada Gustava Hilleprandа baruna Prandau-a, utemeljena glavnicom od 5.000 for., darovanom po presvietloj gospodji grofici Marijani Normann-Ehrenfelskoj, rodj. barunici Prandau, na uspomenu si pokojnoga otca Gustava Hilleprandа baruna Prandau-a.

9. Zaklada Anke pl. Bresztyenszky rodj. Štefanić, koju je osnovao kr. sveučilištni profesor dr. Aleksander Bresztyenszky god. 1881. Glavnica iznosi 600 for. Dvogodišnji prihod podjeljuje se onomu slušaocu pravo- i državoslovnoga fakulteta hrvatske narodnosti, koji napiše najbolju pravo- ili državoslovnu radnju u hrvatskom jeziku.

10. Zaklada kanonika zagrebačkoga Franje Huszára, osnovana glavnicom od 500 for. za nagradjivanje hrvatskih razprava, zasiecajućih u bogoslovnu, pravo- i državoslovnu i mudroslovnu struku.

11. Družtva u podporu oskudnih i vriednih slušalaca pravo- i državoslovnoga i mudroslovnoga fakulteta, kojim naziv označuje svrhu. Pravničko družtvo imalo je koncem školske godine 1889/90. glavnicu od 22.048 for., a ono za uboge slušatelje filozofije glavnicu od 4.000 for.

12. Družtvo za njegovanje bolestnih sveučilištnih slušatelja, u život privedeno god. 1887/8. Zadaća mu je liečiti i obskrbljivati bolestne članove u bolnicah ili ambulatorno; sadanja mu glavnica iznosi 6.457 for.

Napokon se još napominju pomanja podporna družtva:

„Aeskulap“ za podupiranje ubogih farmaceuta, i družtvo u podporu ubogih dalmatinskih sveučilištnih djaka, koja razpolažu manjimi glavnicami.

6. Uspjeh izpita.

A. Strogi izpiti za doktorat.

Školska godina	na fakultetu bogoslovnom			na fakultetu pravo- i državoslovnom			na fakultetu mudroslovnom			na cielom sveučilištu		
	Rigoroza s uspjehom	Rigoroza bez uspjeha	Promocije	Rigoroza s uspjehom	Rigoroza bez uspjeha	Promocije	Rigoroza s uspjehom	Rigoroza bez uspjeha	Prcmocije	Rigoroza s uspjehom	Rigoroza bez uspjeha	Promocije
1885/6.	—	—	—	25	6	4	5	1	3	30	7	7
1886/7.	2	—	—	39	—	15	2	—	1	43	—	16
1887/8.	3	—	—	30	3	8	1	1	—	34	4	8
1888/9.	3	—	1	56	1	13	5	—	4	64	1	18
1889/90.	4	—	1	52	5	10	1	—	—	57	5	11
Svega	12	—	2	202	15	50	14	2	8	228	17	60

I u ovom petogodištu bilo je najviše strogih izpita na pravo- i državoslovnom fakultetu, na kojem ima i najviše slušatelja: 217 ili 88·5%, zatim u mudroslovnom: 16 ili 6·5% i onda na bogoslovnom 12 ili 5%. Od 245 strogih izpita, koji su se od 1885/6.—1889/90. polagali, položeno je 228 ili 93% s uspjehom, a 17 ili 7% bez uspjeha.

Dočim su od godine 1877/8. do 1884/5. na sva tri fakulteta promovirana na čast doktora 34 kandidata, promovirano je od 1885/6.—1889/90. 60 kandidata, i to:

pravnikâ	50	ili	83·4%
filozofâ	8	„	13·3%
bogoslovâ	2	„	3·3%.

B. Juridički državni izpiti.

Školska godina	Državni izpiti											
	pravno-historijski			sudstveni			državo-znanstveni			svega		
	izpitano	proglašeno		izpitano	proglašeno		izpitano	proglašeno		izpitano	proglašeno	
		sposobnimi	nesposobnimi		sposobnimi	nesposobnimi		sposobnimi	nesposobnimi		sposobnimi	nesposobnimi
1885/6.	46	38	8	43	38	5	47	43	4	136	119	17
1886/7.	78	62	16	29	24	5	26	24	2	133	110	23
1887/8.	55	42	13	25	23	2	35	28	7	115	93	22
1888/9.	56	47	9	29	28	1	27	23	4	112	98	14
1889/90.	43	34	9	28	25	3	34	30	4	105	89	16
Svega	278	223	55	154	138	16	169	148	21	601	509	92

Od kandidatâ državnih izpita podvrglo se je u petogodištu 1885/6.—1889/90. najviše pravno-povjestnomu izpitu naime 278 kandidata; od tih je:

aprobovano . . . . . . 223 ili 80·2%
reprobovano . . . . . . 55 „ 19·8%.

Sudstvenom izpitu podvrgla su se 154 kandidata, od tih je:

aprobovano . . . . . . 138 ili 89·6%
reprobovano . . . . . . 16 „ 10·4%.

Državo-znanstveni izpit polagalo je 169 kandidata, od tih je:

aprobovano . . . . . . 148 ili 86·9%
reprobovano . . . . . . 21 „ 13·1%.

Svima trima državnima izpitima podvrgao se je 601 kandidat, od tih je

aprobovano . . . . . . 509 ili 84·6%
reprobovano . . . . . . 92 „ 15·4%.

C. Izpiti kandidata za gimnazijsko i realno učiteljstvo.

Školska godina	Izpitu se je podvrglo iz										Osposobljeno je		Reprobovano	Opazka
	klasične filologije	poviesti i geografije	matematike i fizike	prirodopisa sa matematikom i fizikom	filozofije s matematikom i fizikom	hrvat. jezika sa klasičnom filologijom	hrvat. jezika sa poviesti i geografijom	njemačkoga jezika i klasične filologije	kemije s matematikom i fizikom	Svega	podpuno	dielomice		
1886.	4	1	—	1	—	—	—	1	1	8	7[1]	1	—	[1] 2 nakon dopunitbenoga izpita.
1887.	6	1	—	1	2	—	—	—	—	10	6[1]	3	1	[1] 1 nakon dopunitbenoga izpita.
1888.	8	—	2	2	—	—	—	—	—	12	6[1]	2	4	[1] 3 nakon dopunitbenoga izpita.
1889.	10	2	2	2	—	—	1	—	1	18	8[1]	3	7	[1] 3 nakon dopunitbenoga izpita.
1890.	6	3	3	3	—	3	—	—	—	18	11[1]	2	5	[1] 3 nakon dopunitbenoga izpita.
Svega	34	7	7	9	2	3	1	1	2	66	38	11	17	

Od škol. godine 1885/6.—1889/90. podvrglo se je učiteljskomu izpitu 66 kandidata, od kojih je kod pojedinih izpita osposobljeno 38 ili 57·6% podpuno, 11 ili 16·7% dielomice, a 17 ili 25·7% je reprobovano.

Iz onih struka gimnazijske i realne obuke, iz kojih se pred zagrebačkim izpitnim povjerenstvom nije mogao polagati učiteljski izpit (iz njemačkoga i francezkoga jezika, prostoručnoga i geometrijskoga risanja i iz opisnoga mjerstva) morahu si dotični učitelji pribaviti učiteljsko osposobljenje pred drugim kojim izpitnim povjerenstvom austrijsko-ugarske monarkije.

Novim, naredbom od 1. rujna 1885. br. 8.876. izdanim izpitnim propisom i njegovimi dodatci od god. 1890. (Naredba od 3. lipnja 1890. br. 1.568.) promienjene su donekle izpitne skupine, koje tim, što su neke dosadašnje izpitne skupine napuštene ili nešto preinačene, koje opet tim, što su neke nove skupine uvedene.

Po sada postojećem izpitnom propisu sliedeće su izpitne skupine:

a) Klasična filologija t. j. latinski i grčki jezik i književnost kano glavne struke, a uza to hrvatski jezik kano sporedna struka.

b) Hrvatski kao glavna, a latinski i grčki jezik kano sporedne struke.

c) Geografija i poviest kano glavne struke.

d) Matematika i fizika kano glavne struke.

e) Prirodopis kano glavna struka, a uza to matematika i fizika kano sporedne struke.

f) Filozofijska propedeutika spojena ili sa jezikom grčkim kano glavnom i latinskim kano sporednom strukom, ili s matematikom kano glavnom i fizikom kano sporednom strukom.

g) Prirodopis i kemija ili kano glavne struke spojene medjusobno ili

koja od njih kano glavna struka spojena jošte sa dvie sporedne struke, a kano takove mogu se po volji spojiti matematika, fizika, kemija, prirodopis i geografija.

h) Njemački jezik kao glavna i klasična filologija kano sporedna struka.

i) Hrvatski jezik kao glavna struka i njemački ili drugi koji moderni jezik, koji se u hrv.-slav. srednjih učilištih kao obligatan predaje, takodjer kano glavna struka.

j) Dva moderna jezika, koji se u hrv.-slav. srednjih učilištih kano obligatni predmeti predavaju, kano glavne struke, a uza to hrvatski jezik kano sporedna struka.

k) Matematika i opisno mjerstvo kano glavne struke.

l) Matematika kano glavna struka spojena s mjerstvenim risanjem i fizikom kao sporednimi strukami.

Pošto je novi izpitni propis od god. 1885. tekar poslije školske godine 1887/8. bez iznimke postao obvezatnim za sve izpitnike, a do onoga vremena uz novi propis vriedio za starije kandidate takodjer i privremeni izpitni propis od god. 1877.: to se u gornjoj skrižaljci opažaju donekle druge izpitne skupine, nego li su ustanovljene novim izpitnim propisom.

D. Uspjeh izpita farmaceuta.

Školska godina	Strogi izpit						Svega		Promocije na magisterij farmacije	Opazka
	I.		II.		III.					
	s uspjehom	bez uspjeha	s uspjehom	bez uspjeha	s uspjehom	bez uspjeha	s uspjehom	bez uspjeha		
1885/86.	4	—	9	—	8	1	21	1	8	
1886/87.	13	—	2	—	3	—	18	—	3	
1887/88.	10	3	12	1	5	1	27	5	5	
1888/89.	8	3	13	—	8	4	29	7	8	
1889/90.	14	—	10	2	9	3	33	5	9	
Svega.......	49	6	46	3	33	9	128	18	33	

Farmaceutičkih strogih izpita bilo je dakle za ovo pet godina svega 146; od ovih je bilo:

s uspjehom položeno . . . 128 ili 87·6%
bez uspjeha . . . . 18 „ 12·4%

Najpovoljniji razmjer bijaše kod drugoga strogoga izpita, gdje je od 49 kandidata prošlo 46 ili 93·8%, zatim kod prvoga, gdje je od 55 izpitnika izpit s uspjehom položilo 49 kandidata ili 89%, a napokon najnepovoljniji uspjeh bio je kod trećega izpita, kod kojega su od 42 izpitnika prošla 33 ili 78·5%.

7. Troškovi uzdržavanja.

Sveučilištna zaklada imala je koncem godine 1890. glavnicu od 565.702 for. 52 nč., od koje su se dohodci u iznosu od jedno 22.600 for. upotrebili kao prinos zemaljskomu proračunu za potrebe sveučilišta.

Ako i ne stoji s ovom zakladom u najtješnijoj svezi, ipak joj je po svojoj naravi vrlo bliza „zaklada za osnutak medicinskoga fakulteta na zagrebačkom sveučilištu", kojoj je na uspomenu 40-godišnjega slavnoga vladanja Njeg. c. i kr. apoštolskog Veličanstva god. 1888. biskup J. J. Strossmayer prvi darovao 20.000 for., a obćina grada Zagreba obećala prinos od 50.000 for.

Što većimi, što manjimi darovi, bud izplaćenimi bud obećanimi, narasla je glavnica te zaklade koncem god. 1890. na 129.974 for.

Troškovi za uzdržavanje sveučilišta godine 1890. iznosili su 104.455 for.; ako se od te svote odbije prinos sveučilištne zaklade iznosom od 22.600 for., odpalo je na zemaljski autonomni budget 81.855 for. ili 78% svih troškova.

Ako se broj sveučilištnih slušatelja poredi s iznosom redovitih troškova, stoji popriečno obuka jednoga slušatelja na zagrebačkom sveučilištu 287 for. 72 nč. prama 308 for. 13 nč. škol. godine 1884/5. Na sveučilištu kološvarskom stojao je škol. godine 1889/90. uz 68 docenata, 523 slušatelja i 223.240 for. troška 426 for. 84 nč.,

Sliedeća tabela pokazuje, koliko su iznosili troškovi svake pojedine godine od šk. god. 1885/6.—1889/90.

Godina	Osobni troškovi				Stvarni troškovi				Svega		Odbitak u ime interkalara od stalnih beriva		Svota	
	beriva profesora		beriva ostaloga osoblja		redoviti		izvanredni							
	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.
1886.	79.784	—	8.470	—	11.700	—	500	—	100.454	—	3.284	—	97.170	—
1887.	80.734	—	10.070	—	12.700	—	500	—	104.004	—	1.685	—	102.319	—
1888.	80.734	—	10.070	—	12.700	—	500	—	104.004	—	1.685	—	102.319	—
1889.	81.334	—	10.450	—	12.700	—	500	—	104.984	—	1.704	—	103.280	—
1890.	82.734	—	10.440	—	12.500	—	500	—	106.174	—	1.719	—	104.455	—
Svega..	405.320	—	49.500	—	62.300	—	2.500	—	519.620	—	10.077	—	509.453	—

Odsjek V.

Humanitarni i kulturni zavodi.

Poglavje I.

Humanitarni zavodi.

1. Zemaljski zavod za gluhonieme u Zagrebu.

Zemaljski zavod za gluhonieme u Zagrebu ima svoj početak u privatnom zavodu za gluhonieme, koji je odlukom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 14. studenoga 1885. br. 11.774. dozvoljen bio dnevničaru u Zagrebu Albertu Lampe-u, bivšemu pitomcu c. kr. zavoda za gluhonieme u Beču.

Školske godine 1885/6. imao je Lampe u zavodu 2, a godine 1886/7. 3 pitomca. Svoj zavod mogao je samo najvećom požrtvovnosti podržavati, jer je veći dio vremena preko dana morao upotrebiti, da si kao dnevničar zaradi svoju eksistenciju. No ni pitomcem nije bilo ponajbolje. Od kuće siromasi, oskudjevali su i u zavodu na najpotrebnijem. Ovu nevolju olakšala je donekle kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, dozvoliv Lampeu za njegov zavod školske godine 1885/6. 200 for., a školske godine 1886/7. 300 for. podpore.

Ovakova nevolja nije ipak mogla dugo potrajati. Inicijativom nekoga čovjekoljuba, kojemu su zavodske prilike bile dobro znane, osnovan je g. 1887. privatni kuratorij, koji je sabirao dobrovoljne prinose u naravi i novcu za zavod. Zavod bio je sada materijalno dovoljno obskrbljen.

Školske g. 1887/8. primljena su u zavod osim dvojice eksternista još 4 gluhoniema pitomca u podpunu obskrbu. No dosadanje prostorije u gornjem gradu, u sjemeništnoj ulici br. 3. bile su za takovo proširenje pretiesne; s toga se je zavod 15. ožujka 1887. preselio u villu „God“ na Mirogojskoj cesti, gdje je zavod za gluhonieme ostao smješten do konca školske godine 1890/1. Uz podporu kr. zemaljske vlade brinuo se je za pristojno uzdržavanje pitomaca rečeni kuratorij, koji je svoju dobrovoljno preuzetu zadaću častno riešio.

Školskom godinom 1888/9. preuzelo je Lampeov privatni zavod za gluhonieme u svoju upravu, „Družtvo za osnutak i uzdržavanje zemaljskoga zavoda za odgoj gluhonieme djece u Zagrebu“.

Okružnicom od 10. travnja 1888. sazvao je vlastelin i narodni zastupnik Imbro pl. Josipovich za 12. travnja 1888. sastanak u maloj dvorani saborskoj.

Na ovom sastanku bude izabran privremeni odbor, kojemu je bila glavna svrha, da izradi za družtvo pravila, te tako stvori legalnu podlogu i sigurno uporište za dalji rad.

Izradjena pravila budu odobrena riešenjem kr. zemaljske vlade, odjela za poslove unutarnje, od 13. kolovoza 1888. br. 29.439.

Na osnovu odobrenih družtvenih pravila bude za 20. rujna 1890. sazvana I. glavna skupština. Već u toj skupštini izviestio je tajnik privremenoga odbora, da je dobrovoljnimi prilozi sabrana svota od malne 12.000 for., da družtvo ima 32 utemeljitelja i 140 podupirajućih članova sa prinosom od 563 for. na godinu.

Od dobrotvora, koji se prvi sjetiše družtva bijaše kardinal-nadbiskup Josip Mihalović, koji je u proslavu 40-godišnjice sretnoga vladanja Njeg. ces. i kr. apoštolskoga Veličanstva darovao 5.000 for., zatim Ladislav grof Pejacsevich, Eduard Priester i Edmund Kolmar, koji položiše po 1.000 for.

Kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, dozvolila je družtvu za g. 1888/9., 1889/90., 1890/91. pripomoć po 600 for.

S učiteljem Lampe-om načinjen bje ugovor 30. listopada 1888., po kojem je on obvezan pitomce (sedmoricu njih) uz odštetu od 12 for. na mjesec preuzeti u cielu obskrbu. Družtvo se je imalo uz to pobrinuti za stan i ogriev. Kasnije povišena je obskrbna svota za pitomca na 15 for.

Predstavkom od 2. listopada 1888. obratilo se je družtvo na kr. zemaljsku vladu, da se izašalju dva vrstna učitelja u svrhu, da se izobraze za učitelje gluhoniemih. Kr. zemaljska vlada odazvala se je toj molbi te je dvojicu pučkih učitelja izaslala na c. kr. zavod za gluhonieme u Beču, gdje si obojica pribaviše propisano osposobljenje.

Posebnom predstavkom obratio se je družtveni odbor na Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo za jedan dio čiste dobiti od dobrotvorne državne lutrije. Previšnjim riešenjem od 12. travnja 1890. bude premilostivo odredjeno, da se jedna desetina od dohodka kr. ug. XV. dohodarstvene državne lutrije ima obratiti na korist zagrebačkoga zavoda za gluhonieme. Odpisom predsjedničtva kr. zemaljske vlade od 26. listopada 1891. br. 2.792./Pr. obaviešteno je družtvo, da je ta desetina u iznosu od 8.644 for. 43 nč. na izplatu doznačena kod kr. ug. drž. središnje blagajne.

Družtveni zavod bio je uredjen na pet razreda, a obuka podjeljivala se je svakoga dana od 8 do 10 prije podne i od 2 do 4 sata poslije podne izim po nedjelah i blagdanih. Školska godina počimala je 1. listopada, a završavala koncem srpnja.

Naučni predmeti bijahu:

I. razred.

Sricanje, vježbe u čitanju, pojmovi o imenih, njihovoj boji i svojstvih; brojanje; sbrajanje i odbijanje do broja 10.

II. razred.

Dalji pojmovi o imenih i pridavnicih, te o zaimenih; sbrajanje i odbijanje do broja 20.

III. razred.

Spolnici, glagoli, brojnici, sbrajanje i odbijanje preko broja 100; jedan put jedan.

IV. razred.

Glagoli | zaimena | veznici } spojeni s pismenimi sastavci.

Nešto iz zemljopisa i četiriju temeljnih vrsti računstva.

V. razred.

Opetovanje gradiva, preduzetoga u prva četiri razreda.

Nastavni jezik bio je njemački, dočim su se pitomci u materinskom jeziku podučavali tek za nevolju.

Te su okolnosti najviše potaknule družtveni odbor, da ozbiljno uznastoji provesti reorganizaciju zavoda.

U zavodu bilo je školske godine 1888/9. 8 pitomaca, pet dječaka i tri djevojčice; g. 1889/90. 9 pitomaca, šest dječaka i tri djevojčice; a g. 1890/91. 7 pitomaca, šest dječaka i jedna djevojčica uz dva externa pitomca, koji su polazili opetovnu obuku.

Zdravstveno stanje pitomaca bilo je u obće povoljno.

Troškovi zavoda iznosili su g. 1888/9.: 1.659 for.; g. 1889/90.: 2.238 for. 94 nč.; g. 1890/91.: 1.914 for. 56 nč.

Družtvo imalo je koncem g. 1888. glavnicu od 15.010 for. 47 nč, god. 1889. od 27.585 for. 96 nč., a g. 1890. 30.058 for. 40 nč., a koncem posljednje godine imalo je članova: 9 začastnih, 171 utemeljitelja i 151 podupirajućega.

Družtveni odbor nakon više od trogodišnjega rada došao je do uvjerenja, da družtvo zavoda ostvariti ne može.

Družtva van svake su sumnje vrlo prikladna, da stvaraju za ovako humanitarne zavode preduvjete životu i za dalji obstanak priređe terrain. Preko toga jedva im sile dosižu.

Družtvo nije kadro, da učiteljem zavoda dade onaj položaj i onu sigurnu eksistenciju i obskrbu za slučaj nemoći, a njihovim zaostalim obiteljim pravo na pripomoć za slučaj njihova preminuća, kako to imadu ostali njihovi drugovi na zavodih zemaljskih, a ipak se od takova učitelja uz obću traži i posebna strukovna naobrazba.

Česte miene u upravi družtva, pomanjkanje vremena i intenzivnijega stvarnoga znanja onih, koji su se kraj svoga često napornoga zvanja posvetili svom ljubavi povjerenoj im častnoj zadaći, s druge opet strane okolnost ta, što je občinstvo i inako na sve strane engažovano na polju humanitarnom i družtvenom u pogledu doprinašanja materijalnih žrtava te mnoge ine prilike razlogom su, da se pojedini zavodi, kojimi upravljaju družtva, ne mogu nikad na dugo dovinuti do one visine, koje imadu pod jednakimi okolnostmi zavodi u državnih ruku.

Ovakav zavod utemeljiti i trajno uzdržavati kadre su samo oblasti, koje nisu podvržene mieni, koje razpolažu sredstvi, daleko većimi od svakoga pojedinca i družtva.

S tih je razloga družtveni odbor podnio kr. zemaljskoj vladi predstavku od 14. svibnja 1891. u kojoj moli, da se ostvarenje i uprava zemaljskoga zavoda za gluhonieme preuzme na račun zemlje, a družtvo da će u tu svrhu predati kr. zemaljskoj vladi dosada sabranu glavnicu.

Riešenjem od 30. srpnja 1891. br. 5.148. priobćeno je družtvenomu odboru, da kr. zemaljska vlada nalazi ostvarenje zemaljskoga zavoda za odgoj gluhoniemih preuzeti u svoju upravu, a dosadanji zavod da se ima napustiti i družtvena imovina podnieti kr. zemaljskoj vladi

Podneskom od 1. kolovoza 1891. predana je kr. zemaljskoj vladi svota od 30.400 for., koja je primljena u zemaljsku zakladu za odgoj gluhonieme i sliepe djece.

Okružnicom od 16. studenoga 1886. br. 12.742. pozvala je kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, kr. županijske oblasti i gradska poglavarstva, da izvieste, da li i koliko imaju u svom području gluhonieme, a koliko sliepe djece u dobi od 6 do 15 godina, a koliko izpod 6 godina, jer je kr. zemaljska vlada zamislila ustrojiti u Zagrebu posebnu školu za gluhoniemu djecu; podjedno neka pozovu političke i imovne obćine na izjavu, koliko su voljne prinieti za ovakav zavod. Kako su spomenute oblasti izviestile ima u Hrvatskoj i Slavoniji preko 500 gluhoniemih u dobi školske obuke.

Već na ovaj poziv obećano je bilo od upravnih i imovnih obćina toliko prinosa, da je naredbom od 16. srpnja 1887. br. 5.863. naloženo kr. zemaljskoj blagajni, da otvori poseban dnevnik za ove prinose pod naslovom zemaljske zaklade za odgoj gluhonieme i sliepe djece.

Ova zaklada narasla je dobrovoljnimi prinosi do 1. lipnja 1891. na 17.000 for., a do konca školske godine 1890/1. sa prije spomenutom imovinom družtva zemaljskoga zavoda za odgoj gluhonieme djece od 30.400 for. i desetim dielom čiste dobiti XV. državne dohodarstvene lutrije od 8.644 for. 43 nč. na okruglo 56.000 for.

Ugovorom od 22. rujna 1891. kupila je zaklada nekretnine, unesene u grunt. uložku br. 648. gornji grad Zagreb poznate pod imenom ville Socias na vinogradarskoj cesti br. 17. za kupovninu od 26.000 for. Prema tomu sastoji sad imovina zaklade od tih nekretnina i 30.000 for. u vriednostnih papirih.

Oglasom od 10. listopada 1891. br. 11.456. proglašeno je, da se školskom godinom 1891/2. otvara u Zagrebu zemaljski zavod za gluhonieme s I. razredom, a svake sliedeće školske godine da će se otvoriti po jedan razred više, dok zavod ne bude podpuno uredjen s pet razreda.

Svrha je zavodu gluhoniemu djecu u pismenom i glasovnom govoru uvježbati, ćudoredno-religijozno uzgajati, duševne i tjelesne sile pitomaca razvijati, te ih u najpotrebitijem znanju i umjenju podučiti za gradjanski život.

Zavod bit će za sada uredjen kao internat, te će pitomci u njem uživati podpunu obskrbu uz odštetu od 250 for. na godinu.

Od plaćanja ove obskrbnine posvema ili na pola mogu biti oprošteni samo pripadnici kraljevina Hrvatske i Slavonije, koji vjerodostojnim načinom dokažu svoje siromaštvo.

U zavod primat će se gluhoniema djeca iz Hrvatske i Slavonije, a po okolnostih i iz drugih zemalja, i to:

a) koja su toli gluha, da glasovnoga govora sluhom naučiti ne bi mogla;

b) koja su u dobi od 7 do 10 godina; i

c) koja izim što su gluhoniema ne imaju nikakve ine mane, koja bi priečila njihov odgoj.

Naredbom od 24. listopada 1891. br. 9.818. izdana je naučna osnova za zavod.

Odpisom od 7. studenoga 1891. br. 12.879. povjerena je uprava zavoda odboru od tri lica.

Za školsku godinu 1891/2. primljena su predhodno u zavod devetorica pitomaca, koji imaju podpunu obskrbu. Za obuku i nadzor pitomaca dodieljena su na zavod dva pučka učitelja, i to jedan za obuku, a jedan kao prefekt internata.

2. Zavod za gluhonieme u Mitrovici.

Odlukom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 19. srpnja 1887. br. 6.335. bila je izpitanu učitelju za pučke škole i bivšemu hospitantu na c. kr. zavodu za gluhonieme u Beču Radivoju Popoviću podieljena dozvola, da u gradu Mitrovici može osnovati privatan zavod za gluhonieme.

U zavod se primaju djeca s navršenom sedmom godinom života, a redovna obuka proračunana je na osam godina Obuka osniva se na izrazu misli govorom i pismom te se učenici osposobljuju, da tim najprirodnijim načinom uzmognu obćiti s ostalim svietom.

Zavod je osnovan kao internat, ali ga iznimno mogu polaziti i izvanjski učenici. U internatu plaća se redovito 35 for. na mjesec, a eksterniste plaćaju mjesečno 10 for. Zavodu stavio je na neko vrieme bezplatno na razpolaganje svoju kuću Pavao pl. Georgievič.

U zavodu obrazovalo se je od njegova obstanka duže ili kraće vrieme 16 pitomaca, od kojih su 3 prešla na zanat, 1 umro kod svojih roditelja, 2 su kao za nauku nesposobna odpuštena, a 1 poradi materijalnih okolnosti nije mogao nauku da produži. Ostalih 9 pitomaca još je i sada u zavodu.

Poradi ograničenih sredstava nije se zavod do sada mogao valjano obskrbiti svimi potrebnimi učili niti nije vlastniku moguće, da si drži kakova pomoćnika, nego obavlja sam sve upravne i odgojiteljske poslove; samo je za obuku djevojčica u ručnom radu privatno skrbljeno.

3. Huttler-Kohlhoffer-Monspergerovo sirotište u Osieku.

Zavod zemaljskoga sirotišta u Osieku osnovaše osječki gradjani Josip Huttler i Ivan Kohlhoffer te župni namjestnik za onda iz reda Isusovaca Krsto Monsperger, koji sav svoj imetak ostaviše toj čovjekoljubnoj svrhi, da se podigne zavod, u kojem bi djeca, sirotčad bez roditelja, dobivala podpunu obskrbu i gdje bi se religijozno-moralno odgajala.

Glavnica cieloga imetka prigodom predaje upravi kr. ugarske zakladne glavne pjeneznice god. 1794. i 1806. iznosila je 53.376 for. 53 nvč., te je uglavničenjem kamata narasla do iznosa od preko 500.000 for.

Od jednoga diela toga novca podignuta je god. 1870. sgrada zemaljskoga sirotišta u gornjem gradu Osieku; a od drugoga diela sa dozvolom Nj. ces. i kr. apoštolskoga Veličanstva, pod kojega visoko pokroviteljstvo zavod podpada, podignuta je pod istim imenom, pod kojim i zemaljsko sirotište, naime Huttler-Kohlhoffer-Monspergerova bolnica u doljnom gradu Osieku. Preostali dio novaca ukamaćen je po kr. zemaljskoj vladi, koja zavodom zemaljskoga sirotišta upravlja

i isti nadzira, ter se od godišnjih kamata uzdržava zavod dotično djeca i sve u zavodu namješteno osoblje. Godišnji su izdatci po potrebi sad veći sad manji, ali nikada ne prekoračuju kr. zemaljskom vladom dozvoljeni proračun od 16.000 fr., već su obično nešto manji.

Zakladna glavnica osječkoga sirotišta iznosila je koncem god. 1890. 369.739 for. 65 novč.

Već je u „Izvješću o stanju školstva u Hrvatskoj i Slavoniji svršetkom školske godine 1884/5." navedeno, da su od god. 1882. samo mužki pitomci ostali u sgradi zemaljskoga sirotišta, a ženske pitomice da su te godine predane na odgoj sestram sv. Vinka Pavlova u sgradi njihova osječkoga pjestovališta.

Dne 1. listopada 1889. predan je cio zavod upravi rečenih sestara milosrdnica, a tom sgodom povišen je broj mužkih pitomaca od 40 na 50. Broj ženskih pitomica (20) ostao je nepromienjen.

U sgradi zemaljskoga sirotišta odgajaju se kao i prije samo dječaci, a djevojke su ostale i dalje u rečenom pjestovalištu sestara milosrdnica.

Djeca, dječaci i djevojke, imaju u zavodu podpunu obskrbu, naime odielo, stan i hranu, te pohadjaju gradsku javnu školu, a kod kuće dobivaju domaću obuku u pojedinih predmetih, koji će im u njihovu budućem životu biti od koristi. Dječaci u pojedinih obrtih, a djevojke u ženskih ručnih radnjah. U tu svrhu obstoje u zavodu za sada ovi obrtni tečaji: postolarski, krojački, stolarski te košarački i rezbarski. S vremenom uvest će se, ako nastane potreba, još i drugi takovi obrtni tečaji.

Tim je tečajem glavno ta svrha, da se djeca u lazno vrieme zabave ter izviešte i priprave za buduće svoje zvanje.

Djeca mužka, kada su navršila trinaestu godinu i zadovoljila zakonu obzirom na polazak učione, daju se na zanat. Bolje talentirana mogu dozvolom zemaljske vlade pohadjati i srednja učilišta te je školske godine 1889/90. jedan takav pitomac pohadjao VI., a drugi IV. razred gimnazijski.

Pitomci dobivaju, kada iz zavoda stupe, podpunu opremninu, ter se predaju dotičnomu gospodaru uz pismeni ugovor, da će se za nje brinuti, dok dovrše naukovno vrieme u zanatu, pak s toga ne spadaju više pod neposredni nadzor zavoda.

Djevojke ostanu do 15.—16. godine u zavodu, gdje, kada su zadovoljile dužnosti glede polazka učione, bivaju obučavane u domaćih poslovih, a po tom se daju kamo u službu kao sobarice ili služavke.

4. Sirotište Eduarda baruna Jelačića Bužimskoga na Josipovcu u Zagrebu.

Kr. zemaljsko sirotište na Josipovcu u Zagrebu utemeljeno je previšnjim riešenjem od 17. prosinca 1882. iz suvišaka zaklade Eduarda baruna Jelačića Bužimskoga za uboge.

Ovo sirotište jest kralj. zemaljski zavod i nosi po izvoru, s kojega je zakladni imetak potekao, ime baruna Eduarda Jelačića Bužimskoga.

Imetak ove zaklade iznaša osim zavodskih sgrada i zemljišta u vriednostnih papirih svotu od 243.641 for. 48 novč. temeljne glavnice.

Otvorenje sirotišta uzsliedilo je 1. listopada 1888., a škola je otvorena 4. studenoga iste godine. Sirote primljene u zavod dobivaju u istom hranu, stan i odielo, onda postojećim školskim zakonom propisanu elemetarnu obuku.

Obskrbu zavoda kao i školsku obuku preuzelo je nadstojničtvo milosrdnih sestara u Zagrebu. Pučka škola je javna.

Poslije svršene pučke škole dobivaju pitomci i obrtnu obuku u nekojih obrtih tako, da izlazeći iz zavoda mogu budi o obrtu, budi u služinskom odnošaju samostalno svoj kruh služiti. Elemetarna obuka traje kako je školskim zakonom opredieljeno, a obrt dvie godine, tako ipak, da se za vrieme obrtne obuke elemetarna opetuje. Elemetarnu obuku daje učiteljica sestra milosrdnica.

U zavodu namješten jest svećenik kao prefekt, koji je ujedno i katehetom.

U zavodu ima ukupno 60 siročadi, i to: 40 mužkih i 20 ženskih. Ove posljednje smještene su na Villi kod sv. Duha, gdje sestre milosrdnice posebnim troškom uzdržavaju pučku školu.

Tečajem školske godine 1889/90. svršilo je 8 pitomaca pučku školu te su počevši od 1. listopada 1890. podieljeni u pojedine zanate, i to: 2 u bravariju, 5 u stolariju i 1 u postolariju.

5. Nadbiskupska sirotišta u Zagrebu i Požegi.

Biskup Maksimilijan Vrhovec, videći, kako je popustio pravi religijozni uzgoj, a kako osobito u njem strada siročad, osnuje u Zagrebu odgojilište, kojemu je nadjenuo ime „Orphanotrophium ad sc. Martinum“. — Sirotište kod sv. Martina.

Premda je taj zavod otvorio malo prije svoje smrti dne 5. lipnja 1827., to je ipak na nj mislio već u svojoj oporuci od 20. srpnja 1820. U njoj bo je ostavio sirotištu dvie svoje vlastite kuće u Vlaškoj ulici, kamo ga je već za života smjestio, i 14 obveznica u iznosu od 54.522 for.

Svrhu zavoda označio je bisknp već dovoljno u svojoj oporuci, kad veli, da se u nj neka primaju siromašni mladići, bili oni plemenita roda ili ne, samo ako pokazuju dobru ćud i sposobnost za gimnazijske nauke; u zavodu pak neka se odgajaju tako, da uzmognu biti dobri kršćani i dobri gradjani i, ako si odaberu zvanje svećeničko, i dobri svećenici.

Gojence prima u zavod sam biskup dotično nadbiskup ili za izpražnjene stolice njegov kaptolski zamjenik (vicarius capitularis), a ti ostaju u zavodu do svršenoga VI. gimnazijskoga razreda (usque ad II. humanitatis annum educentur inclusive). Poslije svršena šestoga razreda može gojenac biti primljen, ako ima zvanje za svećenički stališ, u sjemenište duhovne mladeži, ostali se pak odpuštaju, pokle im je poglavarstvo uručilo svjedočbu o ponašanju u zavodu, da nastave koje im je volja nauke.

Prvobitno bilo je odredjeno, da se u zavodu odgajaju 24 siromašna mladića; pošto je pak zaklada godišnjimi od ukupnoga troška preostalimi kamatami sve veća bivala, umnoži biskup Aleksander Alagović broj pitomaca od 24 na 32.

Istim smjerom u nastojanju oko što moralnijega uzgoja mladeži podje i Vrhovčev nasljednik čuveni biskup Aleksander Alagović, koji u tu svrhu velikim svojim troškom kupi god. 1834. napušteni kolegij Isusovaca u Požegi, te je tamo

zakladnicom od 8. rujna 1835. osnovao odgojilište (orphanotrophium), paralelku zagrebačkomu sirotištu.

On je osnovao 24 mjesta gojenačka, a gojenci treba da budu orphani ili sinovi siromašnih roditelja. Biskup odredi, da se u sirotište mogu primiti mladići sve od normalnih škola do šestoga gimnazijskoga razreda uključno.

U tu svrhu za bolju dotaciju zagrebačkoga sirotišta i osnutak novoga u Požegi ostavio je on god. 1835. 60.000 for. srebra.

I njegov nasljednik biskup, a kasnije nadbiskup i kardinal Juraj Haulik zapiše zakladnicom od 15. prosinca 1855. svakomu od rečenih sirotišta po 20.000 for. te se je broj pitomskih mjesta u zagrebačkom i požežkom sirotištu povisio na 36.

Uprava jednoga i drugoga sirotišta povjerava se svećenikom nadbiskupije zagrebačke.

Ravnateljem sirotišta zagrebačkoga uviek je župnik od sv. Petra u Vlaškoj ulici, a onoga u Požegi župnik požežki. Neposredni nadzor nad gojenci vodi po jedan svećenik kao nadstojnik nauka.

Iznimka u tom bila je učinjena sa sirotištem požežkim, koje je od g. 1858. do 1871. iznimno stojalo pod upravom družbe Isusovaca.

Kada je gimnazija požežka godine 1877. dobila novu sgradu, a gradsko poglavarstvo i zastupstvo sliedeće godine 1878. staru gimnazijsku sgradu pretvorilo u samostan milosrdnih sestara i otvorilo u njem višu djevojačku učionu i djevojačko odgojilište (konvikt), odstupilo je poglavarstvo nadbiskupskoga orfanotrofija dozvolom uzoritoga pokrovitelja novomu zavodu kuću u dvorištu. U zamjenu dobio je orfanotrofij od grada 4 jutra njive u njemačkoj ulici, koja bi u bašću pretvorena.

Tako isto dobio je zavod poslije odstupa Isusovaca mali posjed kod Gospe, te je jedan dio za vinograd, a drugi za šljivik odredjen.

Uz pitomce bijahu od početka pa do najnovijega vremena u oba sirotišta primani za plaću i pojedini učenici, jedne godine više, druge manje, kako je već prostor dopuštao. Kao što je bio u razno vrieme različiti broj plaćajućih, tako bijaše i ciena različita. Iz početka plaćalo se deset forinti na mjesec, kasnije nešto više, a sada se plaća na mjesec 17 for. za obskrbu.

6. Blagodjejanije u Karlovcih.

Fond mitropolitskoga sadanjega „blagodjejanija“ osnovao je još za svoga života mitropolita srbski i arhiepiskop karlovački Stefan Stratimirović god. 1797. za uzdržavanje siromašnih učenika, koji polaze gimnaziju i bogoslovsko učilište u Karlovcih, pod imenom „alumneum“.

Taj se „alumneum“ dieli odmah od svoga osnutka na „konvikt“ i „blagodjejanije“ u užem smislu.

Konviktorci plaćaju mjesečno 8 for. i dobivaju za to ručak i večeru, a blagodjejanci dobivaju to isto bezplatno.

Pokojni patriarh-mitropolita German Angjelić uzdržavao je za svoga života skupa s onimi, na koje se 2.500 for. godišnje trošilo iz fonda, oko 120 blagodjejanaca. Taj broj blagodjejanaca smanjen je početkom školske godine 1888/9. na

65, te se od vremena sadanjega patriarha-mitropolite Georgije Brankovića primaju u uže „blagodjejanije“ samo oni učenici gimnazije i bogoslovije, koji su pokazali odličan uspjeh u naukama, a pri tom su siromašnoga stanja.

Takovih blagodjejanaca ima za sada zajedno s onimi, koji se iz fonda uzdržavaju, na broju 55, dočim konviktoraca ima na broju 11.

Fond blagodjejanski po glasu računa od god. 1890. iznosi 80.230 for., te se je od god. 1885. povećao za 12.980 for.; prihod godišnji iznosi 6.060 for., razhod 2.008 for., a suvišak od 4.052 for. kapitalizira se i njim rukuje uprava crkvenih narodnih fondova.

Pomenuti razhod podmiren je iz fondovske blagajne; no pošto uzdržavanje blagodjejanija stoji godišnje oko 6.000 for., to taj nedostatak sadanji patrijarh-mitropolita iz svoga sobstvenog popunjuje.

Osim toga dosadanji patrijarh-mitropolita na teret svoga sobstvenoga prihoda daje godišnje za blagodjejanije 50 hvati drva.

Blagodjejanije podjeljuje svakdanji patrijarh-mitropolita, a za vrieme vakancije svakdanji administrator mitropolije, te se onda nedostatak pokriva iz interkalarnih prihoda mitropolije.

Nadzor nad blagodjejanijem vodi bezplatno jedan od pridvornih svećenika, koji je za upravu blagodjejanija odgovoran patrijarhu-mitropoliti, te mu o prihodu i razhodu blagodjejanija svake godine račun polaže.

7. Ožegovićev konvikt u Senju.

Videći, da u svojoj jur visokoj starosti ne će moći više dugo siromašne u senjskoj gimnaziji učeće dječake obskrbljivati stanom i hranom ili ih inače mjesečnimi podporami pomagati, odluči pokojni biskup senjski i modruški Mirko barun Ožegović u osamdeset i drugoj godini svoga života, da u gradu Senju osnuje konvikt za siromašne, no marljive i ćudoredne učenike ondješnje gimnazije, te kupi ondje u tu svrhu dne 1. listopada 1857. trokatnu kuću.

Predstavkom od 4. studenoga iste godine zamoli od c. kr. glavnoga zapovjedničtva u Zagrebu potrebnu dozvolu, a ta mu je predbježno odmah podieljena odlukom rečenoga c. kr. glavnoga zapovjedničtva od 30. prosinca 1857. br. 12.984. Konačno pak uredjenje i potvrda zakladnoga lista sliedila je istom dne 20. kolovoza 1860. godine, no sam konvikt obstojao je privremeno već od početka školske godine 1857|8.

Za uzdržavanje konvikta položio je Mirko barun Ožegović u prvi mah 23.000 for. obligacija narodnoga zajma od g. 1854. te je odredio, da kako sgrada tako i položena u tu svrhu glavnica ima obstojati kao vlastiti imetak konvikta, u koju se podnipošto dirnuti i koja se nikojim drugim načinom umanjiti ne smije. Kamate navedene glavnice imadu se upotrebljavati na bezplatno uzdržavanje toliko djaka, koliko kamate mogu pokriti, odbiv troškove, koji odpadaju na popravak sgrade i uzdržavanje upravnoga i podvorničkoga osoblja. K toj glavnici dodao je kasnije još 5.000 for., tako da glavnica položena od biskupa Mirka baruna Ožegovića iznosi 28.000 for.

U točki 11. zakl. lista meće biskup Ožegović svoj zavod na srce svim s molbom, da tomu zavodu štogod namru, ter onim, koji bi položili 2.000 for. za

uzmnožanje zavodske glavnice, podjeljuje pravo predlagati jednoga pitomca za gimnaziju sposobnoga, koji se svakako u zavod primiti mora. Tako se umnoži glavnica, što je istoj poklonio Vinko Štiglić, pok. župnik na Praputniku, 250 for. Privatnimi zakladami spojenimi s konviktom umnožili su glavnicu:

Mate Mateša, pok. župnik u Mateškom selu	2.640 for.	—	nč.
Mate Vičić, župnik u Kostreni sv. Lucije A.	3.400 „	—	„
Mate Vičić, župnik u Kostreni sv. Lucije B.	2.350 „	—	„
Mate Vičić, župnik u Kostreni sv. Lucije C.	100 „	—	„
Petar Korenić, pok. župnik u Drežniku	4.667 „	22	„
Mate Škiljun, pok. župnik u Selcih	25 „	—	„
Svega sa zakladom Ožegovićevom od 28.000 for.: .	41.182 for.	22	nč

Sve su te glavnice uložene koje u državnih papirih, koje na hipotekah.

Vrhovni nadzor nad konviktom kao i primanje djaka u zavod izručen je po zakladatelju biskupu senjskomu i modruškomu, a u vrieme vakancije kaptolskomu vikaru.

Samomu zavodu na čelu stoji ravnatelj, a njemu po boku jedan nadstojnik nauka. Obojica imaju u zavodu stan i hranu.

U Ožegovićev konvikt primaju se djaci, koji polaze kr. gimnaziju u Senju. Redovito ih bude u zavodu do 32. No sve ne može zavod bezplatno uzdržavati; jer glavnica ne dotječe. Pošto se kamatami od zavodske glavnice namiruju troškovi za popravak sgrade, za uzdržavanje poglavara i podvorničkoga osoblja, to se na račun samoga zavoda mogu uzdržavati bezplatno redovito 4 djaka, a k tomu se uzima popriečno na godinu 10 djaka, tako zvanih pol-plaćajućih, koji zavodu na mjesec plaćaju za svoje uzdržavanje samo 6 for.

Na privatne zaklade dolaze 4 pitomca. Ostali pitomci plaćaju zavodu za uzdržavanje mjesečnih 12 for.

U konvikt prima se mladež polazeća ma koji razred gimnazije počev od prvoga razreda pa dalje.

Mladić, koji steče pogodnost, te bude primljen u zavod kao bezplatni ili polplaćajući pitomac, uživa tu pogodnost, dok svrši sve razrede obstojeće realne gimnazije u Senju, osim da se učini te pogodnosti nevriednim slabim napredkom u naucih ili nećudorednim ponašanjem. Iza dovršenih nauka u Senju odabira si pitomac daljnje nauke sasma po volji, ne imajući prema zavodu, koji ostavlja, nikakve obveze.

Osim prije pomenute trokatne sgrade posjeduje konvikt tik do te sgrade još jednu manju dvokatnu kuću, u kojoj je stan ravnateljev i bolnica.

8. Grčko-katoličko sjemenište u Zagrebu.

Godine 1681. kupio je od Ladislava Patačića de Zajezda tadanji grčko-katolički biskup Svidnički ili Platejski Pavao Zorčić iz vlastitih sredstva kuću, koja je obsizala kućište današnjega grčko-katoličkoga sjemeništa sa strane „Sjemeništne ulice“ i polovicu sa strane „Gospodske ulice“. U toj kući, koja je bila razizemna, otvorio je isti biskup duhovno sjemenište za svoju biskupiju, kojoj je i samu kuću darovao. Odmah sliedeće godine 1682. dobio je Zorčić od cara Leopolda

za sebe i svoje nasljednike dobarce Pribić uz uvjet, da se od dohodaka toga dobra nešto prinosi za uzdržavanje mladeži sjemeništne. Tim prinosom kao i vlastitimi sredstvi uzdržavao je Zorčić i njegovi nasljednici svoje sjemenište, dok nije biskup Gavro Palković (god. 1751.—1758.) kupio za sjemenište iz vlastitih sredstva pod današnjim Strossmajerovim šetalištem dosta prostranu bašću, iz koje je sjemenište povrćem obskrbljivano bilo. Tu bašću bilo je sjemenište prinuždeno odstupiti početkom ovoga stoljeća gradu za gradilišta. Za biskupa Palkovića izgorjelo je sjemenište do temelja, samo je ostala jedna soba, u kojoj je mladež prebivala, dok nije biskup Božićković, nazvan biskup križevački, pošto je za njega godine 1777. grčko-katolička biskupija u Hrvatskoj pod imenom biskupije križevačke kanonizovana, današnju sgradu sjemeništnu sagradio na kupljenih po biskupu Zorčiću kućištih.

Nastojanjem toga biskupa osnovala je blage uspomene carica Marija Terezija novu glavnicu za uzdržavanje mladeži iz kotara žumberačkoga u tom sjemeništu. Susjedno kućište do sjemeništa u Gospodskoj ulici, na kojem danas stoji obnovljena crkva i maleni dio sjemeništne sgrade, kupio je godine 1802. biskup Bubanović iz vlastitih sredstva i darovao ju sjemeništu. Na tom kućištu je god. 1831. sagradjena iz ostavštinske imovine iza pokojnoga biskupa Stanića prijašnja crkvica zajedno sa dvjema sobama u prvom i drugom spratu sjemeništne sgrade.

Potresom godine 1880. oštećena sjemeništna crkva povećana i obnovljena je god. 1886.

Tekom ovoga vieka povećani su sjemeništu dohodci zakladami, koje su pojedini ljudi iz Žumberka osnovali, i to: Garapić, Gvozdanović i Popović. Osim toga dobiva sjemenište za svoje uzdržavanje podporu iz vjerozakonske zaklade iznosom od 5.332 for. na godinu.

Sjemenište stoji pod vrhovnim nadzorom diecezanskoga biskupa i pod upravom dvaju svećenika (ravnatelja i podravnatelja).

Pitomaca imade 20—24, koje prima biskup, počevši od 1. gimnazijskoga razreda; a ostaju u zavodu do konca bogoslovnih nauka.

Osim tih prima se 10—20 solvenata, djaka niže gimnazije, dječaka boljih obitelji i dobroga ponašanja.

9. Kr. plem. konvikt u Zagrebu.

U „Izvješću o stanju školstva u Hrvatskoj i Slavoniji svršetkom školske godine 1884/5.“ potanko je razložen postanak i razvitak kr. plem. konvikta u Zagrebu i njegovo stanje koncem godine 1885.

Ondje je takodjer navedeno, da su sve za konvikt osnovane zaklade bile već onda dostatne za fundiranje pitomskih mjesta osim zaklade Stögerove i zaklade grada Koprivnice, te su te zaklade ostale nepopunjene, dok njihove kamate ne dosegnu normiranu za jednoga pitomca dotaciju od 300 for. na godinu.

No već godine 1887. narasla je zaklada grada Koprivnice, a god. 1888. zaklada Stögerova tako, da se je moglo pristupiti k oživotvorenju dotičnih zakladnih mjesta, te su ista rečenih godina prvi put podieljena. Osim toga stupila su u život u godini 1889. dva pitomska mjesta zaklade Kukovićeve, a treće pitomsko

mjesto Kukovićeve zaklade osnovat će se, kad glavnica bude nosila još 300 for. na godinu kamata.

Po tom je koncem godine 1890. bilo u konviktu svega 30 zaklada sa 40 pitomskih mjesta, dotično, ako se k tom pribroje 3 pitomska mjesta plaćena iz zaklade sirotinjske, bila su u konviktu oživotvorena 43 pitomska mjesta.

Današnje unutarnje ustrojstvo zavoda osniva se na propisih i pravilih potvrdjenih od cara Franje II. god. 1796. Po ustanovi tih pravila zakladni pitomci dobivaju osim obuke, hrane, stana i podvorbe nešto odiela i obuće; obuka u plesu daje se svake druge godine; za obuku u muzici i inostranih jezicih plaćaju pitomci sami učitelje.

U konvikt primaju se prema razpoloživu prostoru i plaćajući pitomci.

Konviktorski pitomci polaze javna učilišta, gimnazij i sveučilište, a u zavodu samom podučavaju ih zavodski nadstojnici.

Upravno osoblje sastoji od ravnatelja, podravnatelja, 3 nadstojnika i potrebne služinčadi. Konviktorska se sgrada nalazi u gornjem gradu. Unutar je podieljena na tri družbe, u kojih su sobice za pitomce. U ostalih prostorijah stanuje ravnatelj i nadstojnici; osim toga ima bogomolja, soba za muziku, gostinska soba, zabavaonica, kupaonica, trpezarija i sobe za služinčad.

Konviktorski imetak iznašao je koncem godine 1890. u aktivnih glavnicah 314.521 for. 27 nč., a čisti godišnji dohodak bio je 13.967 for. $45^1/_2$ nč.

Kolika je glavnica pojedinim zakladam i koliko pitomačkih mjesta dolazi na svaku zakladu, vidi se iz sliedećega pregleda:

Ime zaklade:	Iznos glavnice:		Broj pitomačkih mjesta:
1. Babokova	7.920 for.	— nč.	1
2. Balog-Golubova	6.870 „	50 „	1
3. Domjanićeva	6.890 „	— „	1
4. Derkosova	8.140 „	20 „	1
5. Dvojakova	6.916 „	— „	1
6. Frankopanova	12.062 „	50 „	1
7. Galova-Špišićeva	6.991 „	50 „	1
8. Grienerova	14.699 „	50 „	2
9. Jelačića bar. Eduarda .	7.630 „	— „	1
10. Juršićeva	14.374 „	30 „	2
11. Koprivnice grada . . .	6.514 „	50 „	1
12. Kralja župnika	6.702 „	— „	1
13. Kralja biskupa	8.530 „	— „	1
14. Kraljićeva-Krašićeva . .	7.054 „	— „	1
15. Krušljeva-Uzolinova . .	14.415 „	50 „	2
16. Kukovićeva	22.241 „	27 „	2
17. Lepoša-Petkovićkina . .	8.255 „	— „	1
18. Mikočevićeva	7.003 „	50 „	1
19. Ožegovića bilježnika . .	7.148 „	50 „	1
20. Ožegovića biskupa . . .	6.459 „	— „	1
21. Pejačevićke barunice . .	17.350 „	— „	2
22. Plemićeva	10.811 „	— „	1
23. Škenderlićeva	17.662 „	— „	2

Ime zaklade:	Iznos glavnice:				Broj pitomačkih mjesta:
24. Smolčićeva-Škrlčeva . .	13.867	for.	50	nč.	2
25. Štögerova	6.618	„	—	„	1
26. Škulj-Ratkova	6.286	„	—	„	1
27. Valićeva	5.889	„	50	„	1
28. Vrančić-Varjačićeva . .	7.282	„	—	„	1
29. Zakmardijeva	29.434	„	—	„	4
30. Žugčićeva	7.048	„	50	„	1

Osim toga plaćena su 3 pitomačka mjesta po 300 for. iz zemaljske sirotinjske zaklade.

Poglavje II.

Kulturni zavodi.

1. Narodni muzej u Zagrebu.

U „Izvješću o stanju školstva u Hrvatskoj i Slavoniji svršetkom školske godine 1884/5.“ progovoreno je potanko o postanku i razvitku narodnoga zemaljskoga muzeja u Zagrebu te je predočeno i njegovo ustrojstvo na osnovu zakona od 14. rujna 1878.

Po tom je zakonu muzej zavod zemaljski i stoji pod neposrednom upravom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu. Dieli se na tri medju sobom neodvisna odjela, naime: zoologijski, mineralogijsko-geologijski i arkeologijski.

Svrha muzeju jest predstavljati što podpunije sliku starina, faune i gee kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije s obzirom i na ostali slavenski jug, te služiti za svrhe sveučilištne i za obrazovanje obćinstva. Svaki odjel ima svoga ravnatelja, pristava, pomoćnika i podvornika, a zoologijski odjel još i preparatera. Profesori zoologije i mineralogije na sveučilištu zajedno su ravnatelji dotičnih odjela muzejalnih, te svaki njih u to ime dobiva nagradu od 300 for. na godinu. Plaća pak ravnatelja arkeologijskoga odjela iznosi 1.600 for. i 300 for. stanarine na godinu.

Pristavi uživaju plaću od 1.000 for. na godinu i 200 for. stanarine. Pomoćnici imaju na godinu 400 for., podvornici 300 for. i stan u naravi; a preparater je zemaljski činovnik s plaćom od 700 for. na godinu i stanarinom od 100 for.

Ravnatelja arkeologijskoga odjela imenuje na predlog bana Nj. Veličanstvo, a ostalo osoblje na predlog dotičnoga ravnatelja ban. Muzej uzdržava se prihodom iz vlastite zaklade, a na koliko ta ne dotječe, iz zemaljskih sredstva. Pošto je Jugoslavenskoj akademiji za gradnju palače na Zrinjskom trgu iz muzejalne zaklade dozvoljeno 20.000 for., postala je ta zaklada neznatna, te se potrebe muzejalne namiruju iz regnikolarne zaklade i iz zemaljskoga proračuna. Svaki odjel dobiva godišnju dotaciju, a te su dotacije od više godina sliedeće:

	Odjel zoologijski:	Odjel mineralogijski:	Odjel arkeologijski:
a) Za strukovnu knjižnicu	1.300 for.	600 for.	300 for.
b) Za nabavu strojeva i sprava	500 „	500 „	— „
e) Za znanstveno iztraživanje zemlje i nabavu prirodnina i starina	600 „	600 „	600 „
d) Za pokućtvo	200 „	200 „	200 „
e) Paušal za manje potrebe	25 „	25 „	25 „
Svega:	2.625 for.	1.925 for.	1.125 for.

Osim toga dobiva arkeologijski odjel iz zemaljskoga budgeta za izkapanje starina 1.100 for., a za izdanje znanstvenoga kataloga 400 for. na godinu.

Svi pak troškovi za uzdržavanje cieloga narodnoga zemaljskoga muzeja iznose na godinu 15.989 for. a. vr.

Stanje muzejalnih sbirka razabrat će se iz sliedećega pregleda.

1. Zoologijski muzej.

Od osnutka sveučilišta dieli se zoologijski muzej na dva odsjeka, naime:

A. Zoologijski muzej u pravom smislu, iz kojega se u novije vrieme sve to više luči ono, što u nj ne spada.

B. Sveučilištni zoologijski zavod.

Ova razdioba nije faktično još sasvim provedena radi nestašice prostora i pokućtva, niti se ovakova razdioba može absolutno provesti, ali je ipak prema tomu sastavljen ovaj pregled.

A.

I. Od protozoa ne ima za sada više nego malenu sbirku foraminifera, i to samo vrsti vidljive prostim okom; ima ih blizu 20 vrsti u više stotina eksemplara sve iz Jadranskoga mora.

II. Sbirka celenterata sastoji od:

1. dosta nepodpune sbirke spužava iz jadranskoga mora, najviše suho sačuvane. Najvriednije su pak vapnene spužvice s otoka Hvara u špiritu.

Od inozemskih spužava zastupani su rodovi Hyalonema, Euplectella.

2. Sbirka antozoa iz Jadranskoga mora takodjer je nepodpuna i sastoji izključivo od suhih eksemplara. — Osim toga ima blizu 100 komada inozemskih korala, gotovo same medrepore.

III. Sbirka ekinodermata sastoji od prilično podpune sbirke zviezda i ježeva iz Jadranskoga mora. Osim toga ima nekoliko inozemskih tipa.

IV. Godine 1888. zasnovana je helmintoložka sbirka, koja je dakako u začetku, a sastoji izključivo od crva utrobnjaka domaćih sisavaca i ptica.

V. Sbirka artropoda je već tako narasla, da bi od prieke potrebe bilo, da se za tu sbirku postavi stalna pomoć, t. j. poseban čuvar.

1. Karcinoložka sbirka sastavljena je od kopnenih raka, zatim od raka iz naših sladkih voda i iz Jadranskoga mora, a sabrani su po prof. Brusini, dru. L. Caru i pokojnom Dragutinu Šoštariću. Potonja su se dvojica specijalno bavila proučavanjem osobito mikrofaune, tako da sada ta sbirka sastoji od blizu 300 bočica determinovanih raka.

2. U novije vrieme složena je vrlo liepa sbirka miriapoda te ima već sada do 70 vrsti u mnogo stotina eksemplara.

3. U najnovije su vrieme znatno popunjene entomoložke sbirke. Od prije nije bilo nego nepodpuna sbirka kornjaša i leptira od S. Vormastinia.

Godine 1886. zemaljska vlada nabavila je za svotu od 400 for. i predala zooložkomu muzeju sbirku kornjaša pokojnoga dra. Josipa Schlossera, koja se sastoji od blizu 6.000 vrsti kornjaša u više nego 15.000 eksemplara.

U razdobju pak od godine 1885. do danas najviše su entomoložke sbirke napredovale, jer je od Geigera nabavljeno 1.500 komada prekrasnih inozemskih

leptira, zatim 60 komada leptira iz Dalmacije. Osim toga nabavljene su sbirke prof. A. Korlevića, i to: sbirke kornjaša, polukrilaca i opnokrilaca. Narodni muzej nije dosele imao sbirku posljednjih dvaju razreda, tako da su sada zastupana 4 razreda insekta. Prof. Korlović uredjuje sam skirke od njega odkupljene, a pošto nije još gotov, ne mogu se navesti brojevi, jedino za opnokrilce može se spomenuti, da ih ima do 1.000 vrsti u mnogo hiljada primjeraka.

Drugi razredi insekta nisu još nikako zastupani.

Arachnida ne ima nikakovih.

VI. Sbirka mekušaca je najznamenitija sbirka muzeja, jer sastoji od podpune sbirke konkilija iz Jadranskoga mora. U 51 ladici i u preko 1.700 škatuljica uredjena je u najnovije vrieme sbirka, koja sastoji od 3 glavonožca, 2 pteropoda, 350 trbonožaca i 190 školjaka. Osim toga ima malne podpuna sbirka kopnenih i sladkovodnih konkilija iz Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, napokon poveća obćenita sbirka konkilija sa svih strana svieta, koja je od velike koristi za izporedjivanje bilo domaćih vrsti s inozemskimi, bilo recentnih vrsti sa fosilnimi. Sbirka iz Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, Kranjske itd. ima blizu 600 vrsti. Obćenita sbirka napokon nije još uredjena, ali se jamačno sastoji od više hiljada vrsti; sve se te sbirke skupa od nekoliko stotina hiljada eksemplara čuvaju u blizu 450 ladica, te će trebati još više godina neprekidne radnje, da se sve to konačno uredi.

U novije vrieme nabavljena je za sbirku mekušaca posredovanjem poljskoga zoologa dra. V. Dybowskoga gotovo podpuna sbirka recentnih konkilija iz kaspijskoga mora, zatim iz bajkalskoga jezera; jer su od najveće vriednosti za izporedjivanje i proučavanje fosilne faune Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

S istoga razloga nabavljene su i neke vrsti iz jezera Tanganjika u centralnoj Africi, medju kojimi n. pr. Tiphobia Horei; najviše nabavljeno je pak iz južne Azije, i to od Schneidera u Baselu, od Damona u Londonu, od Gredlera u Botzenu, od Vimonta i od Deirollea u Parizu i od Neumanna u Erfurtu. Napokon nabavljena je mala sbirka kopnenih i sladkovodnih mekušaca iz Bosne od dra. Brancsika.

VII. Sbirke briozoa, brakiopoda i tunicata niti jesu niti mogu biti velike, a sve potječe iz Jadranskoga mora.

VIII. Sbirke kičmenjaka znatno napreduju. Sbirke riba, amfibija i reptila u špiritu bile su tek konačno uredjene, kad su gotovo sasvim propale uslied potresa; a pošto od onda do danas nije bilo moguće iz redovite dotacije smoći svotu potrebnu za nabavu poveće zalihe staklenaka, to se je popunjenjem i uredjenjem te vrsti sbirke jako zaostalo do ove godine, kad je ravnateljstvu uspjelo prigodom jubilarne izložbe i novčanom podporom eksekutivnoga izložbenoga odbora sastaviti sbirku riba.

1. Sbirka riba sastoji danas od materijala spasena iza potresa, te od nekojih redjih riba prigodimice nabavljenih. Poglavito pako sastoji od preko 150 vrsti riba od više od 1.100 komada iz zadarske okolice, koje su od ravnateljstva nabavljene za izložbu. Zatim 68 vrsti riba u više stotina eksemplara, koje je poklonio prof. Gj. Kolombatović iz Spljeta i do 140 vrsti poklonjenih od poglavarstva grada Baga. Gospodarska podružnica u Novom darovala je takodjer oveću sbirku domaćih riba, a mnogo ih je poklonio ljekarnik sa otoka Krka A. P. de Zonca, itd. Dok se sav taj materijal ne uredi zajedno, nije moguće točno znati, koliko

ima zavod riba, ali će od prilike svakako biti blizu 250 vrsti u nekoliko hiljada komada.

Valja tu još spomenuti prirast od 2 nadjevene voline glavonje Hexanchus griseus iz Kvarnera.

2. Sbirka amfibia i

3. Sbirka reptila nisu povećane iza potresa. Sastoje poglavito od domaćih životinja, nisu nimalo podpune, nego će se urediti i popuniti, kad bude vremena i sredstva za uredjenje ihtiložke sbirke.

4. Godine 1888. dovršeno je gotovo čitavo pokućtvo potrebno za 4 najveće dvorane zavodske, te su za to konačno smještene a donekle uredjene ornitoložka i mamaložka sbirka. U tri najveće dvorane zavoda smještena je ornitoložka sbirka u 91 ormarskom odjelu. Koncem godine 1888. imala je ta sbirka 293 vrsti domaćih ptica u 2.315 eksemplara, a do konca godine 1890. imala je već 310 vrsti sa blizu 3.000 komada. (Centralna talijanska sbirka u Firenci imala je koncem godine 1880. do 386 vrsti sa 1.435 komada.)

Za popunjenje te sbirke proputovaše godine 1890. gosp. K. Ceraj pl. Cerić Crnugoru, a gosp. Dragutin Hruby Srbiju. Prvi je donio preko 200 komada, a medju njimi su zanimivi brglijez dubrovački (Sitta Neumayeri), bregunica hridna (Clivicola rupestris), kobac srbski (Accipiter brevipes) itd., drugi je pako predao preko 100 komada, medju kojimi se iztiče kulik lakrdijaš (Eudromias morinellus). Još je vriedno ovdje spomenuti sjenicu brkatu (Panurus biarmicus), koju je zavod dobio od učitelja Adama Kocha, snježnice slovenske (Lagopus lagopus) od F. Omrše ml., više eksemplara od sadže kirgijske (Sirrhaptes paradoxus), napokon afričku kukavicu (Coccystes glandarius) od kneza Borellia. Mora se tu napose spomenuti, da za ovu sbirku najveća hvala ide gosp. M. Barača na Rieci, koji ne žali ni truda ni troška, da pribavi narodnomu muzeju što više vrsti ptica primorske i pomorske faune. Jedino je njegova zasluga, što je ptičja fauna Jadranskoga mora zastupana u tolikom izboru i obilju eksemplara, kao što nije zastupana ni u mletačkom ni u tršćanskom muzeju, a kamo li u drugih muzejih austro-ugarske monarkije. Ovdje se ne mogu navesti pojedine riedkosti, jedino valja iztaknuti, da je gosp. Barač od g. 1887. do konca g. 1890. poslao narodnomu zoološkomu muzeju blizu 800 komada ptica iz okolice riečke i iz Kvarnera. Godine 1889. osnovana je i oološka sbirka, koja sastoji od 70 komada jaja.

Iz te sbirke izlučuju se kao obično suvišni duplikati, pak su po tom u razdobju od godine 1885. do godine 1890. predana hrv.-slav. srednjim zavodom 232 eksemplara ptica. Ima još 140 vrsti u 260 eksemplara inostranih ptica; no ova sbirka nije od velike znanstvene vriednosti, specijalno za zavod, komu je zadaća predstavljati što podpuniju sliku faune kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije. — Upravo zato izlučeno bi i iz mamaložke sbirke ono malo inozemskih sisara, što ih je od prije bilo.

5. Domaća mamoložka sbirka sastoji od 140 nadjevenih sisavaca. Osobito je vriedno iztaknuti dva dalmatinska čaglja (Canis aureus dalmaticus) iz Korčule jednoga slavonskoga čaglja iz rumske okolice, jednu bielu srnu i dvie male pliskavice iz Kvarnera. Od okostnica iztiče se ona pliskavice glavate (Grampus griseus) iz zadarske okolice i 2 četverorogate lubanje preživača.

Mikromamalija su još veoma slabo zastupana.

B.

Sbirke poglavito odredjene za predavanje i demonstracije na sveučištu jesu u obće još razmjerno nesavršene, nu ipak ima:

2 okostnice čovjeka t. j. mužkarca i žene;
60 okostnica i osteoložkih preparata kičmenjaka;
50 anatomskih preparata u špiritu;
30 anatomskih preparata na suho;
15 okostnica i životinjskih tipa u špiritu;
300 i više mikroskopskih preparata.

Sbirka modela ima: 10 modela za anatomiju čovjeka i životinja i 6 komada rizopoda po Heckelu sve iz papirštine.

Nadalje ima 12 modela klobučnjaka od stakla od Blaschkea u Draždjanih; 66 modela aktinija od stakla. Osim toga 8 preparata crva utrobnjaka od voska. Napokon 3 modela lubanja, 11 modela krvnih bobičića čovjeka i drugih kičmenjaka, 100 modela foraminifera i 12 modela sladkovodnih protozoa sve od sadre.

Sbirka aparata: 1 tronožna leća, 1 oveća leća, koja je za složiti (Fadenzählerloupe), 1 „camera lucida“ za risanje, 6 mikroskopa najviše od Zeissa u Jeni i 4 mikroskopa za preparovanje iz Pariza i od Reicherta u Beču, napokon 1 mikrotom.

Mora se ovdje spomenuti, da pošto dvorana, koja se je upotrebljavala za praktične vježbe, nije ni malo odgovarala svrsi, jer je razi zemlje, malena, tamna, to se je u nedostatku prikladnijega mjesta za to priredio hodnik u II. katu muzejalne sgrade, koji i ako nije najprikladniji, ipak je najbolje mjesto, što se je moglo za to upotrebiti. Dotacijom od godine 1888. i 1889. uredjen bi hodnik kako treba, naručeno 6 stolova za praktične vježbe, tako, da šestorica mogu u njem zajedno raditi.

Nadalje ima 2 veća mramorna akvarija, 4 srednja i 2 manja akvarija.

Prava je dika i ponos zavoda zoološka biblioteka za koju je ove godine (1891.) dovršen ceduljni popis. Biblioteka ima preko 1.050 djela u preko 2.300 knjiga i brošura Tu nije moguće potanko nabrajanje znamenitih djela, kojimi je biblioteka povećana, dovoljno će biti iztaknuti, kako je upravi za rukom pošlo, nabaviti znamenito djelo Dressera „A History of the Birds of Europe“ sa 633 kolorisane tablice u 4-tini za 1.250 maraka. Posredovanjem ravnateljstva šalje carska akademija u Petrogradu sve svoje zoološke publikacije, a posebni norvežki odbor znamenito djelo o iztraživanju faune morskih dubina sjevernoga mora. Ima više periodičkih publikacija za ornitologiju, malakologiju, entomologiju itd., koje su podpune. Nabavljena je podpuna serija „Archiv für Naturgeschichte“ publikacije napuljske zoologijske štacije, bečkoga zoološkoga zavoda itd. itd. Podpuna serija londonskoga „Zoological Record-a“ i gotovo sva glavna bibliografička literatura za zoologiju. — K tomu 4 velike table od Fiedlera i 11 od Wenzela za anatomiju čovjeka, napokon 99 tablica od Leuckarta i Nitschea za anatomiju životinja.

2) Mineralogijsko-geologijski muzej.

A. Mineraložke, petrografske i geoložke sbirke.

1. Sistematična mineraložka sbirka. Namještena je u dvie sobe, a u 18 ormara. Broji preko 1.800 primjeraka, a oko 400 vrsti ruda. U njoj ima i 11 meteorita. Ova sbirka sastavljena je od stare Corradinieve sbirke i od sbirke Lanzine, kupljene za svotu od 14.000 for. a. vr. Za nju je sastavljen obširan strukovni katalog (catalogue raisonné).

2. Priručna mineraložka sbirka. Pohranjena je u dugom stolu sa 34 sunjice, te ima oko 800 komada ruda, rabljenih poglavito kod predavanja mineralogije.

3. Sbirka ruda za praktične vježbe sa puhaljkom. Ima oko 300 primjeraka ruda, razredanih u dva ormara.

4. Obćenita petrografska sbirka sastoji od 200 komada raznih kami.

5. Sbirka ruda iz Hrvatske, Slavonije, Dalmacije i susjedne Bosne. Obsiže preko 110 vrsti ruda.

6. Mineraložka i petrografska sbirka gore zagrebačke, sabrana od Lj. pl. Vukotinovića, a kašnje znatno umnožana.

7. Petrografska sbirka Fruške gore sabrana dielomice od prof. dra. M. Kišpatića, a dielomice darovana od pokojnoga Guide pl. Pongratza.

8. Mineraložka i petrografska sbirka iz Bosne. Sabrao ju je g. dr. G. Pilar god. 1879. Kašnje je umnožana liepimi rudami darovanimi po dr. Milanu Amrušu.

9. Sbirka tankih izbrusaka za mikroskop. Obsiže 400 u zavodu izbrušenih preparata većinom iz Hrvatske, zatim iz Bosne i Slavonije. Preparati su pohranjeni u posebnom hrastovom ormariću sa 19 sunjica, koje mogu primiti 1.296 preparata. Nadalje posjeduje zavod dvie serije Fuess-ovih preparata tipičkoga stienja u svem 60 izbrusaka u dvie škatulje. Konačno ima zavod još 9 tankih izbrusaka velikoga formata nekih domaćih kami na četvorinastih staklenih pločah od 10 cm. širine.

10. Osim navedenih ima još nekih više lokalnih petrografskih i stratigrafskih sbiraka, n. pr. iz gore Moslavačke, sbirka sabrana po Lj. pl. Vukotinoviću, sbirka koristnih ruda i tehnički uporabiva stienja iz bivše banovačke pukovnije, sabrana po pokojnom rudarskom komisaru Kostki, zatim sbirka iz Zagorja, Like i Dalmacije.

B. Paleontoložke sbirke.

1. Paleontoložke sbirke iz Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

a) Vertebrata: Sbirka fosilnih sisara obsiže preko 250 komada razno sačuvanih kosti. Ti živôtinjski ostanci nadjeni su na raznih mjestih Posavine i Podravine, zatim u gori zagrebačkoj ter u brekši brda sv. Ilije u Dalmaciji. Najčešće vrsti jesu: Elephas primigenius (Mammuth), Rhinoceros tichorhinus, Bos priscus, Cervus alces fossilis i C. Elephas. Nije manjkao ni velerožac C. megaceros (Megaceros hibernicus), od kojega muzej posjeduje tri

lopate. Uz to je nadjen Equus caballus fossilis. Sve ove vrsti potječu iz diluvijalnih naslaga. Geoložki je stariji Hipparion gracile (nadjen kod Terezovca), od kojega muzej posjeduje zub. Na komadu uglja iz Siverića vide se dva krasna zuba kutnjaka roda Anthracotherium, predhodnika današnjih suina.

Vrlo zanimivi su ostanci Cetacea iz Sarmatskih naslaga podsusedskih, poimence vrsti Mesocetus Agrami Van Beneden, zatim Cetotherium iz Samobora, te kralježi i zubi Champsodelphis-a iz Suseda, Dolja. Ostanke fosilnih sisara opisao je predhodno dr. Drag. Gorjanović u „Radu“ jugosl. akademije.

Sbirka riba odlikuje se brojem primjeraka i vrsti. Ostanci potječu većinom iz Sarmatskih naslaga Dolja, Suseda i Radoboja, a manjim dielom iz Vrabča, sv. Nedelje i sv. Šimuna. Dalmacija je dala krednih riba sa otoka Hvara, koje su namještene u posebnom ormaru. Sve te ostanke nacrtao je i opisao pristav zavoda dr. Dragutin Gorjanović.

b) Evertebrata. Znamenita je sbirka mekušaca paludinskih naslaga iz Slavonije i Hrvatske, zatim kongeričkih okamina iz gore zagrebačke, imenito od sv. Šavera kod Zagreba, koje je velikim trudom sabrao i priredio prof. dr. I. Kiseljak. Potonju faunu opisao je jednim dielom prof. S. Brusina.

Nadalje ima zavod sbirku fosilnih mekušaca od preko 200 vrsti iz glinskoga Pokupja (Kirin, Bović, Dugoselo, Čremušnica, Degoj, Kupa, Prieka), koju je god. 1871. sabrao i opisao dr. G. Pilar. Iz gore zagrebačke posjeduje zavod takodjer i liepu seriju mediterranskih okamina, sabranih po dru. Drag. Gorjanoviću u okolici Čučerskoj. Tuj dolaze osobito obilno Brachiopoda (Terebratula, Rhynchonella) te Cephalopoda (Aturia Aturi).

Znamenita je takodjer sbirka sladkovodnih okamina iz tako zvanih Melanopsidnih naslaga Dalmacije (iz Miošića) sa raznovrstnimi i liepo sačuvanimi oblici mekušaca.

Napomenuti treba jošte sbirku eocenskih okamina od Bribira, sabranu u novije vrieme te malenu sbirku posavskih mekušaca iz gore zagrebačke, sabranu po dru. Drag. Gorjanoviću.

Zavod posjeduje osim toga dosta znatnu sbirku fosilnih insekta iz Radoboja, te manje sbirke inih životinjskih grupa kao Echinoidea, Bryozoa, Anelida Foraminifera.

c) Paleofitoložke sbirke. Najobsežnija je sbirka okamenjena bilja iz Podsuseda, Dolja, sv. Nedelja. Obsiže preko 230 vrsti biljevnih ostanaka. opisanih po dru. G. Pilaru u posebnom djelu pod naslovom: „Flora fossilis Susedana“ na hrvatskom i francezkom jeziku.

Sbirka okamenjena bilja iz Radoboja takodjer je dovoljno obsežna. Broji oko 100 biljevnih vrsti. Sbirka okamenjena bilja iz Promine umnožala se je god. 1891. znamenitim darom ravnatelja ugljokopa u Siveriću gosp. Strake, te će, kako se da predvidjeti, obsizati preko 100 biljevnih vrsti. Konačno nalazi se u zavodu sbirka oligocenskih biljevnih otisaka, što ju je kod Planine u gori zagrebačkoj sabrao dr. G. Pilar, a ima se još proučiti i opisati.

Paleontoložke sbirke mineraložko-geoložkoga muzeja umnožale su se prošlih pet godina poglavito darovi, a onda sabiranjem muzejalnoga osoblja. Najznamenitiji darovatelji jesu sliedeća gospoda: Braća Ivanović u Mitrovici darovali su više liepih i vriednih kosti fosilnoga slona Elephas primigenius. Arke-

ložki muzej u Zagrebu ustupio je sve kosti fosilnih sisavaca, što ih je nekoć sam imao u pohrani. Družtvo „Siscia" poslalo je krasno sačuvani femur mamutha. Odvjetnik u Vukovaru g. dr. Krašković darovao je liepo sačuvanu lopatu jelena oriaša Cervus megaceros. Gosp. Moser, profesor u Trstu, našao je i o svojem trošku zavodu poslao odlomaka čeljusti sa zubi vrsti Rhinoceros tichorhinus izkopanih iz mačka kod kapele sv. Duha blizu Varaždinskih Toplica. Od riba primio je zavod na dar četiri ovelika primjerka roda Thrissops iz krednih naslaga otoka Hvara. Kao zaslužnoga darovatelja valja na ovom mjestu još jednom spomenuti gosp. Straku, ravnatelja ugljokopa u Siveriću. Njegov dar obsiže 92 otiska fosilnoga bilja i oko 42 komada okamenjenih mekušaca.

2. Pripomoćne sbirke za sravnjivanje.

a) Sbirka karakterističnih okamina, većinom gasteropada i lamellibranchiata iz bečke tercijarne kotline.

b) Slična sbirka iz parižke kotline.

c) Liepa sbirka mladotercijarnih molusaka iz talijanskih tercijarnih ležišta.

d) Sbirka od 40 vrsti prepariranih Nummulita. Dar profesora M. pl Hantkena u Budimpešti.

e) Serija fosilnoga bilja sa otoka Kumi u Grčkoj. Dar prof. E. Suessa u Beču.

f) Manja serija biljevnih otisaka iz Trifaila u Štajerskoj.

g) Obćenita paleofitoložka sbirka nabavljena od baruna Ettingshausena u Gracu. Obsiže 650 primjeraka biljevnih otisaka iz raznih austrijskih ležišta, imenito Paršluga, Leobena, Haeringa itd. Rečena sbirka ima svoj posebni od baruna Ettinghausena sastavljeni katalog.

h) Cieli skelet diluvialnoga medjeda Ursus spelaeus, koji je doduše sastavljen od kosti raznih individua, ali u cielosti daje ipak liepu sliku kostura te životinje.

Konačno valja ovdje još spomenuti pojedine darovane ostanke reptila (kornjače, krokodila, zmije) iz ugljevnih naslaga trifailskih.

3. Poučna i obćenita sbirka.

Služi poglavito u naučne svrhe kod predavanja paleontologije i historijske geologije. Zasada je smještena u 9 nizkih ormara, te predočuje faunu paleozoičku i mezozoičku inozemnih lokaliteta. U ovoj se sbirci nalazi takodjer sadrenih modela, 27 na broju. Ljepši su dar profesora paleontologije na monakovskom sveučilištu K. A. Zittela. Napokon ima zavod seriju zidnih paleontoložkih tabela i krajobraznih slika iz raznih geoložkih tvorba.

C. Sbirka strojeva i sprava.

Ova sbirka umnožila se je posljednjih pet godina a) podpunim aparatom za fotografovanje na putu; b) Polarplanimetrom po Amsleru; c) universalnim aparatom (Theodolitom) od Secretana u Parizu; d) linealnim šestilom za krugove velika polumjera, koji su potrebni za izvadjanje stereografskih projekcija; e) strojem za šrafiranje; f) kurvimetrom; astronomskim teleskopom od pet stopa fokalne

distancije. Ovaj potonji stroj ustupit će se astronomičkom observatoriju u Zagrebu, čim se isti osnuje.

D. Knjižnica.

Zavodska knjižnica broji preko 1.100 uvezanih knjiga, 350 nevezanih djela i brošura, te je pristupna sveučilištnim slušateljem i stručnjakom. Zavod posjeduje nadalje sbirku tlovida Hrvatske, Slavonije i Dalmacije i susjedne Bosne i Hercegovine u mjerilu od 1 : 75.000. Pojedini listovi većinom su nategnuti na platnu ter takodjer pristupni sveučilištnim slušateljem. Od geoložkih karata ima zavod veliku zidnu geoložku kartu Franje viteza Hauera, geoložku kartu Hrvatske i Slavonije rukom koloriranu na Paulinievoj karti u mjerilu od 1 : 256.000, geoložku kartu svieta od Marcu-a i Zieglera, i dosad objelodanjene geoložke karte Italije.

3) Arkeolegijski muzej.

1. Egipatska sbirka ostaje kao što je bila g. 1885., ali postupno sve više diže se njezina važnost pred učenim svietom. Tu skoro izdani su u Berlinu najvažniji nadpisi egipatski, te medju 14 njih četiri su uzeti iz muzejalne sbirke. Pisani povoji jedne mumije izvanredne važnosti, na kojih se mnogi strukovnjak zaman trudio, u isto su doba bili zahtievani od prof. H. Brugscha u Berlinu i od prof. I. Kralla u Beču, te su poslani ovomu zadnjemu na dalnje izpitanje.

2. Predhistorijska sbirka sve se ogromnije popunjava. Nadošle su sbirke iz kamene i bronzene dobe iz Dalmacije (Stankovci), iz južne Ugarske od dra. Gržetića, iz Belgije od dra. Pilara, iz Topličice od podžupanije Zlatarske, iz Gatalovca od Jungwirta, iz staro-slavenske okolice oko Berlina itd., a još više se ova sbirka pomnožala izkapanjem u Prozoru, Lešću, Novomselu kod Vinkovaca, Kloštru u Podravini itd., radom ravnatelja i muzejalnih povjerenika ili nabavom.

3. Sbirka starogrčka dobila je znatan prinos sa mnogo predmeta predrimskih iz Adrije i oko Bologne izkopanih.

4. Sbirka rimska danomice se popunjuje u svih svojih granah navlastito putem darova, a na se svraća i oči stranoga učenoga svieta. Tu skoro novi kr. poštarski muzej u Berlinu zamolio je, da mu se onamo putem poslaničtva pošalju 4 predmeta njegove struke a prve riedkosti, da ih snimi u gips. Našla su se u Petrovini podpuna rimska kola, kakovih jedva da gdje ima. Nadošle su: sbirka Skarpina iz Zatona, Ivana Kukuljevića iz Zagreba, prof. Žanića iz Senja itd. Osobitu pako pažnju zahtieva sbirka rimskih posuda mjedenih i bronzenih, pobrana po koritu Kupe, kad se je ova g. 1890. osušila, uprav neizmjerne vriednosti i važnosti.

5. Sbirka lapidarska pomnožala se je sa mnogo nadpisa na kamenu starogrčkih i latinskih, izdanih u Viestniku arkeol. družtva. K tomu je dosta doprinašalo, kao što i za rimsku sbirku u obće, dok je obstojalo, arkeol. družtvo „Siscia“ u Sisku. Treba ovdje da se iztaknu ulomci ogromnoga nadpisa starogrčkoga iz Lumbarde na Korčuli, nadpis rimski iz Tenje agrarnoga predmeta, a dar gosp. Bartolovića, podnačelnika u Osieku, te nadpis na mjedenoj ploči iz Karlobaga.

6. Sbirka kipova i basriliefa dobila je više predmeta, navlastito bas-

rilieťa iz Bosne i više bronzenih kipića, medju kojimi sjaje po veličini i ukusu onaj Harpokrata, nadjen u Brodu i poklonjen od gdje. Kristine Jerićeve.

7. Sbirka sredovječnih i novijih predmeta i oružja obogaćiva se dobrano nabavom i darovi. Ovdje treba osobito napomenuti dragocienu i ogromnu Lermanovu sbirku, upravo kraljevski dar.

8. Sbirka numismatička već dosiže znamenitu važnost u obće. Do sada predrimska bijaše slabo zastupana, jer naše tlo jedva što takova daje. Da se ipak i ti redovi prilično popune, upregnule su se na to sve sile, te se nabavilo, koliko se moglo u zemlji i izvan zemlje, te se i dobrano uspjelo. Za srednje doba ima blaga u izobilju, ali još leži neobradjeno.

9. I strukovna knjižnica muzejalna popunjuje se znamenito. Darom dra. Gržetića dobio je ovaj zavod riedko i skupocieno djelo „Description de Egypte“, a nabavom su došla najpotrebnija i najvažnija kao n. pr. sva djela Rossieva u Rimu, Garuzzi: Storia dell' arte cristiana, Soglio: Dictionaire des Antiquités, itd. Hrv. arkeol. družtvo poklanja sve, što dobiva u zamjenu od 160 družtva

10. I pokućtvo muzejalno popunjuje se strukovno i ukusno, kako mu dolikuje.

11. Sam ravnatelj i kroz ovo vrieme često je pravio izlete po zemlji, da ju u arkeologijskom pogledu prouči i izkapanji iztraži, i ne bez povoljnoga uspjeha; a u tom podpomagali su ga revno muzejalni povjerenici, te su ovi i sami uz naputak iztraživanja vodili i izkapanja obavljali u ime muzeja i na njegovu korist.

12. Kroz ovo razdobje započelo se tiskanje znanstvenoga muzejalnoga kataloga, te su već bieli sviet ugledale dvie debele knjige ukrašene mnogobrojnimi tablicami.

2. Hrvatski pedagogijsko-književni sbor u Zagrebu.

Hrvatski pedagogijsko-književni sbor ustrojen je g. 1871. na osnovu pravila, potvrdjenih odlukom vis. kralj. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 30. rujna 1871. br. 7.409. Tomu je družtvu svrha, da širi strukovnu i obću obrazovanost medju hrvatskim pučkim učiteljstvom i promiče interese hrvatske pučke škole bez razlike vjere.

Hrvatski pedagogijsko-književni sbor, nastavljajući svoj prije započeti rad, izdao je u razdobju od g. 1886. do konca 1890. u „Knjižnici za učitelje“ sliedeće pedagogijske i strukovne spise:

A. Komenskoga: Informatorium; Nikole Tomasea: Misli ob uzgoju; J. J. Rousseau-a: „Emil ili o uzgoju“, I., II. i III. dio; Pouku u mjerstvu za V. i VI. razred viših djevojačkih škola sa 123 slike; izdao je na novo drugo sasvim preradjeno izdanje „Dobra kućanica“, i Pedagogije I. i II. dio na novo je tiskan.

Uz pedagogijsku književnost njeguje sbor i omladinsku književnost, te je nastavljajući tu kolekciju svojih izdanja, izdao sliedeće omladinske spise:

Sijelo za zabavu i pouku. Namijenjeno djevojčicam. Knjiga I., knjiga druga: I. i II. svezak; Izabrane pripoviedke Krste Šmida, veliki format, sa 3 vještački izvedenim slikama u bojama I., II. i III. dio. Te pripoviedke izdane su u manjem formatu sa manjom slikom pod naslovi: Pisanice, Božja providnost, Badnjak, Golubica i kanarinac, Košarica cvieća, Ružica Okićka i Janješce; Glava od Pavla Mantegazze.

Sbor je u svemu izdao 52 knjige u 131.000 iztisaka, i to pedagogijskih i strukovnih u 50.000 iztisaka, a omladinskih u 81.000 ili poprieko godimice 7.000 iztisaka.

Sva 4 diela „Pedagogije“ pripuštena su kao učevna knjiga u učiteljskih školah. „Dobra kućanica“ pripuštena je za porabu u ženskih učiteljskih i viših djevojačkih školah. „Pouka u mjerstvu“ pripuštena je kao učevna knjiga u V. i VI. razred viših djevojačkih škola.

I u razdobju od g. 1886.—1890. izdavao je sbor školski časopis „Napredak“ i „Književnu smotru“.

Od g. 1889. izdaje sbor „Risarski list“, koji izlazi svaki mjesec jedan put na pol arka. Predplatnici „Napredka“ dobivaju „Književnu smotru“ i „Risarski list“ bezplatno. „Risarskomu listu“ je svrha, da hrv. učiteljstvo upozna, kako valja i u risanju obučavati. Taj list je tim potrebniji, što je taj predmet u nas još slabo obradjen.

I u pomenutom razdobju nastavio je sbor izdavanje omladinskoga lista pod naslovom „Smilje.“ Uz razne pjesmice, pripoviedke i raznu pouku donosi i slikâ. Od g. 1890. izlazi u većem formatu i sa ljepšim naslovnim listom. Godine 1890. navršilo je „Smilje“ XVIII. tečaj.

U pedagogijskom sboru je potaknuta ideja, da si hrvatsko pučko učiteljstvo sagradi dom. Ta ideja izvedena je u godinah 1888. i 1889., jer onda je naime sagradjen „Hrvatski učiteljski dom“. — 9. rujna 1889. je svečano blagoslovljen i otvoren. Hrvatski učiteljski dom sagradjen je troškom od 100.000 for. U taj dom uložio je hrv. pedag.-književni sbor kao suvlastnik 25.000 for. U njem ima sbor sve potrebne prostorije.

Sbor je g. 1886. izložio svu svoju pedagogijsku i omladinsku kolekciju na školskoj izložbi u Karlinu kod Praga. Odbor za prosudjivanje izložaka dopitao mu je „počastnu diplomu“ za izvrstna njegova pedagogijska djela i časopise, koje izdaje.

G. 1889. otvorena je u „Hrvatskom učiteljskom domu“ pedagožka čitaonica. Njoj daje sbor sve listove (ima ih preko 70), koje on prima u zamjenu za svoje listove i 20 for. pripomoći. Ta čitaonica je sastavni dio pedagogijskoga sbora, a njom upravlja posebni odbor. Prvak toga odbora je zamjenik predsjedniku pedagogijsko-književnoga sbora.

Sbor ima više stotina uzoraka narodnoga veziva iz raznih krajeva Hrvatske i Slavonije. Te uzorke sakupili su učitelji i učiteljice inicijativom pedagogijskoga sbora. On će od tih uzoraka, i onih, koje će mu učitelji i učiteljice još sabrati, urediti maleni muzej, iz kojega će si opet učiteljice moći uredjivati liepe uzorke za ženski ručni rad.

Knjižnica sborova broji preko 5.000 knjiga, vriednih 1.000 for. G. 1890. počela se uredjivat po naputku sveuč. knjižničara Ivana Kostrenčića. Kad se uredi, bit će liep ures „Hrvat. učiteljskoga doma“.

Sbirka učila vriedi 1.259 for.

Prodajna vriednost knjiga, koje je sbor izdao i koje su koncem god. 1890. ostale u zalihi, iznosila je 18.224 for. 10 nč.

Sborova glavnica iznosi 25.600 for.

Hrvatski pedag.-književni sbor sastoji od pravih, dopisujućih, počastnih, utemeljiteljnih i podpomažućih članova.

Pravimi članovi mogu postati samo oni pedagogijski pisci, koji su već dokazali svojim pedagogijskim književnim radom, da su sposobni i voljni promicati družtveni književni rad.

Dopisujućim članom može postati samo onaj, koji je upravljajućemu odboru na razsudu podnio pedagogijsku razpravu, pa je ista pronadjena valjanom.

Počastnim članom može se imenovati svatko, koji si je stekao bud kojih zasluga za pučku školu u obće, ili napose za pedagog. književni sbor, pomažući ga u promicanju njegove svrhe.

Utemeljiteljni članovi jesu oni, koji na jedan put ili u stanovitih rokovih polože, ako su to obćine, knjižnice, škole ili ine moralne osobe 25 for., a pojedine osobe 15 for.

Podpomažući članovi jesu oni, koji svake godine u družtvenu blagajnu plaćaju 1 for.

Svi ti članovi dobivaju sve spise, što ih družtvo izdaje; podpomažući članovi dakako samo za onu godinu, za koju su platili svoj prinos.

Pravi, dopisujući i počastni članovi biraju se samo u godišnjoj glavnoj skupštini na pismeni predlog kojega pravoga člana tajnim glasovanjem i absolutnom većinom prisutnih članova.

Koncem g. 1890. imao je sbor: 695 utemeljiteljnih, 29 počastnih, 69 pravih, 21 dopisujućega i 380 podpomažućih članova. Od g. 1886. do g. 1890. umnožio se je broj utemeljitelja za 155.

Medju svoje utemeljitelje ima sbor čast ubrojiti i Nj. c. i kr. apošt. Veličanstvo, cara i kralja Franju Josipa I.

Pedagogijsko-književni sbor dobivao je i u razdobju od g. 1886. do konca g. 1890. iz autonomnoga budgeta svake godine po 200 for. pripomoći za svoje književne podhvate, a od god. 1889. je dobivao subvenciju od 360 for. za izdavanje „Risarskoga lista“.

Pedagogijsko-književni sbor davao je i u tom razdobju svim učiteljskim pripravnikom i pripravnicam u austro-ugarskoj monarkiji časopis „Napredak“ za pol ciene. A siromašnim školam i knjižnicam te družtvom davao je svoje knjige bezplatno

Zaklada Ivana Filipovića iznosi 1.196 for. 42 nč., zaklada Mijata Stojanovića 313 for. 66 nč., utemeljiteljna zaklada iznosi 390 for. 48 nč.

3. Družtvo sv. Jeronima u Zagrebu.

Književno družtvo sv. Jeronima osnovano je god. 1868. potaknućem pokojnoga kardinala i nadbiskupa zagrebačkoga Jurja Haulika. Družtvena pravila potvrdjena su odlukom kr. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 27. ožujka 1868. br. 3.142. Družtvu je svrha „izdavati i uz jeftinu cienu širiti pučke spisove dobrim duhom pisane, zabavno-poučne struke“.

Družtvenimi poslovi upravlja odbor od osam članova stanujućih u Zagrebu.

Članom družtva može postati svatko bez razlike spola, dobe iststališa, tkogod jedan put za svagda plati ustanovljeni prinos: utemeljitelji najmanje 50 for., član prvoga reda 20 for., član drugoga reda 10 for., napokon član trećega reda 5 forinti.

Svaki utemeljitelj, zatim svaki član I. reda dobiva po 4 iztiska, svaki član II. reda po 2, a član III. reda po jedan iztisak od svakoga družtvom izdanoga spisa.

Družtvo je u razdobju posljednjih pet godinah 1886.—1890. izdalo svake godine osim koledara „Danice“ po tri knjige sadržaja religijozno-moralna, zabavna povjestna i poučna. Te su se knjige tiskale svaka u najmanje 9.000 primjeraka, a „Danica“ za god. 1891. izdana je u 33.000 primjeraka.

Knjige izdane za god. 1890. imaju 42½ tiskana arka sa 11 slika, a štampane su 60.000 komada, a za posljednjih pet godina tiskano ih je 283.600 komada.

Broj članova družtvenih povećava se doduše od godine do godine, ali nipošto onako, kako bi to u interesu prave pučke prosvjete željeti bilo.

Novih se je članova upisalo: God. 1886.: 515, god. 1887.: 453, god. 1888.: 473, god. 1889.: 430, god. 1890.: 438, te ih je koncem god. 1890. upisanih bilo svega 9.194 za 2.309 više nego li koncem god. 1885.

Imovina se je družtvena takodjer povećala. Koncem god. 1885. iznosila je svega 95.031 for. 63 novč., a koncem god. 1890. iznosi 124.580 for. 33 novč.; povećala se dakle u razdobju od god. 1885. do uključivo 1890. za 29.548 for. 70 novč.

Od ukupne svote 124.580 for. 33 novč. pripada:

obćoj blagajni	100.672	for.	82	novč.
zakladi za nagradu pučkih pisaca . .	13.861	„	11	„
zakladi Koturovoj	4.833	„	87	„
„ Gajdekovoj	3.210	„	51	„
„ Jakićevoj	599	„	81	„
„ Huszarovoj	686	„	76	„
„ Trnskovoj	715	„	44	„

Ova potonja — Trnskova zaklada — utemeljena je god. 1889 po vitezu Ivanu Trnskom novcem, koji je prigodom petdesetgodišnjice njegova književna rada (god. 1887.) u proslavu njenu bio sakupljen od učiteljstva belovarske županije, pa onda svotom, koja je bila preostala gospojinskomu odboru za proslavu te petdesetgodišnjice.

Novac je taj bio predan Ivanu vitezu Trnskomu, da ga upotrebi ili za nastavljanje izdavanja ukupnih svojih djela ili u koju mu drago drugu svrhu, a spomenuti je gospodin od njega stvorio i družtvu sv. Jeronima predao zakladu pod imenom „zaklada Ivana Trnskoga“ s tim odredjenjem, da se za kamate njezine svake godine za doživotne članove toga družtva upiše šest učenika ili učenica pučkih učionica u Rači, rodnom njegovu mjestu, i u Novomgradu, u županiji belovarskoj, odkuda mu polieže porodica.

S istom svrhom, kakovu ima zaklada Trnskova, utemeljena je god. 1888. takodjer zaklada pok. Terezije Peckove, žiteljice iz Djakova, koja je još za života svoga župniku djakovačkomu dru. Engelbertu Voršaku, predala svotu od 1.000 fr. s odredbom, da taj novac poslije njezine smrti sigurno i koristonosno uloži, a kamate njegove da se obrate u korist katoličke školske mladeži obće pučke škole u Djakovu, i to u one svrhe i na onaj način, koji bude Dr. Voršak označio i opredielio, a on je odlučio: neka se taj veledušni dar od 1.000 for. upotrebljuje u tu svrhu, da se učenici i one učenice katoličke vjere u djakovačkoj pučkoj školi, koji se napredkom i ponašanjem svojim odlikovali budu, iz odpadajućih kamata upisuju u doživotne članove družtva sv. Jeronima.

I tako je Dr. Voršak darom Terezije Peckove za vjekovita vremena osigurao za svaku godinu upisivanje najmanje 10 dječaka i djevojčica djakovačke pučke škole za članove družtva sv. Jeronima.

Tom će zakladom uz nadzor duhovnoga stola u Djakovu upravljati ondješnji župnik.

Imovina družtva sv. Jeronima ne bi se ovako povećavala, da ono ne ima velikodušnih dobročinitelja.

Družtveni pokrovitelj, sada već blagopokojni kardinal i nadbiskup Josip Mihalović darovao mu je svake godine podporu od 300 for., a iz zemaljskoga autonomnoga budgeta dobilo je družtvo svake godine redovito podporu, i to god. 1886.: 1.200 for., a god. 1887., 1888., 1889. i 1890. po 1.400 for.

U oporukah svojih zapisali su družtvu poveće svote:

a) Zagrebački kanonici: Franjo Kallabar 1.000 for., Gjuro Križanić 500 for., Adolfo Veber 1.000 for.

b) Ivan Fiamin, župnik grada Rieke i predstavnik ondješnjega kaptola 1.000 for., a pomanje svote više njih iz staleža svećeničkoga i gradjanskoga iz svih krajeva Hrvatske i Slavonije.

U glavnoj skupštini od 10. veljače 1887. jednoglasno je zaključeno, da se jedan dio družtvene glavnice uloži u kuću, i to s razloga, da se družtveni imetak što bolje osigura, a možebit i poveća, pa da družtvo u svojoj vlastitoj kući ima za sebe potrebne prostorije.

Grad Zagreb je u to ime družtvu velikodušno darovao liepo gradilište sa površinom od 300 □ hvati vriedno 6.000 for. u produženoj ulici Marije Valerije, kuda ide glavna ulica k novomu centralnomu kolodvoru, koji se sada već zidje.

Trošak za tu družtvenu kuću proračunan je za 75.000 for., a gradnja je njezina započela tečajem godine 1891.

Za tu družtvenu kuću darovao je biskup Strossmayer liepu svotu od 1.000 for.

U jeseni god. 1890. izabran je za družtvenoga predsjednika Dr. Feliks Suk, kanonik zagrebački, pošto se je dotadanji predsjednik kanonik Franjo Budicki časti predsjedničke i odborničke odrekao.

4. Matica Hrvatska u Zagrebu.

U „Izvješću o stanju školstva u Hrvatskoj i Slavoniji svršetkom školske godine 1884/5.“ izviešteno je potanko o zasnovanju, razvitku i djelovanju „Matice Hrvatske“ dotično „Matice Ilirske“ od njezina postanka god. 1842. do konca godine 1885. te se ovdje navodi samo njezin rad u razdobju od g. 1886.—1890.

U tom je razdobju „Matica Hrvatska“ nastavila svoj književni rad, kao što ga je bila započela god. 1877., kad se je preustrojila, te je izdala što u serijah svoje „Poučne„ i „Zabavne knjižice“, što u posebnih knjigah izvan ovih serija obilne pouke i zabave za srednji sloj hrvatskoga naroda, komu je rad ovoga družtva ponajpače namienjen. Izdala je pako „Matica Hrvatska“:

Godina	Broj knjiga	Broj otisaka knjiga	Trošak za ove knjige		Unišlo je glavnice for.	Broj članova	O p a z k a
			for	nč.			
1886	7	46.000	19 791	36	4.550	6.573 *)	*) Godine 1885. bilo je članova 6.176.
1887.	9	63.300	22.061	74	3.465	6 818	
1888.	9	67.200	23.663	39	5.080	7.282	
1889.	9	68.600	21.321	79	3.897	7.284	
1890.	7	56.000	22.539	43	4.088	7.787	

Prema ovomu izkazu izdala je „Matica Hrvatska" u posljednjih pet godina za svoje članove svega 41 (četrdeset i jednu) knjigu, i to u nakladi od 301.100 otisaka, a sa troškom od 109.377 for. 71 nč. Družtvena glavnica narasla je za to vrieme prinosi članova za 21.080 for., a broj članova „Matice" porasao je od 6.176 od god. 1885. na 7.787 od god 1890., dotično u pet godina za 1.611.

Osim redovitih knjiga za članove nastavila je „Matica" i u ovom prošlom petgodištu u svojoj nakladi dalnje izdavanje „Prevoda grčkih i latinskih klasika", te je izdala dalnja četiri svezka, i to V. do VIII. (Herodotove poviesti I. i II. dio, Tacitove manje spise i Demostenove izabrane govore), i to svaki svezak u nakladi od 2.000 otisaka, a sa ukupnim troškom od 3.815 for. 83 nvč.

Nadalje je „Matica" želeći unaprediti i obuku u trgovačkoj nauci, godine 1888. započela u svojoj nakladi — iz Jakićeve zadužbine — i sa izdavanjem: „Knjižnice za hrvatske trgovce", te je dosele izdana prva knjiga: „Lorković: Počela političke ekonomije", i to u nakladi od 4.000 otisaka, a sa troškom od 1.476 for. 44 nvč.

God. 1886. započeta gradnja družtvene kuće „Matice" dovršena je god. 1887., te su od osnovane kuće izgradjene tada dvie trećine sa troškom od 52.545 for. 29 nvč., a god. 1890. zaključila je glavna skupština „Matice", da se i treća trećina ove kuće sa troškom od 24.000 for. izgradi, tako, da će imati „Matica" u ovu kuću uloženih od svoje glavnice oko 75.000 for., pošto je već od prvobitne gradjevne svote 1.366 for. 84 nvč. amortizovano. God. 1886. i 1887. izgradjeni dio kuće „Matice" nosi „Matici" godišnji čisti prihod od 2.400 for. za njene književne svrhe.

Zaklade „Matice" (grofa Ivana Nep. Draškovića i Dušana Kotura) doniele su i ovih prošlih godina liepa ploda tim, što je odbor „Matice" iz ovih zaklada razne dobre i narodu koristne spise nagradio i omogućio njihovo izdanje. Dobrim rukovanjem su se i glavnice ovih zaklada u prošlom petgodištu povisile, te je zaklada Draškovićeva poskočila od 16.847 for 56 nvč. na 18.261 for. 01 nvč., a ona Duš. Kotura od 3.372 for. 64 nvč. na 4.326 for. 94 nvč. K ovim dvjema zakladama „Matice" nadošla je god. 1889. i treća, koju je zasnovao oporučno pok. zagrebački kanonik i književnik Adolfo Veber-Tkalčević sa glavnicom od 7.000 for. austr. rente. Iz godišnjega prihoda ove Veber-Tkalčevićeve zaklade

made odbor „Matice“ svake godine nagraditi jedno ili više književnih djela. God. 1890. već se je po prvi put iz ove zaklade i nagrada podielila.

I u ovom prošlom petgodištu nadarena je „Matica Hrvatska“ svake godine redovito godišnjom podporom od kr. zemaljske vlade, a većimi svotami pritekoše joj u ovo vrieme u pomoć: preuzv. gosp. biskup Strossmayer darom od 1.000 for. za „izdavanje hrv. nar. pjesama“, a medju pokojnici: pok. Guido pl. Klobučarić sa 3.000 for. u hrv. razteretnicah, pok. Antun Mažuranić zakladnom ostavinom nakon smrti svoje gospodje supruge od preko 4.000 for., pok. hrv. ministar Koloman pl. Bedeković sa 500 for., pok. opat i župnik Ivan Fiamin sa 1.000 for., pok. dr. Josip Horvat sa 500 for., pok. kardinal-nadbiskup Josip Mihalović sa 2.000 for. u ugar. renti itd.

Za posljednjih pet godina od god. 1886. do god. 1890. narasao je sveukupni glavnični imetak „Matice“ za 44.000 for., te je družtvo u svakom pogledu napredovalo. „Matica Hrvatska“, odkad se je preustrojila i udarila novim pravcem, to jest od god. 1877. do god. 1890., za vrieme četrnaest upravnih godina, izdala je na broju 110 knjiga najraznovrstnijega sadržaja, i to u nakladi od preko 620.000 otisaka, a sva ova zaliha knjiga — osim koje hiljade — je medju članove, kojih broj je već dosegao i malne osmu tisuću, razpačana. Unatoč velikih troškova za izdanje redovitih članskih knjiga — u četrnaest godina (1877.—1890.) 258.334 for. 54 nč. — narasla je u ovom razdobju družtvena glavnica znamenito, te prema prvobitnom glavničnom imetku od g. 1877. — ukupno sa Draškovićevom zakladom — od nešto preko 30.000 for., izkazuje se sveukupni glavnični imetak „Matice Hrvatske“ koncem godine 1890. u sliedećih stavkah:

a) Vriednost god. 1887. sazidane družtvene kuće . .	60.000	for.	—	nč.
b) Temeljna glavnica „Matice“	35.404	„	62	„
c) Zaklada grofa Draškovića	18.261	„	01	„
d) Zaklada Duš. Kotura	4.326	„	94	„
e) Zaklada Adolfa Vebera-Tkalčevića	7.007	„	35	„
f) Dar biskupa Strossmayera za „izdavanje narodnih pjesama“	1.119	„	17	„
Sveukupni glavnični imetak „Matice“ koncem g. 1890. iznaša	126.119	for.	09	nč.

O svom poslovanju izdala je „Matica“ i u prošlom petgodištu svoje obširno godišnje izvješće, u kojem uz točan imenik članova imade i vjerna slika cjelokupnoga i književnoga i gospodarskoga godišnjega družtvenoga rada.

Članom „Matice Hrvatske“ može po ustanovi §. 3. družtvenih pravila postati svatko bez razlike spola, dobe i stališa, i to:

a) Zakladnikom (utemeljiteljem), ako na jedanput ili u 10 rokova za 5 godina plati u družtvenu blagajnu 50 for., a juristične osobe 100 for. Iznimice može svaka pučka škola siromašnih obćina postati zakladnicom „Matice Hrvatske“ uz prinos od 50 for., ako politička oblast to siromaštvo potvrdi.

b) Prinosnikom, ako svake godine plaća po 3 for.

Osim toga ima „Matica Hrvatska“ još članova radnika i počastnih članova. Tko može takovim članom postati, odredjeno je potanje dotičnimi ustanovami družtvenih pravila.

5. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Previšnjim riešenjem od 7. ožujka 1863. zadovoljeno je zaključku hrv.-slav.-dalm. sabora u sjednici od 29. srpnja 1861. na toliko, da je osnutak Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti odobren i potvrdjen. Previšnjim pak riešenjem od 4. ožujka 1866. bila su odobrena pravila o ustrojstvu akademije, saborskom predstavkom od 21. veljače 1886. podastrta; a kada je sabor u smislu prelaznih ustanova iz sjednice od 12. ožujka i. g. naznačio četrnaestoricu za prve akademike, te kada su ti previšnjom odlukom od 9. lipnja potvrdjeni i drugom odlukom od 15. i. m. ovlašteni, da proglase akademija konstituiranom: stupi taj davno očekivani učeni zavod u život. Ali književno djelovanje započe tek poslije potvrde poslovnika, koje je sliedilo previšnjim riešenjem od 17. siečnja, te pokrovitelja i predsjednika previšnjim riešenjem od 10. travnja 1867. Na taj se način mogla i prva javna sjednica filologijsko-historijskoga razreda držati dne 30. lipnja 1867., dočim je akademija dne 28. srpnja i. g. svečano otvorena.

Akademija sastoji u smislu spomenutih pravila od četiri razreda, naime filologijsko-historijskoga, filozofijskoga-juridičkoga, matematičko-prirodoslovnoga i umjetničkoga, kojih imena zajedno označuju područje njihova znanstvena rada. Od ta četiri razreda stupila su odmah u život prva tri, dočim četvrti nije još ni do danas ustrojen. Koncem godine 1890. bijaše pravih članova 28, počastnih 6, dopisujućih 38, svega 72. Pokroviteljem akademije jest njezin zasnovatelj biskup J. J. Strosmajer, predsjednikom Josip Torbar, tajnikom dr. Bogoslav Šulek, knjižnjičarom I. Tkalčić.

Djelovanje akademije kreće se u dva smjera: strogo znanstveni te pribavljajući istomu potrebna sredstva. Prvomu je zadatak znanstveno iztraživanje u području jezika, osobito hrvatskoga, poviesti, mudroslovja, matematike i prirodoslovja sa svimi granami tih nauka, pak književno objelodanjivanje iztraživanjem postignutih rezultata. Oko drugoga zadatka rade napose razredi i odbori, imenito odbor za izdavanje starih pisaca i za izdavanje historijskih i juridičkih spomenika, zatim odbor za opažanje potresa.

Književni rad „Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti“ za vrieme njezina osnutka do konca godine 1885. orisan je u izvješću o „Stanju školstva u Hrvatskoj i Slavoniji svršetkom školske godine 1884/5.“ Ovdje se navodi njezino djelovanje na tom polju u razdobju od god. 1886.—1890.

Za to je vrieme akademija prije svega nastavila izdavanje svojih od prije zasnovanih sbornika, i to:

a) „Rad“, u koji se uvršćuju razprave, izvješća, nekrolozi, književne obznane te izvodi iz zajedničkih zapisnika. Od njega je izdala akademija u razdobju od g. 1886.—1890. 27 svezaka, počevši od 78. do 104., i to 19 filologijsko-historijskoga i filozofsko-juridičkoga, 6 matematičko-prirodoslovnoga razreda. U ovih 27 svezaka ima 29 knjiga, jer su 87., 88. i 90. knjiga, u kojima povodom prve stogodišnjice smrti Rugjera Josipa Boškovića sva tri razreda opisuju svaki prema svojoj struci život i djela ovoga učenjaka, sastavljene u jedan svezak. Isto tako su radnje od sva tri razreda, kojima se povodom petdesetgodišnjice preporoda hrvatske knjige opisuje napredak hrvatskoga naroda u svom razdobju, sastavljene u jedan svezak,

97. knjigu. Pribrojiv k izdanim do 1886. 77 knjigam ovih 29, izdala je akademija dosad u svem 106 knjiga „Rada“.

b) Od „Starina“ izišlo je za isto vrieme 6 knjiga, i to od 18. do 23., u kojima se nalaze važne listine i prilozi k poznavanju jezika, običaja i starije poviesti našega naroda. Pribrojiv ovih 6 k izdanim do godine 1886. knjigam, izišle su dakle dosad 23 knjige.

c) Od „Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium“ navezuju se na izišlih prije 16 svezaka za ovo vrieme 5 svezaka, i to 17., u kojem su listine ob odnošaju izmedju južnih Slovena i mletačke republike; 18. Acta Bulgariae ecclesiastica; 19. Spisi o zavjeri Zrinsko-Frankopanskoj; 20. Spomenici hrvatske Krajine; 21. Nastavak listina ob odnošaju južnih Slovena napram mletačkoj republici. Od monumenta izašla je dakle dosad u svem 21 knjiga.

d) Od „Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium“ izišao je svezak IV. (1. dio): hrvatski pisani zakoni.

e) „Stari spisi hrvatski“ nastavljeni su u 4 knjige, i to: 15. (A. Gledjević); 16. (Zoranić, Sasin, Gučetić i Bendevišević); 17. (Baraković); 18. (Dinko Ranjina). U svem dakle od početka akademije pak dosad 18 knjiga.

Osim tih sbornika izdala je akademija još posebna djela pod različitimi naslovi. Ovamo spadaju:

α) U struci jezikoslovnoj: Zima Luka: Sintaktičke razlike. 1887. Istorija hrvatskoga pravopisa latinskijem slovima od dra. T. Maretića. 1889. Od akademijskoga rječnika izašao je III. dio u 4 svezke (od rieči: djavo do isprekrajati).

β) U struci historijskoj: Dviestogodišnjica oslobodjenja Slavonije u dva diela od Tade Smičiklasa. 1891.

γ) U struci matematično-prirodoslovnoj: Geografijske koordinate ili položaj glavnijih točaka Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, djelomice Bosne, Hercegovine, Istre i Kranjske. Sastavio dr. Gjuro Pilar. 1890. Obća teoretička i fizikalna lučba. Napisao dr. Gustav Janeček. 1890. (Podporom akademije).

Pored toga čisto naučnoga i književnoga rada nije akademija ni u posljednjem petgodištu propustila s jedne strane podupirati znanstvena iztraživanja, koliko su joj sredstva dopuštala, a s druge strane brinuti se za zavode, koji su podobni promicati zadatak akademije. U prvom pogledu izašiljala je strukovnjake u strane arkive i knjižnice u svrhu, da sabiru gradju za poviest i jezik, skupljala je i odkupljivala povjestničke spomenike i gradju za jezik i t. d. U drugom pogledu sastavila je knjižnicu i sbirku rukopisa.

Za vrieme od godine 1886. narasla je knjižnica akademije koje darovi, a najviše zamjenom od učenih družtava za preko 5.000 svezaka koje knjiga, koje časopisa te preko pet stotina rukopisa, tako, da akademijska knjižnica, pribrojiv knjige i rukopise onim, što ih je imala do god. 1886., ima danas knjiga preko 25.000 svezaka, rukopisa preko 1.800, a do 25.000 različitih listina.

I „Strossmajerova galerija slika i umjetnina“ znatno se je u posljednjem petgodištu povećala, te je k umjetninam, koje je akademija već prije posjedovala, pridošlo poslije g. 1886.: 21 slika, medju njimi 1 kopija od Ticiana (Iv. Krst.), 2 kopije od Rafaela, patricijka od Vl. Bukovca, 6 aquarella od E. Kaisera, 2 pastello-slike od Samuela Bottschilda, preko 50 riedkih bakroreza, 2 kartona od ml. Seitza i 2 kipa od kararskoga mramora. Od ovih umjetnina

najviše je poklonjeno ili nabavljeno pokroviteljem preuzv. biskupom Strossmajerom. Ciela galerija slika točno je popisana u najnovije vrieme izdanom katalogu: „Akademijska galerija Strossmajerova“.

Akademija smještena je na u svojoj vlastitoj palači sagradjenoj po osnovi pok. gradjevnoga savjetnika u Beču Fridrika Schmidta troškom od preko 250.000 for. U toj sgradi smještena je akademija s knjižnicom u prvom, galerija u drugom spratu, a u prizemlju arkeologijski odjel narodnoga zemaljskoga muzeja.

Glavnica akademijske zaklade, koja je god. 1885. iznosila 359.722 for. 84 nč., narasla je do konca god. 1890. na 413.008 for. 72½ nč., te se je umnožila za 53.285 for. 88½ nč. Osnutak i rad akademije od njezina početka pa do konca god. 1890. potanko je opisan u „Ljetopisih“, što ih akademija izdaje o svojem djelovanju počevši od god. 1888. svake godine, a prije svake desete godine tako, da svezak I. sadržaje rad akademije za vrieme od god. 1867.—1877., a svezak II. za vrieme 1877.—1887. Ostali svezci „Ljetopisa“ sadržavaju god. 1888., 1889. i 1890.

